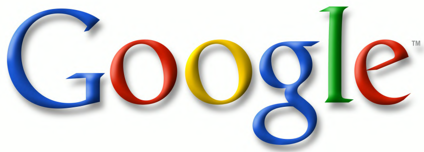
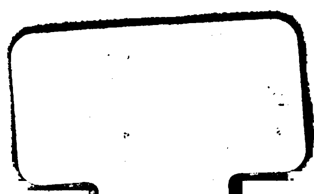

9/13

ANTIQUARISK TIDSSKRIFT,

UDGIVET

AF

DET KONGELIGE

NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

1855—1857.

KJØBENHAVN.

THIELES BOGTRYKKERI.

1857.

EN NORDISK RUNEINDSKRIFT I PIRÆEUS

MED FORKLARING AF C. C. RAFN.

RUNEINDSKRIFTEN fra Kingiktórsoak höit oppe i Baffins-Bay gjör os bekjendte med Nordboers Færd i det fjerne Nordvest paa en Opdagelsesreise i det arctiske America. Runeindskriften fra Piræeus vidner med ligesaa tydelige Træk om Nordboers Færd i det fjerne Sydost nær Oldtidens ypperste By i det navnkundige Hellas. Ogsaa den har fortrinligt Krav paa nöiere at kjendes og oplyses. Til min udgivne Samling af nordiske Oldtidsminder vedkommende de østlige Lande agter jeg at föie de Runeindskrifter, hvori disse Lande ommeldes, og blandt dem ogsaa denne Indskrift. Da der efter Forholdenes Medfør vil gaae nogen Tid hen, inden denne Plan kan udføres, har jeg troet at imødekomme fleres Ønske ved strax her at meddele en reduceret Copie af den större Tegning, hvorved min Læsning tydeliggjöres. Dette havde jeg ikke agtet, da jeg skrev den kortfattede Afhandling, som jeg har ladet uforandret, som den var ved dens første Affattelse, dengang jeg tænkte mig Eftersynet af den originale Indskrift fuldført saavidt og saa nöiagtigt, som det efter Forholdene kunde ventes. Det var efter de i over et heelt Aar fortsatte Bestræbelser imod Slutningen af Januar Maaned 1855, og jeg har derfor dateret min Undersøgelse paa vort Selskabs tredivte Aarsdag, eftersom jeg betragter den som et lille Bidrag til at fremme denne historiske Stiftelses Formaal.

MARMORLÖVEN FRA PIRÆEUS.

5

MARMORLÖVEN FRA PIRÆEUS.

ANTIQUARISK TIDSSKRIFT,

UDGIVET

AF

DET KONGELIGE

NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

1855—1857.

KJØBENHAVN.

THIELES BOGTRYKKERI.

1857.

disse har jeg efterhaanden faaet forøget til nogle og 60, tildeels nye Copier og Afbildninger. Enkelte af Stenene vare indmurede og nedlagde i Kirkebygninger. Ved beredvillig Imødekommen fra vedkommende Autoriteters Side har jeg paa vort Selskabs Bekostning foranstaltet disse udtagne, for af Indskrifterne at faae fuldstændigere og paalideligere Copier og Afbildninger.

Runeindskrifterne paa Marmorløven fra Piræeus, som maatte antages indhugne af Nordboer i selve Grækenland, høre upaatvivlelig fortrinsviis til en saadan Samling. Det var mig derfor magtpaaliggende at iværksætte hvad der lod sig udrette, for, om muligt, at faae paalideligere Copier af dem, der kunde tjene som Grundlag for fremtidige Granskninger. Jeg nærede den Overbeviisning, at det gaaer med forvittret Lapidarskrift ligesom med de udslidte eller afblegede Skrifttræk i Skindbøger og paa gamle Papirsblade, hvor man ved oftere gjentagne Forsøg stundum kan læse meget endog med Sikkerhed, som man, første Gang man saae paa dem, ansaae fuldkommen ulæseligt. Her gik dog, efter Forholdet, min dristigste Forventning ikke videre end til at faae Vished om enkelte Ord og muligen, hvis det skulde gaae meget heldigt, et enkelt Egennavn. Om at udfinde Meningen nærede jeg ikke noget Haab.

Først søgte jeg at faae tagen en Gibsafstøbning af Indskrifterne, hvilken nu bevares i vort Museum. Efter den lod jeg Indskrifterne gjentagne Gange copiere og confererede derefter med bedste Omhu de forskjellige Copier indbyrdes og med Gibsafstøbningen. Imidlertid saae jeg vel at der endnu stod meget tilbage at ønske. Ogsaa antog jeg at man vilde kunne udrette mere ved oftere under forskjellig Belysning at betragte selve Originalerne, naar man blot ikke vilde lade sig afskrække ved den første Betragtning men holde ved med at gjentage saadan med Omhu i længere Tid. Det gjaldt her om at skimte de tilværende Træk og at gjengive dem med

Troskab. Den Omstændighed at Alphabetet tæller saa faa Runer og at Trækkene derhos i Almindelighed ere temmelig regelrette, vilde, saavidt jeg skjönnede, muliggjöre dette Arbeide ogsaa, eller vel endog sikrere, for en der ikke var Runolog eller nordisk Oldsproggransker, og saaledes ikke vilde lade sig vildlede af Conjecturer, der først burde anvendes, naar man havde faaet et bredere og mere fast Grundlag at bygge paa.

Det efter Gibsafstøbningen affattede foreløbige Copieudkast sendte jeg i 1853 med Forklaring om mit Ønske til Venedig, og det traf sig da saa heldigt at en dansk Landsmand, Hr. F. de Bertouch, som opholdt sig der for længere Tid, paatog sig dette Hverv, som han har omfattet med stor Kjærlighed og udført netop saaledes som jeg allerhelst maatte ønske det. Han har ombyggelig gjennemgaaet Indskrifterne mangfoldige Gange paa forskjellige Tider af Dagen og under forskjellig Belysning og med Omhu copieret de Træk, han har kunnet skimte. I Januar 1854 paabegyndte han Udførelsen af dette vistnok vanskelige og trættende Hverv; og vi have siden den Tid fortsat vor Correspondence desangaaende, og med fuldt Forsæt har jeg ikke meddeelt min Medarbeider i Venedig noget Vink om mine Conjecturer, som jeg ogsaa meget længe ansaae for höist usikre og tvivlsomme. Tidlig paa Foraaret sendte Hr. de Bertouch mig til yderligere Veiledning to store Photographier af Løven, seet fra begge Sider, paa hvilke Indskrifterne vare kjendelige, ihvorvel meget svagt udtrykte. Da denne Undersøgelse allerede var skreden temmelig frem og jeg havde begyndt at opfatte enkelte Steders Betydning, foretog jeg mig en Reise til Italien hovedsagelig for ogsaa selv at eftersee disse Indskrifter, og jeg havde da, under mit Ophold i Venedig i nogle Dage i Midten af Juni Maaned den Tilfredsstillelse at overbevise mig om den Sikkerhed og Troskab, hvormed min Medarbeider havde taget Copierne samt completeret og berigtiget dem, efterhaanden som

de enkelte Partier traadte bedre frem og kunde skjelnes, naar Lyset faldt heldigt paa dem. Jeg bestilte da ogsaa flere Photographier i större Maalestok af selve Indskrifterne og modtog senere syv saadanne, tildeels tagne under gunstig Belysning, hvilke have tjent mig til god Veiledning ved Siden af det andet tilveiebragte Apparat.

INDSKRIFT PAA LØVENS VENSTRE SIDE.

Indskriften paa Løvens höire Side er anbragt i Slangesnoninger ligesom mange her i Norden; ganske enkelte af Runerne paa denne Side ere tydelige; de fleste derimod meget svage eller aldeles udslettede. Undersøgelsen af denne Side er ikke endnu fuldført, hvorfor jeg her endnu ikke videre omtaler den.

Det er alene den paa Løvens venstre Side for största Delen i et krumböiet Baand anbragte Indskrift jeg her vil omhandle. Begyndende oppe paa Siden, gaaer den nedad det venstre Forbeen til henimod Midten af samme og i en Böining igjen opefter, böier sig derpaa atter og strækker sig hen ovenover det venstre Baglaar; Slutningen, som ikke för har været bemærket, findes paa dettes i den siddende Stilling opad vendte Side. Det bemærkes at enkelte Steder ere Runerne beskadigede, som det synes ved Flinteskud, der have prellet af mod Marmoret.

Efterat have, saa godt som det har staaet i min Magt, jevnført og sammenholdt de tilveiebragte Grundlag, navnlig de saa omhyggelig tagne Copier af Originalerne med Gibsafstøbningen og Photographierne, troer jeg at kunne fremsætte en nogenlunde sikker Læsning af denne Indskrift, et Resultat som jeg i Begyndelsen aldrig havde ventet at kunne opnaae.

Ved Afbildninger af Runecharactererne og en udførligere Beskrivelse navnligen af de Steders Forhold og de Characterers Beskaffenhed, hvis Træk ikke ere fuldstændigt skjelnede, haaber jeg at begrunde Indskriftens Læsning i dens væsentlige Indhold og Bestanddele. Her vil jeg for at tydeliggjöre Indskriftens Beskaffenhed og indre Criterier, omskrive med latinske Versalier alle de Runer, som jeg anseer for utvivlsomme; med Capitæler gjengiver jeg saadanne, hvis Træk ikke ere fuldstændige eller ganske tydelige og med almindelige smaa Bogstaver de mindre sikre, navnligen dem, hvis Plads nu er tabula rasa og som jeg alene ved Conjectur har tilföiet:

: HAKUN : VAN : ÞIR : ULFR : AUK : ASMUDR : AUK :
AURN : HAFN : ÞESA : ÞIR : MeN : LAGÞU : A :
UK : HARADR : HAFI : UF IABUTA : UPRAISTar :
Vegna : GRIKIAÞIÞIS : VARÞ : DALKr : NAUþuGR :
I : FIARI : LAÞUM : EGIL : VAR : I : FARU : miþ :
RAGNARI : TIL : RUmanIU . . . . auk : ARMENIU :

Med den sædvanlige Retskrivning:

Hákon vann, þeir Úlfr ok Ásmundr ok Aurn, hafn þessa; þeir menn lagþu á, ok Haraldr háfi, of fjebóta uppreistar vegna Grikkjaþýþis. Varþ Dálkr nauþugr í fjarri landum; Egill var í faru meþ Ragnari til Rú*man*íu .... ok Armeníu.

Hakon indtog i Forening med Ulf og Asmund og Örn denne Havn; disse Mænd og Harald den Höie paalagde Landets Indbyggere betydelige Pengebøder formedelst Grækerfolkets Opstand. Dalk forblev nødtvungen i fjerne Lande; Egil var paa Toget med Ragnar til Ru(manien) og Armenien.

I Indskriften paa Løvens venstre Side træffer man saaledes Navnene paa fire Væringer, Hakon, Ulf, Asmund og Örn, som havde erobret Havnen (Piræeus), hvorefter det tilföies at disse Mænd og, upaatvivlelig deres Anfører, Harald den Höie, paalagde Landets Beboere betydelige Pengebøder

formedelst Grækerfolkets Opstand. Runeristeren har dernæst villet tillige erindre tre af deres Landsmænd eller Staldbrødre, som formedelst Fraværelse ikke havdè deeltaget i denne Vaabendaad; den ene, Dalk, var forbleven nødtvungen i fjerne Lande (i Asien), hvor det altsaa efter Udtrykket kan antages at de andre tidligere havde ledsaget ham; tvende andre, Egil og Ragnar, vare paa et Tog til Ro(manien) og Armenien, paa hvilket, efter Udtrykket at dömme, Ragnar maa have været Anfører for et Troppecorps.

Allerede paa Gibsafstøbningen og det første Copieudkast havde jeg bemærket de Runer, som svare til HARAD HAI i latinsk Skrift, og tænkt paa det Navn, som de kunde lede til; men da jeg havde Ængstelse for at søge noget historisk Personsnavn, havde jeg strax og under den følgende Undersøgelse opgivet denne Tanke, og, efterat have udfundet de omstaaende Ords Betydning, ventede jeg her et græsk Stedsnavn. Efter mit Ønske, uden at jeg dog havde yttret noget Vink om hvad jeg antog at der maatte staae, undersøgtes nu dette Parti med end större Omhu. Efter de skimtede Træk og tilveiebragte Oplysninger forsvandt min Tvivl og med den min Ængstelse. At der maa læses HARADR HAFI, derom holder jeg mig overbeviist, endskjönt de tvende Tværstreger for Runen fè i Tillægsnavnet ikke kunne skimtes uden ved meget heldig Belysning. HARADR læser jeg efter den i Runeskrifter ofte anvendte Retskrivning HARALDR.

HARALDR HÁFI, Harald den Höie, maa have været Befalingsmand, der paalagde Landets Indbyggere Pengebøder for Opstanden, efterat Mandskabet havde erobret Havnen. Denne Harald antager jeg at være Harald Sigurdson, Kong Olaf den Helliges Halvbroder. Efterat Kong Olaf var falden i Slaget ved Stiklestad den 31te August 1030, undkom Harald fra Slaget og drog først til Gardarike og dernæst til Constantinopel, hvor han ankom i en Alder af 18 Aar 1033, gik i den græske Keisers Tjeneste, blev siden Anfører for Væringerne

og udførte mange mærkelige Bedrifter, hvorom Snorre og Sagaerne meddele Efterretninger. Jeg har optaget disse og første Gang udgivet dem ogsaa efter den ypperlige Membran Morkinskinna i min Samling af „Antiquités Russes et Orientales". Harald maa antages at være forbleven i græsk Tjeneste et Decennium omtrent til 1043, hvorefter han drog tilbage til Gardarike, hvor han ægtede Storfyrst Jaroslavs Datter Ellisif, og derefter til sit Fædrenerige, hvor han blev Kong Magnus den Godes Medregent og efter dennes Død i 1047 Enekonge. Tillægsnavnet „den Höie" finder man vel ikke tillagt ham i Sagaerne, men det passer fortrinlig paa ham og maa senere være afløst af det andet „Haardraade", som han bærer i Historien. Snorre og Konge-Sagaerne (Fornmanna Sögur 5 p. 44) kalde ham, allerede da han som en Yngling paa 15 Aar deeltog i Slaget ved Stiklestad: *mikill maðr vexti*, en stor Mand af Væxt, og angive siden (ib. 6 p. 429) hans Höidemaal til 5 norske Alen (vel over 75 Tommer). I Beretningen om hans første Møde efter hans Tilbagekomst med Magnus kalder man ham i den kortfattede norske Konge-Historie (ib. 10 p. 405) ogsaa „*þann enn micla mann*"; og paa andre Steder (ib. 6 p. 176, 415) siges det udtrykkelig at han var större end andre Mænd (*at Haraldr væri meiri enn aðrir menn ok styrkari*). Det fremgaaer ligeledes af den engelske Kong Harald Godvinsons Yttringer om ham, förend Slaget ved Stamfordbridge begyndte; han kaldte ham nemlig en stor og udmærket Mand og yttrede at han vilde forunde ham af England 7 Fod (den da antagne Middelhöide) Jord og dertil et saa meget længere Stykke, som han var höiere end de fleste andre.

Væringernes Corps beordredes til forskjellige Steder og anvendtes ligesaa vel i Asien paa Rigets østlige Grændser, i Iberien og mod Saracenerne, som paa Sicilien og i Apulien. Om Togene navnligen paa Sicilien under Georgios Maniaces's Overcommando, i de Aar Harald tjente den græske Keiser,

have baade Islænderne og Byzantinerne bevaret os mere omstændelige Beretninger. I 1034 til 1035 havde Væringerne Vinterqvarter i det efter den der stationerede thraciske Legion saakaldte Thrakesiernes Militair-District (θέμα Θρακησίων) i det vestlige Lille-Asien, omfattende de indre Dele af Carien, Lydien og Phrygien. Cedrenus beretter (p. 735) en Retfærdighedshandling af dem, som havde vakt Opmærksomhed. En Væring havde truffet en indfødt Kvinde paa en eensom Vei og vilde krænke hende, og da hun vægrede sig, forsøgte han Voldtægt, men hun greb Barbarens Sværd og gjennemborede dermed hans Hjerte, saa han døde paa Stedet. Da dette rygtedes i Nabolaget, kom de andre Væringer til; men da de bleve bekjendte med Forholdene, istedenfor at straffe Kvinden, bekrandsede de hende og skjenkede hende denne Mands Eiendele, som havde villet skjende hendes Ære, og bortkastede hans Lig ujordet, ligesom Loven byder med Hensyn til dem, der have taget sig selv af Dage. Det var en Handling værdig den höihjertede norske Prinds, om han har været der tilstede.

Naar fornødent gjordes, kaldtes Væringerne atter tilbage til det indre af Riget, og, ligesom de havde deres Hovedgarnison i Constantinopel, saaledes stationeredes de ogsaa i andre af de större befæstede Stæder og anvendtes ligeledes til Rigets indvortes Betryggelse. De svære Byrder, Ministeren Joannes's Havesyge under Keiser Michael Paphlagonierens svage Regering paalagde Folket, vare ikke til at udholde og fremkaldte almindelig Misnöie. De undertvungne Bulgarer vilde ikke længer bære dette trykkende Aag og gjorde i Aaret 1040 en almindelig Opstand, der efterhaanden udbredte sig videre. Deres Anfører Deleanos rykkede mod Thessalonica, hvor Keiseren da opholdt sig, og denne flygtede til Constantinopel. Delean vendte sig dernæst mod Epirus og Achaia; han indtog Dyrrhachium og sendte Anthimos til Achaia, som ved Thebæ tilföiede Landets Gouverneur Allacasseus et fuldstændigt Ne-

derlag. Alle Byerne i Provindsen Nicopolis, med Undtagelse af Naupactos, overgave sig til Bulgarerne, som man modtog med aabne Arme af Had til Ministeren. Da Naupactos, der laa i *θέμα Ἑλλαδος*, her nævnes, har vel den øvrige Deel af denne Provinds da ogsaa været regnet til Provindsen Nicopolis. Forbittrelsen imod Ministeren var saa stor, at en af ham udsendt Skatteopkræver Johannes Kutzomytes blev formedelst sin voldsomme Fremgangsmaade af Folket nedhugget og parteret. Misfornöielsen udbredte sig over hele Riget. Ogsaa i Constantinopel opdagede man en Sammensværgelse af ansete Borgere, som bleve forviste og deres Gods confiskeret. Delean sendte Alusian med 40,000 Mand til Thessalonica for at beleire Byen, men Borgerne, understøttede af den udvalgte Garnison, gjorde Udfald, dræbte 15,000 af Bulgarerne og gjorde lige saa mange tilfange. Efter dette Nederlag trak Alusian sig med Levningerne af sin Hær tilbage. I det paafølgende Aar befriede han sig fra sin Rival Delean; han indbød ham til et Gjæstebud, overfaldt ham og lod ham blinde. Keiser Michael havde igjen taget Ophold i Thessalonica. Alusian begav sig efter forudgaaet Underhandling til ham og blev vel modtagen. Keiseren trængte derpaa ind i det indre af Bulgarien, slog Bulgarernes Hær og underlagde sig igjen Landet.

Ved Udfaldet fra Thessalonica, da Alusian i 1040 beleirede denne Borg, understøttedes Borgerne af de Behjertedes Legion (*τὸ τάγμα τῶν μεγαθύμων*) og vandt en fuldstændig Seir. Uden Tvivl er Væringernes Corps allerede ved Bulgarernes Overfald og Urolighedernes Begyndelse i de indre Dele af Riget kaldt fra Sicilien og Asien tilbage og har deeltaget i denne Vaabendaad. Sikkert har Keiseren derpaa allerede strax samme Aar udsendt disse sine Kjernetropper for at tilbageerobre de frafaldne Byer i selve den græske Deel af Riget, som maa antages, i ethvert Tilfælde de nærmeste, allerede

dette Aar at være bragte til Lydighed, eftersom han det følgende Aar kunde anvende sine Stridskræfter mod Bulgarien.

Til dette Aar, 1040, hensætter jeg den i Indskriften omtalte Opstand af Grækerfolket og den derved foranledigede Erobring af Havnen Piræeus og Paalæggelse af Straffebøder.

Hakun. Ved her at træffe Navnet Hakon fremfor de øvrige kommer man let til at tænke paa Hlade-Jarlernes berømte Slægt. Hakon Ivarson, som senere under Harald Haardraade blev Jarl og en af Norges betydeligste Mænd, var strax i sin Ungdom paa Reiser og erhvervede sig Berömmelse og tilstrækkeligt Gods (*frægð ok fè nóg*). Der tales imidlertid i Sagaerne intet om at han har været i Grækenland, og hvis de chronologiske Bestemmelser i hans særskilte Saga (fragm. Arna-Magn. n° 570 in-4to) ere rigtige, kan han ikke have været der i 1040.

Úlfr er upaatvivlelig Islænderen Ulf Ospakson. Hans Moder Asdis var en Datterdatter af Hlade-Jarlen Grjotgard. Hans Farfader Osvif den Vise var en Sön af Helge og Nidbjörg, en Datter af den skotske Kong Bjolan og af Kadlin Gange-Rolfs Datter. Helges Fader var den islandske Landnamsmand, endnu Hedning, Björn Austrœne Ketil Flatnefs Sön, som tog Land i Besiddelse imellem Hraunsfjord og Stafá og boede paa Bjarnarhöfn i Borgarholt i Islands Vesterland. Ulf opdroges hos sin Morbrodre Ljot den Vise Thorgrimson paa Ingjaldssand. Ved et Høstgilde hos denne foranledigede en Yttring af en af Gjæsterne, Egil Völusteinson, at Gest Oddleifson den Vise forudsagde sin Anelse om, at Ulf vilde blive berömtere end hans Morfader, hvilket Udsagn siden stadfæstedes. (Landnámabók, Íslendínga Sögur I 95, 144-146). Ulf var i Grækenland en af Harald Sigurdsons trofaste Stalbrødre og kjæreste Venner; han fulgte Harald paa Toget til Jerusalem, og han stod ved hans Side i Kampene paa Sicilien; Haldor Snorrason og Ulf Ospakson vare da som stedse de første og fremmerste; Ulf fulgte tilligemed Haldor ogsaa Harald i Fængs-

let i Constantinopel, og der siges ved den Leilighed at Ulf var den stærkeste af de tre. Efter Tilbagekomsten til Norge stod han fremdeles i stor Yndest hos Kong Harald (Fornmanna Sögur 6 p. 266); han var en forstandig Mand, veltalende, virksom, trofast og oprigtig. Kong Harald udnævnte ham til sin Staller eller Hofmarskal og gav ham sin Svigerinde Thorberg Arnasons Datter Jorun tilægte. Ulf blev Stamfader til en anseet Slægt i Norge, hvortil hørte Erkebiskopperne Eystein og Peter. Kongen gav ham ogsaa Lendermands Ret og 12 Marks Indkomster og desuden et halvt Fylke i Thröndelagen. Ulf fulgte fremdeles Kongen i hans Hærfærd og nævnes tillige med Hakon Ivarson i Slaget ved Nissá, hvor han styrede et Skib ved Kongens Side (ib. p. 311-315). Da Kong Harald havde besluttet Toget til England, vare der mange Formodninger om, hvad Udfald dette Tog vel vilde faae: nogle talte om Haralds store Bedrifter og antoge at han kunde udrette hvad det skulde være; andre derimod meente at England var vanskeligt at angribe, et mægtigt og folkerigt Land, hvor der ogsaa var den saakaldte Thingmændenes Hær, der var udvalgt fra forskjellige Lande og mest af dansktalende Folk; disse Mænd vare saa tapre, at den Bistand, en af dem ydede i Kampen, ikke var ringere end to af de bedste Nordmænds i Kong Haralds Hær. Da Ulf Staller hørte Folk tale saaledes, svarede han og kvad:

Villig jeg Gods erhverved,
dog ei længer behøve
Kongens Stallere Haralds
Forstavn at besætte,
hvis to af os for een af
Thingsmandshæren nu vige
skulde, Kvinde! vist andet
lærte jeg i min Ungdom.

Den samme Vaar, 1066, för Kong Harald drog bort fra Landet, døde Ulf Staller. Kong Harald stod over hans Grav og sagde, da han gik bort derfra: „Der ligger nu den paalideligste Mand og han som var sin Herre mest huld og hengiven."

Ásmundr og Aurn (Örn) ere almindelige Mandsnavne.

Grikkja-þyþis, gen.; þýþi, neutr., deriveres af þjóþ, Folk, ligesom dœmi af dómr, menni af maðr, og bruges neppe uden i Sammensætning, saasom illþýþi, Skarnsfolk, Pak. Disse Derivata medføre ofte et diminutivt eller forringende Begreb, og vil dettes Anvendelse her, hvor Folkets Opstand omtales, saaledes findes meget passende.

Dálkr er et bekjendt oldnordisk Personsnavn; i Landnámabók omtales fem, som bare det.

Egill er ligeledes et bekjendt Navn; af det ovenciterede Sted i Landnámabók sees at det tilhørte ogsaa en af Ulf Ospaksons nære Bekjendte.

Ragnar har, da Indskriften indhuggedes, været Corpsanfører i Asien. Da Eymund Ringson i 1015 kom til Gardarike, fulgte ham en anseet norsk Landsmand og Fostbroder af ham, Ragnar, hvis Fader Agnar var en Sön af Harald Haarfagers Sön Ragnar rykkill. Denne Ragnar deeltog med Eymund i de i Gardarike udførte Bedrifter, hvorom Eymundar Saga giver omstændelig Beretning. Efterat Eymund var bleven Herre, eller som han i Sagaen kaldes Konge over Palteskja, herskede han over dette Rige, men blev ikke gammel. Paa sit Dødsleie overdrog han med Storfyrst Jaroslavs og dennes Gemalindes Ingigerds Samtykke sit Riges Styrelse til sin Fostbroder Ragnar (Ant. Russes et Or. II 174-208). Det er imidlertid neppe at antage at denne Ragnar, i den Alder han da maa have opnaaet, kan have været Hærfører i græsk Tjeneste i Aaret 1040, i hvilket Aar desuden Krigen mod Lithauen og Masovierne gave Russerne meget at varetage hjemme. Navnene vedligeholdtes gjerne i Familierne, og om man vil

tillade sig nogen vistnok aldeles usikker Gisning, kan den her nævnte Ragnar have været en yngre Frænde af Ragnar Agnarson, der i den Tid havde opnaaet en saa höi Værdighed i Gardarike.

Naar man, hvad Indholdet leder til, antager Indskriften over det venstre Baglaar at være Slutningen af den øvrige Indskrift paa denne Side, saa fulgte Egil Ragnar paa hans Tog. Det første af Navnene paa de Lande, som vare dette Togs Bestemmelse, er meget utydeligt. Der kan mulig staae Rumaniu, gen. af Rúmanía, med hvilket Navn jo i det 11te Aarhundrede de nordlige Provindser af Lille-Asien vesten for Armenien betegnedes; men det er dog meget usikkert, om man tör læse saaledes. Det andet Navn, eller tredie, hvis man antager at der har staaet et nu ulæseligt foran dette, er mere tydeligt og maa upaatvivlelig være Armeniu, gen., styret af det foregaaende til, af nomin. Armenía.

Ved Indskriftens Læsning nærer jeg den Forventning at have givet det Mindesmærke, hvorpaa den er anbragt, en forhöiet Betydning. Bemærkninger fra ældre Tider om denne Marmorløve, medens den endnu stod paa sin gamle Plads i Piræeus, vil jeg bestræbe mig for at fremdrage og, saasnart Forholdene tillade det, meddele Copier i större Maalestok af selve Indskriften ligesom ogsaa en nöiagtigere Beskrivelse af dennes Enkeltheder.

Det runographiske Udbytte af denne Indskrift er öiensynligt og rigere end i Almindelighed en Indskrifts af samme Omfang. Den udførligere Beskrivelse og navnligen tillige de större Afbildninger ville end mere tydeliggjöre dette. I philologisk Henseende vil jeg alene fremhæve Ordet þyþi, paa hvis Anvendelse man her træffer et Exempel i anden Sammensætning end den bekjendte, der, saavidt jeg veed, er den eneste, hvori man i nordiske Oldskrifter hidtil har forefundet dette Ord. Hvad det historiske Udbytte betræffer, da er dette, ihvorvel större end jeg havde ventet, og vistnok af en særegen

Interesse, ikke af stor Betydenhed. Imidlertid leverer Indskriften et lille Bidrag til det østromerske Keiserdömmes, navnlig Grækenlands Historie i det 11te Aarhundrede og gjör os bekjendte med en Heltedaad af Nordboer og med en Ungdomsbedrift af en udmærket norsk Konge og russisk Storfyrstes Svigersön, hvis Navn ogsaa knytter sig til Storbritanniens Historie.

Kjøbenhavn, den 28de Januar 1855.

INDSKRIFT PAA LØVENS HÖIRE SIDE.

Paa Løvens höire Side er Indskriften anbragt i Slangesnoninger af selvsamme Art, som man træffer paa mangfoldige nordiske Runestene. Foran paa Løvens Bryst skimter man Hovedet af den Slange, i hvis Snoninger den störste Deel af Indskriften er indhugget, og man kan forfølge samme Slange lige til dens Hale. Fra venstre gaaer midt over den et Tværbaand, der begynder med en piilformet Zirat, under hvilken er, som det synes, et Ormehoved; derved begynder Indskriften. Slutningen af samme er anbragt i to andre Tværbaand, der fra neden af gaae op efter, det ene midt over den större Slange. Foroven til höire sees omkring Slangens Hals og Krop en tredie Snoning, hvori der dog ikke har været nogen Indskrift.

Enkelte af Runerne paa denne Side ere meget tydelige, men de fleste enten aldeles udslettede eller kun yderst svagt fremtrædende, saa at der ikke syntes at kunne være noget grundet Haab om at dechifrere en Indskrift af en saadan Beskaffenhed. En Skizze, som min nævnte Medarbeider i Venedig havde den 30te Juni 1855 taget efter Originalen, skjönt ulige bedre end dem man hidtil besad, fremviste dog tomme

Pladser for mange af de Runer, som havde været der indhugne. Denne Skizze har jeg gjentagne Gange sammenholdt saavel med Gibsafstøbningen som med de tidligere modtagne tre Photographier af denne Side, af hvilke den ene er tagen under en for en væsentlig Deel af Indskriften særdeles heldig Belysning, og fornemmelig ved dens Hjelp har jeg suppleret Indskriften.

Om Betydningen af tvende Ord, det fjerde og femte, havde jeg, lige siden jeg begyndte denne Undersøgelse, ikke haft nogen Tvivl. Da jeg nu atter betragtede og sammenholdt de forskjellige Afbildninger, udfandt jeg omsider den, som jeg antager, sikre Betydning ogsaa af det andet Ord og derved veiledede jeg let til Meningen af det hele og til at bemærke, at flere af de øvrige Ord ere Personsnavne. Ved oftere gjentagen Betragtning især af den ene ypperlige Photographie troer jeg med Sikkerhed at læse Runeristerens Navn og antager ogsaa, i Navnene paa de Mænd, der have hjulpet ham i denne Forretning, at have skimtet flere nogenlunde sikre Træk, der frembyde gode Støttepunkter og afgive en ikke saa ganske usikker Veiledning til at udfinde ogsaa de øvrige Navne. Den hele Indskrift vil jeg, ligesom den paa venstre Side, her omskrive med latinske Bogstaver og med Versalier gjengive alle de Runer, som jeg holder for utvivlsomme, derimod med smaa Bogstaver dem, som jeg alene ved Conjectur har tilföiet:

: ASMUDR : HJU : runAR : ÞISAR : ÞAIR :
ISKir : auk : þuRLIFR : ÞURÞR : AUK : IVAr :
at : BON : HaRADS : hAFa : ÞUAT : GRIKiAR :
uf : hUGSAÞu : auk : bAnaþu :

Med sædvanlig Orthographie:

Ásmundr hjó rúnar þessar, þeir Ásg*eir* ok Þorleifr, Þórþr ok Íva*r*, at bón Haralds háfa, þóat Grikkjar (of) hugsaþu (ok bannaþu).

Asmund indhuggede disse Runer i Forening med Asgeir og Thorleif, Thord og Ivar efter Begjering af Harald den Höje, endskjönt Grækerne udgrundede (*rimeligviis har her været tilföiet:* Meningen og forbøde det).

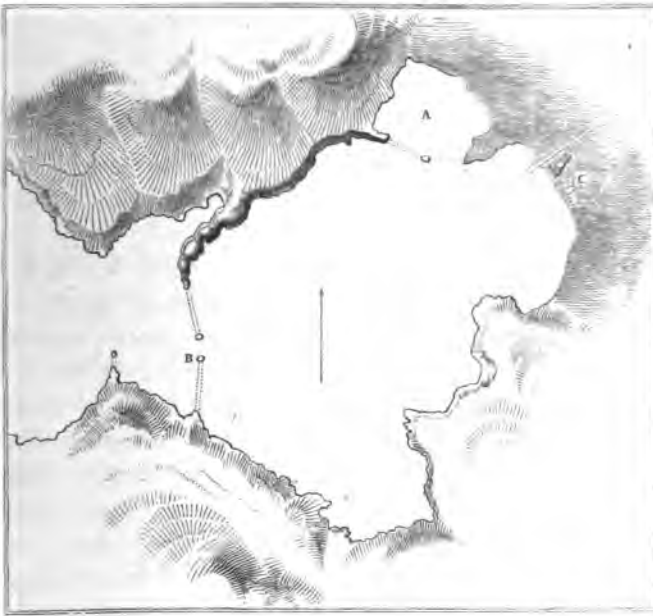
Navnene ere alle vel bekjendte nordiske Personsnavne. Istedenfor Ásgeir kunde man ogsaa læse Ásgautr eller Ásgrímr og istedenfor Þorleifr: Herleifr eller Hjörleifr. Imidlertid turde vel de Navne, jeg har valgt, være de rimeligste.

Man seer saaledes at Hovedindskriften er paa den venstre Side, den nemlig som skulde bevare Mindet om Begivenheden og de Mænds Navne, som havde udført de i Indskriften ommeldte Bedrifter. Ligesom man paa mange Runestene her i Norden finder efter Indskriften Runeristerens Navn tilföiet, saaledes har ogsaa her, efter Overanførerens Begjering eller Tilskyndelse, Runeristeren paa höire Side indhugget sit eget Navn og tilligemed det flere Stalbrødres, andre Væringers, der havde hjulpet ham med Indskriftens Affattelse og Indhugning. Man seer ligeledes at Grækerne havde udgrundet Hensigten med dette Væringernes Foretagende i den erobrede By, og at de, rimeligviis neppe tilfredse dermed, havde, hvad der upaatvivlelig har været tilföiet i de nu ulæselige Slutningsord, forbudet dem paa denne Maade at benytte Pladsens offentlige Mindesmærke, hvilket Forbud Væringerne dog, som Pladsens daværende Befalende, ikke havde ændset men ligefuldt udført deres Beslutning og saaledes overleveret Mindet om disse deres Bedrifter til Efterverdenen.

Kjøbenhavn, den 18de September 1855.

PLAN

DU PORT PIREE OU PORT LYON DE LA VILLE D'ATHENES.

A Vielle Darce presque toute remplie de vaze.

B. Entrée du Port qu'on fermoit autrefois a chaisne.
(*Hors de l'entrée*): Auant Port.

C Magasin proche duquel il y a vn Lyon de marbre blanc ayant 10 pieds de hauteur qui regarde l'entrée du Port,
(*et*): Chemin d'Athènes.

NORDISK RUNEALPHABET.

ᚠ	ᚢ	ᚦ	ᚬ	ᚱ	ᚴ	ᚼ	ᚾ	ᛁ	ᛅ	ᛋ	ᛏ	ᛒ	ᛚ	ᛘ	ᛦ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

Figur	Betydning	Navn	Oldgræske Skrifttegn.
ᚠ	f	fè, (Freyr)	F F
ᚢ	u, v, y	úr	V
ᚦ ᚦ	þ, th, ϑ	þurs, þorn, (Þór)	P D D
ᚬ ᚬ ᚬ	o	ós, (Óðinn)	
ᚱ ᚱ	r	reið	R P
ᚴ	k, g	kaun	Γ Γ K K <
ᚼ H ᚼ	h, gh	hagl, hagall	H ↓ X
ᚾ ᚾ	n	nauð	Ν N
ᛁ	i, e	ís	I
ᛅ ᛆ	a, e	ár	A A
ᛋ ᛋ ᛋ	s	sól	Σ ᛋ
ᛏ ᛏ	t, d	týr (Týr)	T T
ᛒ ᛒ	b, p	bjarkan	B B
ᛚ	l	lögr	ᛚ Λ
ᛘ ᛘ ᛘ	m	maðr	M M
ᛦ	r fin. y	ýr	

Stúngnar Rúnir:

ᚵ ᛂ ᛑ ᛔ ᚤ
g e d p y

Bundnar Rúnir:

au ar ak an at al atk uk un or ef

Allerede paa et 1460 af Fra Mauro tegnet Kort finder man Athens Havn benævnt porto lion, og Marmorløven, som havde givet den dette nye Navn istedenfor det ældre, omtale i den følgende Tid flere Reisende. Det Side 25 i reduceret Maalestok meddelte Kort, paa hvilket Løven fremstilles paa den Plads ved Skibsbroen, den da indtog, optoges i 1687 paa Gravier d'Otières's Expedition og bevares i det franske Marine-Ministeriums Archiv, hvor Hr. F. de Bertouch tog Copie af det til Meddelelse her.

DEN PIRÆISKE RUNEINDSKRIFTS BESKRIVELSE.

Til Veiledning for saadanne, der ikke allerede kjende Runerne, har jeg paa forestaaende Side meddeelt det nordiske Runealphabet og til Sammenligning oldgræske Skrifttegn.

Da jeg, hvad jeg ikke først havde paatænkt, har fundet mig foranlediget til her at indføre Afbildninger af selve Indskriften, vil jeg tillige fremstille denne saaledes som jeg ved enkelte Conjecturer har bestræbt mig for at restituere den og saaledes som den vilde have seet ud under sædvanlige Forhold. Da Begyndelsen af Indskriften paa venstre Side gaaer ovenfra nedad Benet, er nemlig denne Deel for de fleste Runers Vedkommende udført, som om den gik fra höire til venstre, hvilket er en naturlig Følge af den Plads paa det höie Monument, hvorpaa denne Deel af Indskriften er anbragt, og den Retning, Runeristeren har givet den, og har ikke nogen cryptographisk Grund; i den øvrige Deel derimod, som udgjör Fortsættelsen i det krumböiede Baand, har Runerne for det meste den sædvanlige Retning fra venstre til höire. Ogsaa ere nogle Runer sammenbundne eller efter hyppig forekommende Brug antydede med Tværmærker paa de foregaaende

eller efterfølgende. Enhver af disse vil jeg her opløse til de tvende eller et enkelt Sted trende, som de skulle antyde. Til nöiere Oplysning vil jeg derhos her meddele Bemærkninger om Ordene og enkelte af Runecharaktererne og, for tydeligere at kunne betegne disse, vedföie fortløbende Numere afsnitsviis.

Retningen og Beskaffenheden af de Baand, hvori Indskriften er anbragt, er ovenfor angivet og skjönnes bedst ved Betragtning af Afbildningerne. Runerne ere af noget forskjellig Höide; paa venstre Side er den længste ikke fulde 2" og den korteste $1\frac{3}{4}$" höi, og ere de der for det meste temmelig svagt indgravede; paa höire Side have Runerne været dybere indhugne; Störrelsen varierer mere efter Slangebaandets Brede paa de forskjellige Steder, og er den længste Rune, ᚦ, her $4\frac{1}{2}$", den korteste fulde 2". Paa nogle Steder ere Skilletegn, × eller ⁕, anvendte mellem Ordene, men paa enkelte Steder have der ingen været, ligesom man ogsaa paa ikke faa nordiske Runestene træffer i samme Indskrift snart Skilletegn snart ingen; paa andre Steder have der maaskee været Skilletegn, som nu ved Tidens Indvirkning ikke længer ere kjendelige.

Det vil være hensigtsmæssigt her at forudskikke en Udsigt over de forskjellige Afbildninger, som jeg har benyttet til det udbragte Resultat.

Den første Afbildning, som jeg i Beskrivelsen over Indskriftens Enkeltheder vil benævne Å, toges, som ovenfor bemærket, af Åkerblad i et af Aarene 1797-1799 og indførtes i Skandinavisk Museum for 1800 og i Millin's Magasin encyclopédique for 1804. Indskriftens Opdager leverer her tvende Afbildninger reducerede til en Trediedeel af dem han havde ladet udføre efter Originalen: den ene fremstiller Løvens höire Side med den derpaa anbragte Indskrift, den anden giver Løven en face og kan derfor kun fremstille det ene Baand af Indskriften paa det venstre Forbeen; det andet Baand derimod, som er antaget forenet med den Deel, der strækker

sig henad Løvens Side, er særskilt afbildet udenfor Løven. Det er det første ufuldkomne Forsøg paa en under vanskelige Forhold tagen Afbildning, om hvilken Åkerblad selv siger at han ikke venter den vil kunne tilfredsstille Oldgranskerne. Det er den samme Copie, der gjengaves af Luigi Bossi i hans i Turin 1804 udgivne Brev om denne Indskrift og senere af Wilhelm Grimm i Skriftet „Über deutsche Runen"; og den er oftere gjengiven uden nogen Forbedring, endog i selve Venedig; saaledes seer man disse „Sigle tracciate sul Leone Ateniese", ogsaa i formindsket Maalestok af de selv samme første Tegninger, i den af Giovanni Casoni i 1829 udgivne Guida per l'Arsenale di Venezia.

Uagtet Åkerblad udtrykkelig havde opfordret navnligen sine nordiske Landsmænd til at søge bedre Afbildninger tilveiebragte, skete dog i over tredive Aar intet Skridt i denne Retning. Omtrent 1830 tog en tydsk Kunstner den nye Afbildning, som meddeltes i Tübinger Kunstblatt for 1833 og derefter i Finn Magnusens 1841 udgivne Runeværk. Denne Afbildning, som jeg efter Tegneren, der kalder sig H. G...dt, benævner G, er vistnok bedre end den første, men har dog meget betydelige Mangler, saa at man ved Hjælp af den upaatvivlelig ikke kunde komme stort videre i Fortolkningen.

Da en yngre dansk Oldgransker, hvis tidlige Hedengang vi beklage, J. B. Sorterup, paa en antiquarisk Reise i 1843 var i Venedig, benyttede jeg Leiligheden til at lade tage Gibsafstøbninger af Indskriften paa Løven, hvilke senere hidsendtes og nu bevares i vort Museum. Jeg betragtede oftere disse Afstøbninger, hvis Udseende ikke opvakte noget synderligt Haab. Ved en Kunstner, som havde Øvelse i at copiere Indskrifter, lod jeg dog tage paa forskjellig Maade flere Copier, hvilke jeg dernæst efter omhyggeligt Eftersyn og gjentagen Jevnførelse med Afstøbningerne lod forene til een Aftegning, som jeg i den her følgende Beskrivelse over Indskriftens Enkeltheder vil benævne A.

Fortrinligst Nytte, navnlig med Hensyn til Indskriften paa Løvens venstre Side, har jeg haft af de forskjellige Copier, min ovennævnte Medarbeider i Venedig Hr. F. de Bertouch efterhaanden meddelte mig, grundende sig paa hans ofte gjentagne Betragtning af Runerne. Denne omhyggelige Betragtning og nöiagtige Beskuelse gjentog han i flere Maaneder næsten daglig, oftere flere Gange om Dagen, og forsøgte den under de forskjellige Belysninger, ogsaa ved Daggry og efter Solnedgang, saa at der i den Henseende er gjort alt hvad der kunde ønskes og mere end der kunde ventes til et saa trættende Hvervs Udførelse. Ligesom jeg mange Gange ved afblegede Haandskrifters Læsning har bemærket det heldige Resultat af en saadan ofte gjentagen Betragtning, saaledes havde jeg den Tilfredsstillelse under mit Ophold i Venedig i Midten af Juni 1854 ved Autopsie af selve de i Marmoret indhugne Runer at bemærke det heldige Resultat af den Fremgangsmaade jeg havde tilraadet og foranlediget fulgt som den efter Indskriftens Beskaffenhed hensigtsmæssige. De saaledes efterhaanden udførte Copier af Indskriften paa venstre Side betegner jeg med følgende Mærker, og ere de meddelte under efternævnte Datumer: Ba, den 5te Februar 1854, Bb, den 19de April s. A.; Bc, den 30te Mai s. A.; Bd, den 16de August s. A., og Be den 23de October 1854. Betræffende enkelte Partier og enkelte Characterer meddeltes desuden Oplysninger og Tegninger i særskilt Brevvexling. Gibsafstøbningen var ikke tagen samlet, men i flere Stykker. Ved den Afbildning, som udførtes efter den, iagttoges ikke Indskriftbaandets rigtige Retning, men den valgtes som var antydet af Å, uagtet G allerede har den rigtige, der først efter længere fortsat Betragtning af selve Baandet, uden Jevnførelse med G, bemærkedes og gjengaves i Bd og Be.

Den ovenpaa det venstre Baglaar indhuggede Indskrift, som ikke skjönnes at være begrændset af Streger, havde hverken Å eller G bemærket, og af den toges heller ikke, da

den ikke kjendtes i 1843, nogen Gibsafstøbning. Af den modtoges følgende Copier: Ba, den 5te Februar 1854; Bb, den 19de April s. A. (begge höist ufuldkomne); Bc, den 30te Mai s. A. (kun enkelte Træk); Bd, den 1ste August s. A.; Be, den 23de October s. A. og Bf, den 29de October 1854. Af enkelte Characterer, hvis Træk vanskelig skjelnes, toges til yderligere Veiledning, navnligen af dette Parti, ogsaa Lakaftryk.

Af Indskriften paa höire Side modtog jeg ligeledes efterhaanden fra Venedig følgende Copier: Ba, den 5te Februar 1854; Bb, den 19de April s. A., Bc, den 30te Mai s. A.; Bd, den 29de November s. A.; Be, dem 27de Februar 1855, kun omfattende et Parti, og Bf, den 30te Juni 1855.

For en Deel af Indskriften ere fremdeles flere under forskjellig tildeels meget heldig Belysning tagne Photographier komne til væsentlig Nytte i Forbindelse og ved gjentaget Sammenhold med de øvrige Afbildninger. Først modtog jeg tvende særdeles heldige af hele Løven seet fra begge Sider, af henved 16 Tommers Höide, med Indskrifterne kjendelige, skjönt vistnok den störste Deel af Trækkene yderst svage, adskillige af Runerne dog, især paa höire Side (i $\frac{1}{2}$ til $\frac{1}{3}$"s Störrelse) fuldkommen tydelige, ligesom ogsaa Slangesnoningens Retning er kjendelig og Ziraten ved dens Begyndelse. Paa den venstre Side, hvor Runerne ere mindre og svagere fremtrædende, skimtes dog Baandets Retning og enkelte Runer af $\frac{1}{4}$ Tommes Höide paa dette Billede. Disse to benævner jeg her Φa.

Foruden disse fik jeg af venstre Sides Indskrift 5 særskilte Photographier, der ere tagne i langt större Maalestok i forskjellig Retning og under forskjellig Belysning. De to, Φb og Φc, fremstille alene Baandet nedad og med en Krumning opad Forbenet med enkelte Runer der gjengivne i $\frac{2}{3}$"s Störrelse ganske kjendelige; den tredie, Φd, med nogle Runer af $\frac{1}{2}$ Tommes Höide viser Baandet ned ad Forbenet og Krum-

ningen samt noget af det Parti, der gaaer hen ad Siden; den fjerde og femte, Φe og Φf, vise hele Baandet med flere Runer der af $\frac{1}{2}$" Höide kjendelige. — Af denne Side har jeg saaledes benyttet fjorten Billeder, de tvende af Åkerblad og H. G... dt iberegnede.

Af den höire Sides Indskrift modtoges kun to særskilte Photographier, af hvilke paa den ene, Φb, en betydelig Dee af Indskriften falder i Skygge, saa at de synlige Træk kun skjelnes ved at holde Bladet mod Daglyset. Den anden, Φc, derimod, hvor Runerne ere gjengivne i en Höide fra $\frac{1}{2}$ til næsten en heel Tomme, er tagen under en særdeles heldig Belysning, saa at ogsaa flere Runer og Runetræk, som ikke paa de andre Afbildninger ere synlige, her tydelig deels skimtes, deels sikkert skjelnes.

INDSKRIFTEN PAA LØVENS VENSTRE SIDE.

I.

※ ᚼᛅᚴᚢᚾ ※ ᚢᛅᚾ ※ ᚦᛁᚱ ※ ᚢᛚᚠᚱ ※ ᛅᚢᚴ
1 2 3 4 5 — 6 7 8 — 9 10 11 — 12 13 14 15 — 16 17 18

※ ᛅᛋᛘᚢᛏᚱ ※ ᛅᚢᚴ ※ ᛅᚢᚱᚦ ※ ᚼᛅᚠᚾ ※ ᚦᛂᚺᛅ
19 20 21 22 23 24 — 25 26 27 — 28 29 30 31 — 32 33 34 35 — 36 37 38 39

ᚼᛅᚴᚢᚾ: Tværstregerne have her paa den anden og femte Rune, ligesom i det næste Ord paa den 7de og 8de, den sædvanlige Retning, uagtet de fleste øvrige Runer i den ovenfra nedefter gaaende Begyndelse ere stillede i omvendt Retning fra höire til venstre. 5 er ved Tværstregen anbragt paa 4, saa at disse to udgjöre en sammenbunden Runecharacter; denne Tværstreg er svag men kan dog skimtes. Skrivemaaden Hakun er ganske Navnets sædvanlige i Runeskrifter, i hvilke det ofte træffes (i nom. og acc., saasom B 243, 378,

1107, 1108, 1136, 1161); stundum i gen. ᚼᛅᚴᚢᚾᛅᛦ, som paa en Steen i Bro i Upland (M 335). En enkelt Gang træffer man Begyndelses ᚼ udeladt: ᛅᚴᚢᚾ (B 629, 774) og paa en Steen (B 248) ᚼᚭᚴᚢᚾ, ligesom i det gamle Ágrip af Noregs konúnga sögum, hvor det stundum skrives Hocun, oftest dog Hocon, men ogsaa Hæcon (dat. Hækone), (Fornmanna Sögur X 378, 386), hvormed den sædvanlige islandske Skrivemaade, Hákon, stemmer nærmest overeens.

ᚢᛅᚾ, efter den i Runeskrift brugelige Forkortelse for ᚢᛅᚾᚾ, imp. af vinna, vinde, erobre. Runen 6 skimtes kun svagt, men Ordet kan antages sikkert. Det forekommer skrevet paa samme Maade og i samme Betydning paa Gorm den Gamles berömte Mindesteen i Jellinge (Annaler for nordisk Oldkyndighed 1852 p. 318; M 324). Paa en yngre Steen (B 1100) finder man ᚢᛅᚿᛏ med nyere Skrivemaade, vandt (indtog) hele Selaland.

ᚦᛁᚱ, efter de synlige Træk, eller maaskee ᚦᛅᛁᚱ; dette Pron., nom. pl. masc., isl. *þeir*, forekommer i Runeindskrifter hyppig snart med den ene snart med den anden af disse Skrivemaader. Den øverste Deel af Runerne 11 og 12 er truffen af et Kugleskud; dog antager jeg dem begge for utvivlsomme efter de tilbageværende Træk, som tydelig sees for neden. Dette personlige Pronomen har i Oldnordisk en særegen Anvendelse; þeir med et paafølgende Personsnavn i samme Casus svarer ganske til det græske *οἱ περὶ* (*Παῦλον*) og udtrykker altsaa Personen med hans Ledsagere eller Mandskab (jfr. Rask, Anv. till Isl. p. 228); saaledes „þeir Norðbrigt setjast nú um eina borg", Nordbrigt (Harald Sigurdson) og hans Folk leirede sig nu om en Borg (Morkinskinna, Ant. Russes et Or. II 35; þeir Haraldr, ib. p. 55). Ligeledes naar en Person forud var nævnt, og man dernæst vilde tale om denne i Forening med en anden, brugte man, istedenfor at forbinde det denne betegnende Pronomen med den andens Navn eller Værdighed ved Conjunctionen *ok*, at udelade denne

og sætte Pron. i dual. eller plur. i samme Casus som det følgende Navn; saaledes: „Ólafr konúngr kvað þat illa vera, er þeir Eymundr höfðu eigi fundizt", Kong Olaf beklagede, at *han og Eymund* ikke havde truffet hinanden (Eymundar saga c. 2., Ant. R. et Or. II 180); „Gunnarr hèlt út or elfinni, ok voru þeir Kolskeggr á einu skipi báðir", Gunnar styrede ud af Elven, og *han og Kolskeg* vare begge paa eet Skib (Njáls saga c. 30, ib. p. 240). Paa Runestene finder man ofte en lignende Udtryksmaade, saaledes paa en i Harby i Thoresunds Sogn i Södermanland (B 734): „þeir Þórþr auk Bruni auk Tiþkumi lètu reisa", disse tre i Forening; paa en i Enköping (L 913): „Ingibjorn ok þir bruþr litu risa"; paa en i Balingsta Sogn i Upland (L 86): „Arnfastr auk þeir bruþr reistu"; paa en i Odensåker Sogn i Vester-Götland (B 969): „þir Osti bruþr reistu", Ingebjörn og hans Brødre i Forening med ham lode opreise o. s. v. Den navngivne har upaatvivlelig været den ældste Broder, der efter Faderens Død betragtedes som Familiens Hoved. Meningen i nærværende Indskrift er dermed overeensstemmende. Risteren kunde have udtrykt det saaledes: „Hákun auk þeir Úlfr auk Ásmundr auk Aurn unnu" etc. og havde derved ogsaa betegnet den førstnævnte som Anfører ved Havnens Erobring, men da han vilde foruden ham nævne tre andre af denne Vaabendaads Deeltagere, har han valgt en anden Udtryksmaade, og ved at sætte Verbet efter det første Navn, end tydeligere stillet Anføreren i Spidsen; Meningen bliver i øvrigt den samme og Udtryksmaaden lige correct.

ᚢᚿᚠᚱ; ᚿ og ᚠ, som allerede vare skimtede paa Gibsafstøbningen, skjelnedes tydelig som sikre, Bb-Be, Φa,d,e,f; G har kun enkelte af Trækkene og navnligen den venstre Stav af Runen 12 og fra dennes nederste Spidse en lille Tværstreg opefter tilhöire; denne Tværstreg er der virkelig og er nöie gjengiven paa Bb-Be, sees ogsaa paa Φd; men da jeg maa antage den for en tilfældig Ridse, som den ogsaa

omsider skjönnedes at være, har jeg ikke gjengivet den i den her leverede Afbildning. Den efter ᛚ følgende Runecharacter betragtede jeg ofte i mange Tider uden at kunne fatte, hvad dens særegne Form skulde betyde, indtil jeg omsider udfandt, at det er en dobbelt Binderune, paa hvilken Runeristeren ved en lille Tværstreg foroven til höire har antydet, at man burde henvende en særskilt Opmærksomhed paa at udfinde dens Betydning, at den nemlig omfatter saavel Navnets Slutnings-Rune ᚱ som ogsaa de to første Runer ᛆ ᚢ af den paafølgende Conjunction ᛆᚢᚴ. Det overalt i Norden gængse Navn ᚢᛚᚠᚱ (gen. ᚢᛚᚠᛋ, acc. ᚢᛚᚠ) forekommer paa mange Runestene, sikkert paa henved 50 bekjendte, ristet aldeles som her eller ᚢᛚᚠᛦ med det oftere anvendte ᛦ finale.

ᛆᚢᚴ er denne saa hyppigt forekommende Conjunctions sædvanlige Skrivemaade i correcte Runeindskrifter, ogsaa ofte alene ᚢᚴ eller ᛆᚴ som isl. *ok*. Paa nogle Stene (B 352, 480) træffer man ᛆᛆᚴ og anden endnu mere besynderlig Bogstavering.

ᛆᛋᛘᚢᛏᚱ; af dette Ord sees ᛘ allerede paa Afbildningen G og ᛋᛘ paa A. Paa Bd var Runen 23 given som ᚦ, og da den ᛆ betegnende Tværstreg paa det foregaaende Ords Slutningsrune ikke var bemærket, læste jeg Navnet Smiþr; da dette er et brugt, ihvorvel ikke meget almindeligt Navn, holdt jeg længe ved denne Læsning. Ved den fortsatte Betragtning oplystes det imidlertid, at Runen 23 ikke er ᚦ men et sikkert ᛏ, hvis Hager foroven tydelig skjelnes (Be, paa Φd den ene, ᛚ); og jeg blev da, skjönt meget uvillig, foranlediget til at antage at Runeristeren havde begaaet en Ristefeil og sat ᛏ istedenfor ᚦ og at Navnet alligevel maatte være det jeg havde læst. Omsider opdagede jeg paa Φb,c et vistnok sikkert Mærke til Tværstregen forneden over ᚴ, og jeg troer da ikke at feile i at restituere Navnet saaledes som anført, uagtet der af Runen 22 kun sees den ene Stav ᛁ og Runen 24 ikke skjelnes fuldstændig. Asmudr er, som ovenfor for-

klaret, efter den hyppig anvendte Skrivemaade, for Ásmundr. Paa en Steen i Furingstad Kirke i Øster-Götland (L 1101) læses ᛆᛌᛘᚢᛏ, paa en anden i Hålc Kirke i Vester-Götland. (B 949) ogsaa ᛆᛌᛘᚢᛏ (acc.). Paa samtidige under Magnus den Gode prægede Mynter finder man med angelsachsiske Bogstaver Asmutr (L 2118).

ᛆᚢᚴ; Runen 25 er aldeles usynlig, dog er der Plads til den; de to følgende skjelnes med antagelig Sikkerhed.

ᛆᚢᚱᚽ; efter Skilletegnet × følger en Character af et særeget Udseende og temmelig Overeensstemmelse med den ovenfor ved Runerne 15 til 17 omtalte, hvilken Figur har to indhugne Mærker paa Hovedstaven til venstre, der upaatvivlelig have til Hensigt at vække Læserens Opmærksomhed paa denne bundne Runecharacters Opløsning. Man kunde læse dette Navn Arn, men jeg foretrækker Aurn, da jeg antager at de to Mærker vistnok skulle betyde, at man foruden det paa den første Stav anbragte ᛆ maa i denne Character læse to andre Runer ᚢ og ᚱ. I Islandsk skrives dette gængse Navn efter ældre Brug ogsaa Aurn, senere sædvanlig Örn, gen. Arnar. I Runeindskrifter træffer man det samme Navn, skrevet paa forskjellig Maade, saaledes paa en Steen i Selånger Sogn i Medelpad (B 1106) ᛆᚱᚽ, og paa en ved Söder Sluss i Stockholm (B 136), ligesom jeg antager at der staaer her, ᛆᚢᚱᚾ, Runerne stillede hvor to hinanden krydsende Slangebaand frembyde Plads til dem; og paa en i Ullerfva Sogn i Vester-Götland (B 967) ᚢᚱᛆ, ligesom man oftere i Runeindskrifter finder ᚢ anvendt til at betegne ö-Lyden, der af Islænderne i Almindelighed udtryktes ved au, av (ɑ) eller ved særegne af ø dannede Characterer. Af dette Navn dannes mange sammensatte, som forekomme deels i Sagaerne deels paa Runestene, saasom Arndís, Arnburg, Arnfastr, Arnfinnr, Arngeir, Arngrímr, Arnsteinn.

ᚼᛆᚴᚾ hører til et af de tydeligste Ord i hele Indskriften; saavel Å som G have allerede Runen 35; paa A sees

ogsaa tydelig saavel 32 som 33 og paa Bb-Be alle fire aldeles sikre ligesom de ogsaa skjelnes paa Φd, f; HAFN, efter sædvanlig islandsk Skrivemaade haufn, höfn, gen. hafnar.

ᚦᛁᚱᛋᛅ: Å afbilder Runen 36 som D; G fremstiller den af samme Udseende og bemærker derhos om dette Bogstav q efter den af ham antagne Retning, at han troer at det i en senere Tid er forfalsket, som man efter hans Yttring seer „af de dybere og bredere Indsnit i Marmoret"; da Bogstavet hører til de laveststaaende paa Løvens Fod, mener han at dette kan tilskrives en kaad Persons Haand. Om nogen saadan senere Indkradsning i denne Rune skulde kunne antages, som vel neppe er sikkert, er dog ligefuldt den utvivlsomt rigtige Rune ved den nu foretagne Undersøgelse gjenkjendt og aftegnet, og den skjelnes fuldkommen tydelig paa Φb-Φf. Upaatvivlelig er Böiningen paa denne Rune noget mere langstrakt, end den sædvanlig pleier at være, dog finder man den paa flere Runestene ligesaa langstrakt, stundum endog gaaende ud til Hovedstavens begge Ender (saasom paa B 414, 467, 468). 37, er, saavidt skjelnes, den puncterede ᛁ. 38 giver Å som ᛡ og har saaledes forvexlet ᚱ med ᛡ. Ordets Slutningsrune have G og Ba ikke, Å, A, Bb give den som ᛁ; i Bc-Be fremtræder den tydelig som ᛅ og Tværstregen skjelnes ogsaa paa Φb og Φc. ÞESA for ÞESSA, acc. s. fœm. af det demonstr. Pron. þetta, her saaledes anvendt den grammatisk rigtige Form, som man ellers for dette Ords vedkommende ikke altid træffer i Runeindskrifter; saaledes paa en Steen i Brokirke (M 335) og paa en anden ved Egby i Spånga Sogn, (B 146), begge i Upland: ᛒᚱᚢ:ᚦᛁᛋᛁ, acc.; derimod paa en anden i Håme i Läby Sogn (B 448) rigtig ᛒᚱᚢ:ᚦᛁᛋᛅ i samme Casus.

II.

× ᚦᛁᚱ × ᛘᛂᚾ × ᛚᛅᚴᚦᚢ × ᛅ × ᚢᚴ × ᚼᛅᚱᛅᛏᚱ
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

× ᚼᛅᛁ × ᚢᚴᛁᛅᛒᚢᛏᛅ × ᚢᛒᚱᛅᛁᚿᛏᛅᚱ
21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40

× ᚢᛂᚴᚾᛅ × ᚴᚱᛁᚴᛁᛅᚦᛁᚦᛁᛋ
41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56

ᚦᛁᚱ: allerede Å har den tredie Rune tydelig, ligeledes A; Bb-Be have dem alle tre sikre, og de sees tydelig paa Φc og Φe. Som ovenfor bemærket, er Skrivemaaden i Runeindskrifter enten ÞIR eller ÞAIR, svarende til isl. þeir, demonstr. Pron. nom. pl., disse; saaledes paa Bekke-Stenen (M 327) ᚦᛅᛁᛦ:ᚦᚱᛁᛦ, disse tre; B 226: ᚦᛅᛁᚱ:ᛒᚱᚢᚦᚱ, disse Brødre; B 1099: ᚦᛅᛁᛦ:ᛒᚱᚢᚦᚱ:ᛅᛚᛁᛦ, alle disse Brødre.

ᛘᛁᚾ: Runen 4 er antegnet som sikker paa Bb-Be og synes ogsaa at skjelnes paa Φb og Φc; 5 sees ei, og jeg har tilföiet den alene ved Conjectur; paa 6 er Staven sikker og Tværstregen synes at skimtes; MENN, nom. pl. af maðr, forekommer i samme Casus paa en Steen i Runby i Upland (B 165): ᛘᛁᚾ.

ᛚᛅᚴᚦᚢ:ᛅ: Runen 7 skimtes; af 8 sees alene Hovedstaven, 9 og 10 ere sammenbundne og derfor Tværstregen, som skal antyde ᚴ, givet den anden Retning tilvenstre istedenfor til höire; 10 og 11 antages sikre; 12 er ved en Tværstreg anbragt paa den følgende Rune; — LAGÞU, 3 pers. pl. imp. af leggja, i senere Islandsk med Omlyd lögðu, lagde; LAGÞU á, paalagde.

ᚢᚴ eller som forhen ᛅᚢᚴ, da ᛅ jo her kan gjentages. Runen 14 er utydelig og synes at være udkradset; formodentlig har Runeristeren her indhugget en Rune, som han

senere har villet forandre; man havde formodentlig tidligere paatænkt fler strax at anbringe Ordene „uf fjabuta etc.," men Hovedanføreren er maaskee imidlertid kommen til og har begjeret sit Navn tilföiet, og har da den forandrede Bestemmelse foranlediget Udkradsning i denne Rune; naar man har villet forandre den fra ᚠ til ᚴ, kan man let være kommen for Skade og har gjort den utydelig ved Udkradsningen.

ᚼᛅᚱᛅᛏᚱ: Efter Gibsafstøbningen var Runen 15 paa A aftegnet som ᚽ eller ᚼ; efter Bb-Bc og yderligere Eftersyn paa selve Marmoret har den det paa Afbildningen p. 7 fremstillede Udseende, og antager jeg den derfor at være ᚼ; 16 til 19 ere ganske tydelige saavel paa A som paa Bb-Be, saa at de ere sikre; Slutnings-Runen ᚱ antager jeg anbragt paa den følgende ᚼ, hvis Hovedtræk ere umiskjendelige, men som derhos har særegne Træk, der vel kunne have denne Betydning at supplere R-finale til det foregaaende Navn.

Haradr staaer, som ovenfor bemærket, ligesom paa Söndervissing-Stenen (M 330) for Haraldr, hvilket Navn ogsaa forekommer, heelt udskrevet, paa Gorm den Gamles Mindesteen i Jellinge og paa en Steen i Reperda i Njudingen (B 1018).

ᚼᛅᚠᛁ, de tre af disse Runer aldeles tydelige saavel paa A efter Gibsafstøbningen som paa Bb til Be efter selve de i Marmoret indhugne Runer. G, som i det foregaaende Navn alene har Runen 17 tydelig, afbilder 22 og 23 aldeles som her men giver 21 en særegen Figur af nogen Overeensstemmelse med den her S. 7 fremstillede. Paa Be er Runen 22 afbildet med to Tværstreger opefter tilhöire, men da disse ikke saaes ved et senere Eftersyn, ere de ikke tilföiede her paa Afbildningen, uagtet de dog rimelig have været der, og ᚠ saaledes er antydet. háfi, Adj. i bestemt Form, af hár, efter sædvanlig Skrivemaade hinn háfi, hin Höie; dette epitheton har været tillagt flere, f. Ex. Landnamsmanden „Þórir enn háfi" (Ísl.

Sögur I 253, 259, Fornm. S. III 106) og „Þorkell enn háfi Strútharaldsson" (Fornm. S. XI 77-81).

ᚢᚠᛁᛅᛒᚢᛏᛅ: et Kugleskud har truffet og borttaget den øverste Deel af den første af disse Runer, 24, som jeg restituerer til ᚢ, hvoraf de tvende Stavers Ender forneden sees; alle de øvrige ere tydelige saavel paa A som paa Bb-Be; endogsaa G har de fleste af disse Runers Træk og 28 og 29 fuldstændige. UFIABUTA opløser jeg i UF og FIABUTA, efter sædvanlig islandsk Skrivemaade *of fjebóta* eller *of fèbóta*, betydelige Pengebøder. *of* betyder altfor (nimis) eller betydelig, og *fè*, n., gen. *fjár*, pecus, pecunia: „Ólafr konúngr ferr með of manns yfir landit"; „Knútr ríki hafði of liðs ok skip stór", betydeligt Mandskab (Fornm. Sögur IV 146, 354); „of lausafjár", betydeligt Løsøre, rørligt Gods (ib. I 25; XI 202); ligeledes „ofa mikit fè", betydeligt Gods (ib. VI, 36). Paa en Runesteen i Sigtuna (B 302) træffer man Mandsnavnet ᚢᚠᛁᛅᚱ, der rimelig opløses og i sin Betydning fortolkes uf fiar, isl. *of fjár*, stor Rigdom, den overvættes rige, ligesom Navnet ᚢᚠᛚᛅᛏᛁ paa en Steen i Öfver Sela Sogn i Södermanland (B 725) vel maa have den samme Betydning som det islandske *ofláti*, den höimodige. — bót, f., pl. bœtr, Bod, Forbedring, som i Dronning Thyres Tilnavn Danabót, paa den ene Jellinge-Steen (M 318) ᛏᛅᚾᛘᛅᚱᚴᛅᛦ: ᛒᚢᛏ, Danmarkarbót. Af dette Ord dannedes ogsaa flere Personsnavne som det paa nogle Runestene forekommende ᛒᚢᛏᚢᛚᚠᛦ (L 1694), svarende til *Bótólfr* i islandske Oldskrifter (Fornm. Sögur I 36; Ísl. Sögur I 176); ligeledes ᛒᚢᛏᚢᛁ (L 1782) og ᛒᚢᛏᛘᚢᚾᛏᚱ (L 1591), forskjellige i Betydning fra ᛒᛅᚦᚢᛚᚠᚱ (L 1693) ᛒᚢᚦᚢᛁ (B 302), der vel maa deriveres af böð f., gen. böðvar, Kamp. fèbóta er gen. pl. styret af *of*; et af dette Ord dannet Adj. fèbœttr betyder erstattet eller afsonet ved Pengebod.

ᚢᛒᚱᛅᛁᚾᛏᛅᚱ: de to første af disse Runer (32 og 33) har et Kugleskud truffet foroven; den første Stav af ᚢ sees

heel og den nederste Deel af den anden tydelig; ᛒ er sikker; endog G har denne Rune; de to næste Runer (34 og 35) ere ifølge Be sikre; af de følgende derimod kunne kun enkelte Træk skjelnes, som dog frembyde Anledning til at supplere og restituere Ordet til UPRAISTAR, efter islandsk Skrivemaade uppreistar, gen. af uppreist, f., det samme som uppreisn, rebellio, Opstand: „en þá er Ólafr konúngr kom í Þrándheim, þá var þar engi uppreist gjör ímóti honum," (Ól. saga helga c. 56, Fornm. S. IV 105); uppreistar saga (ib. c. 198 V 64).

ᚢᛂᚴᚾᛅ; den første Rune (41) er aldeles tydelig (Be), den følgende Plads for omtrent 4 Runer er tabula rasa, som jeg har udfyldt ved Conjectur, hvortil, saavidt jeg skjönner, det foregaaende Genitiv giver mig Berettigelse. Præpositionen VEGNA, formedelst, styrer gen. og pleier at sættes bag efter casus, medens den anden Præposition af samme Betydning *sökum* eller *fyrir sakir* gjerne sættes foran samme.

ᚴᚱᛁᚴᛁᛅᚦᛁᚦᛁᛋ; dette Ord var mig eet af de vanskeligste, uagtet den sidste Deel deraf, Runerne 52-56 ere temmelig tydelige, de tre sidste endog afbildede i A, Ba og Bb og alle 5 i Bc, Bd og Be som sikre. De umiddelbar nærmest foregaaende 49-51 ere foroven trufne af et Kugleskud, som har borttaget den störste Deel af dem, disse kunne saaledes alene ved Gisning udfindes. Af 48 seer man den fuldstændige Stav ᛁ foran og foroven tæt ved det Sted, Kugleskuddet har truffet, saa man ikke kunde vide, om denne Rune er ᛁ eller maaskee ᛚ eller ᚢ. 47 er i Bc, Bd og Be opgivet som et nogenlunde sikkert ᚱ, skjönt Hovedstaven til venstre kun skimtedes; og den første Rune, 46, var ikke tidligere skjelnet, men afbildedes i Be at være skimtet som ᚠ eller som ᚴ. Ved senere Betragtning af disse Ordets to første Runer skimtedes Træk, der vel kunde lede til at antage at der stod ᚠᚢ, ihvorvel ᚢ ikke havde det sædvanlige men et bagvendt Udseende. Da jeg havde udfundet de foregaaende Ords Be-

tydning, tænkte jeg at maatte her søge, om ikke Stedets Navn, dog maaskee et græsk Personsnavn, men jeg fandt intet saadant; jeg tænkte da paa Ordet „fylki," men saavel dette Ord som Sammensætningen „fylkisþýþi" forekom mig ikke rimelig, uagtet det vel kunde give en antagelig Mening, hvis det kunde betyde Folket eller Beboerne af dette fylki eller *θέμα*. Ogsaa forekom det mig at Runen 47 efter de synlige Træk ikke kunde være ᚢ, men, som den var seet og aftegnet tre forskjellige Gange, ᚱ. Denne Rune har i nærværende Indskrift, ligesom i andre, saaledes paa Tirsted-Stenen fra Laaland, enkelte Gange en Form, som har nogen Lighed med ᚢ, saasom paa höire Side VII 6. Ordets første Rune 46 tör jeg ikke lade afbilde anderledes end som ᚴ, om der end er skimtet end en Tværstreg over Hovedstaven, som neppe er andet end en tilfældig Ridse, eller, om det virkelig skulde være en indhuggen skraa opadgaaende Tværstreg, kunde være Slutningsrunen ᚼ af det foregaaende Ord, der saaledes er betegnet ved èn Tværstreg paa den følgende Rune ligesom ᚼ og ᛏ ere angivne ved Tværstreger over den ovennævnte Rune ᚴ paa höire Side. Stedet er, saavidt jeg skjönner, betragtet og undersøgt med den behørige Omhu og Øvelse, men man bliver neppe i Stand til her at gjengive Trækkene med fuldkommen Sikkerhed, i hvorvel jeg nu efter fortsat Undersøgelse holder mig forvisset om at der her maa læses som antegnet ᚴᚱ.

Grikia, gen. pl., i Oldskrifterne sædvanlig skrevet Grikkja; af Grikkir. þiþis, gen. sing., efter sædvanlig Skrivemaade þýþis, ligesom ofte ifir for yfir (B 67, 435) fir eller firir for fyrir (B 214, 946). þýþi, neutr., deriveres af þjóþ, Folk, ligesom *dæmi* af *dómr*, *menni* af *maðr*, *virki* af *verk*, og bruges neppe uden i Sammensætning. Ligesom *skapt* betyder stort Skaft (f. Ex. *spjótskapt*) men det deraf deriverede *skepti* sædvanlig kort Skaft, Skjefte (capulus brevior, f. Ex. *hnífskepti*, Knivskaft), saaledes medføre disse Derivata ofte et di-

minutivt eller forringende Begreb. þýþi anvendes i det sammensatte Ord illþýþi, Skarnsfolk, Pak, der ogsaa forekommer i Haralds saga harðráða c. 11 (Ant. R. et Or. II 48): hvor der siges at Harald i Egnen ved Jordan „drap þar reyfara ok annat illþýðisfólk." Af Stamordet þjóþ dannes ogsaa flere Personsnavne, saasom Þjóþúlfr; blandt disse enkelte paa Runestene forekommende: ᚦᛁᚢᚦᛅ (L 1385) ᚦᛁᚢᚦᛒᚢᚱᛡ (B 46); ᚦᛁᚢᚦᚴᛁᛅ og ᚦᛁᚢᚦᛘᚢᚾᛏᛅ (B 1099).

Runeristeren havde upaatvivlelig foresat sig, for Baandets smagfulde Ordning, kun at lade samme strække sig midt ned paa Siden; han havde saaledes nu kun tilbage en temmelig indskrænket Plads til hvad der endnu skulde siges, og han har derfor anvendt Forkortelser, hvor det lod sig gjöre, og har her sammenbundet saavel ᛁ og ᛋ som den paafølgende Rune ᚢ til een bunden Runecharacter, der ved Opmærksomhed godt skjelnes men uden saadan ikke vel bemærkes. Ogsaa i det følgende har han anvendt et lignende Forkortelsessystem.

III.

× ᚢᚼᚱᚦ × ᛏᚼᛚᚴᚱ × ᚾᚼᚢᚦᚢᚴᚱ × ᛁ × ᚴᛁᚼᚱᛁ
1 2 3 4 — 5 6 7 8 9 — 10 11 12 13 14 15 16 — 17 — 18 19 20 21 22

× ᛚᚼᚦᚢᛘ × ᛂᚴᛁᛚ × ᚢᚼᚱ × ᛁ × ᚴᚼᚱᚢ ×
23 24 25 26 27 — 28 29 30 31 — 32 33 34 — 35 — 36 37 38 39

ᚢᚼᚱᚦ; disse Runer ere ganske tydelige; de tre første og en Deel af den fjerde sees endogsaa paa G; A, Bb-Be gjengive dem som sikre. Paa Å læses 1-5 ᚢᚱᚦᚢ, som W. Grimm ogsaa har bemærket og udlagt som pl. af samme Tid i Verbet. VARÞ, imp. (inf. verþa, part. orþit), forblev; Udtrykket „varþ dauþr", blev eller forblev død, døde, forekommer hyppig paa Runestene; saaledes paa en i Husby i Upland (B 248) „varþ dauþr á Grikklandi", døde i Grækenland.

ᛐᛆᛚᚴᚱ; de fire første Runer, 5-8, ere ifølge Bc-Be tydelige som paa Afbildningen p. 7; paa Runen 8 vender Tværstregen foroven til venstre istedenfor til höire, ligesom paa den ovenfor ᚢ 9-10 beskrevne og, som jeg antager, af samme Grund, at nemlig ogsaa her paa Hovedstaven en Rune har været anbragt til den anden Side, nemlig Ordets ᚱ finale, men som nu er forsvunden for Öiet. DÁLKR er et Mandsnavn, som, om det end ikke hører til de almindeligste, dog heller ikke er saa ganske sjeldent. I Islands Landnámabók omtales fem Personer af dette Navn (Ísl. Sögur I 79, 211, 353, 355, 384).

ᚿᛆᚢᚦᚢᚴᚱ; det varede lang Tid, inden jeg kunde fatte hvad der stod paa dette Sted, og tænkte jeg at man her maatte finde Ordet ᛆᚢᛋᛏᚱ i de ganske usikre Træk, der vare opgivne i Bc og Bd; denne Formodning stadfæstedes dog ikke; den første af disse Runer saaes tydelig at være ᚿ; siden skimtedes ogsaa de øvrige Træk med nogenlunde Sikkerhed (Be) saaledes som de ere afbildede p. 7, og af disse 12 til 15 i en bunden Runecharacter; af 16 skimtedes kun Hovedstaven yderst svagt fremtrædende; man kan læse Ordet enten som ovenanført eller ligesaavel ᚿᛆᚢᚦᛁᚴᚱ eller og ᚿᛆᚢᚦᚴᚱ, den contracte Form, som er nærmest efter de indhugne Træk, hvilke Former af dette Ord alle tre forekomme. NAUÞUGR eller NAUÞIGR, contr. NAUÞGR, Adj. (af n a u þ, Nød) betyder uvillig, nødig, tvungen af Nødvendighed (nauðig ok úviljandi, Fornm. Sögur II 187, cfr. V 325); dernæst ogsaa det samme som „nauþúngamaðr," „ánauðugr," bragt i Trældom.

ᛁ; denne Rune (17) skjelnes, Ba, Be; Præpos. í.

ᚠᛁᛆᚱᛁ; den første Rune her (18) ᚠ sees tydelig, A, Ba-Be; de øvrige Runer har et Kugleskud truffet foroven, saa at den störste Deel af dem er gaaet tabt; dog skjelnes forneden Resterne af 5 Streger, den fjerde mere skraa end de andre; jeg fandt snart at her maatte læses saaledes og anseer denne Læsemaade sikker. FIARI, Adj. compar., fjarr,

fjarri eller firri, firstr, fjern; fjarri bruges ogsaa som Adv., procul, paa en Runesteen i Gripsholm (L 927).

ᛚᛅᚦᚢᛘ; Runerne 24-27 staae tydelig i Ba, og endog i G, den første (23) tillige i A saavelsom i Bb-Be; de ere alle sikre, og jeg havde strax fra Begyndelsen ingen Tvivl om dette Ords Betydning. LAÞUM, dat. pl. af land, som ovenanført for LANDUM; Ordet findes sædvanlig med d, stundum dog ogsaa med þ; saaledes paa en Steen i Runby i Upland (B 165): ᛚᛅᚦᛒᚬ for landbo; paa den ovennævnte i Smula Kirke (B 974) forkortes det samme Ord end mere: ᛚᚦᛁ for lanþi eller landi, dat. sing. Saavel det foregaaende Ord som dette skrevet paa samme Maade men i sing.: „i fjari laþi" forekommer paa en Steen i Upland (B 269).

ᛅᚴᛁᛚ eller ᛆᚴᛁᛚ; Runerne 29, 30 og 31 sees paa Bb og Bc og allerede tydelig paa G. Af dette Parti, omfattende Runerne 27 til 36, har Grev de Laborde leveret en meget heldig xylographeret Afbildning „Estampage d'un fragment de l'une des inscriptions du Lion de Pirée" i sit ovenfor citerede Værk Athènes tome II p. 250. Alle disse Runer, hvoraf 28 og 29 samt 32-34 ere sammenbundne, ligesom ogsaa tre Skilletegn, sees tydelig paa denne Afbildning. Ogsaa paa Φe og Φf skimtes alle disse Runer, og denne Tværstreg skjönnes at være temmelig lille, for en Prik at regne, saa at Betydningen rimelig er ᛅ ikke ᛆ. I ethvert Tilfælde, om man her læser EGIL eller AGIL, har man det gængse Navn Egill, i dativ Agli, (cfr. Ant. R. et Or. II 254-60, Fornm. S. V 321-29), der ogsaa forekommer i andre Runeindskrifter, saasom paa en Steen i Eds Sogn i Småland (B 931): ᛅᚴᛁᛚ og paa en i Rockelstad, i Upland (B 93): ᛁᚴᛁᛚ.

ᚢᛆᚱ; man kunde vistnok stirre længe paa disse Runer, inden man kunde blive enig med sig selv om, hvad der stod; jeg antog først at der maaskee stod ᛆᚾ, men ᚢ træder saa tydelig frem at det ikke kan miskjendes. Denne bundne Runecharacter kunde efter Trækkene meget vel opløses i ᚢᛆᚼ,

men Betragtningen af de heldige Billeder Φe og Φf, efter hvilke jeg har gjengivet den pag. 7 i Sammenhold med Be og senere ogsaa med den af Grev de Laborde meddelte Tegning leder mig til at antage for temmelig sikkert, at her maa læses ᚢᛅᚱ.

I islandske Oldskrifter med Former og Orthographie fra Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, saasom i Are frodes Íslendíngabók (Íslend. Sögur I 362-383) finder man vistnok Formerne ES og VAS endnu vedligeholdte; men i visse Egne af Scandinavien havde man upaatvivlelig da allerede forlængst begyndt at ombytte dem med de nyere ER og VAR. Der har været en Tid, sikkert ogsaa omfattende det Aarhundrede, hvortil nærværende Indskrift hører, en Overgangsperiode, hvori disse tvende Former brugtes i Fleng; man finder saaledes paa enkelte Runestene (B 305, 343) Formerne vas, is vas, medens man paa andre, som man maa antage for samtidige (B 688, 745, 746, 751, 823), træffer var og sar, d. e. sá er. I det ene B 166 fremstillede Runebaand see vi begge Former til en Afvexling anvendte i en og samme Indskrift. Paa en Runesteen (M 352), som jeg antager at være fra Knud den Stores Tid, i ethvert Tilfælde fra det 11te Aarhundrede, staaer var, og den i Ant. Tidsskrift 1852-54 fremstillede fra Aarhuus, der vistnok er fra selvsamme Tid, som nærværende Indskrift, har iar.

ᛁ; ogsaa denne Rune (35) afgiver et Exempel paa, hvor let man kan tage feil af disse svage Træk; G har ᛅ, Bc ᚼ; Ba, Bb og Bd ᚽ; af Be og ligeledes af den Afbildning, Grev de Laborde leverer, bemærker man imidlertid at Tværstregen ikke hører til Staven, og af Φe og Φf seer jeg tydelig at det er to Skillepuncter, hvis urigtige Opfatning har givet Anledning til begge Tværstregerne.

ᚠᛅᚱᚢ; paa den anden Rune (37), som Å afbilder ligesom her, have saavel G som A, Ba-Bd, foruden Tværstregen paa Midten en anden foroven ᛅ, som jeg maatte antage for en tilfældig Ridse; Be anbringer den ogsaa som saadan oven-

for Baandets øverste Linie og af ᚠe og ᚠf seer jeg ligeledes tydelig, at den ikke hører til Runen. FARU, dat. af far, senere med Omlyd för, gen. farar, pl. farar eller farir; istedenfor den senere sædvanlige dativ finder man i Oldskrifterne stundum (jfr. Fornm. Sögur VII 40) den ældre Form med den af Endelsen foranledigede Omlyd: föru. för betyder saavel Reise (förunautr, Reisefælle) som Krigstog (fararbroddr, Avantgarde). Ordet forekommer oftere paa Runestene, saasom paa tvende i Vestmanland (B 1086): ᚼᛆᚿ: (ᚢᛆᚱᚦ): ᛏᚭᚦᚱ:ᛁ:ᚠᛆᚱᚢ, han døde paa en Reise; ligeledes paa en i Eskilstuna Kirke i Södermanland (B 751); ᚼᛆᚿ:ᚢᛆᛦ: ᛁ:ᚠᛆᚱᚢ:ᛘᛁᚦ:ᛁᚠᚢᛆᚱᛁ, han var paa Toget med Igor.

Dersom denne Deel af nærværende Indskrift havde udgjort dens Slutning, maatte man have fortolket den saaledes: „Egil var paa en Reise eller paa et Tog", som kunde have givet en antagelig Mening. Imidlertid maa man agte paa, at Slutningsrunen her, ᚢ, har to Tværmærker foroven; G har ikke fattet at det er een sammenhængende Rune men dog givet Tværstregerne. Disse Mærker have upaatvivlelig, ligesom de andre forhen omtalte, til Hensigt at vække Læserens Opmærksomhed, nemlig paa dette Sted at antyde ham, at Indskriften ikke her er sluttet og at han bör see sig vel omkring, for at opdage, hvor dens Slutning er anbragt.

IV.

ᛘᛁᚦ ¤ ᚱᛆᚠᚽᛆᚱᛁ ¤ ᛏᛁᛚ ¤ ᚱᚢ ¤

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26

ᛆᚱᛘᚼᚿᛁᚢ ¤

27 28 29 30 31 32 33

Runeristeren lod Baandet med den deri anbragte Indskrift slutte midt paa Siden, fordi det med en nogenlunde smagfuld Anordning ikke vel kunde fortsættes længere ned.

Ved et Slutningstegn og en nedenfor Baandet trukken Streg er Afbrydelsen her antydet, og ved de tvende Mærker er det tilkjendegivet, at Fortsættelsen med Indskriftens Slutning maa søges paa et andet Sted. Heldigviis fandt min nævnte Medarbeider i Venedig, F. de Bertouch, dette Parti, som ingen tidligere havde bemærket.

ᛘᛁᚦ; til dette Ord MEÞ, som tjener til at udfylde Meningen, var der ingensteds at opdage Spor, og jeg har derfor tilföiet det alene ved Conjectur, med selvsamme Form som paa den ovennævnte Steen i Eskilstuna Kirke (B 751) og paa mange andre, saasom: B 305, 334, 343, 746; M 335, 343; en enkelt Gang finder man ᛘᚼᚦ (B 818) eller ᛘᛅᚦ (L 551), som mulig dog er Ristefeil eller urigtig copieret, og paa nogle Stene (M 338, 347, 348): ᛘᛁᛦ eller ᛘᛁᚱ, svarende til islandsk meþr, hvilken Form maa antages ligesaa rimelig som den valgte.

ᚱᛅᚴᚼᛆᚱᛁ; de sex første Runer (4-9) af dette Navn ere tydelige; 8, ᛆ, ved en Tværstreg anbragt paa Hovedstaven af det følgende ᚱ; 10 skimtes kun yderst svagt. Dette gængse Navn RAGNAR, her i dat. RAGNARI, forekommer paa en Runesteen (B 243) aldeles som her, og paa en anden (B 144): ᚱᛆᚴᚾᛆᚱ.

ᛏᛁᛚ; den første af disse Runer (11) er ifølge Be tydelig som ᛏ, var endog paa Bc skimtet som ᛐ; af de nærmest følgende svage og usikre Træk maa man supplere de tvende andre. Ordet forekommer med samme Anvendelse paa flere Runestene, saaledes „fór til Girkja", „fara til Englands" (B 144; M 337, 347).

ᚱᚢ..... ovenfor har jeg yttret at her maaskee kunde staae ᚱᚢᛘᛆᚾᛁᚢ, men Trækkene ere altfor svage til at jeg kan have nogen videre Tiltro til denne Gisning; de to Runer ᚱᚢ synes vel at skimtes, men det er usikkert om der ikke maaskee kunde være en Rune foran dem, og man kan ikke nöiagtig vide, hvor mange der have fulgt efter, da der efter de skimtede uvisse Træk følger en Plads, som er tabula rasa.

Umiddelbar foran det synlige Slutningsord antager jeg at der har staaet ᚼᚢᚴ, hvis dette nemlig er styret af den foregaaende Præposition TIL, eller ogsaa der kan have staaet ᚼᚢᚴ:ᛏᛁᛚ, som vel netop vilde udfylde Pladsen.

ᚼᚱᛘᚼᚾᛁᚢ; af den første af disse Runer er Hovedstaven tydelig, Tværstregen derimod kan ikke skimtes; de tre følgende, 28, 29 og 30, ere tydelige som paa Afbildningen p. 7; Enden for oven paa Hovedstaven af Runen 29 sees ei, men denne kan jo neppe, efter dens Udseende, være nogen anden end ᛘ; 31 seer ud næsten som ✱ men antages at være ᚾ; 32 er rimeligviis ᛁ, uagtet nogen svag Ridse skimtes paa Midten; Slutningsrunen er et sikkert ᚢ. Betragtende de paa Afbildningen efter Bd og Be fremstillede, her nöiere beskrevne Træk tænker jeg at man vel kan med nogen Rimelighed læse dette Ord ARMENÍU og antage det at være Genitiv, styret af den foregaaende Præposition TIL.

De nordiske Oldskrifters Forfattere og Afskrivere lode vistnok sædvanlig saadanne af Latinen optagne Navne paa Stæder, Lande og Verdensdele uforandrede, lode dem endog meget ofte beholde deres Casusendelser, Accusativets iberegnet, med hvilken man endog stundum finder Navnet overført som Nævneform i det oldnordiske Skrift; saasom: „or eyðimörkum Arabie" (isl. Annaluddrag i Ant. R. et Or. II 373); „Syría liggr norðanverð viðr Armeniam ok Cappadociam" (geogr. Afsnit i Stjórn); „þær þjóðir er Græciam bygðu" (saga Árna biskups Þorlákssonar, Ant. R. et O. II 363); „þvíat Solldan af Babilon hafði herjat Kíprum ok Armeniam" (hos Abbed Nikolas dog „til Kíprar"); endog „komu til Castiliam"; Björn bóndi Einarsson fór vestr í Compostellam til Sanctum Jacobum" (Uddrag af isl. Annal. l. c. p. 383-87 cfr. 407); „Danubium heitir á"; þar (í Girclandi) eru þær höfuðborgar: Aðenas, Corinthos, Þebas, Thesalonica, Dyrakr" (geogr. Optegnelser af Hauk Erlendson og i Skalholtsbogen, Ant. R. et Or. II 438-39, 44). Denne af de Boglærde indførte Efter-

følgen af de latinske Navne og Former træffer man, som skjönnes af de ovenanførte Exempler, endog saa almindelig i Oldskrifterne, at jeg finder mig i det særegne Tilfælde at maatte føre Bevis for, at det desuagtet dog kan antages rimeligt, at Risteren af nærværende Indskrift kan i det fremmede Land have valgt sit eget Modersmaals grammatisk rigtige Form og ikke benyttet den af hans boglærde Landsmænd i Hjemmet senere sædvanlig fulgte af det fremmede Sprog optagne, som i hin Tid upaatvivlelig har, ligesaa meget som nu, stødt Nordboens Øre. Runeristeren var en Kriger og vistnok en dannet Mand, om han end ikke har hørt til den boglærde Classe af Samfundet, og han har naturligviis ikke her haft nogen fremmed Grundtext for sig, som kan have foranlediget ham til at optage et fremmedt Sprogs Faldendelser, men han böiede nærværende Navn, som han var vant til at böie lignende hjemme, saasom Effía, Effíu (Friðþjófs saga ens frækna c. 6-7, min Udgave i Fornaldar Sögur Norðrlanda II 80-81).

Hvad der er det grammatisk rigtige og følges i det nyere Sprog (jfr. Rask, Anv. till Isl. p. 73) er dog i øvrigt heller ikke uden Exempler i Oldskrifterne, endskjönt det næsten kunde synes, i det mindste paa enkelte Steder, at den lærde Skribent har af Uvarsomhed, uden at tænke derpaa, fulgt sit Modersmaals og ikke det fremmede Sprogs Regel. Saaledes finder man i Abbed Nikolas's Optegnelser: „frá Lúko" og „í Lúku" (dat.); ligeledes „til Kapú" tre Gange, rimeligviis en Forkortelse for Kapúu og, som sædvanlig, Marias Navn med den oldnordiske Genitivendelse: „Maríu kirkja"; fremdeles „Anþekíofjörðr" (Ant. R. et Or. II 404-5, 410); endskjönt en geographisk Optegnelse i den ene af Hauk Erlendsons Bøger (ib. p. 438) har Troea-menn, finder man dog i den til Folkelæsning bearbeidede Trójumanna Saga, der bevares i samme Codex, bestandig „til Tróju, í Tróju, Trójuborg, Trójumenn" (Ann. f. nord. Oldk. 1848-1849); ogsaa

i Stjórn finder man ligeledes „Troea" og „Troeomenn". I den ovennævnte Skalholts Bog (Ant. R. et Or. II 443) er ogsaa den rigtige Faldendelse engang undsluppen Forfatteren, hvor det hedder „í austrhálfu meiri Asíu" (gen.). Faderen til den Thorgaut, Svein Estridsons Hirdmand, som Kong Harald Sigurdson kaldte fögrumskinni, Ulf Jarl i Danmark, benævntes „Galizu-Úlfr", fordi han „vann Galizuland" (Fornm. Sögur XI 302) og det samme „Galizuland" eller „Galizsíoland" anløb Haralds Sönnesön Sigurd paa sit Tog til Jerusalem (l. c. VII 78). Disse Exempler vise at, naar et saadant Navn var gaaet over i Folkets Sprog, modtog det sine Faldendelser efter dets Regler.

Man træffer vel stundum Navnet Armenía omformet til et nordisk Navn „Ermland" og Ἀρμενια ἡ μεγάλη (Strabo XI p. 359) benævnet „Ermland hit mikla" (Abbed Nikolas's Opt. l. c. p. 400); dog er sikkert denne Benævnelse opkommen i en noget sildigere Tid og optagen efter det samme Navn paa et Landskab ved Østerseen. Ogsaa forekommer hyppigst Navnet Armenía uforandret; det findes saaledes paa sin Plads paa den mærkelige islandske Mappemonde fra det 12te Aarhundrede, som jeg har udgivet i Ant. R. et Or. II tab. IV (cfr. pag. 392-94). I Stjórn nævnes ogsaa „Armenía hin efri ok hin neðri" (superior et inferior). I de islandske Annaler samt i Hauksbog og Skalholtsbogen forekommer det samme Navn oftere (l. c. p. 383-84, 438, 443) og i Viðbætir til Landnámabók (Íslendínga Sögur I 332) nævnes blandt de Biskopper og Mænd, der udgave sig for at være Biskopper, som havde været paa Island: „iij af Armenía: Petrus, Stephanus ok Abraham." (Íslendíngabók, ib. p. 13: iij ermscir.)

INDSKRIFTEN PAA LØVENS HÖIRE SIDE.

Der ere paa denne Side enkelte Runer meget tydelige og endog stærkt fremtrædende, men det er ogsaa kun ganske enkelte af det hele Antal, saa at denne Side saae lidet indbydende ud og efter lang Beskuelse ikke afgav noget synderligt Haab. Efter Å anede Wilhelm Grimm Ordet þAIR, og efter G, som har tydelig afbildet disse fire Runer, læste Finn Magnusen det samme Ord. Kopisch maa have betragtet selve Indskriften paa Løven, eftersom han ogsaa har gjengivet det foregaaende Ord þISAR, til hvis Læsning ikke G, og end mindre Å, frembyder tilstrækkelig Anledning. Kopisch's Tegning eller Copie af selve Runerne kjender jeg ikke og veed ei, om den nogensinde er udgiven. Copien efter Gibsafstøbningen (A) fremstiller begge disse Ord tydelige og ligeledes de to foregaaende Runer ᛅᚱ, og jeg fik derved snart en Formodning om, hvorledes jeg maatte læse og tolke disse tre Ord; men i meget lang Tid kom jeg heller ikke stort videre. G's Fremstilling af Baandet giver en Slags Veiledning til at bemærke, hvor Indskriften begynder, men hverken Å eller A frembyder en saadan, hvorimod det end tydeligere sees af Ba-Bd, Bf. Paa Φa-Φc skjelner man endnu sikrere de Begyndelsen antydende Zirater, ligesom ogsaa Slangesnoningen efter dem kunde noget berigtiges. Ved Betragtningen af disse var jeg omsider saa heldig at fatte Beskaffenheden af det under Runerne ᛅᚱ anbragte tilsyneladende Cirkelslag, der paa Å danner en Halvcirkel, paa A samt Ba-Bd, Bf noget mere end en saadan og paa G endog en heel Cirkel; at det nemlig ikke er noget Cirkelslag men en fra Baandets nederste Rand indböiet Zirat af samme Udseende omtrent som en Indböining i den ene B 166 fremstillede Slangesnoning paa Rune-

stenen i Eds Sogn og en lignende paa den store Berga Runhäll i Orkestad Sogn i Upland (B 1). Den ganske fortrinlige Photographie Φc gjorde mig en endnu langt væsentligere Nytte, idet den veiledede mig til at skimte og skjelne flere Runetræk, som ingen af de andre Afbildninger havde fremstillet; det er saaledes fornemmelig ved Hjelp af den at jeg blev i Stand til saavel at fatte Meningen af Indskriften som at udfinde flere af Navnene paa denne Side.

V.

×ᛆᛋᛘᚢᛐᚱ×ᚼᛁᚢ×ᚱᚢᚾᛆᚱ×ᚦᛁ°ᛅᚱ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

ᛆᛋᛘᚢᛐᚱ; Runen 4, ᚢ, sees allerede paa Å ganske tydelig og paa G, A, Ba-Bd, Bf tillige den første Rune som ᛆ eller ᛅ; paa A-Bf er efter dette et dog tildeels usikkert × afbildet. Paa Φb og Φc seer jeg med en temmelig Grad af Sikkerhed alle til dette Ord hørende Runetræk saaledes som de ere gjengivne paa Afbildningen pag. 6. ᛆ og ᛋ ere sammenbundne; Tværstregerne foroven paa ᛘ noget svagt fremtrædende, ᛐ temmelig sikker og Slutningsrunen ᚱ kan skimtes; vi have saaledes her igjen Navnet Ásmundr.

ᚼᛁᚢ; saavel G som A og Ba-Bd, Bf have Runen 9, ᚢ, aldeles tydelig; den sees ogsaa paa Φc. Runen 7 havde vel Ba givet som ᚱ med den nedre Tværstreg forlænget over Hovedstaven opad til venstre, men alle de følgende, Bb-Bd, Bf have her ᚼ som tydelig, saa at jeg maa antage denne Rune, der ogsaa skimtes paa Φc, for sikker. Paa Pladsen nærmest efter denne Rune have G, A, Bb-Bd, Bf et ×, men saavidt jeg skjönner, ere disse Træk tilfældige Ridser, hvorimod ᛁ synes at skimtes. hju, imp., isl. hjó, af höggva (högg, hjó, hjuggu, höggvit), forekommer paa flere

Runestene; saaledes paa en i Ölstad, Gryta Sogn i Upland (B 376, jfr. B 373, 405): ᚼᛅᛘᚢᛅᛏᚱ:ᚼᛁᚢ; dog finder man ogsaa Formen hjug (B 67, 149, 241 og fl.) eller jug (B 315, 342, 398, 411, 758 og fl.), pl. hjagu (L 894), hjeku (B 351), jugu (B 145, 408) eller jogu (B 462); stundum ogsaa hjau (M 320); hig (B 1081); hjog (B 437), hjag (B 439, 937), jag (L 370), juh (L 1026) og andre endnu mere særegne Skrivemaader, som ukyndige Ristere have valgt; ofte finder man ogsaa Infinitivet hagva (B 163, 375, 430, 888 og fl.) eller haugva (B 221, L 1091) eller hugva (L 734, 1447-48). Paa den fortrinlige Afbildning Φc kan jeg ikke skimte noget Mærke til en Rune efter ᚢ i samme Baand som denne, ihvorvel Træk af en saadan ere, dog tildeels som noget tvivlsomme, anmærkede paa G, A, Ba-d, Bf; skulde der være en Rune paa dette Sted, er det vistnok ᚴ, og der maatte da læses ᚼᛁᚢᚴ, hvilken Form, som ovenanført, ogsaa forekommer i andre Runeindskrifter. Ved at bemærke at Ba har givet Runen 7 som ᚱ ledes man til at undersøge, om der dog ikke skulde kunne staae ᚱᛁᛋᛏᛁ, ristede, og jeg har ikke undladt en saadan Efterforskning, men da Runen ᚢ (9) maa antages sikker, vil dette Ord, der ellers kunde give en lige saa god Mening, ikke kunne udbringes af de synlige Træk, og jeg antager det derfor temmelig sikkert, at der enten staaer ᚼᛁᚢ eller ᚼᛁᚢᚴ.

ᚱᚢᚾᛅᚱ; Indskriften fortsættes dernæst i den egentlige Slangesnoning. Da Runerne 13 og 14 ere aldeles tydelige saavel paa A som paa Ba-Bd, Bf, Φc, havde jeg strax gisnet dette Ord, men først meget seent opdagede jeg paa Φc de vistnok meget svage, dog, saavidt jeg skjönner, umiskjendelige Træk af dette Ords tre første Runer, ᚾ anbragt paa den anden Stav af ᚢ temmelig lavt nede ligesom det oftere er Tilfældet i denne Indskrift. RÚNAR, acc. pl. af rún, f., den sædvanlige ældre Form, der senere ombyttedes med rúnir. Den samme Form rúnar forekommer meget ofte paa Runestene

her i Norden, saaledes i den i Bautil 166 fremstillede Slangesnoning paa en Steen i Eds Sogn, og ligeledes i en anden Slangesnoning paa samme Steen, fremdeles M 329, B 148, 282, 285, 410, 433, 435, 548, 555, 578 og mange flere; paa enkelte (saasom B 462, L 329, 1003) findes den senere Form rúnir, paa andre (saasom B 308, 366, 556, 576) rúnor.

ᚦᛁᛋᛅᚱ; Runerne 15, 16 og 18 havde allerede Å ligesom ogsaa G, og, som ovenfor bemærket, havde Kopisch skjelnet hele dette Ord, hvis Runer alle angives som tydelige paa A, Ba-Bd, Bf og ligeledes sees som sikre paa Φa til Φc. Runen 16 sees her ikke at være puncteret, der er det sædvanlige paa ældre Runestene. Runeristeren, som ellers anvender den sædvanligste ældre Form af Runen Sól ᛋ eller ᛋ, har paa dette Sted, og ligeledes i det andet paafølgende Ord, valgt den anden Form, hvilken ogsaa stundum forekommer paa Runestene, der maa antages at være fra samme Aarhundrede som nærværende Indskrift, saaledes paa Evie-Stenen (M 352). Stundum findes begge disse Former ᛋ og ᛌ anvendte i samme Indskrift, f. Ex. paa Gjerde- og Grindem-Stenene i Söndhordlehn og paa Klippen ved Berrig i Stördalen. ᴘɪsᴀʀ, det er þessar, acc. pl. f. Medens man paa Runestene stundum finder andre Former for denne casus, som þasi (B 285), þisi (B 245, L 714, 1448) for þærsi, þisr (B 621), er dog den her anvendte grammatisk rigtige Form þisar den ogsaa paa Runestene oftest forekommende. Her vil jeg alene anføre et Par Exempler af mange; paa en Steen i Sursta, Vallentuna Sogn (B 70) hedder: „Fasti lèt haggva rúnar þisar"; paa en anden i Blacksta, Jomkils Sogn ligeledes i Upland (B 437) staaer der udenfor den Slangesnoning, hvori Hovedindskriften er anbragt, ved Kanten paa Stenen med Vende-Runer fra höire til venstre: „Þórþr hjak rúnar þisar vel."

VI.

×ᚦᛆᛁᚱ×ᛁᛂᚴ° × × ᚱᛌᛁᚠᚱ×ᚦᚢᚱᚦᚱ×
1 2 3 4 5 6 7 8 9. 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24

ᛆᚢᚴ×ᛁᚢᛆ × ᛒᛆᚾ×ᚼᛆᚱᛆᛏᛋ×ᚼᛆᚠᛆ
25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46

ᚦᛆᛁᚱ; som ovenfor bemærket, havde Wilhelm Grimm, ved at betragte Å, der dog kun har ᚦᛁᛁᚱ, anet dette Ord og Finn Magnusen læst det paa G, hvor det staaer tydeligt, ligesom aldeles sikkert paa alle de senere Afbildninger. þAIR, isl. þeir; det samme Ord forekommer tvende Gange paa venstre Side (I 9-11 og II 1-3) ristet begge Steder ᚦᛁᚱ. Jeg har ovenfor forklaret og paaviist, at det i Runeindskrifter forekommer med begge disse Skrivemaader og tillige dette Pronomens Betydning og særegne Anvendelse. Jeg vil her henvise til en i flere Henseender mærkelig Runeindskrift, som viser dets analoge Forekomst her i Norden, paa en Steen i Ingreta Eng, Hållnäs Sogn i Upland (B 576), hvor man efter at have restitueret det sidste Navn, læser: „Fasþegn reist rúnar þessar, þeir Hallr," Fasthegn ristede disse Runer, han i Forening med Hall.

ᛁᛂᚴ.......ᚱᛌᛁᚠᚱ; de tre Runer 5, 6 og 7 ere ganske tydelige paa Bb-Bd, Bf, ligeledes paa Φc; paa Φb, der er tagen under en heel forskjellig og for en Deel mindre heldig Belysning skimtes den første af disse Runer og seer der ud som ᛆ, de følgende derimod kunne ikke sees. I Runerne 5 til 19 have vi her upaatvivlelig for os to Personsnavne med, efter den almindelig ogsaa i nærværende Indskrift anvendte Brug, et ᛆᚢᚴ imellem. Af det ene af disse to Navne have vi de tre første Runer tydelige og af det andet de fem sidste ligeledes nogenlunde sikre. Runen 18, ᚠ, er saa tydelig at

endogsaa Å og G have den, ligeledes A og de foreløbige Skizzer Ba og Bb; 16 og 17, ᚠᛁ, ere ogsaa antegnede som tydelige paa Bc-Bf; Slutningsrunen ᚱ er vistnok meget svag, men om den kan der jo ikke være nogen Tvivl. Saavel ᚠ som ᚴ sees ogsaa tydelig paa Φb og Φc; da derimod det mellemværende ᛁ paa disse kun skimtes meget svagt, ansaae jeg det magtpaaliggende at undersøge, om ikke den foregaaende Rune, der paa Bf var angiven som et sikkert ᚱ, dog muligen skulde være et ᚢ, og at man da her maatte søge „úlfr" eller et dermed sluttende Personsnavn. Paa den ypperlige Φc og ligeledes paa Φb seer jeg dog tydelig, at dette Bogstav er et utvivlsomt ᚱ og at altsaa det andet Personsnavn her maa sluttes med —RLIFR.

Mellem de synlige Runer er der i den derværende Lacune Plads til i det höieste syv Runer, og naar man regner de tre ᛆᚢᚴ derfra og fordeler de øvrige paa rimelig Maade, faaer man to til Slutningen af det første og to til Begyndelsen af det andet Navn.

Det første Navn skulle vi nu nærmere betragte. Navnet Askr er meer end kort nok til her at faae Plads, men uagtet Landnámabók (Íslendínga Sögur I 279) anfører en Person med dette eddiske Navn, vil man dog ikke tænke paa at søge det her. Navnene Ásgauti, Ásgautr (ᛆᛋᚴᚢᛏᚱ) og Ásgrímr ere for lange; af samme Grund kan det heller ikke være Ásketill; og selv om det havde kunnet være dette Navn, vilde man dog ikke lettelig kunne tænke paa her at træffe de tvende Høvdinge og Vaabenbrødre Asmund og Asketill, som vare blandt de første Udvandrere fra Normandiet til Italien, hvis Alder jo heller neppe vilde svare til Tiden. Derimod vilde med Hensyn til Pladsen det kortere og meget almindelige Navn Áskell bedre passe. I Runeskrifter gives dette Navn enten ᛁᛋᚴᛁᛚ (B 858); ᛆᛋᚴᛁᛚ (M 341, B 813, 911); ᛆᛋᚴᛁᛚ (B 276, 404a, 1172) eller ᚼᛋᚴᛁᛚ (B 1033).

Paa Φc har jeg længe betragtet den efter ᚴ nærmest følgende Deel af Baandet og kan paa den Plads, som Runen 8 skulde indtage, skimte som en Prik denne Runes midterste Deel; og der kan neppe være Tvivl om at der staaer ᛁ eller maaskee ᚽ. Pladsen, hvor Runen 9 skulde staae, har jeg ogsaa nöie betragtet og synes at kunne skimte Træk af Hovedstaven og af en Krumning foroven, der lede mig til at antage at her har staaet ᚱ; disse Træk ere meget svage og derfor ikke gjengivne paa Afbildningen; imidlertid holder jeg det dog for rimeligt at der er Grund til at læse dette Navn ᛁᛌᚴᛁᚱ eller ᛅᛌᚴᚽᚱ.

Esger eller **Asger**, i historiske Kilder paa Latin Esgerus eller Ascerus, isl. Ásgeir, angelsaxisk Osgár, hos Ossian Oscar (udledt af *Ás*, Ase, Gud, og *geir*, et Spyd). Ogsaa dette Navn forekommer hyppig paa Runestene med forskjellige Skrivemaader: ᛁᛋᚴᛁᚱ (L 1040), gen. ᛁᛋᚴᛁᛋ (L 1577); ᛅᛋᚴᛁᚱ eller ᛅᛋᚴᛁᛦ (B 611, 354, 1087), gen. ᛅᛋᚴᛁᛋ (L 1513); ᚭᛋᚴᛁᛦ (L 1395), gen. ᚯᛋᚴᛁᛋ (195); ᚨᛋᚴᛅᛁᛦ (B 353); ᛅᛋᚴᛅᛁᚱ eller ᛅᛋᚴᛅᛁᛦ (L 289, 737). Slutningsstavelsen gives ogsaa med ᚽ i andre Navne, som ᚦᚢᚱᚴᚽᚱ (B 1096). Endskjönt Navnet Áskell ogsaa var meget gængse, var **Ásgeir** dog almindeligere; i Landnámabók bære 18 Personer dette, kun 5 hiint.

Pladsen, hvor de to første Runer af det andet Navn have staaet, har jeg nöie betragtet paa Φc, men har ikke kunnet spore det mindste Træk af disse Runer; her maa man altsaa hjelpe sig frem alene ved Conjectur. Mandsnavns-Endelsen leifr finder man paa Runestene sædvanlig ristet ligesom her -ᛚᛁᚠᚱ: Guþlifr, Gunlifr, Ailifr, Ilifr, Fastilifr, Rulifr, Ulifr; sjeldnere -ᛚᚽᚠᚱ: Ilefr, Vílefr, Rulefr; -ᛚᛅᚠᚱ eller -ᛚᛅᛁᚠᚱ: Þurlafr, Ulaifr. Da der staaer et sikkert ᚱ umiddelbar foran denne Endelse, ere der kun faa Navne at vælge iblandt. I den mythiske Tidsalder træffer man Herleifr (Sögubrot af fornkonúngum c. 7 og

sögn frá Fornjóti c. 6) og Hjörleifr (Hálfs saga c. 5). Paa en Runesteen (L 551), som jeg antager at være fra det 10de Aarhundrede, forekommer ᚼᛆᚱᛚᛆᛁᚠ, der vel er, ligesom Ingilaif (B 610) et Kvindenavn. Mandsnavnet Herleifr har jeg ikke truffet i den historiske Tidsalder, endskjönt man efter dets Sammensætning kunde vente det oftere anvendt. Ingolfs Fostbroder og Svoger Leifr Hróðmarsson fik Navnet Hjörleifr ikke efter hin Konge i Hördaland, men af et Sværd, (*hjör*), som han paa Irland tilkæmpede sig; med ham bragtés Navnet til Island, og dog finder man i Landnámabók kun en foruden ham der bar det. Et andet Navn èr Geirleifr, som tilhørte to af Islands Landnamsmænd, men ogsaa dette Navn er yderst sjeldent, uagtet de tvende Ord, hvoraf det er sammensat, hyppig forekomme i Navne, og det er enestaaende paa en Runesteen i Nerike (L 1025) at træffe ᚴᛆᛁᛦᛚᛁᚠᛦ. Der kan ingen Rimelighed være for at træffe noget af disse Navne i nærværende Indskrift; og jeg tör derfor, uagtet jeg ikke med Vished kan afgjöre, hvilket vi her have for os, antage det for en til Vished grændsende Sandsynlighed, at her har staaet ᚦᚢᚱᛚᛁᚠᚱ, der var et i de Tider saa gængse Navn, at endog 25 Personer i Landnámabók bære det og i Kongesagaerne ligeledes et betydeligt Antal. Det forekommer ogsaa paa enkelte Runestene. ᚦᚢᚱᛚᚢᚠᚱ (L 1279) er en særegen Skrivemaade ligesom ᚱᚢᛚᚢᚠᛦ (B 909); men den mærkværdige Steen i Sydslesvig, en af de sydligste i Danmark, begynder med ᚦᚢᚱᛚᚠ:ᚱᛁᛋᚦᛁ, altsaa — da ᛁ maa antages anbragt i ᚠ og Navnets Slutningsrune ᚱ gjentagen af det følgende Ords første Rune — dette samme Navn Þurlifr eller, efter sædvanlig Skrivemaade Þorleifr.

Mellem dette Navn og det følgende er der intet ᛆᚢᚴ, som man maaskee vilde vente efter den oftest anvendte Brug. Runeristeren har her ladet sig nöie med at anbringe Conjunctionen mellem det første og andet og mellem det tredie og fjerde Navn. Ved Opregning af flere Navne udelades

stundum Conjunctionen en enkelt Gang ogsaa i andre Runeindskrifter; man finder saaledes (B 407): Gerþar ok Úlfr, Ikulbjarn ok Abjarn ok Runi etc.

ÞΠRÞR; som man vil see paa Afbildningen p. 6, er den første Rune her (20) betegnet med et særeget Mærke paa Hovedstaven inde i Böiningen; Runen er anfört som sikker tillige med dette Mærke paa Ba til Bf; den sees ogsaa tydelig paa Φb og Φc. Paa Bf er ligeledes Slutnings-Runen R (24) anført som sikker, men af de to foregaaende ere kun svage Træk gjengivne. Til dette Ords Læsning tjente Φc mig til ypperlig Veiledning. Det i Begyndelses-Runen anbragte Mærke tjener, ligesom de forhen omtalte lignende, alene til at vække Læserens Opmærksomhed og dette her til at gjöre opmærksom paa at den følgende Character er en bunden Rune af en særegen Beskaffenhed, idet nemlig Π er anbragt paa sin Plads nede i Baandet og, som jeg ved nöiere Betragtning bemærkede, saaledes at ogsaa den krumme Stav til höire naaer op til Baandets øvre Kant; dernæst er den R antydende Böining anbragt paa samme saaledes at den gaaer op over Baandets øvre Kant. Man har upaatvivlelig, snarere af Uagtsomhed end følgende den stundum forekommende Udeladelse af de flydende Consonanter (især foran k(g), t(d) og þ), ristet Navnet uden dette R (22), og siden har man for Tydeligheds Skyld anbragt den R betegnende Böining over den krumme Stav af Π og ved Mærket i den foregaaende Rune gjort Læseren opmærksom paa denne Særegenhed. Paa venstre Side (III 32-34) er R uden Stav anbragt paa Krumningen af Π i selve Baandet; her lod dette sig for Pladsens Skyld ikke gjöre, og Risteren har da anbragt Böiningen höiere oppe over Baandet og ladet den krumme Streg af Π ogsaa tjene til at fuldstændiggjöre R. 23 (Þ) er her den mindst tydelige Rune; men da Bf har, ihvorvel meget svagt, antydet Böiningen og denne ogsaa synes at kunne skimtes paa Φc, hvorimod en Hovedstav ikke er synlig, formener jeg at der er Grund til at læse

Navnet ᚦᚢᚱᚦᚱ og ikke ᚦᚢᚱᛁᚱ. Det meget gængse Navn Þórþr forekommer ogsaa paa Runestene, enten med ᚢ ligesom her: ᚦᚢᚱᚦᚱ (B 1438); ᚦᚢᚱᚦᛦ (B 1024, 1036), acc. ᚦᚢᚱᚦ (B 958, 1111) eller med ᚬ: DᚬᚱDᚱ (B 464); gen. ᚦᛆᚱᚦᛅᚱ (B 997); acc. ᚦᚬᚱᚦ (B 357). Paa en Steen i Upsala Domkirke (B 414) omtales en Thord Jorissun fra Ulleråkers Herred, som foer til Grækenland.

ᛆᚢᚴ; ᚢ og ᚴ ere meget tydelige; ᚴ endog viist paa Å og begge paa G; ᛆ sees ogsaa fuldstændig paa A, Ba-Bc; da imidlertid Bd og Bf kun have den øverste Deel af Hovedstaven og mere heller ikke er at see paa Φb og Φc, gjengaves intet videre paa Afbildningen, uagtet denne Rune maa antages at være utvivlsom.

ᛁᚢᛅ.; den første og anden af disse Runer (28 og 29) ere tydelige og gjengivne endog paa Å og G ligesom paa alle de øvrige Copier; de sees ogsaa paa Φb og Φc. Paa den første Stav af ᚢ kan jeg paa Φc skimte en Tværstreg, der ikke er anført paa nogen af de andre Afbildninger; og tænker jeg mig at denne Tværstreg kan have samme Hensigt som den lignende paa et ᚢ anbragte paa venstre Side (III 32-33), at den nemlig ligesom der skal betegne et efter ᚢ følgende ᛆ. Saavel paa A som Ba-Bd, Bf er strax efter ᚢ anmærket en synlig Stav, til hvilken jeg dog ved at betragte Φc ikke har nogen synderlig Tiltro, efterdi den sees at være forlænget langt ud over Baandets øverste Kant videre over den nederste Deel af de i Tværbaandet anbragte Runer, hvorfor jeg snarere maa antage den for en tilfældig Ridse eller maaskee hørende til Baandets Kantindfatning. Den Plads, hvor den næste Rune maa have været anbragt, er saa beskadiget at dens Træk neppe ville kunne skjelnes; og man kan da alene ved Gisning tilföie den. Da der kun er Plads til een Rune, forekommer det mig at man kun har Valget mellem de to Navne ᛁᚢᛆᚾ og ᛁᚢᛆᚱ, saa at man altsaa her maa tilföie enten ᚾ eller ᚱ.

Navnet Juan eller Jun, isl. Jón, var et her i Norden meget almindeligt Navn og forekommer paa mange Runestene, ristet enten ᛁᚢᚿ (B 522) eller ᛁᛆᚿ (B 115, 526, 548); stundum ogsaa ᛁᚭᚼᛆᚿ (B 1) og paa Gulland (Gottland) oftere ᛁᚢᛆᚿ (L 1699, 1728, 1753, 1809 og C. Säves Medd. i Ann. f. nord. Oldk. 1852 p. 217). I Islandsk skrives Navnet ogsaa ofte Jóan som i Are frodes Íslendíngabók og i den gamle Præstefortegnelse af 1143 (Ísl. Sögur I 19, 384 og facsimile iij). Der maa imidlertid ved dette Navn Jón bemærkes, at det deriveres af det hebraiske i Græsken overførte Ἰωάννης (ikke af det græske Personsnavn Ἴων, hvoraf Ἰωνία dannedes). Dette Navn indkom saaledes først med Christendommen her i Norden, og denne Tro var i den Tid, hvorom Talen her er, endnu temmelig ny. Man finder vel i Hellig Olafs Saga en Mand af dette Navn Jón omtalt lidt för, nemlig i Knud den Stores Tid, i Vindland hørende til det Slags Handelsmænd (Varemæglere og Vexelerere), som der kaldtes *brakkarnir* eller *brokunarmenn* (polsk *brakarz* af brak, russ. бракъ, Vareudvalg); men denne Mand var der bosiddende og neppe nogen Nordbo (Fornm. S. IV 183). En af de første her i Norden, som bar Navnet Jón, har Arne Arnasons Sön været, Fader til den bekjendte Vidkunn i Bjarkey. Hvad Aar omtrent denne Jon er født, kan vanskelig siges. En Stifsön af Arnes Broder Kalf var i 1028 gift og førte et stort Huus, skjönt kun i en Alder af 18 Aar, og det kunde vel tænkes at Arnes Sön da var født. Hvis et bevaret Sagn at Arne faldt i Slaget ved Stiklastad var rigtigt, havde man et Tidspunct at holde sig til, men dette Sagn modsiges af sikrere Sagaberetning, i følge hvilken han helbrededes af de svære Saar, han fik i Slaget og boede siden paa sin Gaard (Fornm. S. V 103, 205). Da Arne var den yngste af Brødrene, maa hans Söns Fødsel rimeligere henføres til en noget senere Tid. Man fandt da Navnet snart anvendt navnligen i höit staaende Familier. Ulf Stallers Sön med hans Kone

Jorun, Kong Haralds Svigerinde, var Jón sterki á Rásvelli, Erkebiskop Eysteins Farfader. Saavidt jeg skjönner er dette Navn først kommet i Brug henimod Aarhundredets Midte efter Harald Sigurdsons og hans Ledsageres Hjemkomst, og det kan neppe være troligt at det er tillagt nogen, som maatte være født henved 30 Aar tidligere. Jeg tager derfor ikke i Betænkning her at foretrække Læsemaaden

Ívar; tvende mærkelige Mænd af dette Navn levede i den Tid, den ene Sön af den mægtige og rige Sigtrygg i Nerike, hos hvem Hellig Olaf opholdt sig længe om Vaaren, da han i 1029 reiste til Gardarike, selv siden ogsaa en anseet Mand, og den anden, Faderen til den ovennævnte Hakon Jarl, en anseet Lendermand i Upland i Norge af Hlade-Jarlernes Slægt, Ívar hvíti (Fornm. S. V 25; VI 267-68, 286-88). Man har ingen Efterretning om at nogen af dem har været i Grækenland. Navnet forekommer ogsaa paa Runestene i Sverige: ᛁᚢᛆᚱ (B 198, 851, 1047).

ᛆᛐ; der er netop Plads til to Runer foran det næste Ord, og der kan kun skimtes det nederste af den andens Stav (Bf, Φc). Jeg tilföier disse to Runer ved Gisning, antagende at Pladsen har været optagen af den her best passende Præposition at, efter.

ᛒᛆᚿ; disse tre Runer gjengives saaledes som sikre efter A, Ba-Bd, Bf; de sees ligeledes paa Φc. Tværstregen paa ᚿ er, som oftere i denne Indskrift, temmelig langt nede. bón, Bön, Begjering; isl. bón eller bœn, pl. bónir eller bœnir: „Gestr fellir bœn at Væríngjum", Gest beder Væringerne indstændig (Víga Styrs Saga c. 11, Ant. R. et Or. II 267, cfr. I 123; deraf Verbet bœna, Fornm. S. X 387). I Runeindskrifter paa Gulland finder man ᛒᚢᚿ, pl. ᛒᚢᚿᛁᚱ. Udtrykket svarer til hvad der paa en Steen i Upland (B 1136) siges: „Hakun baþ rista."

ᚼᛆᚱᛆᛐᛋ; den første Rune her (37) ligner i Udseende den paa venstre Side med II 15 ovenfor p. 118 betegnede;

og antager jeg at den maa være ᚼ, som Runeristeren har givet en fra den sædvanlige lidt afvigende Form af nogen Lighed med ᛋ, dog ikke saa bred og Vinklerne ikke saa spidse; ogsaa her synes at skimtes end en Tværstreg; maaskee have Tværstregerne været hugne først og har man ikke ladet Hovedstaven træffe sammen i Midten, for ikke at foranledige Afspaltning af Marmoret. Pladsen nærmest efter denne Rune er noget beskadiget, men den følgende Rune (39) skimtes paa Φc som ᚱ, paa hvis Hovedstav en Tværstreg fra venstre sees at være anbragt, der saaledes danner Runen 38 ᛆ. De følgende tre Runer ere paa Afbildningen p. 4 aftegnede efter Φc, da A ikke gjengiver dette Parti og Ba-Bd, Bf kun have enkelte af Trækkene. Runerne ᛏ og ᛋ ere sammenbundne; ᛏ sees mærkeligt nok tilligemed Slutningsstregen af ᛋ paa den ældre Afbildning G, som derefter har, ligesom ogsaa Bc, Bd og Bf efterfølgende Tegn: X ᛁ. Saa vidt man kan see, kan der paa dette Sted ikke antages at have været anbragte flere end tre eller fire Runer, af hvis Træk dog kun enkelte kunne skimtes paa Φc. Harads staaer, som ovenfor bemærket, for Haralds, gen. af Haraldr, og da dette Navn paa venstre Side har det tydelige epitheton hái eller háfi, antager jeg at det samme cognomen har været tilföiet her og at der har staaet ᚼᛆᛁ eller ᚼᛆᚠᛁ.

ᚼᛆᚠᛁ; efter at jeg havde nedskrevet denne Bemærkning, tog jeg igjen Φc for mig og betragtede den under forskjellig Belysning og saae da til min Overraskelse at Runerne 44 og 45, ᛆᚠ kunne skimtes, vistnok meget svage Træk, men dog saa bestemte at jeg ikke har taget i Betænkning at antyde dem paa Afbildningen. Photographien er tagen fra et saadant Punct, at Slutningsrunen ikke har kunnet vise sig derpaa, men om den kan der jo ingen Tvivl være.

VII.

ᚦᚢᛏᛏ • ᚠᚱᛁᚠᛁᛏᚱ • • ᚢᚠᛋᛏᚦ • •
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23

ᚼ
24 25 26 27 28 29

Hver Gang jeg seer paa de to første Ord af dette Indskriftens Slutnings-Afsnit, kan jeg ikke andet end forundre mig over, at jeg har kunnet betragte disse Characterer nu atter af og til i halvandet Aar eller længere og altid tænkt, at, om det end maaskee vilde lykkes mig at dechifrere enkelte Dele af den øvrige Indskrift, vilde dog de paa dette besynderlige Sted anbragte Runer stedse forblive mig en uopløselig Gaade — og at jeg dog nu har læst dem, saavidt jeg skjönner, med fuldkommen Sikkerhed, saa at der om deres Læsning ikke kan være nogen Tvivl, og at nu enhver kan læse dem med Lethed og vil erkjende, at deres Læsning ikke frembyder mindste Vanskelighed. Jeg har derved faaet den ved islandske Skindblades Dechifrering vundne Erfaring yderligere stadfæstet, at man, naar man har afslidte eller afblegede Skrifttræk for sig og tænker paa at udfinde Meningen, skal have en Smule meer end almindelig Taalmodighed og ikke strax give sig tabt. Disse svage Træk lade sig ikke skjelne ved en flygtig Betragtning, og der hører Øvelse til at öine dem paa Photographier ligesaavel som paa selve Marmoret.

ᚦᚢ ᛏᛏ; af disse Runer sees ᚢ allerede paa G og den efterfølgende ᚠ, dog uden Tværstreg; Bd og Bf have alle disse tre Runer og den øvre Tværstreg over Hovedstaven af ᚠ; paa Φc sees de ligeledes og tillige en nedre, ᛏ antydende, Tværstreg over Hovedstaven af ᚠ. þu, isl. þó, dog, endskjönt, etsi, oftere þó at, der stundum contraheres til þótt.

Runeristeren har først indhugget ᚦᚢ med det følgende Ord; senere har det forekommet ham, at ᚦᚢ ᛅᛏ var nok saa meget brugt, og at han let kunde anbringe de to andre Runer ved Mærker paa den følgende; han har da sat den ᛅ antydende Tværstreg paa sin Plads nede paa den følgende Runes Hovedstav og derefter tilkjendegivet ᛏ ved en Tværstreg höiere oppe, hvormed den Deel af Runen kom til at ligne det græske Τ. Saaledes forklarer jeg den tredie Characters særegne Udseende efter den forskjellige Brug og Anvendelse af bundne Runer, eftersom de anmærkede Tværstreger upaatvivlelig ere indhugne Mærker og ikke tilfældige Ridser. Denne Character med tre Runer paa een Stav har meget tilfælles med en paa Nordre Sundbø-Stenen i Thelemarken, som jeg har anført blandt de bundne Runer ovenfor p. 26; den omfatter ligeledes ATK eller ATTK i Ordet almáttkan. Iøvrigt er Betydningen den selv samme, om enten der staaer alene ᚦᚢ, þó, eller man ved at antage den øvre Tværstreg paa Runen læser ᚦᚢᛏ, þótt, eller begge Tværstregerne ᚦᚢ ᛅᛏ, þó AT. Et Exempel paa denne saa ofte forekommende Conjunctions Anvendelse skulde jo være overflødigt; imidlertid anfører jeg et af selve Haralds saga harðráða c. 13: Harald beskyldtes i Miklagaard for at have tilvendt sig noget af det Keiseren tilhørende Bytte, som han havde gjort i Krigen, og han blev derfor kastet i Fængsel; i følge de til Norden bragte Sagn var Grunden til hans Fængsling derimod den, at Keiserinden havde fattet Kjærlighed til ham og vilde forhindre hans Afreise fra Landet, endskjönt andet forebragdes Folket, „þótt (þóat) annat væri uppborit fyrir alþýðu". (Ant. R. et Or. II 51, cfr. Fornm. Sögur II, 41, 47, 152, 187, 239).

ᚴᚱᛁᚴᛁᛅᚱ; Runen 5 sees allerede paa Å og G, men paa disse ere de nærmestfølgende Træk fortegnede; paa A sees alene 6. Bd og Bf give foruden 5 tillige 6 og 8 samt ogsaa den bageste Deel af 11, hvis Betydning jeg længe ikke kunde fatte, eftersom jeg, som ovenfor bemærket, langt senere

udfandt ved Betragtning af Φc Forholdet med den antydede Halvcirkel og snart derefter alle Ordets paa Afbildningen gjengivne Træk.

GRIKIAR, i de islandske Oldskrifter Grikkjar, stundum ogsaa Grikkir eller Girkir, Gerkir, Indbyggerne af Grækenland, Grikkland (Circland) eller Grikkjaríki og Grikklandseyjar í Grikklandshafi, ogsaa omfattende det græske Lille-Asien; deraf Adj. girzkr eller gricscr (Ant. R. et Or. II 69, hvor der berettes, at Sigurd Jorsalafarer tiltalte Keiseren i Miklagaard á girzku, i Morkinskinna á gricsco).

Paa Runestene forekommer det samme Folkenavn hyppig eftersom i hine Tider mange Nordboer færdedes i det græske Rige. Man finder gen. pl. ᛏᛁᛚ:ᚴᛁᚱᚴᛡᛅ (B 414 jfr. L 396), som vel skal være til Girkja og dat. pl. ᛁ:ᚴᚱᛁᚴᚢᛘ (B 94, 172, 632, 882 og paa en Steen i Hvitaryds Sogn, L 1254) eller ᛁ:ᚴᚱᛁᚴᛁᚢᛘ (B 821) eller ᛁ:ᚴᛁᚱᚴᛁᚢᛘ (B 477, 821); í Grikum, Grikjum, Girkjum, hvor det bruges eensbetydende med til Grikklands, á Grikklandi. Ogsaa finder man ᚴᚱᛁᚴᚠᛅᚱᛁ, Grikkfari (B 91, 404) ligesom Englandsfari (M 331).

....ᚢᚴᛋᛅᚦ.....ᛅ....; Indskriftens Slutning er anbragt i et særskilt Baand, der gaaer nedenfra opefter over Midten af Slangesnoningen, og hvis Kanter dog ikke ere meget tydelige. Paa Bc og Bd ere enkelte svage Træk af disse Runer anmærkede og paa Bf Runerne 17, 18 og 25 som tydelige. Efter Φc har jeg tilföiet de øvrige, som jeg har kunnet see paa denne Photographie, nemlig 15 og 16, som ere sammenbundne, og 19; ogsaa skimtes 25. Afstanden mellem 19 og 25 kan sees paa Afbildningen, og har jeg her ved Tallene antydet, til hvor mange Runer der kan skjönnes at være Plads. Med en temmelig Grad af Sikkerhed kan man, saavidt jeg skjönner, restituere det Ord, hvoraf fem Runer ere synlige, og det er vist heller ikke nogen for dristig Conjectur, naar

jeg forsøger at supplere Meningen ved at anbringe et lille Ord foran dette og de øvrige afslidte nu usynlige Runer, der have udfyldt Pladsen mellem det restituerede Ord og Runen 25 samt efter denne. Slutningen har upaatvivlelig med Hensyn til Meningen og rimeligviis ogsaa Ordene lydet saaledes: ᚢᚠ: ᚼᚢᚴᛋᛅᚦᚢ : ᛅᚢᚴ : ᛒᛅᚾᛅᚦᚢ :

UF HUGSAÞU; hugsaþu er 3 pers. pl. imp. conj. af hugsa, overtænke, considerare, reputare; da Kong Baldvin af Jorsalaland tilbød Sigurd Jorsalafarer et Ønske, svarede denne: „en vèr viljum hugsa fyrir oss um kjörit;" Sigurðr konúngr hugsaþi optliga, hvat hann skal þess kjósa, er honum sè mest til frama, ok hugsaþist honum svå til" (Ant. R. et Or. II 64). I Vellekla hedder det: „þat skyli herr of hugsa", det skulde Folk tænke over (Fornm. S. I 187). Meningen er upaatvivlelig: „uagtet Grækerne tænkte over eller grundede paa Runernes Hensigt eller Betydning (of grein eðr merkíng rúna). At udtolke Meningen hedder ráða, som paa en Runesteen i Södermanland (B 737): „ráði sá'r kunni", „den udtolke som formaaer det!"

AUK BANAÞU, isl. ok bannaþu; kun ᚴ er synlig paa det angivne Sted, og der er netop Plads til saa mange Runer, som Gisningen indeholder, neppe til flere. Ordet banna er ligesom hugsa et ganske almindeligt. I Haralds saga harðráða (c. 7, Ant. R. et Or. II 33) hedder det, da han efter en over Hedninger vunden Seir havde ladet i Miklagaard opføre en Kirke, forbød Keiseren dens Indvielse „bannaþi at vígð væri kyrkjan". Det synlige ᚴ lader antage, at noget saadant har været tilföiet; iøvrigt kunde vel of hugsaþi uden videre Tillæg betyde „være tilsinds imod, tænke paa at forhindre."

Paa den store Photographie af Løvens höire Side, Φa, skjelnes paa dennes Baglaar i den siddende Stilling nogle Runetræk, som efter samme ere anmærkede paa Copien Ba. Disse Træk ere af følgende Udseende:

ᚼ ᛁ ᚱ ᚴ

Saavidt jeg skjönner, er det virkelig, ihvorvel svagt, indristede Runer, og har da en Væring gjort et ufuldkomment Forsøg paa her at indriste sit Navn: ᚼᛁᚱᛁᚴᛦ, Eiríkr, som ikke kan miskjendes, uagtet ᛦ finale er anbragt paa ᚱ istedenfor paa ᚴ.

HARALD DEN HÖIES MINDEKVAD.

At Harald og hans Staldbrødre efter deres Tilbagekomst til Hjemmet have erindret og omtalt deres Daad og Færd i Piræeus og Athen, kan neppe være tvivlsomt, men Sagaberetningerne ere først nedskrevne efter mundtlig Tradition længe efter deres Tid, saa at vi ikke maa undres over, at mange Enkeltheder ere udeladte og andre udsmykkede. Da Harald forlod Miklagaard, seilede han, ifølge Sagaberetningen, med de Væringer, som fulgte ham, ud af Strædet over det sorte Hav tilbage til Gardarige, og paa denne Reise digtede han nogle Mindekvad eller Skjemteviser (*gamanvísur*), 16 Stropher i det hele, som alle endte med samme erotiske Omkvæde, hvori han erindrer Storfyrst Jaroslavs Datter Elisabeth eller Ellisif i Holmgaard, til hvem han havde beilet men endnu ikke faaet hendes og Forældrenes Ja. Af disse ere sex bevarede, hvori han, efterat have erindret sin Deeltagelse i Slaget ved Stiklastad og fremhævet de Idrætter, hvori han besad Færdighed, omtaler sin Søfærd i Middelhavet og sit Tog til Sicilien. I den ene Strophe erindrer han om en Vaabendaad i den sydlig beliggende Borg og omtaler et Mindesmærke, som der vidnede om denne Daad. Det kunde vel have nogen Sandsynlighed for sig, at det er Athen, som her fortrinsviis kaldes Borgen i Sönder, og at der hentydes til den ved Byens Havn indhuggede Indskrift, hvori Underretning om denne Vaabendaad var bevaret for Efterverdenen.

1.

Det var et Møde med Thrønder,
Mandskab havde de större,
drabelig og haard var
Dysten vi der bestode;
skiltes jeg ung fra den unge
Konge, som faldt i Slaget;
dog forsmaaer mig en pyntet
Pige i Gardarige.

2.

Idrætter kan jeg otte,
kvæde, fylke og smede,
hurtig til Hest jeg færdes,
har og stundum svömmet,
skride kan jeg paa Skier,
skyde og roe til Nytte;
dog forsmaaer mig en pyntet
Pige i Gardarige.

3.

Dengang Brændingen voxte,
Bølgen pidsked paa Skibet,
i dets fire Rum vi
sexten, o Kvinde! øste;
tænker jeg at den lade
ledes ved did at styre;
dog forsmaaer mig en pyntet
Pige i Gardarige.

4.

Sikiley vi besøgte,
saae dens Kyster vide,
skred med Fart gjennem Bølgen
Skuden under de prude;
tænker jeg at den lade
ledes ved did at styre;

dog forsmaaer mig en pyntet
Pige i Gardarige.

5.

Født var jeg der, hvor Buen
Uplændingen spændte,
nu ved Skær en fjendtlig
Skude jeg flyde lader;
vide jeg foer paa Søen,
Voverne ilsomt plöied;
dog forsmaaer mig en pyntet
Pige i Gardarige.

6.

Ungmøen ei vil nægte,
Kvinden bevare i Minde,
at vi Sværdene svunge
syd i Borgen en Morgen;
vidner der end om Vaaben-
værket et Mindesmærke;
dog forsmaaer mig en pyntet
Pige i Gardarige.

Af enkelte Steder i disse Viser giver Thjodolf Arnorson, en af Kong Haralds Hofskjalde, en Omskrivning:

Ulvenes Hunger Hærens
Høvding stillede, dengang
Spyd man løfted, og Fred de
overvundne begjered;
ofte sønden for Søen,
derom findes et Minde,
vandt han sig Guld med Vaaben,
hvor den feige ei mødte.

BESRIFNING OM FORNLEMNINGAR I SKÅNE, UNDERSÖKTA AF NILS G. BRUZELIUS.

STENÅLDREN [1].

En bland de på fornlemningar rikaste trakter i Skåne är Köpinge pastorat i Ingelstadshärad, beläget ungefär 1½ mil från Ystad. Inom ett ganska inskränkt område ligga här tillsammans öfver 20 högar, samt en stendyss, „Trollesten" kallad. Denna vackra och ganska väl bibehållna fornlemning är belägen helt nära St. Köpinge by och är beskrifven hos Sjöborg, Tom I. S. 91, af Samlingar för Nordens Fornälskare. Men då derstädes endast dess yttre struktur behandlas, torde det ej sakna intresse att äfven lära känna dess inre beskaffenhet. Fornlemningen består numera liksom på Sjöborgs tid af en på undra sidan nästan flat öfverliggare 5½ alnar bred i norr och söder, samt 4½ alnar i öster och vester, 2⅓ alnar hög och 15½ alnar i omkrets. På dess öfra kant äro flera runda hål ingnidna, minst 13, af hvilka isynnerhet 2 äro särdeles tydliga. Underliggarne äro 7 till antalet, bland hvilka dock endast 3 stödja takstenen. Kistan är inuti 3½ alnar i norr och söder, samt 2¾ alnar i öster och vester. Vid gräfning i densamma anträffades på ett qvarters djup vid östra kanten bitar af en förut söndergången lerurna, bland hvilka låg en rund Sten af hvit quarts. Denna urna måste hafva haft en ganska ansenlig storlek, alldenstund bottnens diameter var 7 tum och sjelfva massans tjocklek 4 linier. Likaledes upphittades i vestra hörnet stycken af en lerurna, prydd med snedgående, fördjupade streck, samt en omkring 2 tum lång, 1¼ tum bred, 1½ linea tjock, nästan rektangelformig slipsten af svartgrå lerskiffer, hvarå

---

[1] Större delen af här beskrifne fornlemningar äro undersökta af mig under en år 1855 af Witterhets, Historie och Antiquitets Academien bekostad resa, hvarföre ock alla under den samma erhållna fornsaker äro till statens samlingar i Stockholm öfverlemnade.

man slipat såväl på de bredare som smalare sidorna. I sydöstra hörnet påträffades en liten upp- och nedvänd, mycket skadad lerurna. Den är förfärdigad af blåaktig lera med blotta fingrarne på det sätt, att man lagt lag på lag, hvilket ännu kan synas. Vid ena siden är ett litet öra eller handtag anbringadt. Man skulle nästan kunna tro, att detta lilla lerkärl ej vore brändt, utan endast soltorkadt. Kärlets höjd är 2¼ tum, diametren i bottnen 2¾ tum, upptill 3½ tum, ehuru detta sednare mått ej är så alldeles bestämdt, alldenstund den ena sidan är till en del borta. Ett litet stycke härifrån upphittades en dylik slipsten som den redan förut omnämnde, men af trapezieform, nemligen 2⅝ tum bred i den ena och endast 1 tum i den andra ändan, ungefär 2½ tum lång och nära 3 linier tjock. Å densamma hade man begagnat till slipning endast ena bredsidan och båda långsidorna. I södra kanten anträffades ett tumstjockt lager af träkol jemte en del förmultnade trä- och benbitar, samt några små, runda, tydligen vid hafsstranden plockade, quartsstenar. Då jag i flera fornlemningar från den äldsta perioden träffat dylika kisselstenar, synes det mig ganska troligt att de blifvit med afsigt nedlagde hos den döde antingen som prydnader eller i någon religiös afsigt.

Då bitarne af urnorna voro öfverallt kringströdda, kunde jag tydligen finna, att fornlemningen varit förut undersökt, hvilket sednast lär hafva skett för 40 à 50 år sedan. Enligt allmogens berättelse brinner hvarje Julafton ljus mellan stenarne och nattetid husera spöken derstädes, hvarföre fornlemningen är särdeles illa beryktad och hvar och en undviker att nattetid vandra derförbi.

Innom Löderups pastorat ser man flera högar och stensättningar. En af det sednare slaget är belägen å Nr. 4 Hagestad, ehuru den till en stor del är förstörd. För närvarande äro endast 3 underliggare qvar, samt en ovanligt stor taksten, hvilken nedfallit i sjelfva kistan och förhindrar all undersökning. Att denna kista varit osedvanligt stor ser man af

de ännu qvarvarande stenarne, hvilka knappast hafva sin like i någon Skånsk Stendyss, men det är numera omöjligt att bestämma fornlemningens omfång, då underliggarnes antal ursprungligen varit minst sex eller måhända åtta och då, såsom förut blifvit nämdt, numera endast 3 äro qvar.

BRONZÅLDREN.

På Glemminge gårds egor nära intill Hoby bys gräns ligger en liten hög, omkring 5 alnar i höjd, 15 alnar i diameter, bestående öfverst af mörkare sandmylla, hvari en mängd handstenar voro indblandade, samt längre ner af rödaktig sand. På ungefär ett qvarters djup påträffades i midten af högen två större stenar, samt under dem en redan förut söndergången lerurna, hvilande på en flat sten. Urnan, som innehöll en svart fet massa, träkol, samt några mycket små benbitar, var förfärdigad af finstampad, gulaktig lera och synes ej hafva varit särdeles djup, men deremot hafva haft ej obetydeligt omfång.

Å vid pass 2 alnars djup, 6½ alnar från vestra kanten af högen stod i sjelfva sanden utan stenomsättning en annan lerurna. Då den var alldeles genomvuxen af gräsrötter och hotade at sönderfalla, oaktadt den blott så småningom utsattes för luftens åverkan, uppmätte jag densamma ännu stående i sanden. Den befanns då vara 10 tum hög, 8 tum i diameter med raka kanter utan alla zirater. Massan, som var starkt uppblandad med små qvartsbitar, hade på yttre sidan en rödaktig färg, samt är i bottnen ¼ tum, och synes hafva varit utsatt för en ganska stark eld. I urnan lågo brända ben, samt bland dessa en liten, 1½ tum lång, spets af en bronzknif. Dels på samma djuplek, dels något djupare än sjelfva urnan anträffades flera jernbitar, hvaribland voro 6 spikar med stora hufvuden omkring 3 tum långa, samt en liten jernbit med hål, etc. På jernbitarne qvarsitta ännu fastrostade delar af trä och ett annat ämne, hvilka lag, att

sluta efter fibrernas riktning, gå på olika håll, så att de troligen utgöra lemningar af en sköld eller dylikt.

På 2 alnars djuplek anträffades vid södra sidan, 5 alnar från yttre kanten, en tredje lerurna, hvilken jag lyckades upptaga i någorlunda hjelpligt skick. Den är 8¼ tum hög, 5½ tum i diameter upptill, 5 tum do. i bottnen, samt 7 tum do. på midten och har öfverst en 1½ tum hög, fullkomligt slät kant, samt sedermera en rad framstående spetsar, på hvilka ett tunnt, ¾ tums bredt lager af en mörk hartsartad massa satt fastklibbadt. Nedan om detta är urnan skroflig. Inuti är denna urna så väl som de båda andra fullkomligt slät och utan tvifvel svarfvad. Massan, som till färg och beskaffenhet liknar de båda förut beskrifna urnornas, har en tjocklek af 2-3 linier. I urnan låg en mängd menniskoben, hvilka vid undersökning antogos med tämlig sannolikhet hafva tillhört ett ungt fruntimmer. Derjemte lågo bland benen några bitar af ofvannämnde massa, samt ett 2½ tum långt stycke af en bronzknif, som dock var af annan form än den, som låg i den förut beskrifna urnan. Vid sidan låg en mängd ben, som ej fått rum i urnan.

I denna hög anträffades sålunda trenne urnor, af hvilka två innehöllo hvardera en liten bronzknif och till följe deraf måste tillhöra bronzåldren; samt dessutom i midten åtskilliga jernfragmenter. Då nu dessa uppgräfdes på ungefär samma djup som urnorna, och dertill voro nedlagda i sjelfva högens medelpunkt, är det ganska sannolikt, att de härröra från samma tid, som urnorna, ty att sluta efter platsen der de anträffades, kunna de ej gerna vara yngre. Antager man då, att dessa saker äro liktidiga, möter oss här det ovanliga fallet, att eggverktyg af bronz varit samtidiga med redskap af jern. Detta förhållande bör dock ingalunda förvåna någon, ty en öfvergångstid måste naturligtvis funnits, då den så kallade bronzkulturen kämpade med jernkulturen om härraväldet, då bronzredskap begagnades jemte dylika af jern. Att denna strid ej slutades så hastigt, utan att tvärtom många tiotal

åtgingo, innan den förra allestädes måste vika för den sednare, har man allt skäl att förmoda, så mycket mera som vi finna att de folkslag, som representerade bronzkulturen, stodo på en jemförelsevis ganska hög ståndpunkt af bildning och alltså ej så lätt borde hafva gifvit vika för den nya kulturen. Då man nu tillika genom sednare forskningar kommit till det resultat, att bronzkulturen i den Skandinaviska Norden, hufvudsakligen i Skåne och Danmark, samt på Irland, hunnit dess högsta fullkomlighet och utbildning, och, tillfölje af dessa länders aflägsenhet i Europa, hvarigenom de också voro fria för de Romerska härskarornas besök, derstädes längst bibehållit sig i modsatts till jernkulturen, måste vi äfven här i främsta rummet påträffa grafvar, som innehålla redskap från båda bildningsperioderna jemte hvarandra. Att jemförelsevis få fynd af denna beskaffenhed äro beskrifna, torde till en del kunna förklaras deraf, att man först på sednare tider med större noggranhet börjat skilja de olika periodernas alster.

Här beskrifna fynd är i så måtto af större intresse, som man deraf skulle kunna förmoda, att man då väl kände jernet, men att detsamma ännu ej hunnit fullkomligt uttränga bronzens bruk till eggverktyg, och att sålunda ifrågavarande hög tillhör öfvergångstiden emellan jern- och bronzåldren.

Ännu ett annat sätt gifves, att förklara detta fynd, nemligen att hänföra högen till jernåldren, då bronzknifvarne skulle anses vara nedlagda som amuletter. Men då beskaffenheten af urnorna fullkomligt öfverensstämmer med den hos dylika, hvilka säkert tillhöra bronzåldren och då dessutom de flesta högarne der på trakten tillhöra nämnde tid, är jag böjd för, att anse det förra förklaringssättet som det rättaste.

Å Hoby prestgårds sandskifte ligger ej långt från hafvet den så kallade „stora Kolhög". Den är 130 alnar i omkrets och 8 alnar i höjd, samt består af sandmylla och några större handstenar i midten. Vid undersökning påträffades å en half alns djup i midten af högen en svart massa, hvari stora kol och mindre benbitar voro inblandade.

Derjemte upplockades åtskilliga stycken af en liten vacker, svartaktig lerurna, hvilken troligen blifvit krossad vid nedsättning af stången till ett sjömärke, hvilket för några år sedan upprestes på ifrågavarande hög. Den svarta massan hade en utsträckning af $1\frac{1}{2}$ alns omkrets och $1\frac{1}{2}$ qvarters djup. Om denna hög har allmogen den berättelsen, att skepnader ofta der visa sig och att personer understundom i dess närhet komma vilse. Ett litet stycke närmare hafvet ligger „lilla Kolhög", i hvilken äfven gräfdes, men hvari intet annat än kol och några mindre ben anträffades.

Helt nära stora Kolhög omkring 3 à 400 alnar längre uppåt landet låg en liten, af grus och stenar bestående grafkulle. I dennas midt hade en husman, vid namn Anders Larsson, träffat på en liten, af 4 skifferstycken bildad stenkista, omkring 2 alnar lång, 1 aln bred, fylld med sand och brända ben. Närmare kanterna påträffades tvenne lerurnor, hvilka dock straxt söndergingo och befunnos innehålla brända ben, samt den ena en $5\frac{5}{8}$ tum lång, $\frac{7}{8}$ tum bred landsspets eller dolkklinga af bronz och den andra en af 3 små ringar bestående prydnad af samma metall[1]. Jemte denna sednare låg äfven en liten ring, hvari den varit fästad, men densamma var redan förkommen, då jag lyckades erhålla de öfriga sakerna. Utan tvifvel har den här afteckna de piecen hört till något bälte, alldenstund en fullkomligt liknande förvaras på Oldnordiska Museum i Köpenhamn ännu fastsittande i ett läderbälte.

En fjerdingsväg från förutnämnde högar ligga å Nr. 15 Qvarnby nära intill Skillinge fiskläge åtskilliga mindre, af grus och sten bestående grafhögar, bland hvilka en kallas „Vive-

---

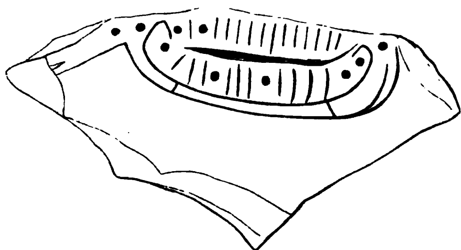
[1] Denne sednare liknar mycket en å Tab. X fig. 29 afteckna d piece hos v. Estorff, „Heidnische Alterthümer, gefunden etc. bei Uelzen", der den kallas „dreifacher Tragring".

hög". Nuvarande egaren, som för 6 år sedan derstädes anlade en potatiskällare, påträffade ena gafveln af en stenkista. Sedan denna blifvit öppnad och man fått se ett menniskoskelett, tillslöts öppningen åter. För att utan fara kunna undersöka och uppmäta kistan, ansåg jag det förmånligast att upplyfta lockstenarne, men innan man kunde komma till dessa, måste jag först genomgräfva ett två alnar tjockt lager af grus och stenar. Efter att hafva bortskaffat detta lager, fann jag att öfverliggarne bestodo af tvenne flata skifferstycken, $3\frac{1}{2}$ alnar breda, 3 alnar långa och $1\frac{1}{2}$ qvarter tjocka. Sedan ett af dessa blifvit upplyftadt med tillhjelp af stänger och häftyg, kunde jag noggrant undersöka kistan och uppmäta densammas dimensioner. Jag fann den bestå af 3 skifferflisor vid hvarje sida, samt tvenne gafvelstenar, alla 8 tum tjocka. Sjelfva kistan, som sträcker sig i öster och vester, är 5 alnar i längd, 1 aln hög, och innehöll ett omkring 8 tum tjockt lager af sand, öfverst röd, nederst hvit. Bottnen var belagd med tumstjocka flisor af skiffer. I sanden låg ett menniskoskelett utsträckt med fötterna i öster och hufvudet i vester, men i öfrigt kunde intet uppletas utom en 3 tum lång, utmärkt vacker, nålslipsten af svart lerskiffer. Craniet var redan sönderfallet efter suturerna, men åtskilliga af de öfriga benen voro så bibehållna, att man kunde finna, att den högsatte varit af ganska ansenlig längd. Då jag slutat min undersökning af grafven, lät jag lägga lockstenen på sin gamla plats, samt återställa högen i dess fordna skick, alldenstund den här beskrifna stenkistan är en af de vackraste och bäst bibehållna, som jag haft tillfälle se.

Hvad nu tiden beträffar, till hvilken denna fornlemning bör rätteligen hänföras, så, ehuru intet redskap af bronz blifvit funnit i kistan eller utanför densamma i högen, tror jag mig dock på grund af grafvens struktur böra räkna den till bronzåldren.

Till höger om vägen, som går från Jerrestad till Gladsax, å Nr. 4 Jerrestad ligger en af grus och mindre stenar

sammankastad hög, hvaraf dock största delen är nu bortförd. I denna har en kista varit anbragt, men numera finnes endast omkring hälften qvar. Den qvarlemnade delen består af en 3 alnar bred, 2 alnar lång, 3 qvarter tjock öfverliggare af qvartsartad sandsten, samt 2 sidostenar och en gafvelsten, alla af lerskiffer. Då jag tilfrågade jordegaren, huruvida han hade sig bekant, när den öfriga delen af kistan blifvit förstörd, omnämnde han, att det skett i hans ungdom och att gafvelstenen ännu förvarades å hans gård, emedan Romerska bokstäfver voro i stenen inhuggna. Vid påseende funnos väl inga sådana, men deremot upptäckte jag en skeppsristning. Stenen är omkring 2 alnar lång, 1 aln 5 tum bred, och 8 tum tjock. Skeppsteckningen är 1 aln 5 tum lång, mellan de inre strecken 1 aln 3 tum lång, höjden baktill 9 tum, å midten 9 tum, framtill 10 tum. Hålens antal 10 och deras diameter 1-1½ tum. Strecken upptill 13, nedtill 10. Ehuru inga fornsaker af bronz anträffades i den qvarvarande delen af kistan, tror jeg dock, att denna fornlemning likasom Kiviksmonumentet bör hänföras till bronzåldren, hvilken bildningsperiod synes hafva hunnit en hög grad af utveckling i östra delen af Skåne.

Midtemot värdshuset „Hvilan", beläget midt emellan Lund och Malmö vid stora landsvägen, ligger en vacker hög. Då egaren med vederbörlig tillåtelse skulle derstädes anlägga en iskällare, träffade man på följande fornsaker[1]. I högens

[1] Underrättelsen härom har jag af egaren sjelf, som under gräfningen var närvarande.

midt låg på 3 alnars djup en mängd större och mindre stenar. De största lågo i sydöstra hörnet. På vid pass 2 alnars djuplek anträffades bland stenarne ett söndergånget svärd, en halsknapp och åtskilliga andra fragmenter af bronz, samt en vacker, med fyrkantigt skaft försedd, flintknif eller rättare dolk. En half aln längre ned råkade man på tvenne menniskoskeletter, hvilkas hufvud voro vända i vester och fötter i öster. Liken lågo jemte hvarandra och voro inneslutna i hvar sin trädram. Förmodligen voro bräderna använda istället för flata stenar, hvilket äfven är lätt förklarligt, då dylika alldeles saknas i den trakten. Såväl skeletterna som trädramerna voro mycket förmultnade, men fullt igenkänneliga[1]. Detta fynd antyder äfven en öfvergång från en äldre till en yngre bildningsperiod liksom den å Glemminge egor undersökta högen, men då den sednare utan tvifvel tillhör öfvergången från bronzåldren till jernåldren, tillhör deremot den förra öfvergångstiden emellan sten- och bronzåldren.

JERNÅLDREN.

På gränsen emellan Tommarp och Maglarps byar i Skytts härad ligger en temligen ansenlig sandås, „Refsbjer" kallad. Då den är uttagen till grusbacke för Tommarps by och dertill ständigt begagnas, har en del af densamma under hand blifvit bortförd. Vid åtskilliga tillfällen hafva på alns djup menniskoskeletter anträffats, af hvilka jag erhållit 3 cranier, som till form och dimensioner likna andra från jernåldrens begrafningsplatsar upptagna. Derjemte upphittades några jernbitar och delar af ett till omkretsen temligen stort, men lågt lerkärl, förfärdigadt af mörk lera, hvari fina glimmerbitar äro inströdda.

---

[1] Att man i Skåne i bronzåldrens grafvar påträffat lemningar efter plankor, är omnämdt hos Nilsson, Skand. Nord. Ur-Invånare, äfvensom i Svenska Fornlemningar af N. G. Bruzelius.

I en annan närliggande mindre sandkulle hafva äfven skeletter, samt jern och bronzfragmenter blifvit anträffade, så att det är utan fråga, att omnämnde sandbackar blifvit i forntiden använda som begrafningsplatsar. Dessa äro belägna helt nära Tommarps qvarn, i hvars närhet flera skeletter jemte bronz- och jernsaker blifvit funna[1].

På detta ställe kan jag ej underlåta att besvara några af Herr R. Dybeck, i dess värdefulla och för mellersta Sveriges antiqviteter särdeles upplysande skrift, Svenska Fornsaker, häftet 2dra, sid. 11, 12, framställda anmärkningar mot några uttryck i min afhandling, Svenska Fornlemningar, häftet 1sta.

Hvad den första anmärkningen beträffar, nemligen att jag sidan 57 omnämnt, att urnor från jernåldren oftast äro inknådade med mindre stycken af glimmerskiffer, så får jag till närmare upplysning i detta afseende tillägga, att jag nästan alltid funnit förhållandet vara sådant vid grafkärl, som tyckas hafva blifvit särskilt förfärdigade i och för likaskans upptagande; men att deremot de kärl, hvilka ega den form, att de bestämdt blifvit i det dagliga lifvet begagnade och endast i nödfall kommit att som grafurnor användas, vanligen äro til massan vida finare och utan inblandning af glimmerbitar. Sålunda har jag sid. 63 i samma afhandling beskrifvit en vid V. Verlinge i Skåne funnen lertumlare eller kopp, hvilken blifvit som grafurna begagnad. Denne är svarfvad af utmärkt fin lera, hvari ej glimmerskiffer finnes inblandad.

Under min resa i Blekinge 1855 erhöll jag flera bitar af lerurnor, hvilka blifvit funna i stenkretsar, belägna på Listerby ås, och sjelf träffade jag i en liten stenkrets på Hjortahammars udde ett stycke af en lerurna jemte en sam-

---

[1] Se härom Svenska Fornlemningar, 1 häft. Skåne, af N. G. Bruzelius. Till följe af de upplysningar, som på sednare tiden vunnits genom Allesö, m. fl. fynd i Fyen och Jutland och sednast genom fyndet vid Brarup i Angeln, bör nämnde begrafningsplats hänföras till den äldre jernåldren, d. v. s. till de närmaste århundraden efter Christi födelse.

manbränd mångfärgad glasperla [1]. I omnämnde urnfragmenter voro bitar af glimmerskiffer inblandade i leran. Att såväl fornlemningarne på Listerby ås som på Hjortahammars udde härröra från Jernåldren, derpå tviflar väl numera ingen fornforskare. Äfven i Småland har jag i samlingar sett fragmenter af urnor, hvilka äro af den beskaffenhet som jag uppgifvit, ehuru fynd af lerurnor äro i denna provins just ej allmänna. Af ofvanstående finner man sålunda, att äfven i andra provinser än i Skåne lerurnor från Jernåldren innehålla inknådade bitar af glimmerskiffer.

På sidan 12 nämner författaren följande: „Grafflockar", hvilka af mig ofta nämnts, äro för ingen del att anse såsom afskilda grafställen. Några begränsade „gemensamma begrafningsplatser", utstakade „hedniska kyrkogårdar" (a. st. sid. 72) låter intet ställe i Svea land, Öster- och Vestergöthland, Dalsland o. s. v. antaga. Utförligare härom e. a. g.

På sidan 72 i Svenska Fornlemningar talar jag väl om gemensamma begrafningsplatser, men tillägger ingalunda epitetet „begränsade" ej heller nämner jag om „utstakade hedniska kyrkogårdar". Den som med noggranhet genomläser sid. 72 och följande sid. finner, att jag här endast åsyftat att gendrifva Sjöborgs åsigt, nemlig att alla „grafflockar" nödvändigt härröra från derstädes utkämpade strider, samt att jag tvärtom sökt visa, att de flesta dylika samlingar af fornlemningar äro minnen efter personer, som varit bosatta i närheten. Orsaken, hvarför man reste de dödas grafminnen nära hvarandra, kunna hafva varit många, t. ex. dels emedan man hoppades, att grafvarne då skulle blifva mera observerade och skyddade för förstöring, dels den, att man valde högländta sandåsar och ljunghedar, på det att den till odling dugliga jorden, hvilken tillfölje af skogarnes och vattendragens större utsträckning måste i en aflägsen tidpunkt varit till omfång vida mindre än nu, ej måtte upptagas af grafvar. Hvad

---

[1] Dessa saker äro uppsända till Riks-Musei samlingar i Stockholm.

uttrykket „hedniska kyrkogårdar" beträffar, så förmodar jag att ingen, minst en antiqvarie, bör kunna misstaga sig om meningen af nämnde uttryck, lika litet som en tysk läsare kan finna sig föranlåten att antaga, at de så kallade „Wendenkirchhöfen" skulle vara christliga begrafningsplatser. Herr Dybecks påstående att inga dylika allmänna begrafningsplatser skulle finnas i Svea land, samt Öster- och Vestergöthland, vågar jag dock motsäga, dels tilfölje deraf att författaren sjelf omnämner från samma provinser flera „grafflockar", hvilka samlingar af högar numera allmänt antagas vara den gemensamma begrafningsplatsen för den befolkning, som fordom bott der i nejden, dels emedan jag varit i tillfälle att sjelf undersöka flera dylika allmänna begrafningsplatser i Småland, Skåne och Blekinge, af hvilka provinser åtminstone den förstnämda i betydlig mån öfverensstämmar med mellersta Sverige i antiqvariskt hänseende.

BESKRIFNING OM EN I SKÅNE FUNNEN GJUTFORM FÖR BRONZSÅGAR.

För ej många år sedan var den åsigten allmän bland fornforskare, att de flesta, om ej alla, bronzsaker, som dagligen anträffas i Danmarks och södra Sveriges högar och torfmossar, borde anses som frukter af Nordboarnes vikingtåg och handelsförbindelser. Sednare tiders undersökningar och jemförelser af Nordiska bronzsaker med dylika från andra länder hafva dock visat, att nästan hvarje lands bronzer antingen till form eller zirater ega något visst egendomligt, och att sålunda blott denna omständighet voro tillräcklig att bevisa de Nordiska bronzsakernas inhemskhet. Jemföra vi nu våra Nordiska bronzer med dylika från Irland och England, så, ehuru man påstått dessa länder vara sjelfva bronzsakernas hemland, finner man dock flera väsentliga olikheter såväl till form och zirater som till metallens sammansättning. Isynnerhet är denna olikhet påtaglig vid jemförandet af spjut- och lansspetsar från nämnde länder, alldenstund de Irländska och

Engelska hafva tvenne små öglor vid sidan, i hvilka en fin lina kunde fästas, men hvilka öglor deremot alltid saknas hos de Nordiska. Till och med bronzsaker från tvenne så nära belägna och till naturbeskaffenhet lika länder, som Skåne och Danmark, erbjuda flera skiljaktigheter i ifrågavarande hänseende. Så t. ex. äro de i Danmark funna stridslurarne mycket olika dem, som blifvit anträffade i Skåne, alldenstund de från sednare landet mera till formen likna ett oxhorn. I norra Tyskland äro de så kallade „Handbergen" ganska vanliga, men deremot högst sällsynta i Danmark och aldrig funna i Skåne. Ännu större är olikheten emellan dessa och de sydeuropeiska bronzredskaperna. Med afseende på bronzredskapernas förziring, så träffar man i Frankrike antingen simpla liniezirater eller på sin höjd en och annan gång ringzirater, då man deremot i vårt Norden finner en sådan omvexling af linie-, ring-, spiral- och böljzirater, att man till och med i vår bildade tid måste förvånas öfver förziringarnes rikdom och smakfullhet. Äfven finnes stora olikheter hvad sjelfva formerna beträffar. Sålunda äro svärd med stöpta fästen högst ovanliga i Frankrike, äfvensom flera af våra Nordiska praktstycken såsom lurar, sköldbucklor, hängkärl etc. totalt saknas derstädes, under det att andra för oss obekanta former äro ganska allmänna. De verktyg, som dock synas hafva funnits öfverallt, der bronzkulturen blifvit bofast, äro celten och pålstafven, ehuru små afvikelser i dessas form äfven med lätthet skulle kunna påvisas.

Hvad som i ännu högre grad än ofvanstående förhållande talar för den åsigten, att man verkligen här i norden förstått att arbeta bronz, äro de ansenliga fynd af halfärdiga och sönderbrutna bronzsaker, äfvensom gjutformar af sten, hvilka vid åtskilliga tillfällen blifvit anträffade såväl i Danmark som Skåne, och som ej gerna kunna vara utifrån införda.

I Antiqvarisk Tidsskrift för 1843-1845 har C. J. Thomsen ordat om bronzförarbetningen i Norden, och i Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie for 1853 har J. J. A. Worsaae än

vidare beskrifvit flera dylika fynd. Enligt den sednare författaren äro 6 större bronzfynd bekanta från Seland, 2 från Bornholm, 1 från Lolland, 1 från Langeland, 4 från Fyen, 4 från Jutland, 2 från Skåne[1]. Då nämnde tidskrift är känd af hvarje fornforskare, torde det vara öfverflödigt att särskilt beskrifva dessa fynd, men då åtskilliga andra från Skåne äro bekanta, anser jag en kort underrättelse härom ej vara ur vägen.

Ett ganska ansenligt fynd af bronzsaker gjordes år 1812 af en bonde i en torfmosse i Vemmerlöfs socken, Skytts härad, Skåne. Detta fynd, som er omständligt beskrifvit af Prosten M. Bruzelius i 6te häftet af Iduna, innehöll följande högst väl arbetade saker: 3 utmärkt vackra, hela bronzkärl, 1 tutulus, 5 refflade, stora halsringar, 1 bronzknif, 3 celter, dessutom en söndrig do. och fragmenter af flera andra saker. Vidare upphittade en bonde vid gräfning å en åker nära Rönneberga högar, Rönnebergs härad, Skåne, år 1854, 9 hela och lika många söndriga, vridna halsringar. Det besynnerligaste var att nästan alla voro af olika tjocklek, från en mansfingers till en gåspennas storlek. Likaledes anträffades för ett par år sedan i Dahlsland en mängd sönderbrutna bronzpiecer, bestående i svärd, prydnader, sågar etc., samt flera ingusser.

Blott en enda gjutform af sten är hittills funnen innom Danmarks gränsor, nemligen halfdelen af en med concentriska ringzirater i sandsten utgräfd stöpform till knappar, funnen i en bronzåldrens grafhög å Lyngbygaards egor vid Skjelskör, Seland.

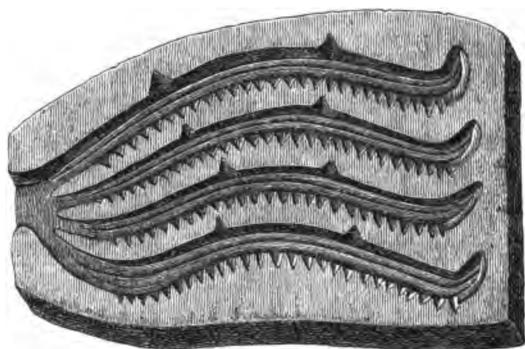
I Skåne äro deremot funna tvenne halfdelar till stöpformar, i hvilka celter blivit gjutna. Den ene är funnen vid Hoby, den andre vid Beddinge. I denna sednare låg ännu en i densamma stöpt celt. Dessutom förvaras i Riks-Museum båda halfvorna till ännu en tredje i Skåne funnen form för celter. I samma samling finnes äfven ena halfvan af en

---

[1] Se om Skåne Svenska Fornl. af N. G. Bruzelius.

gjutform af sandsten för pålstafvar, funnen för några år sedan i Dahlsland eller Wermland. Denna ovanliga piece är dock afslagen upptill.

Ännu en femte gjutform, måhända den ovanligaste bland alla, har först nyligen kommit mig tillhanda, ehuru den redan för flera år sedan anträffades [1]. Som figuren visar, utgöres

den af halfva delen af en gjutform för 4 böjda sågar. Denna ovanliga piece är utmärkt väl arbetad af granitartad telgsten och har en längd af 5 tum 3 linier, en tjocklek af 6 linier samt bredd af 3½ tum. Framtill är en urgröpning, för att kunna hälla in metallen. På ena långsidan, samt den bakre bredsidan äro tvenne små fördjupningar, och på den andra långsidan en dylik, i hvilken förmodligen bronztrådar liggat, för att sammanhålla de båda formdelarne.

Enligt en vidfäst skriftlig uppgift är ifrågavarande piece „funnen vid Widsköfle gård, Gerds härad år 1823 i den så kallade Gamle Gårds vång några hundra famnar norr om kyrkan. På samma ställe fanns en stenyxe". Efter min åsigt är denna gjutform af ännu större intresse än de förut i Skåne funna stenformerna, emedan den bevisar, att man i Norden

---

1) Den förvaras i privat samling.

ej endast förstod att fabricera den öfver allt förekommande celten, utan äfven bronzsågar, hvilka åtminstone i Skåne och det öfriga Sverige äro ganska sällsynta. Såväl i England som Skotland hafva gjutformer till svärd, celter och spjutspetsar blifvit funna, men mig veterligen är hvarken i nämnde länder eller i Tyskland någon af samma slag som här beskrifne anträffad.

Vilja vi nu i största korthet betrakta bronzkulturens utsträckning inom Norden, så finna vi, att, utanför Danmarks nuvarande gränsor, bronzsaker anträffats på vestra kusten såväl i som utom grafvar talrikast i Skåne, men äfven i ej ringa antal i Halland och Bohuslän, samt några gånger i Norrige så långt som till nordre Throndhjems amt[1]. Äfven i Småland, Westergöthland, Dahlsland och Wermland hafva fynd från ifrågavarande tid blifvit gjorda såväl i grafvar som utanför dem. På östra kusten äro bronzsaker alldeles icke sällsynta i Blekinge, Calmarlän, på Gottland och Öland. I Östergöthland äro de deremot högst ovanliga, men från Södermanland har man återigen flera fynd, ehuru inga grafvar med säkerhet kunna der uppvisas. I Uppland synas återigen bronzsaker förekomma både utom och i grafvar, men från trakter norr om denna provins äro knapt mer än ett par enstaka fynd bekanta. Man ser sålunda, att bronzkulturen sträckt sig vida längre mot norr på vestra än på östra kusten af den Nordiska halfön.

---

[1] De enda ställen i Norrige, der grafvar från bronzåldren blifvit anträffade, äro näset vid Hafsvaag eller Hafursfjorden i Jæderens och Dalarnes fogderi och vid Augvaldsnæs på Karmön.

BEMÆRKNINGER ANGAAENDE OLDTIDENS BYGNINGSMAADE AF GRAVKAMRE OG DE SAAKALDTE JÆTTESTUER,

AF HANS MAJESTÆT KONG FREDERIK DEN SYVENDE TIL DANMARK.

Læst i Selskabets Aarsmöde paa Christiansborg den 29de Mai 1857.

Ved det Nordiske-Oldskrift-Selskabs sidste Aarsmøde her paa Slottet blev det Spörgsmaal atter bragt paa Bane, hvorledes det havde været muligt for vore Forfædre i Steenalderen, uden de nu brugelige mechaniske Midler, at behandle de store Steenmasser, hvoraf deres Gravkamre bleve byggede, og i Særdeleshed at hæve de store Overliggere eller Gravkammer-Dækstene op paa deres Leie.

Jeg har allerede for flere Aar tilbage udtalt en Mening derom; det var i Aarsmödet den 21de Marts 1853. Men jeg betragtede dog kun denne min Mening som et förste Forsög, der kunde behöve deels en nærmere Bestemmelse, deels en videre Udförelse. Jeg er derfor i mine Fritimer stundom kommen tilbage paa den samme Gjenstand, har betragtet den fra flere Sider, og kunde maaskee nu være istand til at give en deels rigtigere, deels fuldstændigere Fremstilling.

I mit tidligere Foredrag havde jeg nærmest indskrænket mig til det ene Punkt: Hvorledes Steenalderens Mennesker have været istand til at hæve de store Overliggerstene op paa Gravkamret. Her vil jeg nu yttre mig om Gravkammer-Bygningen i det hele: Om Tilveiebringelsen af Materialet, Bearbeidelsen af samme, Transporten deraf og selve Bygningsværket.

Jeg troede forhen, at man i Steenalderen havde været noget bunden med Hensyn til Valget af det Sted, hvor et större Gravkammer byggedes, eller at man var nödt til at vælge et Sted, hvor den store Overligger allerede forud laa

paa Jorden; jeg troede, at man ikke indlod sig paa at löfte Overliggeren, men at man undergravede den og byggede Gravkamret ned i Jorden. Nu er jeg derimod ved nærmere Overveielse bleven bragt til at modificere denne Anskuelse derhen, at Gravkammeret virkelig kunde bygges paa et vilkaarligt valgt Sted, og jeg skal, förend jeg viser dette nærmere, angive mine Grunde til denne Mening.

For det förste er det da i sig selv ikke rimeligt, at de Gamle kunde have været tilfredse med, at lade Tilfældet bestemme, hvor et Gravkammer skulde bygges. Vistnok tör man antage, at de store Rullestene i den fjerne Oldtid fandtes i langt större Mængde paa vore Marker end nuomstunder; men man tör ogsaa antage, at de snart bleve forbrugte i de befolkede Egne, og da Gravkamrene upaatvivlelig byggedes i Nærheden af Boligerne, vilde Forraadet af store Stene paa disse Steder snart være medgaaet. De maatte da hidföres andensteds fra. For det andet vil man ofte befinde, at Gravkamrets Dække bestaaer af flere Overliggere, der öiensynlig ere lagte tilrette efter hinanden, hvilket næppe kan være et Værk af den Naturrevolution, hvorved Rullestenene efter Naturkyndiges Mening ere fremkomne hos os. For det tredie vil man bemærke, at Overliggerne næsten altid vende en flad Side nedad, hvorimod man ved Opgravning af store Stene paa Marken i Regelen stedse vil finde, at de netop med deres spidse og ujævne Dele have boret eller viklet sig dybt ned i Jorden, hvilket da heller ikke kunde være anderledes efter geologiske Theorier. Dersom man altsaa — som jeg tidligere antog — havde bygget Gravkamret under Stenen, som den laa, eller havde noget hævet Stenen ved en Underbygning, saa vilde man aldrig eller dog kun yderst sjeldent have faaet en flad Side til Loft, hvad Erfaring viser, at snart alle Gravkamre have.

Det er disse Bemærkninger, der have foranlediget mig til at modificere mine tidligere Anskuelser og at optage paany det hele Spörgsmaal om Gravkamrenes Bygningsmaade og

Overliggerstenens Anbringelse. Jeg skal nu i Korthed meddele Resultatet, hvortil jeg ved gjentagne Overveielser, tildeels endog ved anstillede Experimenter, efterhaanden er kommen.

1. OLDTIDENS FÆRDIGHED I STEENMASSERNES BEHANDLING.

Jeg skal begynde med en almindelig Sætning, som vist ingen vil modsige, den nemlig, at man med enhver Oldtiden vedkommende Undersögelse, maa sætte sig ind i Oldtidens hele Tilstand. Den, der vil afhandle et enkelt Punkt af Steenalderens Cultur, maa — saavidt muligt — levendegjöre for sig hiin fjerne Oldtids Aand, Stræben og Virksomhed, hvad Datidens Mennesker regnede for vigtige Opgaver, paa hvis Lösning Snillet og Kraften blev anvendt.

Navnet Steenalderen er meget betegnende. Stenen var for hine Mennesker, hvad Metallet er blevet for os. Ligesom den nyere Tid har anvendt og anvender sin Opfindsomhed paa at behandle Metallet og drage Nytte af det i forhen ukjendte Retninger, saaledes anstrængede Steenalderens Mennesker deres aandelige og legemlige Evner for at blive Herrer over Steenriget, at kunne tumle de store Kampestene til deres raae Bygningsværker, at kunne bearbeide de mindre Flintestene til deres finere Redskaber. De havde ikke Kobberet og Jernet. Stenen var Alt; dens Behandling var en Livets Hovedopgave. Hver fölgende Slægt arvede den foregaaendes Erfaringer, Kundskaber, Kunstgreb og Fremskridt; de store Vanskeligheder, de ufuldkomne Midler og det vigtige Öiemed opvakte, styrkede og bevarede den hos uculliverede Folk ofte saa mærkelig skarpe Iagttagelse, sindrige Opfindelse og utrættelige Vedholdenhed. Derved opstod en vis Cultur.

Den Retning af Steenalderens Cultur, som vi her beskjeftige os med, kunde i vore Dage sammenlignes med de allersimpleste Steenhuggeres paa Landet — Indersters og Dagleieres — der paatage sig at sprænge store Steen, bortföre

dem, opstille raae Steengjerder eller Steendiger. Deres Færd er lærerig. Den, som med Opmærksomhed har betragtet saadanne Mænds Arbeide og indladt sig i Samtale med dem, vil let have bemærket, hvorledes de, uden at kunne angive Grunde derfor, have erhvervet sig en vis Kundskab med Hensyn til store Kampestenes Behandling, Klövning, Transportering fra et Sted til et andet. De have ligesom et Indblik i Stenens Indre. Man hörer dem sige: „Jeg seer nok, at den maa sprænges fra den Side." Man seer dem ridse med Kul en let Fure i Stenen og anbringe nogle Slag, og maa forbauses over, hvor let en kjæmpemæssig Steen derefter falder i glatte og regelmæssige Brud. Den lærdeste Geognost eller Oryktolog skulde neppe gjöre dem det efter. Men kan en saadan Kundskab og Færdighed udvikle sig i vore Dage, da disse Arbeider agtes saa ringe, saa maatte den meget mere kunnet det i en Oldtid, da Steenarbeider af alle Slags havde den höieste Betydning for Livet og i Religionens Tjeneste. Det er ogsaa vist, at Steenalderens Mennesker uagtet deres ringe Midler formaaede at frembringe Steenarbeider, som endnu maae betragtes med Beundring. Man betragte blot deres hugne Pilespidser, deres Flintmeisler, Öxer o. s. v. Ingen er nu istand til med hiin Tids Midler at udhugge en saadan Pilespids eller Meissel. Paa samme Maade vilde det ganske vist i vor Tid falde meget vanskeligt med Oldtidens Redskaber at opföre Oldtidsgravkamre. Og hvorfor ere de gamle Kunster og Kunstgreb gaaede tabt? Fordi disse nu ikke mere have nogen Vigtighed. Da Metalredskaberne aflöste dem af Steen, da Jordgraven traadte istedenfor de mægtige Steenkamre, saa faldt Steenarbeideres Betydning og glemtes de gamle Erfaringer om Flintestenenes Tilhugning og Kampestenens Flækning og Flytning uden Brug af de huuslige eller mechaniske Midler, der nu vilde komme til Anvendelse. Det er derfor ikke i Mechanikeres Værksted, at man skal lære, hvorledes de Gamle havde bygget deres

Gravkamre. Oldgranskeren maa stige ned til dem, der hjelpe sig med de allersimpleste Midler.

Under stadigt Hensyn til disse almindelige Begreber om Steenalderens Cultur, skal jeg nu gaae over til at vise, hvorledes jeg har forklaret mig Bygningen af de mærkværdige Gravkamre ved de simple Redskaber, som Oldtidens Mennesker vare indskrænkede til.

2. DANNELSEN AF BYGNINGSMATERIALET.

Den, der vil bygge, maa först samle sig tilstrækkelige Materialer og dernæst tildanne dem efter sin Hensigt. Bygmesteren af Steengravkamre har maattet gjöre det samme.

At erholde de fornödne Stene kunde i den fjerne Oldtid ikke være vanskeligt; det gjaldt kun at vælge dem paa et Sted, der ikke var for langt borte fra den Plads, hvor Gravkamret skulde bygges, eftersom Transporten ellers vilde blive altfor besværlig. De store Kampestene fandtes imidlertid vistnok i rigelig Mængde paa Markerne, og vel fornemmelig ved Kyststrækningerne, hvor man endnu saa hyppigt seer dem. Det er bemærket, at Gravkamre i stor Mængde findes ved Sökysterne, og man har deri villet söge et Beviis for, at disse have tidligt været bebyggede. Dette synes rimeligt; thi Gravhöien kan vist ikke antages opfört meget langt fra den Afdödes og hans Families Hjem. Men kunde det dog ei være en medvirkende Grund til at man finder saa mange Gravhöie ved Kysterne, at de mægtige Steenmasser netop der vare opdyngede, og at de ikke lod sig flytte just meget langt? Jeg vil blot fremstille denne Idee. Saameget tör man antage, at Gravkamrets Bygmester har taget sine Materialer saa nær som muligt ved det Sted, hvor Bygningen skulde udföres.

Den næste Gjerning maatte blive den, at tildanne Stenen for dens Bestemmelse. Betragter man Gravkamrets Indre, vil man strax blive vaer, at dets Vægge og Loft altid fremvise flade Sider og at disse danne en saa glat Væg, som man

aldrig eller kun med en sjelden Undtagelse træffer hos den raa Steen paa Markerne eller ved Kysterne. Der kan fölgelig ikke være nogen Tvivl om, at disse store Steen ere flækkede eller tilhugne i Anledning af Byggearbeidet. Der kan vist heller ikke være Tvivl om, at denne Stenenes Flækning eller Sprængning er foregaaet paa det Sted, hvor de bleve fundne og tagne; thi der var al Grund til at lette sig den fölgende Flytnings Besværligheder ved forud at tildanne og derved formindske Steenmasserne. Men her staae vi strax ved det vanskelige Spörgsmaal, hvorledes det har været muligt at klöve saa store Steenmasser i regelmæssige Brud og glatte Sider med de Træ- og Steenredskaber, som Steenalderens Mennesker alene havde at benytte sig af. At de have formaaet det, er vist, vi have Beviserne for vore Öine; Spörgsmaalet er kun, *hvorledes* de have formaaet det. Jeg har ikke paataget mig aldeles fyldestgjörende at besvare dette Spörgsmaal, men jeg vil erindre om, hvad jeg i de forudsendte almindelige Bemærkninger yttrede angaaende det for Oldgranskeren lærerige i de simpleste Landsby-Steenhuggeres Gjerning. Hvad bruge da disse? De bruge Vandet, Ilden, Kilen og Köllen. Naar de ved et umiddelbart Skjön have opdaget, fra hvilken Side Stenen kunde antages lettest at ville adskille sig i glatte Brud, saa ridse de en Fure paa samme Sted og i den Retning, de ville klöve; de helde stundom Vand deri og lade det staae i nogen Tid; de omgive siden Stenen med Ild eller lægge Ild under den, hvorved den bliver varm, skjör eller fragil; de anbringe dernæst smaae Kiler i hiin Fure, saa mange de ansee for nödvendige, og de bruge derefter Köllen til at virke paa Kilerne. Og virkelig lykkes det i Regelen ved disse overmaade simple Midler at sprænge overordentlig store Steen i et saa glat Brud, som var det sauget med en Saug.

En dermed meget overeensstemmende Fremgangsmaade antager jeg at Steenalderens Mennesker kunne have brugt. Havde de ligeledes med et övet Öie fundet, paa hvilket Sted

Stenen burde sprænges, saa kunde de vel med deres Flintredskaber, Meisler og Öxer danne en Fure; de kunde bruge Vandet og Ilden, som i vore Dage; de havde Kiler af gammelt stærkt Egetræ og Steen; de havde Köller af Træ og Steen og andre svingende Slag-Redskaber; de havde kæmpestærke Arme, der kunde före disse.

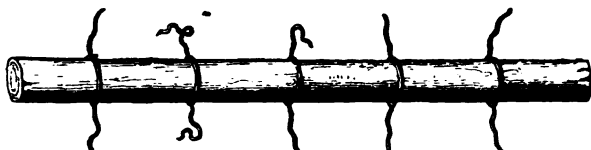
Jeg holder mig for overbeviist om, at Arbeidet ogsaa nu lod sig udföre paa denne Maade; hvormeget mere da i den Tid, da Övelsen deri var saa stor og Arbeidet selv en hellig Gjerning i Religionens Tjeneste. Gravkamrets Bygmester maatte og skulde have sit Materiale beredt, og han fik det, som han maatte og skulde have det.

3. TRANSPORTEN DERAF TIL BYGGEPLADSEN.

Men dette Materiale laa endnu paa den samme Plads, hvor de raae Steenmasser vare tagne og klövede. Det næste Skridt maatte blive det, at henföre disse tildannede Steen til det Sted, hvor Gravkamret skulde bygges. Ogsaa denne Deel af Arbeidet vil synes os vanskeligt at udföre med Steenalderens ringe Midler, og dersom Transporten skulde udföres ad en længere Vei gjennem ujævnt Terrain, turde vist Vanskelighederne ved förste Öiekast forekomme mangen en uovervindelige. Alligevel troer jeg, at en saadan Transport med samme ringe Midler endnu i vore Dage er mulig, meget mere i en Oldtid, da Övelsen, Grebet, Iveren og Udholdenheden maa have været uendelig större end nu.

Som Midler behöves ikke andet end Trækiler, Löftestænger, Træruller, Köller, Tougværk af Huder, lange Bjelker eller Skinner og maaskee Trækdyr, altsaa kun hvad man i Steenalderen kjendte og benyttede. Jeg skal sige et Par Ord om disse Midler. Hvad for det förste Köllen angaaer, da vilde vel den almindelige Trækölle til een Mands Brug, hvor mægtig stor den end var, dog neppe have Drivkraft nok paa de vanskelige Steder, saasom naar Stenen skulde föres opad

en Skraaning eller ad det fra Kysten stigende Terrain. Man maatte have et Redskab, der kunde drives ved flere Mænds forenede Kræfter. Men Redskaber af denne Art maa Oldtiden ogsaa upaatvivlelig have havt, kjendt og anvendt; thi man kunde have havt dem af den allersimpleste Construction. Jeg tænker mig her nærmest Sving-Bjelken, nemlig en nogenledes lige Træstamme, hvori eller hvorom var fastgjort nogle Skindstrenge eller Toug, hvis Ender kunde gribes og svinges af flere Mænd paa eengang; omtrent saaledes:

En saadan Svingblok eller Kölle kunde forene 10 Mands hele Kraft og gjöre betydelig Virkning.

Hvad Trækdyret angaaer, da er det jo vel muligt, at man ikke i Almindelighed finder Beviser paa Hestens Brug i de gamle Grave fra Steenalderen, endskjönt Hesten vistnok meget tidlig har været kjendt i Norden; men man kunde da ogsaa have brugt andre Huusdyr ved denne Leilighed, ligesom gamle Sagn virkelig berette, at Öxne ere blevne anvendte ved Flytning af store Steenmasser, hvorom nærmere i det fölgende.

Jeg antager da, at de nævnte Redskaber og Midler i kraftige Mænds Hænder have været tilstrækkelige til at före de klövede og tildannede Steen fra Strandbredden, eller hvor de ellers oprindelig maatte have ligget, op paa Landet til det Sted, hvor Gravkamret skulde bygges. Ved Trækiler, Svingköller og Löftestænger maatte man kunne löfte Stenen omtrent en Fod, först fra den ene Ende og derpaa fra den anden, og maatte man derved kunne indskyde under den Bjelker, der skulle være ligesom Skinner eller Bane. Naar Stenen med dens flade Side hvilede paa disse Bjelker, maatte den atter hæves paa samme Maade og man kunde da an-

bringe Ruller imellem Stenen og Bjelkerne, hvorved Bevægelsen i höi Grad vilde lettes. Man kunde nu slynge stærke Hudtoug om Stenen og drage i disse Toug ved Menneskers og Oxers forenede Kræfter. Ved Svingköllen kunde man sætte Bevægelsen igang og understötte den paa et stigende Terrain; ved Kilen kunde man forhindre Tilbagegang og skaffe sig Hvile. De brugte Ruller, der faldt bag ud, kunde paany underlægges forfra, ligesom ogsaa de passerede Bjelker eller Skinner maatte aflöses af andre eller benyttes igjen forud ligesom Rullerne.

Hvorledes nu end de Gamle have iværksat Transporten, saa troer jeg dog, at det maatte kunne gaae paa denne Maade, og i saa Fald er Muligheden paaviist. Meget nærmere kunne vi ikke komme. Vi kunne naturligviis ikke have historiske Efterretninger fra hiin Tidsalder. Mærkeligt bliver imidlertid dog altid det gamle Sagn, som vi alle kjende fra vor Læsning i Saxos danske Krönike, om det Gravmæle, som Harald Blaatand reiste over sin Moder Thyra Dannebod. Det grunder sig vist paa gamle Sagn, thi det er ganske dramatisk.

Kong Harald havde, siger Saxo, ved den jydske Strandbred fundet en uhyre stor Kampesteen, og medens hans oprörske Sön Svend i en anden Egn af Riget lod sig udraabe til Konge, samlede han en stor Deel Mænd og Oxer, som skulde henslæbe Stenen til det Sted, hvor den skulde opsættes. Midt under Transporten kom en Mand til, og Kongen, stolt af sit Værk, spörger ham, om han nogensinde havde seet en saa stor Klump angreben af menneskelige Hænder. Da svarede Manden: „Ja, Konge, jeg har seet en endnu större Klump dragen af menneskelige Kræfter; thi nys saae jeg hele Danmarks Rige at blive draget bort fra Dig; döm selv, hvilken af disse Klumper der er den sværeste." Saaledes siger Sagnet. Det vil være overflödigt at gjentage de mærkeligste Udtryk. Vi see, at den store Steenmasse var funden ved *Strandbredden*, at den blev *trukken op i Landet* og at den blev trukken af *Mennesker og Oxer*.

(I Vedels Oversættelse af Saxo, Side CCXV, nævnes ogsaa Heste, men jeg har ladet Saxos Original eftersee, og der omtales ikke Heste ved denne Leilighed.)

4. SELVE BYGNINGEN AF GRAVKAMRET.

Naar da saaledes hele Materialet, alle de klövede Stene, lidt efter lidt vare samlede, kunde selve Bygningen udföres; det vil sige, Gravkamrets Væggestene sættes i Kreds og den store Overligger anbringes som Loft. Denne Overligger, som gjerne er af en ualmindelig Störrelse, synes at maatte have frembudt Bygmesteren store Vanskeligheder og det var netop med Hensyn dertil, at jeg i mine tidligere Bemærkninger antog, at man havde maattet bygge Gravkamret der, hvor den kolossale Overligger iforveien fandtes paa Jorden. En Mening, som jeg af de ovenfor anförte Grunde nu har modificeret.

Bygningen af Gravkamret kunde udentvivl udföres efter tvende Methoder, hvoraf snart den ene, snart den anden valgtes efter Terrainets Beskaffenhed eller andre Omstændigheder. Enten kunde man först henlægge Overliggeren med den flade Side nedad paa Stedet og derpaa underbygge den med Væggestene, eller man kunde först opstille Væggestenene og derefter bringe Overliggeren op paa disse som Loft.

Den förstnævnte Bygningsmaade var mig i Tankerne, da jeg for fire Aar siden meddeelte de Bemærkninger, der læses i Antiquarisk Tidsskrift for 1852-1854 Side 6-8, og jeg maa endnu i det Væsentligste holde mig til det, som jeg dengang yttrede, kun med den Undtagelse, at jeg nu mener, at Overliggeren er henflyttet fra Stedet, hvor den oprindeligen fandtes, til det vilkaarlige Sted, der var valgt for Gravkamret. Jeg antager altsaa, at man, — efterat have lagt Overliggeren med den flade Side nedad paa Stedet, ofte det höieste Sted i en jævnt opadstigende Mark, hvorhen den paa angivne Maade bragtes, — byggede Gravkamret ind under den i Jord-

höiningen; man lod Jorden blive under Overliggeren for at bære denne, indtil alle Væggestenene vare anbragte; og först naar dette var skeet, udkastede man Jorden under Overliggeren, som da hvilede paa Væggestenene. Naar Gravkamret

derefter var tættet med Steenfliser og Leer, kunde Liget indbringes, Dörstenen væltes for og Overliggeren dækkes med saameget af den udenom Gravkamret liggende Jord, som man vilde have bort for at hæve Siderne eller Væggene over Markens Niveau.

Det er en Erfaringssag, at Gravkamre, som man anlagde paa höiere Steder, ofte befindes saa at sige indsænkede eller indgravede en Alen eller mere under Niveauet, saa at Sidestenene, hvorpaa Overliggeren hviler, kun rage en Fod over samme. Disse Gravkamre tænker jeg mig nærmest byggede paa den nu beskrevne Maade, hvorom jeg iövrigt henholder mig til mine tidligere Yttringer.

Den anden Bygningsmaade, som maaskee stundom var lettere og naturligere, skal jeg her derimod noget nærmere beskrive. Den gaaer for en Deel den modsatte Vei, men fører til samme Resultat. Jeg antager da, at man begyndte med at sætte Væggestenene i Kreds paa den aabne Mark, hvorefter Arbeidet vilde vise sig saaledes:

Det endnu oventil aabne Kammer med tilhörende Indgang maatte derpaa fyldes med Jord, Leer og Gruus og stampes fast, for at det ei skulde give sig eller falde sammen under det fölgende Arbeide, fornemmelig ved Anbringelsen af Overliggeren eller Overliggerne. Man maatte derfor dernæst formodentlig ligeledes opkaste Jord udenom Kamret, idetmindste ved den ene Side, hvorfra Overliggeren skulde bringes op, og derved danne en ganske jævn stigende Skraaplan fra Markens Niveau til den överste Kant af de reiste Væggestene; thi de Bjelker, af hvilke Overliggeren skulde trækkes op, maatte have et fast Underlag, og den saaledes samlede Jord kunde siden benyttes til Gravkamrets Dækning.

Dernæst kom man til det besværlige Arbeide at anbringe Overliggeren. Fremgangsmaaden maatte blive den samme som den, der var anvendt ved Stenens Flytning til Byggepladsen. Man tog altsaa sine Bjelker, to eller tre, og lagde dem ved Siden af hverandre langs op ad den nys opkastede Skraaplan til Gravkamrets överste Rand, saaledes at en Ende af den ragede ud over Kanten, saameget som Overliggerens Længde fordrede, medens den anden Ende af dem blev skudt ind under den med Löftestænger og Kiler hævede Steen; man löftede atter paa samme Maade Stenen lidt fra Bjelkerne, der skulde danne Trækbanen, og lagde Rullerne imellem denne og Stenen. Det havde da denne Stilling:

Nu kunde Bevægelsen sættes i Gang. Med Kiler og Löftestænger, Svingköller, Menneskers og Trækdyrs Kræfter maatte det kunne lykkes at rulle Overliggeren op paa Væggestenene ad den jævne Skraaplan. Da disse Væggestene vare saa at sige afstivede ved den inden i Gravkamret og udenfor faststampede Jord, kunde de ikke falde om til nogen Side, og

da Træbjelkernes Trækbane ligeledes hvilede paa den faste Skraaplan af Jord udenfor, kunde denne heller ikke knækkes. Dette kunde först skee, naar den svære Overligger-Steen ganske havde passeret og var kommen udover Styttepunktet eller Kammen paa Væggestenen; men da vilde derved netop Overliggeren let komme paa sin Plads og de sönderbrudte Bjelkeender kunde da skaffes bort. Dersom Gravkamret behövede flere Overliggere maatte samme Fremgangsmaade gjentages med hver enkelt af dem. Dermed var Hovedarbeidet fuldbragt. Kun de ubetydelige smaa Arbeider stode tilbage. Man udkastede den indvendige Jordfyld, man udbedrede Væggene med mindre Steen og Steenflækker, man udfyldte paa samme Maade de Mellemrum, som næsten altid maatte fremkomme mellem flere Overliggere, man tættede det hele med Gruus, Leer og Jord; saa var egentlig Gravkamret færdigt. Ligets eller Ligenes Indbringelse var vistnok en religiös Festdag. Naar derefter Dörstenen var væltet for, kunde det hele Gravkammer dækkes med den Jord, der havde været brugt deels til Gravkamrets Afstivning, deels til Underlag for Trækbanen. Saaledes fremkom de Jordhöie, runde eller aflange, som vi endnu hyppigt see paa vore Marker, og som i deres Indre gjemmer de mægtige Gravstuer eller saakaldte Jættestuer, hvis Bygning her er beskrevet med Hensyn til Steenalderens Cultur.

Jeg har paaviist tvende Bygningsmethoder; hvilken af dem man brugte, synes ligegyldigt, thi Resultatet blev det samme og Vanskelighederne ligeledes de samme, kun at de fulgte i en anden Orden. Valget mellem begge Methoder kunde maaskee oftest have beroet paa de givne locale Forhold, stundom blot paa Bygmesterens Lyst.

I ethvert Tilfælde mener jeg her at have viist, hvorledes det dog var muligt, uden den nyere Tids mechaniske Hjelpemidler, alene ved de Redskaber, som vore Forfædre i Steenalderen kjendte og benyttede, at opföre de mægtige Kampesteens-Værker, som vore Gravkamre lade os beundre. Jeg

tör derved ikke nægte, at ogsaa andre Fremgangs-Maader lade sig tænke. Vare disse rimeligere og mere stemmende med Oldtidens Cultur, skulde jeg med Fornöielse slutte mig til dem. Den, som kommer Sandheden nærmest, skal altid hos mig have Fortrinet.

ARCHÆOLOGISKE PARALLELER.

AF JOH. ER. WOCEL.

Vi have allerede ved en tidligere i dette Tidsskrift meddeelt Afhandling[1] henledet dets Læseres Opmærksomhed paa Professor Wocels archæologiske Paralleler, navnlig paa hans interessante Arbeide over Kelternes, Germanernes og Slavernes Bronzer. J. E. Wocel, der, som bekjendt, er Professor i Archæologie ved Universitetet i Prag, er en af Bøhmens flittigste og kundskabsrigeste Archæologer, og naar en rationellere Oldgranskning i de senere Aaringer ogsaa i Bøhmen efterhaanden mere og mere synes at ville fortrænge en usikker og famlende Methode og bundløse Theorier, vilde det

---

[1] See „Antikvarisk Tidsskrift" 1852-1854 p. 206 flg.

være ubilligt at negte hans store Fortjeneste af en saadan bedre Tingenes Tilstand for de antiqvariske Studier der i Landet. En saadan Virken fortjener saameget mere Paaskjönnelse som det rationelle Oldstudium [1], hvad der allerede tidligere i dette Tidsskrift har været paa Tale, i det hele taget desværre endnu i de slaviske Lande staaer paa et forholdsvis lavt Trin. Muligt, at det er fra Bøhmen, fra en pragsk Skole, om vi saa maae sige, at en mere videnskabelig Behandling af *de slaviske Antiqviteter* skal udgaae: enkelte bøhmiske Lærde have allerede leveret lovende Forarbeider i denne Retning, og vi haabe, at det med megen Dygtighed redigerede „Museums-Tidsskrift" stadig vil have sin Opmærksomhed henvendt paa *den indenlandske Archæologie*, ligesom at ogsaa det bøhmiske antiqvariske Tidsskrift, hvis Udgivelse nylig er paabegyndt, vil udvide sin Virksomhed derhen, at det ikke blot behandler den middelalderlige Periode og Fortidslevninger af en fortrinsvis local Interesse men ogsaa indrömmer de nationale Oldtidslevninger og den comparative Behandling den Plads, de ere berettigede til at gjöre Fordring paa.

Det var dog ikke alene for at henlede Opmærksomheden paa den slaviske Oldforskning eller specielt paa den Betydning, Wocels Arbeider have for samme, at vi allerede tidligere have udførligere omtalt et af disse i dette Tidsskrift; det var det Fortjenstfulde i selve Arbeidet og den Interesse, den deri behandlede Gjenstand unegtelig maa have ogsaa for nordiske Oldforskere, der fortrinsvis foranledigede, at vi her bragte det paa Tale. Wocel har senere [2] leveret en anden Afdeling af sine „Archæologiske Paralleler", i hvilken han

[1] At vi i denne Afhandling ved Oldstudium etc. kun forstaae Studiet af de respective nationale Oldtidslevninger er det vel næsten overflødigt at gjöre opmærksom paa.

[2] See „Sitzungsberichte d. philos.-hist. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften zu Wien. 1855, April."

saavel concisere sammenfatter Resultaterne af sine Forskninger over Bronzelegeringerne som ogsaa fuldstændiggjör sit tidligere Arbeide i flere Henseender, og hvilken vi derfor, som Fortsættelse af vor tidligere Afhandling, hvortil vi henvise, her i Korthed skulle omtale.

Foruden fortsatte Bemærkninger om Analyser af antike[1] Bronzelegeringer samt en Oversigtstabel over alle Wocel bekjendte hidtil analyserede antike Bronzer, indeholder det foreliggende Arbeide en Afhandling om antike Ringes Former og Ornamenter, navnlig betragtede som Hjælpemidler til, dels overensstemmende med, dels i visse Tilfælde i Modstrid til den chemiske Analyses Resultater, at udfinde slige Bronzers Alder, og det er navnlig disse Dele af W.'s Arbeide, hvorpaa vi her skulle henlede Opmærksomheden, hvorimod vi kun i Forbigaaende skulle henvise til Forfatterens Beskrivelse af det forresten ingenlunde uinteressante i Kønigsgrätz den 4de Febr. 1853 gjorte Fund af Guldsager og Urner og hans Bemærkninger desangaaende.

Wocel begynder denne anden Afdeling af sine Paralleler dermed at han i følgende, med Berlins i vor tidligere Afhandling omtalte „Slutsatser" saagodtsom fuldkommen overensstemmende, Sætninger sammenfatter Resultaterne af sine Forskninger over Bronzelegeringerne:

1) „Det Materiale, af hvilket Urtidens Folkeslag forfærdigede deres første og ældste Metalvaaben, var Kobber; Tilsætningen af Tin og Bly paafulgte først efterhaanden i senere Tid."

2) „Bronzegjenstande, hvis Kobbergehalt varierer imellem 85 og 95 p. C. og med en Tingehalt imellem 15 og 4 p. C., ere Produkter af den saakaldte rene Bronzeperiode og hidrøre saaledes i Bøhmen, Mähren, Østerrig, Steiermark o. s. v.

---

[1] At „antik" her og fremdeles ikke tages i den sædvanlige mere indskrænkede Betydning er noksom indlysende.

fra de keltiske Folkeslag. Blyet optræder i disse Bronzer kun meget sjelden og i ringe Mængde."

3) „Den större eller ringere Mængde Tin turde, efter min Formodning, være et ingenlunde værdilest Fingerpeg med Hensyn til den omtrentlige Udfindelse af Bronzelegeringernes höiere eller yngre Alder, idet man nemlig synes at kunne antage, at jo mere Bronzen nærmer sig til rent Kobber, jo ældre en Periode tilhører selve Bronzegjenstanden, en Hypothese, der dog, hvad jeg ogsaa tilföiede, trænger til at begrundes ved en mangesidig Undersøgelse."

4) „*Blyet* forekommer som væsenlig Bestanddel af Bronzerne i Forbindelse med Kobber og Tin fortrinsvis i Bronzerne fra den Periode, da Vaaben og Rustninger allerede vare af Jern, hvorfor ogsaa Blylegeringer fordetmeste antræffes i Smykker fra Jernalderen."

5) „De fra hedenske Grave hidrørende Metalgjenstande, hvis Legering indeholder *Zink*, tilhøre Hedendommets seneste Tid og navnlig det første kristelige Aartusindes tvende sidste Hundredaar."

6) „Kelternes, Germanernes og Slavernes Bronzegjenstandes Legeringer ere saavelsom deres Former og Forsiringsmaade Produkter af disse Folkeslags selvstændige Kulturbestræbelser og bör ikke bidledes fra det græske eller romerske Kulturelement."

Da vi i vor tidligere Anmeldelse have lagt nogen Vægt paa, at tvende Videnskabsmænd saaledes hver ad sin Vei ved selvstændig Forskning ere komne omtrent til de samme Resultater, ville vi her tilföie, at W. til Overflødighed bemærker, at han først et Aarstid efterat første Afdeling af hans „Archæologiske Paralleler" var udkommen, kom til Kundskab om den svenske Lærdes Arbeide.

Efter ved et Par Exempler at have paaviist den praktiske Betydning af de saaledes udvundne Resultater gjör Forf. opmærksom paa Vigtigheden af den af Berlin fremhævede Omstændighed, at sønderslagne eller ubrugelige Bronzegjenstande

af en ældre Legering hyppig i en senere Tid bleve omsmeltede og forarbeidede til nye Gjenstande, i hvilket Tilfælde da navnlig *Formen og Forsiringsmaaden* optræde som et vigtigt Moment i Bedömmelsen, hvorhos det heller ikke maa tabes afsyne, at slige omsmeltede ældre Bronzer *ikke (eller rettere: kun undtagelsesvis) hos de keltiske Folkeslag kunne være brugte til Forarbeidelse af Vaaben* fra den Tid af at disse hos dem for störste Delen forfærdigedes af Jern (efter Forf. fra det første Aarhundrede för Kr.). Da Blyets Tilstedeværelse i en Bronzelegering ikke kan udfindes ved Hjælp af Proberstenen, og Bestemmelsen af Bronzegjenstandenes specifike Vægt naturligvis har sine store Vanskeligheder, maa man sikkert give Forf. Ret i, at det var ønskeligt om Videnskaben kunde udfinde en Fremgangsmaade, hvorved dette Metals Tilstedeværelse kunde constateres uden at man behøvede at ty til chemisk Analyse.

Den Betragtning, at Bronzernes Form og Zirater ere af særlig Betydning med Hensyn til Bedömmelsen af deres Alder — noget, der forresten her længe har været erkjendt og hvorpaa Opmærksomheden herfra alt for lang Tid tilbage er henledet — bringer dernæst vor Forf. til at at fremsætte det Spörgsmaal: „hvorved de fra Hedendommens senere Tid hidrørende Bronzers Former og Ornamenter adskille sig fra de ældres d. e. fra deres, der tilhøre den saakaldte rene Bronzeperiode?" Dette Spörgsmaal, der vel er af en ikke ringe antiqvarisk Vigtighed, men som, saavidt vi skjönne, endnu langtfra lader sig tilfredsstillende besvare, gjör Forf. dernæst et Forsøg paa at løse for Bronzeringenes Vedkommende ved at charakterisere og classificere den Samling af slige Ringe, som det bøhmiske Museum besidder, og som han bringer under følgende syv Hovedgrupper.

A. Ringe med ingravne Liniezirater.

B. Ringe med afvekslende Indgravering og Basreliefstriber.

C. Ringe med Indsnit (Kerben) eller knapformede Forhöininger.
D. Ringe med stærk fremtrædende Indsnit (Kerben) og Forhöininger (Wülste).
E. Hule, af Bronzeblik forfærdigede, Ringe.
F. Ringe, der synes sammenföiede af hule Halvkugler.
G. Simple Bronzetraadringe med en S formig Slutning.

Turde der end være adskilligt at indvende imod Enkelthederne i denne Forfatterens Classification, der muligt kunde have været præcisere, haft de mere væsenlige Særkjender skarpere for Öie og holdt de forskjellige Grupper stringentere ude fra hinanden, er den dog som et første Forsøg ikke uden Fortjeneste og giver dog altid en Oversigt over Hovedformerne af det bøhmiske Museums Bronzeringe.

Forf. gaaer dernæst over til at anvise enhver af de nævnte Hovedgrupper dens formentlige Alder, og inden vi her gjengive hans Resultater og de Grunde, hvorpaa han støtter dem, ville vi blot forudskikke den Bemærkning, at det er en Selvfølge, at der kan være adskilligt at udsætte paa hans Aldersansættelser, samt at et saadant Forsøg, hvad han ogsaa selv indrömmer, for Öieblikket endnu er noget voveligt; ikke desmindre turde det dog ialfald egne sig til at forelægges til Bedömmelse ogsaa for en videre Kreds af det antiqvariske Studiums Dyrkere end den, for hvem det nærmest vil blive bekjendt. Et tilfredsstillende Resultat kan paa dette Gebet kun opnaaes ved Manges fortsatte Samvirken.

De til Gruppen A henhørende Ringe henfører Forf. til den saakaldte rene Bronzeperiode d. e. til Tiden för Kristi Fødsel, idet han navnlig støtter sig paa, at der sammen med slige Ringe hidtil ingen Jernsager ere fundne, men kun Vaaben og Værktöi af Bronze. — Da Ringene af Gruppen B derimod stundom forekomme med Sager fra Jernalderen, slutter Forf. deraf, at de ligesom danne Overgangen fra den rene Bronzeperiode til (den blandede) Bronze- og Jern-Periode. — Grupperne C og D henfører Forf. til en og samme Pe-

riode, som det synes til den blandede eller til Jernalderen. De findes oftere sammen med Jernsager og vise omtrent en og samme Metalblanding. — De hule, af Bronzeblik forfærdigede, Ringe (Gruppe E), der undertiden antræffes ganske glatte, hyppigere imidlertid med Liniezirater og Basreliefstriber, have efter Forf.'s Formening været i Brug saavel i den senere Bronze- som i Jern-Alderen. — Gruppen F henfører Forf. til det bøhmiske Hedenskabs senere (slaviske) Tid, idet han derhos bemærker, at Brudstykker af slige Ringe ere fundne sammen med Jernsager, og til samme Periode eller vel endog til Begyndelsen af den kristelige Aera i Bøhmen henfører han ogsaa Gruppen G. De til denne hørende Ringe indeholde ialmindelighed Zink og findes aldrig sammen med Bronzevaaben eller andre mere massive Bronzegjenstande, men næsten udelukkende med Jernsager. De ere undertiden pletterede.[1]

En Yttring af os i vor tidligere Oversættelse og Anmeldelse af Wocels archæologiske Parallelers første Del om Vigtigheden af, at der leveres saa fuldstændige Tabeller som muligt over de foretagne chemiske Analyser af antike Bronzer, har foranlediget Forf. til som tredie Del af det foreliggende Arbeide at levere en saadan Tabel, hvori han har optaget alle Analyser fra Berlins Fortegnelse og dertil föiet 23 nye i sidstnævnte ikke forekommende. Af disse saaledes tilkomne 23 Analyser have vi imidlertid allerede i vor ovennævnte Anmeldelse meddelt de 11 (se Antikv. Tidsskrift 1852-54 p. 210 samt p. 216 o. flg.); de øvrige 12 skulle vi efter Forf. her hidsætte, og vil man da paa disse tvende Steder i Antiqvarisk Tidsskrift samt i den af Berlin meddelte Tabel i Annaler f. nord. Oldk., Aargang 1852 p. 256 o. flg., have de hidtil bekjendte Analyser samlede.

---

[1] Inden vi forlade den Afdeling af Wocels Arbeide, der omhandler Bronzerne, kunne vi ikke negte os den Fornöielse at henlede Læsernes Opmærksomhed paa en interessant lille Afhandling af J. J. A. Worsaae i Annaler for nordisk Oldkyndighed 1853 p. 121-140.

OLDSAGER OG FINDESTED.

1.	Krone fra Admanshagen ved Doberan[1] . . . .
2.	Segl i Museet i Prag . . . .
3.	Kelt fra Winařic i Bohmen . . . .
4.	Vunden Stav fra Judenburg i Steiermark[2] . . . .
5.	Armring fra Rätzlingen i Hannover[3] . . . .
6.	Landsespids fra Beddenstädt i Hannover . . . .
7.	Hjort fra Judenburg i Steiermark . . . .
8.	Broche fra Molzen i Hannover . . . .
9.	Spange fra Naumburg . . . .
10.	Kjæde fra Ronneburg ved Uterburg . . . .
11.	Fibula fra Kenigsberg . . . .
12.	Krodos Statue i Goslar . . . .

Idet vi henvise de Læsere, hvem denne Gjenstand særlig maatte interessere, til selve det her omtalte Arbeide, slutte vi disse Bemærkninger med gjentagende at udtale vor Paaskjönnelse af den ærede Forfatters fortjenstlige og ufortrødne Virksomhed paa Oldforskningens Omraade og med det Ønske, at vi ret snart maa see yderligere Frugter af samme.

FORSØG TIL EN FORKLARING AF NAVNET DAGMAR,

AF KAREL JAROMIR ERBEN, STADSARCHIVAR I PRAG.

I nærværende Tidsskrift, 1852-1854 S. 334 er indført et Brev fra Joh. Er. Wocel til C. C. Rafn, betræffende Dronning Dagmars Navn. Hanka og Wocel havde i en Samtale

[1] Jahrb. d. Vereins f. mecklenb. Gesch. u. Alterthumsk. 1844.

[2] Pratobevera: Über d. celtisch. Charakter der Judenburger Antiken (Gratzer Johanneum 1853).

[3] v. Estorff: Heidn. Alterthüm. d. Gegend v. Uelzen. p. 74.

	Analytiker.	Kobber.	Tin.	Bly.	Zink.	Andre Metaller.[1]
		100.00	—	—	—	—
		100.00	—	—	—	—
		100.00	—	—	—	—
4)	Gottlieb	91.05	8.27	0.61	—	0.7
5)	Bodemann	89.97	9.61	0.42	—	—
6)	Bodemann	87.43	12.57	—	—	—
7)	Gottlieb	87.34	8.19	4.47	—	—
8)	Bodemann	83.93	6.38	9.69	—	—
9)	Goebel	83.07	1.53	—	15.38	—
10)	Goebel	82.50	—	—	17.50	—
11)	Goebel	82.05	1.50	—	16.00	—
12)	Klaproth	69.00	—	13.00	18.00	—

med Rafn under dennes Ophold i Prag i 1847 nævnt det bøhmiske Navn Dragomír, og Rafn havde dengang antaget at Navnet Dagmars Udledning deraf, ligesom Valdemars af Vladimir, kunde være rimelig. Efter sin Hjemkomst fortalte han dette til flere, ogsaa til en yngre Gransker, som kort Tid efter besøgte ham og som senere har stræbt at begrunde dette Antagende. Ved Brev af 27de Juli 1847 meddeelte han ogsaa denne Hypothes til den fortræffelige B. S. Ingemann, om han maaskee vilde benytte dette formeentlig tilsvarende bøhmiske Navn i den nye Udgave af sin historiske Roman „Valdemar Seier". Meddelelsen indløb imidlertid for sildig til der at kunne benyttes, hvilket er ret heldigt, eftersom man nu er kommen til en anden Anskuelse, som synes rigtigere.

Bliver Navnet Dagmar, hvilket vi formene, at forklare af det Slaviske, og navnlig af det Čechiske (Bøhmiske), vil

[1]) Forf. har ogsaa Rubrikkerne Jern og Svovl, hvilke vi imidlertid, ligesom i den tidligere af os givne Tabel, have slaaet sammen i denne Rubrik.

der neppe findes noget čechisk Kvindenavn, hvortil det lettere og mere utvungent lader sig henføre end Navnet Těchomíra eller Těšimíra. Vi skulle søge nærmere at godtgjöre dette ved følgende Bemærkninger.

Endestavelsen mar behøver ingen udførligere Omtale, da dens Identitet med det slaviske měr eller mír (tydsk fried, dansk fred) er anerkjendt af alle Sagkyndige. Valdemar er saaledes = Vladímir; Jaromar, Germar, Jeromer (Codex Dipl. Pomer. a. 1188-1189) = Jaromír, Jeromír; Volkmar = Plkomír o. s. v. Selvlydsovergangen a (ja) til ě og í er nemlig i det Slaviske ganske regelmæssig.

I Ordets første Stavelse, Dag, staar Medlyden d, som sædvanligt i Dansk og Svensk, istedenfor t (sammenhold hermed det ligelydende Fællesnavn Dag, höitydsk Tag, Blad, höitydsk Blatt o. s. v.) Selvlyden a er i denne Forbindelse derhos samme Forandring underkastet som i den ovenomtalte Endestavelse mar, hvilket alt er oplyst ovenfor ved det der som Exempel anførte Navn Jaromar og Jeromar.

Dette forudsat, vil det nu ikke falde vanskeligt i Stavelsen Dag at gjenkjende det bøhmiske Navn Tach (Tjach), Těch eller Těš, da i det Slaviske Medlyden ch gaar over til š (tydsk sch, dansk sj).

I bøhmiske og andre slaviske Diplomer og Stedsnavne forekommer dette Navn Tach-Těch-Těš saavel enkeltstaaende og da med forskjellige det slaviske Sprog eiendommelige Endeformationer som ogsaa temmelig hyppig i Sammensætninger. Herpaa skulle vi strax hidsætte nogle Exempler og da

1) først paa den enestaaende Form

Tach i Stedsnavnet Tachov; Tachl i Stedsnavnet Tachlovice.

Těch i et Diplom af 1052 og i Stedsn. Těchov; Těchl i Stedsn. Těchlovice; Těchan 1115 og i Stedsn. Těchanov; Těchen i Stedsn. Těchnice; Těchota 1130;

Těchuta 1136. Kvindenavnene Těcha 1088 og Těchna fra samme Aar.

Těš i Stedsn. Těšov og Těšice; Těšek, Těšík 1107 og i Stedsn. Těšíkov; Těšen 1086; Tíšen i Stedsn. Tíšnovice; Těšata 1052; Těšěta i Stedsn. Těšětice. Kvindenavnene Těša 1052, Těška.

2) I Sammensætninger,

a. i Begyndelsen af Ordet:

Těchobud i Stedsn. Těchobúz og Těchobuzice; Těchorad i Stedsn. Techoraz; Těchomysl i det eenslydende Stedsnavn.

Těšimysl (Tessimysl) 1136; Těšislav (Thesizlaw) 1189; Těšivoj, fem. Těšivoja.

b. i Enden af Ordet:

Voitěch, fem. Voitěcha, Voitěška o. fl. a.

Af Sammensætninger med germanisk Stamme finde vi Tagbrcht, Tagabreht 983 (Monum. Boica), Tacholf, Thaclof, Tahholf, Thachulf (comes Bohemiae) 861 sqq.

I rügenske Diplomer forekommer derhos Personsnavnet Tessimer (1203), Tessamar (1237) o. s. v. (bøhm. Těšimir), hvilket ifølge det ovenfor Udviklede fuldkommen svarer til Navnet Dagmar.

Sluttelig kan det endnu bemærkes, at det østfrankiske Kloster Fulda i Aaret 800 af en Slægtning af Keiser Karl den Store ved Navn Enchild erholdt til Gave en Landsby, der laa i en tidligere af Slaver beboet Egn og førte Navnet Dagamari eller Dagemaresbach (cfr. Dronke: Codex Diplom. Fuldensis pp. 88-89), saa at vi her gjenfinde det omspurgte Personsnavn saagodtsom ganske uforandret.

Fabricius i sin „Urkundliche Geschichte von Rügen" forklarer det ovennævnte Navn Tessimer (Těšimír) ved det tydske „*Trostfriede*"; men da nu Ordene těšiti og tišiti (trøste og bringe til at tie [berolige, stille tilfreds]) saavel etymologisk som begrebsmæssig ere nærbeslægtede, turde det

tydske Kvindenavn *Stillfriede* med ligesaa fuld Berettigelse svare til Navnet Dagmar, čechisk (bohm.) Těchomíra, Těšimíra (af masc. Těchomír, Těšimír).

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

AARSBERETNING.

1855.

Aarsmöde den 5te Mai 1856.

Det almindelige Aarsmøde afholdtes under Hans Majestæt Kongens Præsidium paa Christianborg Slot den 5te Mai.

Secretairen, Etatsraad Rafn, meddeelte en Beretning om Selskabets Arbeider og Status i Aaret 1855, i hvilket følgende af de tidligere og senest optagne vare indtraadte i Classen af de

STIFTENDE MEDLEMMER:

Bowring, Sir John, storbrit. Min. i Bangkok og Gouv. i Hongkong.
Holstein, Ludvig H. C. Hermann, Lehnsgreve til Holsteinborg.
Lang, Andrew, Major og Overveimester, St. Croix i Vestindien.
Ralli, Ambrosio di Stefano, Banquier i Triest.

Der udgaves i dette Aar af

SELSKABETS ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER:

Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie, Aargangen eller Bindet for 1854 med to Plancher, indeholdende: 1) Saga Ósvalds konúngs hins helga, udgiven efter en islandsk Oldbog i det kongelige Bibliothek i Stockholm med Indledning af Jon Sigurdsson og tilföiet dansk Oversættelse af Thorleif Gudm. Repp.

— 2) Granskning af Virdalands forntids historia och derjemte en blick på några af Svearnes fornminnen, af Abr. Cronholm. — 3) Margrethenwall og Knös i Brodersby Sogn i Angeln, ved Chr. Ewaldsen. — 4) Et Runealphabet fra 1547, meddeelt af P. Sejdelin. — 5) Det danske Sprog i Angel, af E. Hagerup, anmeldt af K. J. Lyngby. — 6) De starka verberna i Dalskan och Gotländskan af C. Säve, anmeldt af K. J. Lyngby. — 7) Færøisk Sproglære af V. U. Hammershaimb. — 8) En Ligsteensindskrift fra det 14de Aarhundrede med rig Afvexling af Bogstavformer, ved Adjunct J. Helms i Ribe. — 9) Beskrifning om åtskilliga i Skåne och Södra Halland belägne fornlemningar, hvilka under åren 1853 och 1854 blifvit undersökta af Nils Gustaf Bruzelius. — 10) Beskrifning om ett i Skåne funnit bronzvapen, af samme.

Antiquarisk Tidsskrift, Slutningsheftet med Aarsberetningen for 1854 af Bindet for 1852-1854, hvis Indhold er anført bag i dette Bind.

Mémoires des Antiquaires du Nord, Slutningsheftet af Bindet for 1845-1849 med 5 Plancher, hvori Selskabets Aarsberetninger samt Beretninger om den Arna-Magnæanske Commission, Museet for nordiske Oldsager og Cabinettet for americanske Oldsager; fremdeles følgende Afhandlinger: 1) Runic inscriptions in Sodor and Man og 2) Geographical elucidations on the Scottish and Irish local names occurring in the Sagas, by P. A. Munch. — 3) The Saga of St. Edward the king, translated from the Icelandic original by Thorleif Gudm. Repp. — 4) Remarks on a Danish Runic Stone from the eleventh century found in 1852 in the central part of London, and Runic inscriptions in which the Western countries are alluded to, by C. C. Rafn. — 5) Ueber die Runen der Köbelicher Urne, von Joh. Erasmus Wocel. — 6) De l'ancien roman français et de l'influence exercée sur son développement par les Normands, par Gisle Brynjulfsson.

Fremdeles forelagdes som færdigt fra Pressen: LEXICON POËTICUM ANTIQUÆ LINGUÆ SEPTENTRIONALIS conscripsit Sveinbjörn Egilsson, fasc. II.

Hans Majestæt Kongen meddeelte en Beretning om den Undersøgelse, Allerhöistsamme under egen Ledelse har i forrige Sommer ladet foretage i Kongegravene i Ringsted Kirke og lod Vice-Præsidenten deraf oplæse tre Afsnit, omhandlende Undersøgelsen af Valdemar den Stores samt Dronningerne Sophies og Beengjerds Grave. Hans Majestæt foreviste og forklarede derhos adskillige Afbildninger af Gravene og de deri fundne Gjenstande, hvilke alle efter Allerhöistsammes Foranstaltning senere ville blive offentliggjorte.

Conferentsraad Thomsen foreviste adskillige Facsimiler af nordiske Oldsager og forklarede Fremgangsmaaden med deres Forfærdigelse.

Etatsraad Rafn, som i Selskabets archæologiske Tidsskrifter havde meddeelt Beskrivelse af flere nordiske Runemindesmærker, gav en Meddelelse om sine fortsatte Bestræbelser i denne Retning. Ved Brevvexling med adskillige i Sverrig og Danmark havde han erholdt nye berigtigende og supplerende Copier og Afbildninger af flere mærkelige Runeindskrifter, hvis Udgivelse fra Selskabet han forbereder. I sproglig Henseende ere de alle af særegen Betydning, da de vise Sprogets Beskaffenhed her i Landene i Slutningen af Hedenold og i den første christne Tid.

Vicarius Pastor til Ludgou og Spelvik i Södermanland Carl R. Graff og Sognepræsten til Gåsinge og Dillnäs ligeledes i Södermanland Carl Almqvist havde tidligere oversendt nye Copier af derværende Runeindskrifter, hvilke bleve benyttede i C. C. Rafns Udsigt over „Runic Inscriptions in which the Western countries are alluded to" i Mémoires des Antiquaires du Nord 1845-1849 p. 338-39, 342-43.

Docent i Oldnordisk ved Universitetet i Upsala, Mag. Carl Säve, havde meddeelt ny Afbildning af en Runesteen i Rute

Kirke paa Gotland, Oplysninger til flere Runeindskrifter i Sverrig og en Collationering af Indskriften paa den mærkelige Karlevisteen i Vikleby Sogn paa Øland.

Fra Mag. P. A. Säve i Visby modtoges Collationering af Runestenene i Sjonhem paa Gotland.

Sognepræsten til Tjerp i Upland, Provst og Professor H. G. Lindgren, tilskrev Selskabet betræffende de derværende Runestene og underrettede om at han havde indbudt Runegranskeren Carl Säve til fra Upsala at foretage en Reise did for nöiere at undersøge Indskrifterne.

Docent i nordisk Oldkyndighed ved Universitetet i Lund Mag. N. G. Bruzelius meddeelte en af Skolelærer Nelander i Strø, Onsjø Herred i Skåne, tagen Copie af en derværende Runesteens Indskrift.

Organist L. Andersen i Kjerteminde oversendte en Afbildning af den nu der bevarede Runesteen fra Rönninge.

Sognepræsten til Skamby, Skam Herred i Fyen, C. Sommerfeldt, havde confereret den mærkelige Glavendrup-Steens Indskrift, hvis Træk dog nu for en stor Deel ere mere udslidte og vanskeligere at skjelne end tidligere.

Sognepræsten til Brodersby og Taarsted i Angeln, Chr. Ewaldsen, havde paany undersøgt de tvende Runestene fra Wedelspang i Haddeby Sogn, som nu bevares i Haven ved Louisenlund, og oversendte Beskrivelse og tildeels Gnidebilleder af Indskrifterne.

Professor C. V. Müllenhoff i Kiel sendte til Laans en i det derværende antiquariske Selskabs Archiv bevaret, i sin Tid af Pastor Prehn udført Afbildning af Runestenen fra Bjolderup, Aabenraa Amt, Riis Herred, der nu bevares i Museet i Kiel.

Sognepræsten til Hörning, Skanderborg Amt, Hjemslev Herred, H. P. Knudsen, oversendte en af Skolelærer Johansen tagen tro Afbildning af en ved Bering Bro værende Runesteen.

Sognepræsten til Gylling, Aarhuus Amt, Hads Herred, H. L. Møller, meddeelte Beskrivelse over en der i Kirkens

Vaabenhuus bevaret Runesteen tilligemed en omhyggelig jevnført Copie af Indskriften, tagen af Møllebyggersvend Mortensen.

Efter Anmodning af Sognepræsten til Gunnerup, Aalborg Amt, Fleskum Herred, Provst H. Wulff, havde Skolelærer Johannsen ofte betragtet og ved forskjellig Belysning nöiagtig undersøgt den mærkelige Runeindskrift paa Stenen fra Fjellerad og stræbt at skjelne og gjengive dens tildeels meget svage Træk. Resultatet af dette omhyggelige Eftersyn og hans Meddelelser i en i flere Maaneder fortsat Brevvexling desangaaende have ledet til et tilfredsstillende Resultat. Cand. philologiæ D. H. Wulff leverede til Selskabets Archiv flere Gnidebilleder af Indskriften, hvilke ogsaa kom til væsentlig Nytte.

Sognepræsten til Vang og Thorup i Thyland, Thisted Amt, Hundborg Herred, N. G. Bondo, havde undersøgt Runestenen fra Sjøring og meddeelte Copie af samme.

Stud. theol. N. C. Christensen i Aaby oversendte Beskrivelse af en ved Udgravning af en gammel Byggeplads paa Bisgaards Grund ved Panderup i Vendsyssel, Hjörring Amt, Hvetbo Herred, Jetsmark Sogn, i November 1855 funden Runesteen med Copie af Indskriften.

Fra John Brown Esq. i London modtoges „The Illustrated London News, Dec. 8, 1855", hvori Afbildning af en Runesteen, som den 19de November 1855 fandtes i Kirk Braddan paa Øen Man, paa hvilken Steen forestilles tvende sammenheftede Dragefigurer, der ere omgivne med Snoninger.

Professor J. Earle i Oxford havde confereret Indskriften paa en derværende Runesteen, som omtaler to Mænd, der havde foretaget en Reise til Grækenland. Denne Steen sad engang i Kirkegaardsmuren i Ed i Upland, men blev i 1685 efter Begjering skjenket til England.

De ovenanførte runographiske Meddelelser deels ere, deels ville blive benyttede i Rafns „Oldtidsminder fra Østen".

Fra Professor Jacob Grimm i Berlin var modtagen en foreløbig Underretning om et formeentlig Fund af Runeind-

skrifter i Normandiet, i det nuværende département de l'Eure, arrondissement de Bernay, canton de Beaumont le Roger. Da dette Fund syntes at være tvivlsomt, brevvexlede Selskabets Secretair desangaaende med Charles Lenormant i Paris, som strax oversendte sit Skrift derom „Découverte d'un cimetière mérovingien à la Chapelle Saint-Eloi (Eure), Paris 1854" og desuden særskilt Meddelelse med Afbildning af flere af disse formeentlige Runeindskrifter. Forinden man har modtaget yderligere ganske paalidelig Underretning om Forholdene ved dette foregivne Fund, antages det ikke hensigtsret her at meddele og forsøge paa at oplyse Indskrifterne.

Professor Fr. Schiern foredrog Bemærkninger om Steder i Beowulfs Drapa.

Inspecteuren over Syd-Grönland, Dr. H. Rink, havde fra Julianehaab nedsendt Beretning om en af ham foretagen ny Udgravning og Undersøgelse i Ruinerne ved Kaksiārsuk af Domkirken Gardar samt nogle grönlandske Folkesagn, tre Fortællinger af forskjellige Grönlændere af det gamle Angertok-Sagn.

Provst Stephan Arnason til Valthjofstad meddeelte Oplysninger betræffende Unaós og Unalækr samt om det Landnamsdistrict paa Islands Østerland, hvor Gardars Sön Une hin Danske nedsatte sig i Landnamstiden.

Provst Thoraren Erlendsson til Hof i Alptafjord nedsendte Bemærkninger om flere i Landnámabók forekommende Stedsnavne i den sydostlige Deel af Island.

Til Revisorer af Cassererens Regnskab over Selskabets Pengevæsen i 1855 valgtes Etatsraad A. A. Kiellerup og Cancelliraad L. Ring.

AARSBERETNING.

1856.

Aarsmöde den 29de Mai 1857.

Det almindelige Aarsmøde afholdtes under Hans Majestæt Kongens Præsidium paa Christiansborg Slot den 29de Mai.

Secretairen, Etatsraad Rafn, foredrog en Beretning om Selskabets Foretagender og Status i 1856, i hvilket Aar følgende af de tidligere og senest optagne vare indtraadte i Classen af de

STIFTENDE MEDLEMMER:

Holbrook, John E., Professor, Charleston, Syd-Carolina.
Melin, H. M., Dr. og Prof., Sognepræst til Husie og Skräflinge i Skåne.
Obrenovitsch, Fyrst Mikhael, forhen regjerende Fyrste i Servien.
Przezdziecki, Alex. Greve, Medarbeider i det hist. Selskab i Moscou.
Pycroft, James Wallis, Esq., London.
Rastawiecki, Edvard Baron, Keis. russisk Kammerjunker, Warschau.

Til Udgivelse for dette Aar var forberedt af

SELSKABETS ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER:

Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie, Aargangen eller Bindet for 1855, indeholdende: 1) Historiske Efterretninger om Abrahamstrup Gaard i den ældre og nyere Tid, af C. F. Wegener. — 2) Om Guldbracteaterne og Bracteaternes tidligste Brug som Mynt, ved C. J. Thomsen. — 3) De tvende ved Gallehuus fundne Guldhorn efter de ældre Beskrivelser med Grundtegning af Gallehuus By; samt Guldhornindskriftens Forklaring af C. C. Rafn.[1]

---

[1] Disse to Artikler tjene til at oplyse de Plancher (tab. I-XV) i „Atlas for nordisk Oldkyndighed", som fremstille Prøver fra Nordens Jernalder. Artiklen om Guldhornene er bearbeidet uafhængig af „Hans Grams Afhandling om det i Aaret 1734 ved Møgeltønder fundne Guldhorn, med Indledning og Bemærkninger af E. C. Wer-

Ligeledes forelagdes som færdige fra Pressen:

LEXICON POËTICUM ANTIQUÆ LINGUÆ SEPTENTRIONALIS conscripsit Sveinbjörn Egilsson, fasc. III, samt

OLDTIDSMINDER FRA ØSTEN, ANTIQUITÉS DE L'ORIENT, MONUMENTS RUNOGRAPHIQUES interprétés par C. C. Rafn. Denne Bog, som vil udgjöre et særskilt Bind i Octav, er bestemt til at indeholde de Runeindskrifter, i hvilke Mænd omtales, der have besøgt de østlige Lande, navnlig Gardarige og Grækenland. Det udgivne første Afsnit omhandler Runeindskriften fra Piræeus, hvis Beskrivelse og Fortolkning ogsaa her ovenfor er indført S. 3-71; fremdeles historiske Underretninger om Marmorløven fra Piræeus (Porto Leone) samt Bidrag til den piræiske Runeindskrifts Historie, hvori optoges den svenske Reisende J. D. Åkerblads første Afhandling om denne Indskrift og Meddelelse af flere lærde Granskeres Yttringer om Indskriften, som slutter med Uddrag desangaaende af Grev de Labordes i Paris 1854 udgivne Værk „Athènes aux XVe, XVIe et XVIIe siècles". Til Jevnførelse med denne Indskrift og de øvrige meddeles dernæst et Udvalg af Runeindskrifter her i Norden, 29 i Sverrig, 44 i Danmark, 6 i Norge, to nyfundne i Storbritannien og 5 i Island og Grönland. I dette Udvalg optoges saadanne, der skjönnedes at være, enkelte i palæographisk og de fleste i sproglig Henseende af særegen Vigtighed, og til adskillige af dem afbenyttedes, saavidt muligt, nye Copier, tildeels Gnidebilleder, tilveiebragte efter Opfordring til og ved velvillig Bistand af Mænd, som ere bosiddende paa de Steder, hvor Runestenene findes og have gjort sig Umage for at eftersee og undersøge Indskrifterne. For ogsaa at gjöre denne Bog tilgængelig for saa-

lauff," i Annaler f. n. Oldk. 1853 S. 141-192, til hvilken ogsaa i Atlasset henvises. I Annalernes næste Bind for 1856 optages Oplysninger om de nordiske Broncevaaben, som fremstilles i Atlasset tab. B I-B VII.

danne i Udlandene, der ikke tilfulde forstaae Dansk, forudskikkes en kort Fremstilling paa Fransk og tillige Oversættelse i dette Sprog, foruden den danske, af samtlige Indskrifter. I en Indledning omhandles de gamle Nordboers Forbindelser med Østen og meddèles Oplysning om Nordens Oldsprogs Benævnelse og Udbredelse. Bogen er bestemt til at slutte med et Oldnordisk Rune-Glossarium, omfattende, saavidt muligt, samtlige i de ældre nordiske Runeindskrifter forekommende Ord; og et lignende Register over Personsnavnene i disse Indskrifter. Det vil være et væsentligt Formaal ved dette Glossarium og ved Bogen i det Hele, at fremstille Overeensstemmelsen af Sproget her i det skandinaviske Norden, navnlig i Sverrig og Danmark (dönsk túnga, *dansk* eller norrœna, *nordisk*) i hin Oldtid, til hvilken disse Indskrifter henhøre, med Sproget i Eddaerne og i de ældste paa Island nedskrevne Sagaer.

Hans Majestæt Kongen havde nöiere udviklet sin Anskuelse om Opførelsen i Oldtiden af de betydelige Steendysser og Jættestuer, hvilke Allerhöistsamme tidligere foredrog i Selskabets Aarsmøde i 1853 (jfr. Antiquarisk Tidsskrift 1852-1854 S. 6-8). Hans Majestæt medbragte nu en af Allerhöistsamme egenhændig skreven Afhandling og lod den ved Vice-Præsidenten oplæse for Selskabet. Afhandlingen kaldtes „Bemærkninger angaaende Oldtidens Bygningsmaade af Gravkamre og de saakaldte Jættestuer" og er med Hans Majestæts allerhöieste Tilladelse optagen i nærværende Bind af Antiquarisk Tidsskrift, ovenfor S. 88-101.

Gardar Svavarson, en dansk Mand af svensk Herkomst, som var bosiddende i Sjælland, opdagede (i Aaret 863) først Island og opslog sin Bopæl i Husavik paa Nordlandet. En af hans Mandskab Nattfare forblev i Landet; han tog hele Reykjadal i Besiddelse og tilkjendegav ved Mærker i Træerne, hvor stor en Landstrækning han vilde eie. Senere bosatte han sig i Náttfaravík. Efter Secretairens Opfordring havde Sognepræsten til Husavík Jon Ingjaldson ladet udføre et Spe-

cialkort over Náttfaravík, som han oversendte tilligemed flere Prospectskizzer af mærkelige Steder der paa Kysten af Fjorden Skjalfande, der tidligst var beboet af danske Colonister, som allerførst nedsatte sig i Landet.

En Opfordring til Runemindesmærkers Undersøgelse med tilföiet Udsigt over Fremgangen af Selskabets Arbeider var udstædt fra Selskabet den 29de Juli 1856 og tilstillet dets Medlemmer og Deeltagere her i Norden.

Friherre Gabriel Djurklou til Sörby i Nerike oversendte „Några Ord om Svenska landskapsmålen" og „Stadgar för Föreningen till samlande och ordnande af Nerikes folkspråk och fornminnen, antagne å allmän sammankomst den 1ste October 1856". I Forening med ti andre Mænd i Nerike havde Friherre Djurklou udstædt fra Örebro samme Dag en Opfordring saa lydende:

„Nödvändigheten att inom vårt fäderneslaud snart samla de spridda lemningar från fordna tider, som ännu äro vid lif uti våra folkspråk, seder och bruk, sånger och sägner, har länge framträdt oafvislig. På samma gång nemligen en ökad samfärdsel sträfvar att bortnöta alla landskapliga egenheter, omstöper och en mer och mer stigande upplysning folkets gamla tänke- och handlings-sätt. Fornåldriga seder och bruk vika för nya, med den rådande odlingen mera öfverensstämmande, sägnen och sången öfverröstas af ett rörligt lifs buller och omsorger, under det att våra fäders grafkummel och gamla vikingabol jemnas af odlarens hand. Det är derföre hög tid att kraftiga åtgärder vidtagas för bevarandet af de lemningar från en längst svunnen tid, som i Sverige, detta sångens, sagans och de djerfva idrotternas gamla hemland, ännu förefinnas, och att en allmän bouppteckning öfver denna behållne återstod af ett rikt fädernearf företages. — Enligt vår tanke sker detta bäst och säkrast genom bildandet af föreningar i Sveriges olika landsändar med detta föremål för sin verksamhet; och då undertecknade, genom stiftandet af en *Förening till samlande och ordnande af Nerikes*

folksprák och fornminnen, gjort en början härtill; hysa vi den förhoppning, att detta vårt företag ej blott inom vår bygd skall röna uppmuntran och understöd, utan äfven mana fosterlandets vänner i andra landskap till beträdandet af samma bana."

Alle Oldtidsvenner ville sikkert ønske denne Bestræbelse den bedste Fremgang.

Docent i Oldnordisk ved Universitetet i Upsala, Mag. Carl Säve, havde efter Professor Lindgrens ved Secretairens Brevvexling foranledigede Opfordring foretaget en Reise ud til det fem svenske Miil fra Upsala beliggende Tjerp, for at undersøge en derværende mærkelig Runesteen (L 260, B 367), af hvilken han tog en med störste Nöiagtighed udført ny Afbildning, hver Runes Træk, Stavenes Heldning og Tværstregernes Stilling paa det samvittighedsfuldeste iagttagne. Idet han oversendte Afbildning og Beskrivelse af denne Steen, tilföiede han Oplysninger om andre Runestene der i Egnen. Disse værdifulde Meddelelser ville blive benyttede i Rafns „Oldtidsminder fra Østen".

Biskoppen over Carlstads Stift, Dr. C. A. Agardh, havde i Embets Memorial af 12te November 1856, hvoraf et Aftryk oversendtes, indført og til Stiftets Geistlige omsendt den af Selskabet udstædte „Opfordring til Runemindesmærkers Undersøgelse" „med anmodan till vederbörande att söka bereda framgång åt detta fosterländska företag".

Lector J. Carlmark i Skara oversendte for den runographiske Samling i Selskabets Archiv Afbildninger af fire i Omegnen af Skara værende Runestene, som ikke findes aftegnede i nogen hidtil udgiven Afhandling.

Kunstmaler N. M. Mandelgren oversendte Gnidebilleder af Indskriften paa Karlevistenen i Vikleby Sogn paa Øland og Underretninger om flere Runestene, som han paa sine Reiser i Sverrig havde bemærket; fremdeles fra Hr. L. Bergström, Collega scholæ i Eskilstuna, Aftegning af en Rune-

steen, som fandtes under den söndre Indgang til Öfver Sela Kirke i Södermanland.

Docent i nordisk Oldkyndighed ved Universitetet i Lund, N. G. Bruzelius, meddeelte Afbildninger og Prospect af Runestenene i Strö i Skåne, udførte af Kunstmaler Gösta Møller.

Archivar Jon Sigurdson havde fra Island modtaget for Selskabets Archiv Beskrivelse ledsaget med Gnidebilleder af Runestenene ved Borg paa Islands Vesterland.

Disse foranførte Meddelelser ville blive benyttede i Rafns „Oldtidsminder fra Østen" til Berigtigelse og Supplering af de Runemindesmærker, som deri udgives.

Ritmester P. Møller til Skottorp i Halland meddeelte Bemærkninger til enkelte af de Ord, som forekomme i de i Rafns „Oldtidsminder fra Østen" udgivne nordiske Runemindesmærker samt en lille Samling af oldnordiske Ord og svenske Dialectord, hvis Jevnførelse med tilsvarende keltiske kunde synes at tjene til Oplysning om, hvor vidt her har tidligere været en keltisk Befolkning i vort skandinaviske Norden.

Sognepræsten til Møgeltønder, H. Chr. Sonne, havde efter Secretairens Anmodning optegnet og oversendt Sagn der fra Egnen og Oplysninger betræffende Fundene i Gallehuus i 1639 og 1734 af de tvende Guldhorn. Denne med en Kortskizze ledsagede Meddelelse er indført i Annaler f. nord. Oldk. 1855 S. 350-353.

Professor Wilhelm Grimm i Berlin oversendte Afbildning af en i Valachiet funden og nu i Museet i Bukarest bevaret Guldring, paa hvilken en Indskrift med oldtydske Runer er indristet, hvis Fortolkning han har forsøgt.

Til Revisorer af Cassererens Regnskab over Selskabets Pengevæsen i Aaret 1856 valgtes Cancellieraad L. Ring og Etatsraad A. A. Kiellerup.

DE ALMEENCULTURHISTORISKE PRINCIPER FOR DE EUROPÆISKE SPROGS DANNELSE,

FREMSATTE NÆRMEST FOR AT FORKLARE DE I DET NORDISKE TALE- OG ALMUESPROG FOREKOMMENDE „LATINSKE" ORD,

AF FR. KLEE.

(Udtogsviis af Forfatteren efter hans större Skrift).

FORFATTEREN gjör først opmærksom paa det mærkelige Phænomen, der tildeels er gaaet uændset hen, at de nordiske *Tale- og Almuesprog* indeholde en *Masse Ord*, som ere *fælles* for det nordiske og latinske Sprog uden at det fornuftigviis kan tænkes, at disse ere indkomne i Norden gjennem den romerske Cultur, der ellers har haft en stor Indflydelse paa den nordiske Cultur- og Sprogudvikling. Disse Ord ere saaledes Benævnelser paa det *menneskelige Legeme og dets enkelte Dele* (f. Ex.: corp-us, Krop; aur-is, Øre; nas-us, Næse osv.); paa den *menneskelige Aands og det menneskelige Legems vigtigste Functioner* (f. Ex.: memini, at mindes; velle, at ville; sta-re, at staae; ede-re, at æde osv.); paa *personlige Forhold og Pronominer* (f. Ex.: pater, Fader; mater, Moder; ego, jeg; tu, du osv.); paa *iöinefaldende Egenskaber* ved Personer eller Ting (f. Ex.: long-us, lang; curt-us, kort; scæv-us, skjæv osv.); paa *Talord*, som idelig bruges ved Handel eller Omtuskning (f. Ex.: un-us, een; duo, to; tres, tre osv.); paa de vigtigste til *Livets og Samfundets Opretholdelse nødvendige Functioner* (f. Ex.: coque-re, at koge; mole-re, at male; sue-re, at sye osv.); paa forskjellige *døde Naturgjenstande* (f. Ex.: sol, Sol; menis, Maanen, naar samme er halv; cret-a, Kridt osv.); paa *almindelig bekjendte Dyr* (f. Ex.. equ-us, Øg; cat-us, Kat; lup-us, Ulv osv.); paa *almindelig bekjendte Træer og Planter* og deres enkelte Dele (f. Ex.. ulm-us, Elm; fag-us, Bøg; rad-ix, Rod osv.); paa *Producter*, *Levnetsmidler*, *Huusgeraad* og *Vaaben* (f. Ex.: lance-a, Landse; pil-um, Piil; spar-um, Spær,

Spyd osv.); kort paa en *stor Mængde andre Gjenstande, som ikke kunne tænkes adskilte fra eller ubekjendte i nogetsomhelst menneskeligt Samfund, dettes Civilisation være nok saa ringe,* og som derfor ikke kunne være indkomne i det nordiske Sprog ved en tilfældig ydre Culturpaavirkning, saaledes som det er Tilfældet med en Mængde senere gjennem Munkene, de Retskyndige og de Lærde overhovedet i det nordiske Sprog indkomne *latinske* Ord.

Denne Lighed indskrænker sig ikke til enkeltstaaende Ord. Den strækker sig tvertimod til talrige Benævnelser paa Gjenstande og Begreber, som hænge sammen med Folkets og Sprogets inderste Væsen. Det er endvidere, som Ff. paaviser, Præpositioner, Conjunctioner, Interjectioner, Kjælenavne paa Dyr og Mennesker. De angaae Fiskeri, Jagt, Agerdyrkning, Bygningsvæsen og en Mængde andre Gjenstande, som Nordboerne, ei alene ifølge Monumentalfortolkningens uafviselige Fordringer, men og ifølge de klassiske Forfatteres Vidnesbyrd, maae have kjendt Aarhundreder för den romerske Cultur og det latinske Sprog trængte til Norden.

Det *Mærkelige* og *Characteristiske* ved dette Phænomen, der stadfæstes ved Sammenligningen med en stor Deel andre Ord, der ved første Öiekast ikke see *latinske* ud, er imidlertid, at disse Ord, ligesom det nordiske Sprog i sin Heelhed, blive mere *latinskudseende*, jo længere man formaaer at trænge tilbage til Sprogets ældste Udvikling, og at Ligheden med Latinen er störst i *Tale- og Almuesprogene*, (navnlig i den nordsjællandske Dialect), hvor dog de Sprogformer, som man pleier at antage for de ældste, sædvanlig findes mindre godt bevarede. Navnlig bliver det af en Sammenligning aldeles tydeligt, at Stavemaaden og Udtalen af de Ord, som det *islandske Skriftsprog* har fælles med Latinen, staae Stavemaaden og Udtalen af de tilsvarende latinske Ord fjernere, medens det Omvendte er Tilfældet med de tilsvarende latinskudseende Ord, som findes i de nordiske Almuesprog overhovedet.

Det bliver ved en nærmere Undersøgelse klart, at disse Ord, saaledes som Rask allerede har antaget om en stor Deel af dem, ikke kunne være laante af det latinske Sprog, men at de maae skylde et eller flere for det Latinske og Nordiske fælles Grundsprog deres Oprindelse.

Der opstaaer altsaa Spörgsmaal om, hvorledes man kan forklare dette mærkelige Phænomen, der staaer i en fuldkommen Modstrid mod den herskende Sprogtheorie, ifølge hvilken de beslægtede Sprog betragtes som en Degeneration af et fælles i Asien hjemmehørende Sprog og ifølge hvilken altsaa ei alene det islandske Skriftsprog, men og de øvrige nordeuropæiske saakaldte Oldsprog (Mesogothisk, Höitydsk, Frankisk og Angelsachsisk) skulde staae det latinske Skriftsprog nærmere end de tilsvarende nordeuropæiske Almue- og Talesprog.

For rigtigt at opfatte dette Phænomen, der i sine Conseqventser er af overordentlig Vigtighed ei alene for Sprogudviklingens, men og for den almindelige Culturs Historie, maa man saavidt muligt forfølge disse tilbage til deres første Oprindelse.

Som bekjendt har der gjort sig tvende Hovedmeninger gjældende med Hensyn til den ældste Cultur- og Sprogudvikling. Nogle have, beraabende sig især paa en Mængde hos de ældste græske og romerske Forfattere forekommende Myther og Sagn, forlagt Culturens ældste Hjem til det nordlige og nordvestlige Europa; Andre tvertimod, støttende sig til de Slutninger, som kunne drages fra hele den historisk bekjendte Udvikling og fra de ældste skriftlige Levninger, forlagt Culturens og Sprogenes ældste Hjem til Asien.

Forfatteren deler ingenlunde den første Mening, som man dog, gaaende ud fra de eensidig historisk opfattede Forhold, har i den nyeste Tid behandlet med utilbörlig Ringeagt, men han er heller ikke nogen ubetinget Tilhænger af den anden Mening. Han antager det vel for et uigjendriveligt, af den nyere Sprogforskning beviist Factum, at der er

et nært og inderligt Slægtskab mellem Sanskrit, Zend og flere af de vestasiatiske Sprog paa den ene Side og Græsk, Romersk (Latin), Mesogothisk, Oldtydsk, Frankisk, Angelsachsisk, Nordisk og Slavisk paa den anden Side, ei alene med Hensyn til en stor Mængde Grundord, men ogsaa især hvad hele Formbygningen (Kjönnene, Declinationerne, Conjugationerne og Constructionen) i det Hele taget angaaer. Han mener vel fremdeles, at det ikke er nogen fornuftig Tvivl underkastet, at disse Sprogelementer ere i Tidernes Løb indbragte fra Asien til Europa med nærbeslægtede Folkestammer, alle henhørende til den store kaukasiske Race eller Stamme, som fortrinsviis have kaldt sig Mænd eller Mennesker i indskrænket Betydning (mennskir menn). Men han paastaaer i Modsætning til de nyere Sprogforskere, at det ikke er forvanskede Degenerationer af disses Sprog, som fortiden tales i Europa, men at de nuværende europæiske Sprog ere *Blandingssprog*, opstaaede ved Sammensmeltninger af de sidstankomne Folkestammer og Europas ældre Beboere, der have talt andre, fra de nyere kaukasiske (eller germaniske) *grundforskjellige Sprog*, der saaledes ved ydre Paavirkninger og nye Tilsætninger ere blevne modificerede i deres oprindelige Grundvæsen.

Skriftet falder som en Følge heraf i 2de Hoveddele: I den første søger Forfatteren at vise Urigtigheden af den nu herskende Theorie for de europæiske Sprogs Dannelse; i den anden at fremstille Grundtrækkene for de Principer, ifølge hvilke de europæiske, især nordeuropæiske, Sprog, maae antages at have dannet sig.

I. I første Hovedafdeling viser Forfatt. saaledes først, hvorledes den herskende Sprogtheorie, der antager et i sine Former yderst fuldendt og udviklet Sprog, dette være nu Sanskrit, Zend eller hvilketsomhelst andet asiatisk Sprog, for et fælles almindeligt Grundsprog, strider mod Culturens og Sprogenes *successive Udvikling*, ifølge hvilken ethvert Sprog

maa antages at staae i en uadskillelig og organisk Forbindelse med den tilsvarende Cultur.

Efter dernæst at have paavist, hvorledes den herskende Sprogtheorie ligeledes staaer i Strid med Lovene for Culturens og Sprogenes *successive Udbredelse*, søger han at godtgjöre, hvorledes den i en endnu höiere Grad strider mod *Monumentalfortolkningen*, som nødvendiggjör Antagelsen af 3 *oprindelig grundforskjellige Culturer* med *grundforskjellige Sprogarter*, der, som ogsaa Blandingen af de oprindelig grundforskjellige Monumenter fra Steen-, Bronce- og Jernalderen viser, successivt ere blevne sammenblandede. Ligesom Monumentalfortolkningen fordrer, at der allerede i Steenalderen maa over hele Europa have bestaaet et nærbeslægtet Sprog, og at de europæiske Sprog i Broncealderen, hvor der indkom nye Bestanddele, maa have været udviklede i deres væsentligste Bestanddele, saaledes forklarer Monumentalfortolkningen paa en simpel og naturlig Maade det höist mærkelige, hidtil ikke tilstrækkeligt paaagtede Phænomen, at netop Benævnelserne paa de Gjenstande og Begreber, som maae antages at have været kjendte af Steen- og Broncealderens Folk, for en stor Deel ere de samme i det nordiske og i det latinske Sprog. Saaledes falde, som ovenfor bemærket og udførligt viist i selve Skriftet, Benævnelserne paa Jagt og Fiskeri samt de Dyr, som især vare Gjenstande herfor, og som allerede maatte være Steenalderens Jægere og Fiskere bekjendte, næsten sammen i det Nordiske og Latinske. Ikke mindre mærkeligt er det, at Benævnelserne for næsten hele Agerdyrkningsoperationen og den hele huuslige Indretning, som ligeledes maae være bekjendte af Broncealderens Folk og altsaa maae have været bekjendte saavel i Norden som Italien mange Aarhundreder inden Nordboerne kom i Berørelse med Romerne eller den romerske Cultur, næsten ere de samme hos begge, medens de enten mangle eller i alt Fald ere langt mere forvanskede i næsten alle de andre europæiske Sprog, navnlig i det Islandske og det mellem

Norden og Italien herskende Old-Höitydske, som man dog, men med Urette, pleier at betragte som ældre end de nordiske Talesprog.

Ligesom Monumentalfortolkningen, saaledes viser Ff. fremdeles, hvorledes ogsaa *Naturvidenskaberne* fordre, at Europas nuværende Befolkning maa bestaae af en Blanding af oprindelig grundforskjellige Racer. Naar Naturforskeren undersøger de steensatte Grave, da finder han, skjönt man endnu ikke er fuldkommen enig om, hvilken Race disse Levninger have tilhørt, talrige Rester af Cranier og Skeletter, som ere meget forskjellige fra den normale kaukasiske Races. Vender man sig fra de døde til de levende Minder om Europas Urtid og spörger Ethnographien om, hvorvidt Europa *fortiden* er beboet af en og samme Race, da finde vi ved Siden af en stor Mængde Afskygninger, som umærkeligt smelte over i hverandre, grundforskjellige Racer, som baade i *physisk* og *aandelig* Henseende have staaet *skarpere imod hverandre, jo længere vi formaae at trænge tilbage til Europas ældste Culturhistorie*, og som trods Aartusinders Samliv endnu ikke ere ganske sammensmeltede i de enkelte Lande. At der oprindelig har været grundforskjellige Folkefærd i Norden, hvor endnu den finske Race staaer i stærk Modsætning til de næsten sammensmeltede kimbrisk-gothisk-germaniske Folkefærd, har Forf. udførligt paaviist i „Steen-, Bronce- og Jernculturens Minder", og man træffer overalt i de europæiske Lande: i England, i Frankrig, i Spanien, i Italien, i Tydskland det samme Phænomen, kun med den Forskjel, at Blandingen er sammensat af forskjellige Elementer og forskjellig modificeret i de forskjellige Lande.

Disse forskjellige Elementer lade sig ifølge Ff.s Mening henføre til følgende Hovedracer: den *lappiske* og *iberiske*, der maae antages at have været *Civilisationens Forløbere*, der ikke have efterladt sig *faststaaende* Monumenter, og hvoraf den første, gaaende betydeligt længere mod Syd end fortiden, har havt sit Hjem over hele Nordeuropa, medens

den sidste oprindelig synes at have sværmet om i Mellem- og Sydeuropas Skove; dernæst den *finske* Race (hvortil Nutidens Quæner og Fortidens Huner, Tschuder eller Skyther hørte) og den *kimbriske* Race (af hvilke Nordens Karle, Frankrigs Galler, Vesteuropas Kimbrer, Sydeuropas Pelasger, Kykloper og Giganter vare de mægtigste Folkestammer), der have været *Civilisationens Forkjæmpere* og hvilke Europas *kolossale Steenmonumenter*, saaledes som Navnene paa disse ogsaa antyde, oprindelig maae tillægges; fremdeles den *keltiske* og *gothiske* Race, Bronceculturens egentlige Bærere, der i Broncealderen ere indtrængte og have blandet sig med de foregaaende, og hvis oprindelige Identitet udførlig er paaviist i Steen-, Bronce- og Jernculturens Minder, samt endelig den *germaniske* (kaukasiske) og *slaviske Race*, der først ere indtrængte i Jernalderen, og hvoraf den første, efter at have under forskjellige Former i de forskjellige europæiske Lande (Germaner, Belger, Franker, nordiske *Mænd* og Angelsachser i Nordeuropa, Grækere og Lille-Asiater i Sydeuropa) undertvunget alle de tidligere, er aldeles sammenblandet med de ældre, medens den sidste har bemægtiget sig Herredømmet i Øst-Europa og der har begyndt sin Sammenblandingsproces med de ældre Racer.

Opkaster man Spörgsmaalet om, hvilke af disse Racer maae ansees for de relativt ældste i Europa, da faaer man fra et *naturvidenskabeligt* Standpunkt det samme Svar, som man er kommen til gjennem Lovene for den naturlige Udbredelse og Monumentalfortolkningèn, nemlig, at de Racer, som i den ældste Tid have boet længst fra Asien, ogsaa i *Reglen* maae være de ældste, idet de i Reglen staae paa et lavere aandeligt og legemligt Standpunct. De af disse Racer oprindelig talte Sprog maae altsaa antages at have havt hjemme i Europa i samme Orden, som vi i den ældste Tid finde Racerne fra Øst til Vest. Der maa altsaa være talt Iberisk og Finsk (Lappisk og Qvænisk) i Europa, för der er talt Kimbrisk (Kyklopisk, Pelasgisk), Kimbrisk, för der er talt

(Keltisk og) Gothisk, (Keltisk og) Gothisk, för der er talt Germanisk (Thrakisk, Kaukasisk). Paa samme Maade som de tidligere Folkeracer successivt ere blevne blandede med og omformede af de nyere, saaledes maae ogsaa Grundsprogene i Europa successivt være blevne blandede med og omformede af de senere indtrængte Folkeracers Sprog. Ligesom derfor Europas nuværende Folkeslag ere Blandingsproducter af forskjellige Folkeracer, saaledes maae ogsaa Sprogene være *Blandingsprodukter* af forskjellige Sprogelementer, der dog efter Sammenblandingen have havt en eiendommelig Udvikling. Disse saaledes sammenblandede Sprog have derfor, ligesom selve Racerne, det Charakteristiske, at jo længere vi formaae at følge det *beslægtede* Element i de *forskjellige* Lande tilbage til dets Oprindelse, destomere voxer Grundligheden, medens Modsætningen tiltager mellem de *forskjelligartede* Elementer selv i de *samme* Lande. Det er derfor i det Mindste for Europas Vedkommende umuligt, ad den *naturvidenskabelige Vei* at komme til en oprindelig Sprogeenhed, der kun kan tænkes mulig for Asiens Vedkommende og under den *höist tvivlsomme* Forudsætning, som den nyere naturvidenskabelige Anskuelse mere og mere synes at forkaste, at alle Menneskeracer i de forskjellige Verdensdele nedstamme fra et eneste Urpar. Alle naturvidenskabelige Forhold i Europa tale derimod næsten *ubetinget* for en successiv stedfunden Folke- og Sprogblanding.

Ikke mindre afgjort tale *Mytherne* og *Sagnene* mod den herskende Sprogtheorie. Vi møde ei alene i alle europæiske, men ogsaa i flere asiatiske Lande mærkværdigt overeensstemmende Vidnesbyrd om, at der ei alene har været forskjellige Menneskeracer i de *samme* Lande, som efter megen Kamp og Strid ere sammensmeltede, men vi træffe ogsaa saavel i Europas som i flere af Asiens Gudelærer 3 forskjellige Gudesystemer, som oprindelig staae fjendtlige mod hverandre, men som ere sammensmeltede til et *Trehedssystem.* Selv Bibelen, denne ældgamle paalidelige historiske Kilde skjelner, som Ff.

har paaviist (Syndfloden, den danske Udgave, Side 200 ff., den franske Udgave, Side 192 ff.) mellem 3 forskjellige Folkeracer: *Kjæmperne* (Giganterne), *Eloherne* (Guderne, Gotherne) og *Adamiterne* eller Menneskene i egenlig Forstand. Ogsaa er, som Ff. ligeledes har antydet (Steen-, Bronce- og Jernculturens Minder S. 117 Anm.), hele den ninivitiske (assyriske) og ægyptiske Cultur sandsynlig en ældgammel Sammensmeltning af 3 oprindelig grundforskjellige Folke- og Culturelementer, en Sammensmeltning, som er repræsenteret og billedlig fremstillet i de tilsvarende gaadefulde Steencolosser. Især kan det allevegne, saavel i Europa som i Asien, tydelig spores, at Bronceculturens (det gothiske, höiasiatiske Systems) Myther, der overalt fremtræde med en mærkelig Overeensstemmelse — i Norden som Gothisme, i Vest- og Syd-Europa som Keltisme og ligeledes i Asien have havt *Sol- og Ilddyrkelsen* som det höieste Symbol — ere blevne omformede af Jernculturens (det germaniske, kaukasiske, lilleasiatiske Systems) altomdannende Ideer, og at der allevegne har været en Forstyrrelse i Systemerne, inden der af det gamle uddannede sig et nyt. En nogenlunde udførlig Analyse eller Tilbageførelse af de saa höistforskjelligt udseende Gudesystemer og Myther, til deres oprindelige Grundbegreb fører allevegne til det samme Resultat. Skriftet fremhæver flere Exempler herpaa.

Men ved Siden af denne Mythernes og Sagnenes oprindelige indre Lighed, findes der hos de gamle græske og romerske Forfattere talrige *directe Vidnesbyrd* om, at der i en fjern forhistorisk Tid har hersket samme Grundcultur i Syd- og Nord- og Vest-Europa. Det er en grundfalsk culturhistorisk Anskuelse, fremkommen ved en eensidig Opfatning af de os efterladte historiske (skriftlige) Vidnesbyrd, at Culturen i Grækenland og Italien eller endog i Nord- og Vesteuropa skulde være af en saa forholdsviis ny Oprindelse, som man almindelig antager. Om end ikke Europas ældgamle Cultur fremgik af en indre culturhistorisk Nødvendighed, der næsten

allevegne støttes af Naturvidenskaberne, Mytherne, Sagnene og Sprogudviklingen, saa vilde den europæiske *Broncecultur's talrige og kunstsnilde Minder*, der især i Norden fremtræde i smagfulde og höitudviklede Former, og hvis Begyndelse i de forskjellige Lande falder mindst et Aartusinde för Jerncultnrens — være tilstrækkelige til at constatere, at der næsten over hele Europa maa have hersket en *temmelig eensartet Grundcultur*, der er ødelagt og omformet af de *Jerneulturen* medførende erobrende og krigførende Stammer, som senest ere indtrængte fra Asien (Lille-Asien) og som navnlig i Norden repræsenteres ved den nyere Jerncultur's Minder. Idet disse Folkefærd saaledes allevegne omstyrtede eller omformede den der bestaaende ældgamle gothisk-keltiske Cultur (Soldyrkelsens, Bronceculturens System), maatte denne, ifølge hele Culturudviklingens Gang, nødvendig blive staaende i sin reneste eller rettere mindst blandede Form paa de Puncter, som ifølge de locale Forhold maatte kunne holde sig meest frie for den fremmede Paavirkning, altsaa i Norden, i Frankrigs yderste næsten utilgængelige Vesten (Bretagne) og i Mellemitalien (Umbrien, Etruscien), der blev mindst berørt af de sydfra tilsøes og nordfra tillands indtrængende nyeste Folkestammer. Heraf den overordentlige store Lighed ei alene mellem den nordisk-gothiske, bretagniske og mellemitalienske (umbriske, etrusiske, romerske) Cultur, men og den overordentlige Lighed mellem de tilsvarende Sprog, der er langt större end de mellemliggende nyere Folkestammers.

Ligesom man for Sydeuropas Vedkommende mere eller mindre tydeligt kan forfølge det seneste Folkeelements og Jernculturens Vandringshistorie fra Øst til Vest, saaledes er det et höist interessant, ikke noksom paaagtet Factum, at vi have paalidelige, hverandre supplerende Vidnesbyrd om det lilleasiatiske (kaukasiske, thrakiske, germaniske) Folkeelements Vandring i Nordeuropa. Saaledes fortæller Herodot (VII, 20) udtrykkelig, at för den trojanske Krigs Tid satte en Hær af *Mysier* og *Teukrer* over Bosporus til Europa, undertvang

Thrakerne, kom ned til det ioniske Hav og droge lige til Pennios mod Syd, en Hær, som man paa Grund af Sammenligningen i Störrelse med de andre derved omtalte Hære, navnlig den uhyre Xerxiske (paa 2 a 3 Millioner), neppe kan anslaae til mindre end flere Hundredtusinder. Vi have altsaa her et ligefremt Vidnesbyrd om det lilleasiatiske Folkeelements Indblanden i de ældre europæiske Folkestammer, og som Bestyrkelse heraf finde vi paa hine Steder, hvor vi først lære at kjende den senere vest- og nordefter trængende germaniske Stamme ei alene et *Moesien* (Mysien), der med Navnet minder om det lilleasiatiske Mysien, men og Ligheden i Romernes Monumentalafbildninger mellem det germaniske og lilleasiatiske Element, der modsættes det ældre *galliske* (karliske, keltisk-gothiske). Tacitus (Germ. cap. 3-4) berører Sagnene om en Indvandring i Germanien i Forbindelse med de i Rhinegnen efterladte Monumenter, og han bevidner blandt Andet udtrykkelig, at de undertrykte *Gothiner*, som han iøvrigt henregner til de germaniske Folkeslag i vidtløftig Betydning, talte et fra den herskende germaniske Folkestamme forskjelligt Sprog, som han betegner som gallisk (ɔ: karlisk, kimbrisk). Fra Tydskland kan man atter forfølge det lilleasiatiske, germaniske eller saxiske (ɔ: Sassernes eller Nybyggernes) Folkeelements Indtrængen i de nordeuropæiske Lande, hvor de under forskjellige Former, som Belger, Franker, nordiske Mænd, Angelsaxser, allevegne medbragte Levningerne af deres characteristiske Sprog (der findes paa de os efterladte skriftlige Minder) og Mindet om deres lilleasiatiske eller trojanske Herkomst. Vidnesbyrdet herom gaaer, som jeg udförligt har viist, gjennem alle Folketraditioner og de nyeste eller Jernculturens Minder, men et af de vægtigste og tillige interessanteste materielle have vi i de af Säve beskrevne Alskogsstene, der utvivlsomt ere Sidestykker til hverandre, og ei alene huggede ud af den samme i Nærheden staaende Klippemasse, men og Levninger af den samme (nordisk-germaniske Cultur) og hvoraf den ene med sine *nordiske* Runer viser til Nor-

den, medens den anden med sine *ninivitiske* Afbildninger utvivlsomt henviser til den lilleasiatiske Cultur, og vidner om at Stamfædrene til Nordens germaniske Herskerslægt (Aserne), havde hjemme i Lille-Asien. Ligesom derfor allerede Rask gaaer ud fra at det nordiske Sprog er opstaaet af en Sprogblanding, saaledes er ogsaa den med Nordens ældste Historie saa fortrolige, lærde og skarpsindige Geijer kommen til den Slutning, at Norden successivt er blevet befolket af tre forskjellige Folkestammer, en *jotnisk* (ɔ: finsk-kimbrisk), en *gothisk* (ɔ: gothisk) og en *odinsk* (ɔ: en germanisk af „Aserne" anført) Stamme.

Det nordiske Sprogs tredobbelte Herkomst, der saaledes nødvendiggjöres af Monumentalfortolkningens, Naturvidenskabernes, Mythernes, Sagnenes og tildeels Historiens samstemmende og derfor i deres Heelhed uforkastelige Vidnesbyrd, bestyrkes maaskee endnu tydeligere af selve *Sprogvidenskaben*, naar man betragter dennes Fordringer fra et *universalculturhistorisk Standpunct.* Den nu herskende sprogvidenskabelige Opfatning af Oldtidens Culturhistorie, saaledes som man ved eensidig Undersøgelse af de historiske Kilder er kommen til den, staaer ei alene i Strid med de *fornævnte Videnskabers samstemmende Fordringer*, der, som paaviist, for de forskjellige europæiske Udviklingsperioder med deres forskjellige Racer og deres forskjellige Culturer, nødvendiggjöre Antagelsen af en *oprindelig* forskjellig Sprogaand og forskjellige Sprogeiendommeligheder, som successivt ere sammensmeltede, og saaledes i det Mindste for de europæiske Lande ligefrem ophæve Muligheden af en oprindelig Raceeenhed og en oprindelig Sprogeenhed; men selve de Sproglærde, som hylde Eenhedstheorien, komme ligefrem i Strid med Sprogvidenskabens simpleste Fordringer. Istedetfor at antage, at Sprogudviklingen, ligesom enhver anden menneskelig Udvikling, har været *successiv*, og dernæst at paavise denne successive Udvikling, lade flere af dem, søgende en Støtte i et af Verdens meest udviklede og formrigeste Sprog, det for-

meentlige almindelige Grundsprog springe fix og færdig ind i Verden ligesom en fuldt udrustet Minerva af Jupiters Hoved, og etablere hermed en stor videnskabelig Gaade eller rettere en Samling af mange videnskabelige Gaader, som hverken de selv eller Andre formaae at løse. Men selv om denne Gaade kunde have sin videnskabelige Berettigelse som en eengang for alle antagen videnskabelig Basis for Sprogudviklingen, saa er det dog en nødvendig Betingelse for at denne Basis kan erkjendes som gyldig, først at man, ved at gaae ud fra den, ikke kommer i Strid med de simpleste sproglige Grundsandheder, som den almindelige Mening og Folkbevidstheden forlængst have anerkjendt som gyldige, og dernæst, at man er conseqvent indenfor det samme Systems Grændser. Naar vi see Bopp forsøge at gjöre Irsk til degenereret Sanskrit, Grimm Nordisk til Tydsk, Rask Frisisk til Germanisk, medens Rask anseer Keltisk (altsaa og Irsk) for grundforskjelligt for Sanskrit og drager en skarp Grændse mellem Nordisk og Tydsk, og medens Outzen, der var en indfødt Friser, regner Frisisk til Nordisk, men Munck derimod paastaaer, at det nordisk-gothiske Element (Dansk) fortrinsviis af det Nordiske bærer Tydskhedens Spor, en Formening som vore Sprogforskere sædvanlig retorqvere ved at paastaae, at det egenlige Norske snarere er Tydsk, saa er det klart, at der er noget Galt ved hele Eenhedstheorien, og det hjælper kun Lidet at man paastaaer, at Rask, Grimm og Bopp have udtömt Sprogvidenskaben eller opstillet saa faste Principer for den, at disse ikke kunne rokkes. Disse Lærde, hvis store Fortjenester Ingen kan miskjende, vilde, saasnart de stillede sig de Conseqventser, man ofte udleder af deres Meninger, skarpt for Öie og saae de Modsigelser, disse føre til, uden Tvivl være de første til at erkjende, at den *sammenlignende Sprogvidenskab først er i sin første Begyndelse*, og at man maa have ei alene alle de europæiske og vestasiatiske Skriftsprog, men og saavidt muligt de *tilsvarende Almuedialecter*, af hvilke disse Skriftsprog tildeels have udviklet sig, frem for Lyset og

underkastede en videnskabelig Behandling, — der atter maa støttes til en nöie Kundskab til de forskjellige Racers Culturforhold og *oprindelige Sprogegenheder*, saaledes som disse fremtræde ved en naturvidenskabelig Analyse af de forskjellige Racers *medfødte Taleevner* og de deraf betingede Lydovergange — inden man tör stemple den *sammenlignende Sprogvidenskab* som fuldendt eller endog kun de for denne opstillede Principer som urokkelige.

Grundfeilen ved den nuværende Opfatning af Sprogudviklingen ligger dog ikke deri, at man vil anvende disse Principer paa den *nuværende historiske* Sprogperiode, for hvis *skriftlige* Levninger de tvertimod i det Hele taget, hvor urigtige de end ere i Enkelthederne, maae betragtes som en fuldgyldig Basis, men deri, at man vil udstrække Anvendelsen af dem til de *foregaaende* europæiske Culturperioder, hvor hele den Folkerace, den egenlige kaukasiske, fra hvilken disse udviklede Sprogformer nærmest stamme, endnu ikke var indkommen i Europa, og hvor der herskede andre fra den *grundforskjellige* Racer med grundforskjellige Culturer og *grundforskjellige Sprogforhold*, der vel ere successivt paavirkede og omdannede af de kaukasiske Sprogelementer, men dog med samme fuldgyldige Berettigelse, hvormed disse repræsenteres af Skriftsprogene, have deres Repræsentanter i *Almuedialecterne*, der maae betragtes som mere eller mindre selvstændige Udviklinger af de *forhistoriske* europæiske, successivt sammensmeltede, men ifølge Blandingsforholdet stærkt varierede Grundsprog.

Medens den opstillede Eenhedstheorie som ovenanført bringer sine egne Tilhængere i en fuldkommen indbyrdes Splid, og lader saavel Sprogets Oprindelse, som flere af de vigtigste Sprogphænomener, f. Ex. hvorfor der i det samme Land benyttes snart 1, snart 2, snart 3 Kjön, snart den præpositive, snart den postpositive Artikel og flere saadanne Eiendommeligheder, som vidne om en aldeles *modsat Sprogaand*, og hvori Sprogforskerne netop sætte Adskillelsen mel-

lem de forskjellige Sprog, f. Ex. Dansk og Tydsk — ligesom mange andre Sprogphænomener, f. Ex. den store Kjönsforvirring, som hersker i mange Sprog, Udskydelsen af en Mængde Bogstaver og Former af Sproget, selve Ordenes Forældelse eller Udskydelse af Sproget osv. — til hvilke Phænomener der nødvendig maa være en dybere culturhistorisk Grund — henstaae som uforklarlige Gaader, er den tillige *inconseqvent* indenfor det samme Systems Grændser.

Naar man saaledes paastaaer, at de nuværende Almuedialecter ere degenererede Afarter af de ældre europæiske Skriftsprog og at disse ere de bedst conserverede Levninger af et almindeligt fælles, i höi Grad udviklet Grundsprog, saa er det heraf en ligefrem Conseqvents, at de forskjellige ældre europæiske Skriftsprog, navnlig det Islandske, Gammel-Höitydske (Germaniske) og Latinske, skulde som det første Led af Udviklingen staae hverandre nærmere end de senere formeentlig degenererede Afarter (de tilsvarende Almuedialecter) staae enten til hverandre indbyrdes eller til de forskjellige ældre Skriftsprog. *Men netop det Modsatte finder Sted,* idet Degenerationen er en Undtagelse, ingen Regel, og Theorien om et fuldendt Grundsprogs gradvise Degeneration — dette være nu Sanskrit eller et andet lignende Sprog — holder derfor ikke engang Prøve indenfor den samme nærbeslægtede Sprog.

En fuldstændig Beviisførelse herfor er vel fortiden, især paa Grund af tilstrækkeligt Materiale især af Almuedialecterne, ikke mulig og vilde desuden optage altfor stor Plads i et Skrift af den Natur, som det her omhandlede, men det fremgaaer dog med tilstrækkelig Tydelighed af den i Skriftet opstillede Sammenligning mellem *Latinsk*, *de nordiske Almuedialecter*, *det danske og svenske Skriftsprog*, *det Islandske*, *Frisiske*, *Lavtydske*, *Höitydske*, *Græske*, *Sanskrit og Slaviske*.

Naar man sammenligner de anførte Ord, Række for Række, saa bliver det aldeles klart, at de nordiske, især det *danske* Talesprog og dernæst de nuværende nordiske Skrift-

sprog, i *Reglen* gjengive de paagjældende *latinske Ord* med den meest slaaende Lighed. Dette Phænomen er saa iöinefaldende, at man kun behøver at gjöre opmærksom derpaa, for at bevise det, og tillige saa *constant*, at det med culturhistorisk Nødvendighed forudsætter, at de Folk, som have efterladt disse Ord, maae i en *for*historisk Tid have *været nært og inderligt beslægtede.*

Nær det nordiske Tale- og Skriftsprog staaer det *Lavtydske*, der med sin hyppige Eensartethed med det Nordiske, der er langt större end man i Almindelighed antager, ligeledes nødvendig forudsætter, at der har været en fjern Tid, da disse Sprogafdelinger — Minderne om en fælles Culturperiode — Bronceculturen eller Gothismen — ere faldne langt mere sammen end fortiden eller med andre Ord, da det Sprog, som nu er indskrænket til Norden, har været udbredt over langt större Dele af Europa, navnlig i en *stor Deel af Nordtydskland*, der nu er næsten aldeles germaniseret. Dette Phænomen godtgjöres yderligere, og det vises, hvorledes Frisisk danner et Mellemled mellem Nordisk og Tydsk (Germanisk).

Gaaer man nu over til Ordrækkerne af de Sprogafdelinger, som Ff. har kaldet *germaniske* ɔ: de med kaukasiske Elementer stærkest blandede, navnlig det Islandske, Höitydske og Græske, da støde vi paa det iöinefaldende Phænomen, at hvad disse have fremfor det Nordiske, Lavtydske og Frisiske, i *Formendelsernes* Lighed med det *Latinske*, det staae de med Undtagelse af det *Islandske*, som har bibeholdt meest af sin oprindelig kimbrisk (danske)-gothiske Grundcharacteer, rigelig tilbage for dem med Hensyn til Grundordenes Lighed i *Stavemaade*, *Udtale og Betydning* ɔ: med Hensyn til Ordenes *Væsen*. Det er af hele den anførte Ordfortegnelse tydeligt at spore, at et Folkefærd, der har udmærket sig ved samme characteristiske Egenheder i *Udtalen*, som endnu giver det *germaniske* ɔ: höitydske Sprog sit særegne Præg ɔ: den hvislende, snurrende, men tillige skarpe og distincte

Udtale af Ordene, forbunden med fortrinsviis udviklede Formendelser, maa ved Blandingen af de ældre Folkeelementer have omformet de simple, hverandre oprindelig meget nærstaaende Grundord paa meget forskjellig og efter de forskjellige Folkesammensætninger stærkt varieret, men dog af de samme Grundprinciper betinget Maade. Med andre Ord, det bliver ved Sammenligningen med det utvivlsomt ældre Latinske klart, at der maa være talt Nordisk-Gothisk (Dansk), inden der er talt Islandsk; Lavtydsk (Gothisk), inden der er talt Höitydsk (Germanisk), medens det ældre Latinske og det endnu ældre Græske selv maae antages for en stor Deel at være Omformninger af et ældre nordisk lignende Sprog, et Phænomen, som forklares og godtgjöres ved at følge disse Sprog, ligesom den umbriske og etrusciske Cultur og Sprog, saavidt muligt, tilbage til deres Oprindelse. Ogsaa gjennem Sprogsammenligningen kommer man til det Resultat, at det germaniske (kaukasiske) Element har gjort sin Vandring fra Vestasien gjennem Europas forskjellige Egne, og at dets Formendelser derfor fortrinsviis findes udviklede hos de stærkest germaniserede (med det kaukasiske Element stærkest blandede) Folkefærd og disses efterladte skriftlige Minder ɔ: i Levningerne af det græske, latinske, mösogothiske, höitydske (germaniske eller saxiske, frankiske, angelsachsiske) og nordisk-germaniske eller islandske Sprog, hvis hele Vandring yderligere paavises.

Hele denne Vandring stadfæstes ved en yderligere Sammenligning mellem Nordisk, Latin og Sanskrit. Det bliver herved formeentlig aldeles klart, at dette sidste eller et andet det i Formerne meget nærstaaende Sprog ikke kan være Stammemoderen til de tvende første, men at de alle 3 maae nedstamme fra en fælles Stammemoder, og at det Nordiske og Latinske, der staae hinanden nærmest af disse 3 og hvor de tilsvarende Ord ofte aldeles ligne hverandre, medens Sanskritformen staaer længere fra begge (f. Ex. Nordisk Os, forældet for Mund, Lat. os, Sansk. ásya, Nordisk Vind, Lat. vent-us,

Sansk. váta; Nordisk Sol, Lat. sol, Sansk. súrya osv.) maae have opbevaret de oprindelige Grundord i en langt renere Form, end Sanskrit, der, skjönt relativt ældre end de 2de förste, dog, *ligesom den asiatiske Cultur i det Hele taget*, er undergaaet Tidernes og Blandingsforholdenes (især det kaukasiske Elements) Paavirkning i en langt höiere Grad end disse.

I Skriftets *anden Hoveddeel* vises det nu, hvorledes hele Conseqventsen af det Forudviklede er en for *Sprogforskningen yderst vigtig Slutning*, der vel staaer i en fuldstændig Strid med den nyeste herskende Sprogtheorie, men som ikke destomindre fremgaaer med logiskuböielig Nødvendighed af *Culturudviklingens hele Gang og Civilisationens og Sprogenes successive Vandring fra Øst til Vest*, den nemlig, at vi ikke maae opsøge Ordenes ældste Former i det utvivlsomt ældre, men langt stærkere Paavirkninger undergaaede Sanskrit, men det af senere Elementer *forholdsviis langt mindre omformede Nordiske*. Ligesom Norden maa antages at huse de *ældste Folkeracer*, som allerede paa Sanskrits Tid vare fortrængte fra Asien eller i alt Fald saaledes gaaede op i Asiens nyere Folkeracer, at man ikke længer kan skille dem fra hverandre, og ligesom Norden gjemmer Asiens *ældste Folkeminder* (ɔ: Folkeideer), saaledes som disse kunne reconstrueres af de ældste ægyptiske, babyloniske og chaldæiske Systemer og som de tildeels gjengives i Verdens, om ikke i sin Form, saa dog i sin Kilde ældste og paalideligste skriftlige Monument, — Bibelen, hvor bl. Andet Billederne i Johannes' Aabenbaring Træk for Træk svare til Billederne i Valas Spaadom [1], saaledes er det en *ligefrem culturhistorisk Nødvendighed*, at Norden maa have de *ældste Levninger af det uundværlige Bindeled mellem Folkene og deres Traditioner: — Sproget* — i sit Eie, og at altsaa de nordiske Sprog overhovedet, men især de

[1] See Klee: Syndfloden, især den franske Udgave.

ældste Dele af disse — de égenlige Almuesprog, *i Reglen* maae have opbevaret de ældste Ord og Ordformer. For at reconstruere Sprogene i deres ældste Form, maa man altsaa gaae en heel modsat Vei af den den nyere Sprogforskning er gaaet. Man maa opsøge de ældste nord- og vesteuropæiske Sprogelementer, der vel ere relativt yngre end de asiatiske, men ikke destomindre, saaledes som det ved talrige Sammenligninger kan godtgjöres, indeholde de simpleste, ældste og mindst forvandskede Former. For at erholde et nogenlunde tydeligt Begreb om Sprogenes Udvikling, maa man vel skjelne mellem hvad der er af ny og gammel Oprindelse, og i det Gamle atter mellem det som er af europæisk og det som er af asiatisk Oprindelse. Til denne Skjelnen er Studiet af Sanskrit, Zend og de övrige vestasiatiske og indiske Sprog en tro og paalidelig Veiviser, men det bliver af hele Udviklingshistorien klart, at det ikke, som de nyere Sprogforskere i Almindelighed paastaae, viser os, hvilke Former ere de ældste, men tvertimod ere de relativ yngste, ɔ: hvilke der skylde det i Asien oprindelig hjemmeværende, men senest i Europa indkomne og der i næsten alle de ældre Folkeelementer *indtrængte kaukasiske* Folkeelement deres Tilværelse, idet dette Sprogelements Vandring falder sammen med det kaukasiske (ɔ: germaniske) *Folkeelements* ovenfor paaviste Vandring.

Principerne ei alene for de nordiske Sprogs Udvikling i Særdeleshed, men og for de europæiske Sprogs i Almindelighed, maae derfor fastsættes i Overeensstemmelse med Fordelingen af de nordiske Race- eller Folkeblandinger, der endnu nærmest repræsentere de 3 store Cultur- og Sprogperioder, som have hersket i Steen-, Bronce- og Jernalderen. Disse Folkeblandinger ere, som udførligere er viist i „Steen-, Bronce- og Jernculturens Minder", det finsk-kimbriske, det gothiske og germaniske Folkefærd, som partiviis er udbredt over hele Norden, og hvis tilsvarende, hinanden ofte skarpt modsatte *Talesprog* endnu med temmelig Troskab have bevaret de Sprogegenheder, som maae antages oprindelig at

have characteriseret de 3 store Sprogperioder, som successivt ere fulgte paa hverandre og hvoraf de nuværende europæiske Sprog ere de höist forskjelligt varierede Blandingsproducter. Hvilke disse characteristiske Sprogegenheder have været, er ligeledes nærmere omtalt i fornævnte Skrift. Men hvad der ikke hidtil er lagt tilbörlig Vægt paa og tildeels ikke er forstaaeligt ad den hidtil herskende Sprogtheories Vei, er det mærkelige Phænomen, at det nordiske Sprog — naar man derfra udsondrer saavel de Egenheder, som characterisere det nuværende Germaniske (Höitydske), navnlig de forskjellige skarpe og hvislende Bogstavlyd og som i Norden findes stærkest udprægede hos de egentlige Svenske, endeel af Nordmændene og Islænderne, som de Egenheder, der maae antages at have characteriseret Nordens gothiske Periode og endnu stærkest findes udprægede hos de Folkefærd, der nærmest maae betragtes som Levninger af det egenlige gothiske Folkefærd (Jyderne og Beboerne af de svenske Göthalande), navnlig den stærke Aspiration, det deels til *d* deels til *t* forvandlede „*th*" (þ), det dybe u, det characteristiske „i", der ofte fortrænger de andre Bogstaver, osv. — erholder en höist slaaende Lighed i Stavemaade, Udtale og Betydning med de tilsvarende Ord i det latinske Sprog. Dette vises nu yderligere ved talrige Exempler, hentede fra Benævnelser paa Gjenstande og Begreber, der maae have været saavel Romerne som Nordboerne bekjendte mange Aarhundreder, inden den romerske Cultur begyndte at udøve sin Indflydelse paa Norden og som ere saaledes sammenvoxede med hele den nordiske Culturudvikling, at de ikke kunne udrives af denne, uden tillige at tilintetgjöre denne. Det vises fremdeles, at Ordforraadet af de latinskudseende Ord tidligere maa have været langt större, end det fortiden er. Saaledes f. Ex., at Koen, der endnu af Almuen med et Kjælenavn benævnes Bos-Bos eller Ko-bos, i en tidligere Periode ogsaa i Norden maa have heddet „bos"; at Ordet Hest, der endnu paa mange Steder af Almuen kaldes „Best", kun er den gothise-

rede (aspirerede) Form af et det latinske „best-ia" nærstaaende Ord, ligesom Ordet Føl af et tidligere nordisk Grundord „pul", hvoraf der er talrige nordiske Afledsord og som svarer til det latinske pul-lus; at Faaret paa Nordisk tidligere maa have heddet ov, aav eller av, af hvilken Form saavel det Nordiske au (Isl. á, Norsk sáu, sauð, sáuðr) som det Latinske ov-is er opstaaet; at Ordet Svin er den gothisk-germaniske-Omformning af Ordet So eller Su, der i Nordisk er, som det er Tilfælde med mange andre, skudt ud til Hunkjönnet, medens det i Latinen er omformet til sus; osv. osv.

Overordentlig mærkelig er ogsaa den Rolle Gothismens og Germanismens Egenheder spille ved Dannelsen af en Mængde Afledsord, der alle nedstamme fra det samme Grundbegreb og som gjenfindes i Latinen, men hvis Slægtskab i Tidernes Løb er blevet uforstaaeligt, fordi man har overseet de ovenfor antydede Principer for den *successive* Sprogdannelse. Saaledes vises det, hvorledes det nordiske Ord „Ar" (Jord), der gjenfindes i det latinske ar-ea, har, tildeels under Paavirkningen af de gothiske og germaniske Sprogeiendommeligheder, paa en naturlig Maade udviklet sig til en Række forskjellige Ord og Begreber, der endnu have hjemme i det nordiske Talesprog især Almuesprogene, og hvorledes navnlig Ordene Arild, Ar (Plov), are (plöie, gjöre Ridser i Jorden), harre (harve), Ærring, Ar (Arne), Arv, Arving, Ærinde, Hertha (Tydsk Erde, Engl. earth), Høst (Tydsk Herbst, Eng. harvest) Jord (Almsp. Jår, Jôr, Jörth, Jörd), og mange andre ere opstaaede deraf. Det samme er Tilfældet med det nordiske Ord ver (Latinsk vir), hvis höie Ælde godtgjöres deraf, at det allerede i de islandske Sagaer bruges i en poetisk Betydning, og at det forekommer i Folkebenævnelser (f. Ex. Lomvær, Vaagevær ɔ: Mænd eller Beboer fra Lom, Vaage), medens vi deraf have den gothiserede Form „*Fyr*" og der deraf er dannet talrige Afledsord, f. Ex. Værd, Værdi (Tydsk Werth), Værn (Tydsk Wehr), Værge (myndig Mand,

som *værger* en Umyndig), Vært (ɔ: Manden i Huset), hverve (leie Mænd), osv. osv.

Men medens det nordiske Sprog saaledes ved at føres tilbage til sine oprindelige Former bliver mere latinskudseende, viser det omvendte Phænomen sig med det latinske, der, ved saa vidt muligt at føres tilbage til sin første Oprindelse, bliver mere *nordiskudseende.* Dette Phænomen oplyses nu ved talrige Exempler. Ogsaa her bliver det tydeligt, at Ordenes Omformning især er bevirket derved, at et nyere Folkefærd, der har characteriseret sig ved den samme *Udtale*, som er eiendommelig for den egentlig kaukasiske (germaniske) Race, er trængt ind i Italien i en forholdsviis sildig Periode og har sammenblandet sig med Italiens tidligere Beboere, saa at det latinske Sprogs stærkt udviklede Former, navnlig de 3 Kjön, Casusendelserne, m. m., fornemmelig maa tilskrives Blandingen med det lilleasiatiske og græske Element. Dette bliver endnu tydeligere ved Sammenligningen med de umbriske og etrusciske Sprog- og Culturlevninger, der *fortrinsviis*, forsaavidt de kunne eftervises, røbe en *fælles* Herkomst med de tilsvarende *nordiske.* Det er ei alene Ligheden i Ordene, der er slaaende; det er ogsaa de oprindelige Folkenævnelser, Navnene paa Dagene i Ugen og mange af de vigtigste Guddomme, der ere eens. Navnlig fortjener det at fremhæves, at medens flere af de romerske Hovedguddommes *Navne* ere aldeles betydningsløse i det senere omformede latinske Sprog, finde de en simpel og naturlig Forklaring i det nordiske. Ogsaa gjennem Sprogforskningen kommer man til det samme Resultat, som gjennem Naturvidenskaberne, Mytherne, Sagnene, og som især nødvendiggjöres af Monumentalfortolkningen, nemlig, at der i Europas *Broncealder* maa, inden de til den vidtudbredte kaukasiske Folkerace henhørende erobrende og krigførende Stammer trængte ind i Europa og omstyrtede eller omformede Broncealderens ældgamle forhistoriske Cultur, have hersket *et nært og*

inderligt Slægtskab mellem Europas daherskende Folkefærd, og at vi, som ovenfor bemærket, have Minderne om disses fælles Sprog og fælles Grundcultur i de nordiske, bretagneske og mellemitalieniske (umbriske, etrusciske og romerske) Sprog og Culturlevninger.

Det, som giver den her fremsatte Sprogtheorie sin formeentlige Styrke, er, som ovenfor viist, ei alene at den bringer Harmonie mellem de forskjellige Videnskabers berettigede Fordringer, der med de nuherskende Anskuelser om Sprog og Culturudviklinger staae yderst skarpt mod hverandre, men at den ogsaa giver en *simpel og naturlig Forklaring* af de europæiske Sprogs *successive Udvikling*, løser *talrige saakaldte „Sproggaader"* og *udjevner Striden* saavel mellem de forskjellige Landes som mellem det samme Lands Sproglærde, hvis Anskuelser jevnlig ere hverandre diametraliter modsatte. Et af de meest slaaende Exempler paa denne Strid levere saaledes de tydske Sproglærde Holtzmann og Brandes, der begge med stor Lærdom og Dygtighed benytte de samme historiske og sproglige Hjælpemidler for at bevise netop det Modsatte, nemlig den første, at Tydskerne ere Kelter, den anden, at Tydskerne ere Germaner, men af hvilke ingen har ubetinget Ret eller Uret, idet de begge have overseet, at Tydskerne i en forhistorisk Tid have været Kelter, der successivt ved Blandingen med den germaniske Race ere blevne germaniserede, aldeles paa samme Maade som Englands forhistoriske Briter allerede ere gaaede og Walliserne snart ville gaae op i de senere indtrængte angelsachsiske, nordiske og normanniske Erobrere. Der er ingen gyldig Grund til at antage, at Tydsklands og Nordens eller Europas Sprog- og Culturudvikling overhovedet skulde være foregaaet efter andre Principer end Englands. Forskjellen er kun den, at man i England kan paavise hele den successive Udvikling med langt större Tydelighed, end i de fleste andre europæiske Lande, af den simple Grund at den hovedsagelig er foregaaet i en

historisk Tid. Allevegne i Europa, hvor man ved de forskjellige Hjelpemidler kan forfølge Udviklingen, vil man derfor komme til det samme Resultat.

NOGLE EXEMPLER PAA MYTHOLOGISKE ANTYDNINGER HOS OLDTIDENS SKJALDE.

AF GÍSLI BRYNJÚLFSSON.

SAA vigtig som den gamle Skjaldepoesi uomtvistelig er for rigtig at kunne trænge indi den egentlige Aand, ikke alene i Nordens hedenske Oldtid, men hele den germaniske Stammes oprindelige Civilisation og Livsanskuelse overhovedet, saa lidt har den dog endnu været udtömmende benyttet, eller endog kun tilnærmelsesvis behandlet i denne Retning. Selv den Mand, der i den nyere Tid af Alle har gjort mest til at lette Forstaaelsen af de gamle Skjaldes Digte, Dr. Sveinbjörn Egilsson, er dog gaaet til Arbeidet, med en saa stærk forudfattet Mening om den gamle Skjaldesangs overordentlige Kunstlethed og de poetiske Omskrivningers tomme Udvorteshed, om jeg saa maa sige, at han ikke alene ikke har gjort sig nogen Umage for at simplificere et tilsyneladende indviklet Sted, men endog snarere har gjort det endnu mere forviklet, ja undertiden hartad aldeles uforstaaeligt eller meningsløst, ved den aldeles vilkaarlige og principløse Omsætning af Skjaldenes Ord, han altfor ofte har tilladt sig. Under saadanne Omstændigheder kunde der derfor heller ikke godt være Tale om at søge en dybere Mening i de anvendte Udtryk, eller i det Hele taget at finde betydningsfulde, paa en dybt rodfæstet og for alle germaniske Folkeslag almindelig Verdensanskuelse henpegende Antydninger i de gamle Skjaldes Digte; deres hele Poesi blev kun til et forskruet ydre Spilfægteri, og deres

Hentydninger til Myther og bekjendte heroiske Sagaer, som f. Ex. om Volsunger og Gjukunger, maatte kun antages at have Hensyn til virkelig historiske, men, hvad den gamle Poesi angaaer, aldeles tilfældige Begivenheder, der altsaa ikke havde mindste Krav paa at sættes i nogen oprindelig og ad etymologisk Vei bevislig Forbindelse med en ældgammel Mythologi og Folketro — skjöndt disse jo dog utvivlsomt ere al ægte Oldtidspoesi's egentlige Ophav og Kilde.

En saadan Betragtningsmaade er vistnok ikke fordeelagtig for de nordiske Skjaldes gamle Poesi, eller indbydende til videre at beskjæftige sig med den. Men den er heldigvis ogsaa aldeles falsk og usand, og det er kun for nu strax at anføre nogle Exempler paa det Modsatte, at jeg her foreløbig har gjort disse Bemærkninger, idet jeg forbeholder mig senere, i en Indledning til en Udgave af de vigtigste Skjaldekvad, tydeligere og vidtløftigere at udvikle hele den gamle Poesi's Væsen og store, almindelige Betydning.

Det første Exempel, som jeg da skal anføre, for at vise at de gamle Skjaldes Antydninger og Omskrivninger ikke ere saa indholdsløse, som de almindelig udgives for at være, ville vi tage af Egil Skallagrimssöns berömte Digt *Sonatorrek*, i hvilket han begræder sine to Sönners, Gunnars og Bödvars Død. Som bekjendt er Egilssaga tre Gange udgivet, først i Hrappsö, derpaa af den Arnamagn. Commission i Kjøbenhavn med Commentar over Versene af den lærde Gunnar Pálsson og den skarpsindige Gudm. Magnæus, og nu sidst, efter den arnamagn. Udgave af Jón Thorkelsson i Reykjavik, med Commentar over *Sonatorrek* af Dr. Sv. Egilsson. Behandlingen af Versene i den Arnamagn. Udgave er i det Hele taget overmaade slet, og skjöndt meget er blevet rettet i den nyeste Udgave, saa mangler der dog ikke endnu paa Misforstaaelser og ikke mindst i det her omhandlede Digt. Den gamle Egil vilde, som bekjendt, efterat hans Sön Bödvar var druknet, sulte sig ihjel, og det var kun ved List af hans Datter Thorgerd, at han bragtes til at opgive dette Forsæt og til hellere

at forsøge paa at digte et Digt over den Afdøde. Som man nu let kan tænke sig, maatte dette, efter Egils daværende mörke Sindsstemning, falde ham temmelig besværligt, og han begyndte derfor ogsaa sit Digt saaledes:

Mjök erumk tregt
túngu at hræra
eðr loptvægi
ljóðpundara:
er-a nú vænligt
um Viðris þýfi,
nè hógdrægt
úr hugar fylgsni.
Er-a auðþeystr,
því at ekki veldr,
höfugligr
úr hyggjustað
þagna-fundr
þriggja niðja,
árborinn úr
jötunheimum —
Lastalauss
er lifnaði
á Nökkvers
nökkva Bragi,
jötuns háls
undir þjóta,
Náins niðr
fyrir naustdyrum.

Disse mærkværdige Vers, der aldrig have været rigtig forstaaede, lyde nu efter min Oversættelse, hvorfor jeg strax skal give Grunde, saaledes:

„Nu er det vanskeligt for mig at bevæge min Tunge, eller at løfte Sangens Vægtstang: der er nu kun ringe Haab om Örnegudens Rov og ingen let Sag at trække det frem fra Tankens Dyb."

„Det falder mig nu besværligt, det forvolder Sjælens Hulken, at uddele de tre Frænders vidunderlige Fund, som i Tidens Ophav bares bort fra Jætternes Land —

„*Dengang da Brage, uden Lyde, vaagnede til Liv paa Dvergeskibet, under Jættens Hals-Strömme, hist nede, udenfor Náins (Dodsdvergens) Nostdör.*"

Uden nu at indlade mig paa nogen smaalige og mindre vigtige commentatoriske Enkeltheder, der jo heller ikke her rigtig vilde være paa deres Plads, skal jeg kun i Almindelighed bemærke, at den dog saa iöinefaldende og, i mythologisk Henseende, saa saare vigtige Betydning af dette Sted synes fuldkommen at have undgaaet Dr. Sv. Egilsson saavel som alle Andre, der have beskjæftiget sig med *Sonatorrek*. G. Pálsson, der vilde læse „bagi" istedetfor „Bragi", havde altsaa öiensynlig ingen Anelse om, hvorom der egentlig handledes, og Dr. Sv. Egilsson, der dog ikke overseer Brages Navn, forvandler alligevel det Hele til en indholds- og meningsløs Phrase, ved at antage Udtrykkene: „á Nökkvis nökkva", for en tom og intetsigende Omskrivning for Poesi overhovedet, samt endelig ved aldeles at misforstaae de fire sidste Linier. Det rigtige er at Egil her med tydelige Ord, om end kun i Forbigaaende, fortæller os noget, som vi ellers vilde savne al Underretning om, skjöndt det jo naturligviis maa have været vel bekjendt for enhver Oldtids-Skjald, da det dog öiensynlig kun kan være begrundet i en Tilfældighed, men slet ikke i nogen virkelig Mangel paa en saadan Mythe overhovedet, at Fortællingen om Brages Fødsel ikke er os opbevaret i Snorres Edda, som saa mange Fortællinger af samme Slags. Thi vi maa i det Hele taget ikke glemme, at hvormange og vigtige de saaledes opbevarede Fortællinger end ere, saa ere de dog kun en Deel af den Mængde Myther, der absolut maa have existeret, for at fuldstændiggjöre det öiensynlig i sit Væsen saa fuldkomne mythologiske System, hvoraf de alle kun vare integrerende Dele; og vi bör derfor ogsaa snarere glæde

os over enhver Antydning til en saadan, ellers ubekjendt Mythe, der kan forekomme hos en gammel Skjald, end søge at berøve hans Ord al videre Betydning, ved at gjöre dem saa indholdsløse som muligt. Hvor glade maatte vi f. Ex. ikke være, hvis vi etsteds fandt en ligesaa tydelig og bestemt Underretning om Heimdals Fødsel af de ni Mødre, som den vi her erholde fra Egil Skallagrimssön om Brages Fødsel — thi at hans Ord kun angaae den og intet andet, skulle vi nu strax tydeligere see, idet jeg dog ikke med det samme kan undlade at gjöre opmærksom paa den mærkværdige Tilfældighed, at det netop skal være Egil, der i hans Saga siges at have været beslægtet med den berömte Skjald Brage den Gamle, hvis Slægt utvivlsomt igjennem Heroen Brage, Bragningernes Stamfader, mentes at staae i Forbindelse med selve Digterguden, der her giver os den fuldstændigste Underretning om denne Gud.

Fortællingen om Digtekunstens Oprindelse er bekjendt fra Snorres Edda. Det var i Tidens Ophav, strax efter Kampen mellem Aserne og Vanerne, at Kvásir blev til ved en Sammenblandning af disse Guddommes Væsen. Den af Visdom opfyldte Forsoningsgud drog til Jætternes Land og blev der myrdet og hugget i Stykker af de to Dverge Fjalar og Galar, der samlede hans Blod i de tre bekjendte Kar, *Són*, *Boðn* og *Óðhrœrir* (den Sjælen bevægende, Begeistreren), der dog ikke ere andet end en Gjentagelse af de tre Kilder, *Hvergelmir*, *Urðarbrunnr* og *Mímisbrunnr*, hvorfra al Tilværelse udvælder. Dvergene maatte senere overlade den visdomssvangre Guddoms Blod til Jætten Suttung, og fra ham bragte Odin det igjen, ved hans Datter Gunnlöds Hjælp, tilbage til Gudernes Land, der imidlertid havde maattet undvære denne Livets hellige Drik. Dette er kortelig Omridset af den bekjendte Fortælling, og jeg kan her ikke gaa ind paa en nærmere Udvikling af den, hvor nødvendigt dette end turde være. Jeg bemærker kun at Kvásir i Hovedsagen svarer til den i den græske Mythologi som saa mystisk be-

tragtede Zagreus, der jo ogsaa blev sønderrevet af Jætterne (Titanerne), for senere at blive gjenfødt som Bacchos, der efter mange Gjenvordigheder endelig blev optagen iblandt Guderne. Bacchos eller Dionysos, Tragödiens Gud, han var nu ogsaa, som det sig hør og bör, hos de gamle Grækere den egentlige Digtergud, som kun en senere charakterløs Mytheforskning stedse mere og mere har ladet træde tilbage for en moderne Vingud, og om ham kan det paa mange Maader bevises at han ganske og aldeles svarede til den nordiske Brage. Men nu kommer endvidere Egils anførte Digt til, der paa en aldeles uafviselig Maade godtgjör at Fortællingen og Forestillingen om begges Fødsel endog har været næsten aldeles den samme hos Grækere og Nordboer. „Gudedrikken", siger Egil, „som i Tidens Ophav bares bort fra Jætternes Land, *dengang da Brage vaagnede til Liv paa Dvergeskibet*", og han tilföier, at det var „under Jættens (Ymers) Halsströmme"[1], ɔ: under Havets Strömme, hvor Suttungs Slud-Slægt boede: „Náins niðr fyrir naustdyrum", nede for Náins Nøstdör, ɔ: hist nede og udenfor den Kyst, hvor Dødsdvergens Skibe — og alle underjordiske Alfer havde mere eller mindre tilfælles med Døden og Underverdenen[2]

[1] „Jötuns háls undir þjóta", hvor det sidste Ord ikke er et Verbum, som Dr. Sv. Egilsson mener, men Accus. af Subst. „þjóti", den Susende ɔ: Strömmen; den bekjendte isl. Høvding Rafn Sveinbjarnarson, der stammede fra en gammel Lægeslægt og selv var en dygtig Læge, pleiede, efter hvad der siges i hans Saga, at kalde Pulsaaren „þjótandi" og „Þorbjörn þjóti" hed i det 9de Aarh. en Mand i Sogn i Norge.

[2] „Vartu í nótt með ná", siger Thor til Dvergen i Alvíssmál (V. 2), og Dvergene benævnes flere Gange „de døde Dverge" (f. Ex. i det ældgamle Kvad om Hildebrand i Rafn's Fornaldars. Nordrl. II, 485, og af Orm Steindorssön i Sn. Edda, Arnam. Udg., I, 246), et Slags „lares" eller „larvæ", ligesom de i det Hele taget ofte tænktes at være en för den egentlige Menneskeslægts Tilblivelse undergaaet og fra Jordens Overflade forsvunden Slægt (jfr. Hesiod, Opp. et Dies, v. 139-41).

— staae i Hus paa Stranden. Her siger altsaa den gamle Skjald med tydelige Ord, at Guden Brage blev til ved den Leilighed, da Odin hentede Digtermjøden fra Jætternes Land; og det, som man allerede maatte ane af selve Mythernes Sammenhæng, da man i Oldtiden vist ikke har antaget at Odin opholdt sig tre Nætter hos Gunnlöd for Ingenting, det bliver nu til afgjort Vished: nemlig, at Brage maa have været Frugten af dette Ophold, og altsaa — Gunnlöds Sön med Odin. Ingen vil nægte, at jo dette Resultat er meget vigtigt i mythologisk Henseende. Men ikke nok hermed. Egil siger tillige, at Brage pludselig vaagnede til Liv „á Nökkvers nökkva", ɔ: paa Dverge- eller Jætteskibet, eller maaskee snarest, for at bruge et fra Nutidens Folketro bekjendt og öiensynlig beslægtet Ord: „paa Nøkkens Skib" — og man er nu, naar man kun vil erindre sig Fortællingen i den homeriske Hymne om Dionysos, hvorledes den unge Gud pludselig viste sig i al sin Vælde paa Skibet, midt iblandt de forbausede Tyrrhenere (etslags græske Langbarder), fuldkommen berettiget til at antage, at ogsaa denne Deel af den nordiske Mythe, *mutatis mutandis*, har stemmet overeens med den græske.[1] Den gamle ægte Forestilling var öiensynlig denne: Gunnlöd fødte, efter at Odin havde forladt hende i Örnehammen, et Barn, der

[1] Man lægge kun Mærke til den virkelig aldeles slaaende Overeensstemmelse imellem Egils Ord om Brage og den gamle græske Digters Udtryk i Hymnens Begyndelse:

'Αμφὶ Διώνυσον, Σεμέλης ἐρικυδέος υἱόν,
μνήσομαι, ὡς ἐφάνη παρὰ θῖν' ἁλὸς ἀτρυγέτοιο,
ἀκτῇ ἔπι προβλῆτι, νεηνίῃ ἀνδρὶ ἐοικώς, osv.

Naturligvis er dette den ægte og oprindelige Fortælling, og ikke, som saa mange Mythologer nu ville paastaae, et senere og af Enkeltmand opfundet Digt. Men det lader i det Hele taget til at være charakteristisk for disse Mythologer, at de aldeles ikke synes at have forstaaet eller erkjendt en eneste af de hedenske Guders egentlige Væsen, og de ere derfor heller aldrig istand til at indsee hvad der er en nødvendig Følge af dette, og derfor absolut maa være saaledes,

naturligvis ikke kunde betragtes med venlige Öine af Jætterne, hendes Frænder, men Gudernes Dødsfjender, og disse maatte derfor selvfølgelig paa en eller anden Maade forsøge at forhindre eller tilintetgjöre den nye Guddoms Fremkomst og Udvikling. For at bevirke dette have de da udsat ham, enten alene eller sammen med Andre, der skulde ombringe ham, i en Baad eller et Skib paa det vilde Hav, som man jo maa have tænkt sig saa meget rædsommere ved Dødens og Jættelandets egen Kyst; og her maa da Gudebarnet, Digtningens og Veltalenhedens vordende Gud, først have vist sig i al sin forbausende Vælde, hvormed han sluttelig beseirede alle Vanskeligheder og banede sig Vei til sin Faders Hal, hvor Ungdommens og Udødelighedens Gudinde, Idun, „den klare, tankestyrkende Mø", som Thjodolf kalder hende i *Haustlöng*, endelig blev hans Kone. Hvorledes forresten Enkelthederne kunne have lydt, er det os nu naturligvis ikke muligt at sige, da vi ingen gammel Skjald have til at fortælle os det, og jeg skal derfor heller ikke denne Gang gaae videre ind paa den interessante Mythe: hverken for at anstille en Undersøgelse om Brages Forhold til Uller og Hadding, paa samme Maade

---

som det er, da det slet ikke kan være anderledes. Men derfor seer man dem ogsaa altid at rave i et fuldstændigt Mörke, idet de stedse kun holde sig til de ydre Tilfældigheder, og, i det ene Værk lærdere og omfangsrigere end det andet, ufortrødent, men principløst, vedblive at yttre en Mængde Meninger om den samme Sag, uden nogensinde at kunne komme til et bestemt og afgjörende Resultat. Og det er nu saaledes ogsaa lykkedes disse halv historiserende, halv symboliserende og halv ethnographiserende Mythologer, at gjöre Mytheforskningen ligesaa svævende og ubestemt som Sprogforskningen var det för Grimms og Rasks Dage, saa at det nu endog er blevet til en absolut Nødvendighed aldeles at omstyrte den nu eneherskende, af kunstforblindede Archæologer paa et falsk, og i Grunden aldeles ugræsk, selvlavet Fundament opførte, indholds- og charakterløse Kunstmythologi, for at selve den gamle Gude- og Sagnhistorie kan vise sig i al sin oprindelige Frodighed og indre Sammenhæng, utildækket af moderne Ukrud.

som Dionysos' til Pan og Kadmos, eller endog kun for nærmere at udvikle den etymologiske Forbindelse imellem Ordene „*skip*" og „*skap*", saavel som det angelsaxiske „*scope*" (en Skjald) — en Tankeforbindelse, der dog ustridigt viser at det var mere end et tomt Ordspil, naar de gamle Digtere kaldte Poesien overhovedet „et Dvergeskib", eller naar Egil senere i det anførte Digt ogsaa kalder Brage „Biskibets Sön (*burr býskips*)", idet han siger at han (Digterguden) er ankommen til Gaarden „for at besøge Kvindens Sön"; skjöndt dette Sted jo rigtignok ogsaa er taget ganske anderledes, og efter min Mening aldeles urigtigt, i Udgaverne.

Men, som sagt, jeg skal her slet ikke gaae ind paa en nærmere Undersøgelse af denne Sag, saalidt som af Brages Forhold til Longobardernes Navn, eller de mange med Mythen om ham og Guden Uller saa nærbeslægtede, hos alle germaniske Folkeslag hyppig forekommende Sagn om Heroer, der, som Skjold i Beowulf, ere fundne ene og forladte i en aaben Baad paa Strandbredden, uden at Nogen kunde sige, hvorfra de kom; thi alt dette falder som af sig selv, naar man kun vil forstaae Gudens Væsen, eller Heroesagnenes Forhold til Gudesagnene, og det maa her være nok at have gjort opmærksom paa det höie Princip, der hos alle Folk ligger til Grund for Mythen om Digterguden (jfr. hos de ital. Folk den etruskiske Tages, og hos de brit. Kelter Taliessin), og som det slet ikke skal lykkes Kunstmythologerne at gjöre saa usselt og indholdsløst, som de gjerne ville have det. Den Tanke, at en Gnist af det höieste Lys, eller Aand, nedsænker sig til det dybeste Mörke, for, efter der at have udviklet sig og gjennembrudt Natverdenens Dunkelhed, herligere end nogensinde, at vende tilbage til sit eget höie Udspring — denne Tanke har fra utænkelige Tider været alle de Bedres Arvelod iblandt Menneskene, og dens Anvendelse paa Forestillingen om Digtergudens Tilblivelse var fra Barndommen af bekjendt for enhver Oldtids-Skjald, enten han saa var græsk eller nordisk. Men derfor vilde ogsaa to saadanne Skjalde, Spro-

genes Forskjellighed fraregnet, meget hurtig have forstaaet hinandens Digte, medens det er et stort Spörgsmaal om Pindar eller Alcæus nogensinde vilde have været istand til at fatte de moderne Kunstmythologers intetsigende Snak om en tom, ydre plastisk Skjönhedssands, som de stedse søge at paadutte de gamle Grækere, uden nogensinde at betænke, at for dem var dog i Virkeligheden ogsaa Aanden mere end Formen; og jeg mener derfor tillige, at den her forsøgte Paavisning af en paafaldende, men ingenlunde enestaaende, Overeensstemmelse mellem Grækere og Nordboer, eller Germaner overhovedet, med Hensyn til en i aandelig Henseende virkelig storartet, skjöndt i Marmor ufremstillelig, Opfatning af Mythen om Digterguden, maa tjene til at vise, hvor önskeligt det vilde være, at den græske Mythologi, der i sin Oprindelse ikke er mindre storartet end den nordiske, dog ogsaa engang maatte ophøre at forkvakles og ubetydeliggjöres af Mænd, der kun maale Aandens Storhed efter Muligheden af at fremstille den i Steen, og hvis Syn i mythologisk Henseende aldrig synes at gaae udenfor et Billedhugger-Ateliers indskrænkede Horizont.

Men jeg har nu allerede længe nok opholdt mig ved dette ene Exempel paa, at de nordiske Skjaldes Antydninger i mythologisk Henseende ikke behøve at være mindre vigtige end Pindars, og jeg skal nu derfor strax gaae over til at anføre et andet Exempel. Dog maa jeg endnu, hvad Egil angaaer, i Forbigaaende bemærke, at der hos ham, foruden mange andre vigtige Antydninger, ogsaa findes en Hentydning til en Mythe i Norden, der maa have lignet den græske om Pegasus, idet han i Begyndelsen af et af sine, forresten tabte, Digte taler om, at man ikke forgjeves skal have rakt ham „den af Jorden opvoxede Jætte-Hests Töiler" — ligesom man ogsaa kun ved Sammenligningen med et Sted i *Arinbjarnardrápa* kan erholde Oplysning om, hvorledes det egentlig hænger sammen, at Saxo kalder det Folk, over hvilket efter ham (og Egil) en Skate herskede, for Alleman-

ner (Almenn), thi Egils Ord vise her tydelig, at Saxo aldeles ikke har brugt et vilkaarligt af ham selv valgt Udtryk, for dermed at betegne Tydskere overhovedet, men tvertimod kun fulgt en gammel Tradition eller Forestilling. Men dette skal jeg her ikke nærmere udvikle, og gaaer over til det følgende Exempel.

Det er bekjendt fra den græske Mythologi, og fornemmelig fra Sagnene om Persephone, at de gamle Grækere troede, at der ikke alene i Underverdenen, men ogsaa i selve Grækenland, og da fornemmelig paa de Steder, hvor Kadmos Slægt tænktes at have hersket, voxede en Dødningefrugt, og at Alle, som smagte paa den, derved uigjenkaldelig bleve indviede til Døden og Livets Forglemmelse. Men det er sikkert mindre bekjendt at aldeles den samme Tro ogsaa herskede i Norden, og at man her, ligesom man tænkte sig at der etsteds imod Nordost, i den længelevende Gudmunds Land, der i enhver Henseende svarer til Hyperboræernes Land hos Grækerne[1], laa en *Óddinsakr*, hvor Udødelighedens Frugt voxede, saaledes ogsaa omvendt forestillede sig at der imod Nordvest, i Nærheden af Indgangen til Dødens Verden, fandtes en tilsvarende *Dánarakr* (Dødelighedsager), samt at der endnu paa et andet Sted i den beboede Verden, i et Land som kaldtes „Haddingjaland", voxede et Ax, der bragte Død

[1] Det gjör naturligvis intet til Sagen, at flere Lærde paa en latterlig Maade have søgt dette Vidunderland hos dette eller hint Folk i det nordlige Europa, thi Pindar, der dog maatte vide bedre Besked om denne Sag end alle Nutidens Mythologer, siger udtrykkelig (*Pyth.* X, 31 sqq.), at „hverken tilsøs eller tilfods kan man komme til Hyperboræernes Land, hvorhen i fordums Dage Perseus kom." Pindar vidste meget godt, at det kun var paa den virkelige Pegasus man kunde tilbagelægge en saa „vidunderlig Vei", og dette maatte jo ogsaa være bekjendt for enhver ægte Oldtidsdigter, der, som han, havde drukket af Hippokrene — jeg mener den ægte, begeistrende Kilde, der svarer til Óðrhærir, og ikke Kunstmythologernes historiske Brönd, med det matte, dumgjörende Vand. Hos os tænkte man sig ogsaa, at kun den ældre Hervör, fra hvilken Ragnar Lod-

og Forglemmelse. Jeg behøver kun med Hensyn til dette sidste, at henvise til det vigtige Sted i den ældgamle Goð-rúnarkviða hin forna, hvor Gudrun (V. 22) opregner de Ingredientser hendes Moder, den hexekyndige Grimhild, kom i Drikken for at bringe hende til at forglemme Sigurd:

„Váru í því horni
hvárskyns stafir,
ristnir ok roðnir,
ráða ek nè mátti:
lýngfiskr lángr,
lands Haddingja
ax óskorit,
innleið dýra."

„I det Horn vare der alleslags Runer, ristede og rödfarvede, men jeg forstod dem ikke: den lange Lyngfisk (ɔ: Ormen), Haddingelandets uskaarne Ax og forskjellige Dyrs Indvolde." Dette Sted er saa klart, at det behøver ingen Commentar, og det eneste tvivlsomme Spörgsmaal, hvor Haddingernes Land bör søges, lader sig ad etymologisk Vei let besvare ved Sammenligningen med de græske Forestillinger og Myther. Rigtignok kan jeg her ikke indlade mig paa fuldstændig at vise dette, og maa for Öieblikket lade det beroe ved at bemærke, at Ordene „Höðr" og „Haddingr" oprindelig ere af samme

---

brogs Slægt, Nordens og Germanernes Heraklide-Slægt, troedes at stamme, og noget senere Herröd, Ragnars Svigerfader — der forresten ganske svarer til Orestes —, engang i fordums Tider vare komne til Gudmunds Land, paa Glasisvoldene, som Perseus til Hyperboræerne; og, for at gjöre Overeensstemmelsen fuldstændig, saa vare Grækerne og Nordboerne ogsaa enige i den Tro, at hint mythiske Folk endnu ved den historiske Tids Begyndelse havde staaet i Forbindelse med den menneskelige Verden, idet der hos Grækerne havdes en Fortælling om Abaris og de Gaver, som Hyperboræerne skulde have sendt til Delos, i Norden derimod om Thorkel Adelfar og Thorstein Bæjarmagn, samt Helge Thoresön og de to gyldne Horn, Gudmund selv skulde have sendt til Kong Olaf Tryggvesön, men som derfor ogsaa forsvandt, da denne faldt ved Svolder.

Rod, ligesom ogsaa dette sidste efter fuldkommen rigtige etymologiske Regler i sin Oprindelse er identisk med det græske Navn „Kadmos", saa at det altsaa ikke er nogen tom Tilfældighed, men meget mere har sin Grund i en dybtgaaende og fuldstændig Overeensstemmelse i den mythologiske Anskuelse, naar de nordiske og græske Forestillinger om disse to Heroer i meget have stemmet saa aldeles overeens.[1] Ligesom Grækerne satte deres Kadmos i den sydligste Deel af Æolernes Land, saaledes vide vi jo ogsaa, at der i det sydlige Norge fandtes og endnu findes en „Haddingedal" og „Hadeland", der begge skulle have deres Navne af to af Raums mythiske Sönner, Nors Sönnesönner; og paa disse Steder, eller i det til den samme Forestillingskreds hørende Jylland, hvor jo ogsaa efter Saxo en Kong Hadding, utvivlsomt af den samme Slægt som hine, tænktes at have hersket, maa vi derfor ogsaa nødvendigvis søge det omtalte „Haddingeland", hvor Dødens Ax mentes at voxe — uden at man dog derfor bör søge Grunden til denne Tro i nogen historisk eller naturhistorisk Kjendsgjerning. Den mythiske Ver-

[1] Jeg føler selv meget godt at mine Paastande her vistnok maa forekomme mange umotiverede og tvivlsomme; men for Öieblikket kan dette dog ikke undgaaes, da det her ikke er Hensigten at levere en udtömmende Fremstilling af nogen enkelt Mythe, men kun Exempler paa den gamle Poesi's store Betydning for Mythologien og Sagnhistorien overhovedet. Det fuldstændige Bevis for det her antydede og meget mere, haaber jeg derimod om nogen Tid at kunne levere i en udførlig, og særskilt udkommende Fremstilling af den hele Sagnhistorie og dens Udvikling fra Mythologien; thi det er fornemmelig dette sidste Forhold, der endnu stedse staaer saa uklart for Mythologerne, at de f. Ex., naar de endelig opgive den uholdbare Tro paa Perseus og Sigurd som hist. Personer, ikke kunne andet end gaae over til den Yderlighed strax at erklære dem for identiske med Apollo og Balder, om hvilke Mytherne altsaa skulde være blevne forvanskede paa denne Maade, thi om dette end er: *peccare in melius*, saa er det dog ikke mindre ødelæggende for Mythologiens og Sagnhistoriens hele, i Oldtiden saa vidunderlig consequent og nöiagtig gjennemførte Udvikling — ligesom ogsaa Principet for de mythiske

densanskuelse var i Oldtiden saa mægtig og eneherskende hos alle Folk, at alt andet maatte rette sig efter den, og naar man saaledes f. Ex. paa Grund af denne Anskuelse var nødt til at sætte en med Dødens Guder i nær Forbindelse staaende Slægt paa dette eller hint Sted i den virkelige Verden, saa overførte man ogsaa Forestillingerne om Dødens virkelige Land paa Stammens jordiske Rige; og at Haddingeslægten nu netop tænktes at staae i et underligt og mystisk Forhold til Underverdenens og Dødens Guder, det viser ikke alene det omtalte etymologiske Slægtskab mellem Ordene „Haddingr" og „Höðr", men ogsaa Saxo's mærkværdige Fortælling om den jydske Konge af dette Navn. Thi at alle de her berørte og lignende Sagn ikke have den allerringeste historiske Basis, det behøver jeg vist neppe efter det Udviklede at bemærke.

Om Hadding og det Ax, der skulde voxe i hans Land, antager jeg nu derfor at vi ere paa det Rene; og der staaer altsaa kun tilbage, at anføre en gammel Skjalds Autoritet for at man ogsaa i Norden troede paa Frugter, der voxede paa selve Dødens Ager, i dennes egentlige Land, eller i dets umiddelbare Nærhed, udenfor alle menneskelige Opholdssteder.

Begivenheders consequente Localisation paa bestemte og tilsvarende Steder i Grækenland, Tydskland, Norden, o. s. v., synes endnu at være dem aldeles ubekjendt. Her anfører jeg kun som et Exempel, at i Tydskland svarer Hessen til Hadeland (eller Haddingdalen) i Norge, og at Skjældsordet „blinde Hessen" (Grimm, *GDS*, 566) derfor ikke alene er begrundet i selve Navnet, men ogsaa peger hen til den *blinde* Gud selv (Höðr), hvis Egenheder igjennem en mythisk Heros af samme Navn tænktes overførte paa alle Hader eller Hesser; thi hos os skjældes paa samme Maade Heltene af Hadeslægten (f. Ex. Hödbrodd Granmarssön i Helgakv. I, 18, og Hromund Gripssön, Landnamsmanden Ingolfs foregivne Oldefader, i Sagaen om ham) ud for Kattesönner eller Katteætlinger, og i Slægten selv ere Navnene Haukr (= *höðr* = *valr*, en Høg, en Falk, der iblandt Fuglene jo ogsaa er en god Repræsentant for den blinde, heftige og hurtige Vrede) og Haki ogsaa de almindeligste. (Jfr. forresten ogsaa, hvad Tydskland angaaer, Hessernes gamle Navn, Chatti = Hader, og Chauci = Haukar, samt Heltenavnet Hoce i Beowulf).

Det første, og aldeles afgjörende Exempel møder os da ogsaa strax i den gamle Heiðarvígasaga (Ísl. Sög. II, 351), i Beretningen om Thorbjörn Brunason paa Veggjum i Borgfjorden. Om denne Mand, der strax efter var en af Anførerne for Borgfjordingerne, da de forfulgte Viga-Barde paa Heden, hvor han ogsaa faldt i Kampen, fortælles det nemlig, at han den samme Dag, som Barde kom fra Nordlandet med sine Mænd, stod meget tidligt op, for tilligemed en af sine Huskarle at begive sig til en nærliggende Gaard. Da skete det saa underlig, at det forekom ham som om den Mad, hans Kone satte frem for dem, förend de rede afsted, dryppede af Blod, og da Konen derpaa, idet hun sagde at Grunden hertil kun kunde være, at han selv vist snart skulde døe, fremsatte Ost, sagde Thorbjörn kun: „dette er underligt, det forekommer mig som om begge Gavlene ere borte her i Huset og en strid Ström falder igjennem det nordenfra Heden, jeg synes alt seer ud som den sorte Muld, og af Muld synes jeg ogsaa Osten smager." Hans Kone, som nu blev bedrøvet og bekymret over disse hans Syner, begyndte da at græde, men Thorbjörn, der ikke var i nogen blid Sindsstemning, tog ingen Hensyn hertil, og fremsagde endnu kun, förend han drog afsted for ikke at komme tilbage, to Vers, hvoraf det første lyder saaledes:

„Eigi mun sú er eigum
auðrær [1] at mik dauðan,

[1] Det bedste Haandskrift har „auðrær", der dog rimeligvis, hvis ikke Ordet „rær", hvilket dog hidtil i det mindste er mig ubekjendt, kan paavises i en lignende feminin Betydning, kun er en Forvanskning i Afskriften istedetfor „auðrein", en ganske almindelig poetisk Benævnelse paa en Kvinde overhovedet; de øvrige Haandskrifters „auðmær" (Rigdoms Mø) er derimod kun et mislykket Forsøg paa at rette det usædvanlige „rær", men viser dog under alle Omstændigheder at Afskriveren meget godt forstod, hvilken Betydning Ordet skulde have i Almindelighed; „mær" kunde vistnok ogsaa staae her i Betydningen „Jord" (*mæri*), og da vilde Omskrivningen i det Hele taget være rigtig, men Versets Bygning gjör det dog altid lige usand-

fold vill mens í moldu
minn aldr, blá falda;
ann, en ekki vinna
elds má brík at slíku,
þat er óskapligt, eplis
ölsel an mèr Heljar."

„Sikkert vil ikke min Ægteviv, nu ønsker Kvinden kun at jeg maa ligge under Muld, smykke sit Hoved med Blaat (Sort) efter min Død; Lædskedrikkens Tilberederske under mig nu gjærne — det er rædsomt at tænke, men hun kan ei gjöre for det — Dødsgudindens Æble!"

Dette mærkværdige Vers, der desuden ogsaa i Forbigaaende underretter os om, at det ogsaa i det höie Norden maa have været en ældgammel Skik, at bære et sort Hovedtöi til Tegn paa Sorg — en Sædvane, der, mig bekjendt, ikke omtales paa noget andet Sted og vistnok vil komme Mange temmelig uventet, hvorfor jeg ogsaa har fremhævet de paagjældende Udtryk i Verset — nævner med udtrykkelige Ord „Hels Æble", og der er herom derfor, efter det allerede anførte, Intet videre at tilföie. Men selve Beretningen om Thorbjörns Syn er ogsaa i det Hele taget meget mærkværdig, da den, sammenholdt med Njálssaga (Cap. 128), hvor det ogsaa berettes om den gamle Njál, at han Aftenen förend han blev indebrændt, syntes at Maden var blodig og Gavlen borte i Huset, som ogsaa Fortællingen om Bárð i Víga-Glúmssaga (Cap. 19), at hans Kone syntes at see „døde Mænd gaae imod Bárð", nogle Timer förend han ogsaa virkelig faldt — sammenholdt med disse Steder viser hiin Beretning tydelig at ogsaa i denne Henseende har Troen i Norden været aldeles den samme som iblandt de gamle Grækere, saaledes som denne kan erfares af Skildringen i Odyss.

---

synligt, at der overhovedet skulde have forekommet et *m* paa dette Sted, hvor det kun kan virke stødende i Forbindelse med det andet *m* i „mik".

XX, 348-57. Thi, at K. O. Müller (Gesch. der gr. Lit. I, 103) mener at der muligvis dog kunde ligge et historisk Factum til Grund herfor, som f. Ex. en Solformörkelse, er kun en Besynderlighed, der ikke kan andet end tjene til end yderligere at vise, hvor nyttigt det dog undertiden kunde være for de saakaldte klassiske Philologer, ogsaa at kjende lidt til de virkelige, ikke blot af moderne Lærde eller æsthetiserende Quasi-Philosopher lavede Oldtidsforestillinger.[1]

---

[1] De forudgaaede Spaadomme om Odysseus' endelige Tilbagekomst med Nymaane, og den hele Beretning om Offergoden Theoklymenos Syner, ere forresten saa interessante og, sammenholdte med tilsvarende nordiske Beretninger, saa oplysende for den klassiske, saavel nordiske som sydlandske Oldtids Forestillinger om Menneskenes Forhold til Døden og de Afdøde, at jeg senere i denne Afhandling skal forsøge at give en nærmere Udvikling heraf, naar vi komme til de gamle Digteres Forestillinger om Valkyrierne og „Hels Møer". Thi, som det i det Mindste burde være almindelig bekjendt, haves ikke i Europa denslags ægte antike Forestillinger i deres fuldendte klassiske Oldtidsform — saaledes som den udviklede sig hos de aristokratiske fra mythiske Heroer stammende Slægter, der ikke talte nogen simpel Dialekt eller et Bonde-Sprog, hvor meget end dette sidste af misforstaaet Beundring for „det Folkelige" er blevet hævet til Skyerne i Nutiden, men et höit og ædelt, vidunderlig fuldkomment og udviklet *dannet* Sprog (Homer og de gamle græske Digtere; Eddadigtene, for en stor Deel tillagte selve Guderne eller Heroerne, og de islandske Skjalde) — denslags antike Forestillinger haves, som sagt, ikke i Europa i en saadan Form, undtagen fra de græske og islandske Oldtidsforfattere, der i *denne* Henseende derfor ene og alene fuldstændigen repræsentere Europas tvende mægtigste Folkestammer, fra hvilke dets saavelsom hele Verdens Civilisation hovedsagligen er udgaaet, den sydeuropæiske eller græsk-latinske og den nordeuropæiske eller nordisk-germaniske Folkestamme. Og enhver, der ikke er hildet i de forhaabentlig snart forældede og til Syvende og Sidst paa lutter Uvidenhed beroende falske Forestillinger om Grækerne og Romerne som den antike Classicitets *eneste* Repræsentanter, der vistnok endnu deles og næres af mangen en indskrænket saakaldt klassisk Philolog — enhver, der ikke er hildet i saadanne usande og indskrænkede Forestillinger, vil derfor vist ogsaa kun finde

Men saa vigtigt og mærkværdigt det anførte Vers af Thorbjörn end er med Hensyn til den paagjældende Oldtidstro, saa overgaaes det dog i denne Henseende af et af de mange Drömmevers, der anføres i Sturlúngasaga, og jeg kan derfor ikke her undlade at meddele det. Som bekjendt meddeles der i denne Saga, af den samtidige Sturla Thordsson, en Mængde Syner og Drömme, der næsten gaae forud for enhver vigtig Tildragelse, og iblandt disse findes der ogsaa en Mængde anførte förend Kampen paa Örlygsstad (i Sommeren 1238), hvor Snorre Sturlusons Broder, den mægtige Sighvat faldt tilligemed de fleste af sine Sönner. Det siges her saaledes blandt andet (Sturl. II, 213) at en Mand paa Nordlandet i Sighvats Herred, ved Navn Snæbjörn, drömte den forudgaaende Vinter ved Juletider eller lidt för, at han saae en stor, sortklædt Kone, med et Sølvbelte om sin Midte, gaae imod sig paa Marken; hun saae mörk og bedrøvet ud, og fremsagde, idet hun henvendte sig til ham, to Vers, hvoraf jeg her först skal meddele det sidste:

„Eysandi fer ek unda
undrsamliga funda,
líðk um hól ok hæðir
hart sem fuglinn svarti;
kemk í dal, þars dyljumsk
dánarakrs til mána:
harmþrúngin fór ek hingat
heljar ask at velja,
heljar ask at velja."[1]

„Jeg drager fremad og udøser Vundernes vidunderlige Strömme, jeg svæver hen over Höi og Dal, hurtig som Fuglen

det ønskeligt, at den ene Folkestammes Oldtidsforestillinger oplyses med den andens.

[1] For dem, som ikke vide det i Forveien, bemærker jeg at i Vers, der tænktes at være fremsagte af overnaturlige Væsener eller Afdøde, gjentages altid den sidste Linie.

den sorte, jeg kommer i Dalen; hvor jeg lister mig hen til Dødningeagerens Maane: bedrøvet drog jeg herhen for at udvælge Heljas Ask."

At den her omtalte Kvinde skal være en Valkyrie eller Norn, der da ved sin mörkeblaa Dragt og sit hele mörkladne Udseende snarest tilkjendegiver sig som Skuld, Sorgens og Dødens Gudinde, hvorfor hun ogsaa som Nornerne altid viser sig bedrøvet over hvad hun, som disse overhovedet, ved etslags Naturnødvendighed tænktes nødt til at udføre — derom kan der ingen Tvivl være. Forestillingen har öiensynlig været den, at hun endnu som i Hedendommens Dage aabenbarede sig ikke alene for at sætte Splid imellem to Partier, men ogsaa for senere at tage virksom Andeel i Kampen med det ene Parti, her Kolbein Arnórsson og Gizur (senere Jarl), imod Sighvat og hans Sönner. Thi at dette virkelig skal være Meningen, sees tydelig af det andet Vers, den samme Kvinde fremsagde og som i Sagaen meddeles som det første:

„Gjörð man ek gumnum herða,
grand þróast mart i landi,
sótt man ek yðr, því ættak
efni margs at hefna;
Urðar, ek man ferðast,
at kemr fár er várar,
dörr mun dóglum órum
dáins raddar þá kvaddr,
dáins raddar þá kvaddr."

„Jeg vil vanskeliggjöre Forliget imellem Mændene, en stor Ulykke skal der skee i Landet, jeg skal være Eder en Ødelæggelse, thi jeg har meget at hævne; Urds (Skjæbnegudindens, her hende selv?) Rædsel — jeg fortsætter nu min Vei —[1] skal komme tilbage med Foraaret, da skulle Dødens Pile udsendes mod mine Fjender."

---

[1] Jeg maa her een Gang for alle bemærke, at jeg har gjort mig det til en Regel, at beholde Originalens parenthetiske Mellemsætnin-

Men Hovedsagen for os ved denne overnaturlige Kvindes Ord bliver dog altid den, at hun nævner „Hels Ask (Træ)" og siger at hun lister sig hen til „*Dødningeagerens Maane*" (d. e. her kun „Frugt" eller „Æble", thi Ordet „Maane" bruges i det Hele taget meget ofte i Forbindelse med et andet nærmere betegnende Ord, kun for at betegne en „rund Gjenstand")[1], thi dette forudsætter jo aabenbart,

---

ger, hvor det paa nogen Maade lod sig gjöre uden at synde altfor meget imod det moderne danske Sprogs Aand; hos de gamle Skjalde ere det netop disse Mellemsætninger, der ofte paa en saa forbausende Maade bidrage til at forhöie det höitidelige Indtryk af det Hele, og jeg troer at dette alene tilnærmelsesviis, om end kun i en saare ringe Grad, lader sig gjengive ved i en prosaisk Oversættelse — den eneste tænkelige af Skjaldekvadene i et moderne Sprog — at beholde saa meget af den gamle poetiske Ordstilling som muligt, da det dog maaskee undertiden kan bidrage til at give Oversættelsen et vist höitideligt Sving og bevare Udtrykkenes Energi.

[1] Vistnok skal det dog ikke nægtes, at Udtrykket her ogsaa kunde være brugt med et vist Hensyn til den almindelige Overtro paa den vidunderlige „Urðarmáni" (Skjæbnemaane), der undertiden tænktes at vise sig for at bebude nærforestaaende Dødsfald eller en anden stor Ulykke, og hvoraf der gives en saa udmærket Skildring i Eyrbyggjas. Cap. 52. Eller ogsaa kunde Udtrykket „Maane" her være valgt paa Grund af den underlige Forbindelse, hvori selv „den blege" og hemmelighedsfulde, kun om Natten skinnende Maane altid tænktes og maatte tænkes, at staae med Døden og Dødens Rige; thi den troedes endog i Næ (*í niðum*) og i Modsætning til Solen at lyse for de Døde, af hvilke den derfor skulde kaldes „det hurtig forsvindende Hjul" (*hverfanda hvel*, Alvissmál, 15), ligesom den jo ogsaa stod i den nöieste Forbindelse med alle Gjengangere og Hexe, som f. Ex. selve Nattens Gudinde Hekate og hendes nordiske Søstre, de store Troldkvinder Huld (den Skjulte, jfr. Kalypso af *καλύπτειν*) og Hyndla. Men selv om dette nu end er Tilfældet, saa er det her dog paa en Maade kun skeet uvilkaarligt, idet Udtrykket, der i al sin uoversættelige Indholdsrighed saaledes, som Livet selv, kan vække saa mangfoldige Forestillinger, i det paagjældende Vers, som i al ægte Poesi, maa siges at være kommet som af sig selv, og Hovedmeningen af det samlede Udtryk bliver derfor under alle Omstændigheder kun: Dødningeagerens Frugt.

at det maa have været en almindelig Forestilling, at Valkyrierne eller Dødsgudinderne, för Slag og Mandefald, eller Død overhovedet, maatte drage hen til Dødens Ager for at hente den Frugt, der bragte Menneskene Ødelæggelse. Tilværelsen af en Forestilling om en Dødsager er da ogsaa hermed givet hos Nordboerne, ikke mindre end hos Grækerne, og Spörgsmaalet om, hvor de da egentlig tænkte dem den at være beliggende, bliver i Grunden i saa Henseende aldeles ligegyldigt; thi det er jo dog altid en Selvfølge at de fornemmelig maatte tænke sig den i, eller i Nærheden af Dødsgudindens eget Land, hvortil Hovednedgangen altid tænktes, og maatte tænkes, at ligge imod Vest eller Nordvest (Solnedgang, *occidens*), ligesom Hels rædsomste Opholdssted altid maatte være i det sorteste Mörke lige imod Nord og under de mörke Jord- eller Dvale-Dverges Verden, en af de ni underjordiske Verdener eller Himle, igjennem hvilken Solen gik i Midnatsstunden [1], og hvorfor ogsaa Udtrykket „at fara norðr ok niðr"

[1] Derfor kaldes ogsaa Solen „*Dvalins leika*" (Dvalins Legetöi) af de gamle Digtere, og i Alvíssmál (17) siges at det var det Navn den førte hos Dvergene (Dvalins Ætlinger); ligesom det ogsaa öiensynlig er i Modsætning hertil at den tillige kaldes „*Hrjóðr-leika*", fordi den gaaer igjennem Himmelen „*Hrjóðr*", den femte af de ni overjordiske Himle. Det kan i det Hele taget betragtes som en afgjort Kjendsgjerning, at störste Delen af det, man endnu stedse kun er altfor tilböielig til at betragte som Resultatet af en senere Tids Speculation, i Virkeligheden har sin Oprindelse fra ægte Oldtidsforestillinger, der synes at have været fælles for de ældste Culturfolk; og det skal derfor ogsaa i denne Afdeling fornemmelig være min Bestræbelse at paavise dette ogsaa med Hensyn til det gamle Norden, ved Fremhævelsen af ældgamle men hidtil upaaagtede Udtryk, der ere brugte af de gamle Skjalde. Det endnu, desværre, kun altfor almindelige Ubekjendtskab med de ægte og oprindelige Oldtidsforestillinger, berettiger under alle Omstændigheder slet ikke til at nære Tvivl om disses virkelige Ælde eller fuldkomne og konsekvente Udvikling i en Tid, der ligger langt forud for alle saakaldte philosophiske Systemer, enten disse saa stamme fra Orphikere, Pythagoræere, Platonikere o. s. v., eller Paracelsister og Svedenborgianere.

(at fare nord ad og ned ad) endnu i Island er en almindelig Euphemisme for det mere ligefremme: at gaae ad Helvede til. Men ligesaa sikkert bliver det dog ogsaa paa den anden Side, at man desuden i den virkelige Verden maa have tænkt sig mange, fornemmelig naturligvis imod Nord eller Nordvest beliggende, som oftest selvfølgelig afsides og kun lidet tilgængelige, skumle og mörke Steder, hvor en saadan Frugt voxede; og der er allerede i det Foregaaende i saa Henseende gjort opmærksom paa Haddingdalen og Hadeland i Norge, hvor det dog fornemmelig var den underlige og ikke mindre gamle end selve Benævnelsen, men tvertimod med denne i nöieste Forbindelse staaende Localisation af Hadernes og Haddingernes, til Grækenlands Kadmæer svarende Slægt paa disse Steder, der syntes at give Anledning til at antage, at man ogsaa kunde have troet, ad Dødsfrugten tillige voxede etsteds i hine Egne.

Men selve denne Localisation, der er saa gammel og oprindelig sammenvævet med den hele Sagnhistorie og de ældgamle Forestillinger om Landenes Bebyggelse af Heroeslægterne, at vi aldeles ikke og til ingen Tid kjende disse Steder under noget andet Navn — selve denne Localisation viser sig i Grunden derfor ogsaa herved, som ogsaa fornemmelig fordi den gjentager sig paa en saa slaaende Maade saavel i Tydskland som i Grækenland paa de tilsvarende Steder, som kun et enkelt Moment i en storartet Kjede af mythologiske Forestillinger, der fra umindelige og uudforskelige Tider have omspændt, om ikke — hvad jeg dog i det Hele taget er mest tilböielig til at troe, naturligvis med For-

Tvertimod, der er langt snarere Grund til at paastaae, at alle hine Systemer i Virkeligheden aldeles ikke ere andet end mere eller mindre heldige Forsøg paa at samle under Eet det, som, om end mere fragmentarisk, saa dog ogsaa i sig selv saameget desto fyldigere og bedre og i en ulige mere tiltalende, oprindelig og ægte Form haves i de gamle og ærværdige, virkelig antike Myther, i hvilke det ogsaa findes fremstillet med uendelig meget större Tro og Overbevisning.

behold af en mere eller mindre fuldstændig Udvikling, — alle Folk og alle Lande, saa dog i det Mindste have naaet en vidunderlig höi Grad af consequent Udvikling hos Europas fornemste Culturfolk, Grækerne nemlig og Germanerne, samt ere fulgte med disse, hvorhen de saa have draget og paa en Maade have tvunget dem til at give de locale Benævnelser paa Steder og Landskaber i ofte fjærnt liggende Lande efter aldeles det samme System. Og derfor er det ogsaa i streng Consequents med dette ikke af nogen Enkelt opfundne men i selve Mythologiens Grundprincip liggende System, at man ikke alene i Grækenland men ogsaa i Norden, og rimeligvis ikke mindre i Tydskland, hvis vi derfra havde ligesaa fuldstændige Oldtidssagn som fra de to andre Lande, vil finde, at de Benævnelser paa Steder i selve Landet, der oprindelig have en mythisk Grund, meget ofte tillige findes overførte, eller snarere maaskee oprindelig tænktes at have tilhørt Steder, der ligge udenfor de af selve de paagjældende Folk beboede Lande, og altsaa egentlig efter de oprindelige Forestillinger ikke mere tænktes at tilhøre den menneskelige Verden, men snarere at ligge indenfor den denne omgivende Kreds af overnaturlige Væseners, Jætters, Alfers eller Guders Opholdssteder. Thi den simple og naturlige Grund til at denne mangfoldige Localisation og alle hine Forestillinger, der i en senere Tid, da man havde glemt det egentlige Udgangspunkt, vistnok ofte misforstodes [1] og maatte forekomme forvirrede og altfor indviklede, skjöndt de i Virkeligheden og oprindelig vare alt andet, var dog i Hovedsagen ene og alene den, at man paa Grund af Beliggenheden enten imod Nord eller Syd, Øst eller Vest, tænkte sig at der paa disse Steder maatte husere overnaturlige Væsener, der stode i nær Forbindelse med denne eller hiin Heroeslægt i selve

[1] Man tænke kun paa den store Forvirring der hersker i de senere græske Forfatteres Forestillinger om *Kabirerne paa Samothrake* — en Forvirring der troligen er bleven vedligeholdt og forøget af de moderne Mythologer.

Landet, hvis ældgamle Stamnavnes mythiske Betydning man vel at mærke i hine fjerne Tider meget godt og paa en Maade instinktmæssigt forstod og etymologisk kunde forklare. Og at dette med Sikkerhed kan siges at have været Tilfældet, i det Mindste hos Grækerne og Nordboerne, de eneste europæiske Folk, der i Virkeligheden ogsaa fortjene at komme i Betragtning, naar Spörgsmaalet er om en oprindelig og ægte med Folkenes hele Udvikling sammenvoxet Mythologi og Sagnhistorie, det kan ikke andet end staae klart for Enhver, der har gjort eller vil gjöre sig den Umage, at tænke lidt over den vidunderlige Consequents, der hos begge disse Folk saa öiensynlig hersker imellem Mythernes og Sagnenes Indhold og Benævnelsernes etymologiske Betydning; thi en saadan gjennemgribende Overeensstemmelse kan aldeles ikke paa nogen Maade tænkes at være blot tilfældig, medens dens fuldstændige Tilstedeværen blot hos hine to europæiske Folk paa den anden Side finder sin naturlige og aldeles tilfredsstillende Forklaring i den Omstændighed, at Grækerne og Nordboerne jo ogsaa ere de eneste Folk i Europa, der have efterladt os fuldstændig udviklede og klassiske, ikke blot dialektagtige Oldtidssprog. Det er netop et af Hovedkjendemærkerne paa de virkelig klassiske Oldsprog, at de, samtidig med Formernes og den hele Dictions fuldendte Uddannelse, der ikke tilnærmelsesvis opnaaes af noget moderne Sprog, tillige i de enkelte Ord, gjennem alle de mangfoldige, men dog i deres consequente Udvikling saa betydningsfulde Former og Böininger, have beholdt Urstammernes hele oprindelige etymologiske Gjennemsigtighed, der, som bekjendt, desværre aldeles er gaaet tilgrunde i de af en som oftest ufrivillig og uorganisk Blandningsproces opstaaede moderne Sprog; og alle de Lærde, der af de nyere Sprog allene og uden Kundskab til Oldsprogene have forsøgt — og af denslags forkastelige Forsøg gjöres der endnu kun altfor mange — at forklare denne eller hiin Benævnelse etymologisk, have derfor ogsaa kun opnaaet, at gjöre sig skyldige i de besynderligste Misforstaaelser, som dog ikke desmindre, til stor Skade for en virkelig sund historisk Kundskabs Udbredelse om

denne eller hiin Sag, have faaet etslags Hævd i Nutiden, der i denne Henseende staaer kun altfor fjærnt fra den rigtige Erkjendelses Kilde. Men derfor er det ogsaa en Selvfølge, at meget af det, som i Oldtiden maatte være hine aldeles ublandede Folk, om end ikke ad den reflekterende Tænknings, saa dog i det Mindste ad den for Poesien under alle Omstændigheder mere frugtbringende umiddelbare Anskuelses Vei, aldeles klart, for Nutidens Folk derimod i Almindelighed maa være dunkelt og temmelig uforstaaeligt; og jeg nødes derfor til, da dette ikke mindst gjælder om den omhandlede Localisation af visse heel- eller halvmythiske Stammer eller Slægter paa dette eller hiint Sted i eller udenfor de af de paagjældende Folk beboede Lande, i denne Henseende at være noget udførligere, end det ellers her vilde være nødvendigt, og fornemmelig, förend jeg gaaer over til at anføre flere Exempler af de gamle Skjalde om Haddingernes Land eller Oldtidens øvrige mythologiske Verdensanskuelse, at forsøge paa at begrunde den her udtalte Betragtningsmaade noget nærmere. Og jeg gjör dette her saa meget desto hellere, som der ved en yderligere Udvikling af den omhandlede Localisations oprindelige Grundvæsen vil blive Leilighed til at fremsætte Adskilligt, der i sig selv er en nødvendig Forudsætning for en klar og bestemt Erkjendelse af Oldtidens oprindelige Verdensanskuelse, saaledes som den tydeligst viser sig i de gamle Skjaldes Digte, der i denne Henseende ikke have mindre Betydning for den nordiske og vesteuropæiske Verden overhovedet, end en rigtig Udtydning af Hieroglypherne har det for Ægypten og Sydeuropa.

Efter min Overbevisning, hvis forhaabentlige Berettigelse jeg her altsaa skal søge at bestyrke ved Anførelsen af afgjörende Exempler, have de oprindelige Benævnelser paa Lande og Folk aldeles ikke, eller i det Mindste kun i de allerfærreste Tilfælde, deres første Grund i nogen egentlig historisk Tildragelse, der har givet Anledning til deres Tilblivelse; men denne maa snarere ene og alene søges i det

Folks Betragtning af den omgivende Verden eller Forholdene overhovedet, der fra Begyndelsen af har givet Benævnelsen. Det første man altsaa altid har at gjöre, naar Spörgsmaalet virkelig skal være om en kritisk og tilfredsstillende Undersøgelse af Sagen, bliver derfor ogsaa, forsaavidt dette lader sig bestemme, at forsøge at komme til Kundskab om, hvilket Folk der oprindelig har givet denne eller hiin Benævnelse; thi saa vist det end er, at den anden Betragtningsmaade, den nemlig, at betragte de fleste Folkenavne som oprindelig opstaaede ved blotte historiske Tilfældigheder, endnu vistnok er den almindeligste, saa vist troer jeg dog tillige man ogsaa kan sige, at det netop er denne Opfatning af Forholdene, der har givet Anledning og endnu stedse giver Anledning til de störste og mest uheldbringende og forvirrende Misforstaaelser, naar Talen er om en rigtig Erkjendelse af forhistoriske Tilstande og Forhold. Hvormeget har det f. Ex. ikke bidraget til at forvirre og besværliggjöre al virkelig uhildet Forskning om Ægyptens og Phoniciens ældste Historie, at der i Grækernes ældste og oprindeligste Mythesagn saa ofte er Tale om Phoniciere og Ægypter, der søndenfra og østenfra skulle have befolket Grækenland, samtidig med at Deukalion med sine Steenmænd, efter den anden store Vandflod, drog indi Landet fra Nordsiden? Man har her kun altfor meget overseet, at det hele Udsagn i Virkeligheden kun beroer paa Grækernes egne oprindelige Forestillinger om deres Lands Bebyggelse til forskjellige Tider, uden at der dog derfor i mindste Maade er Grund til at antage, at Sagen netop er gaaet til paa denne Maade: thi ethvert Folk, hvis Indvandring i det Land, det senere stedse har beboet, maa være foregaaet mange Generationer förend den egentlig historiske Tids Begyndelse hos samme Folk, kan jo i Virkeligheden ikke vide noget mere sikkert eller historisk begrundet om denne sin egen Tilblivelse som saadant, end Barnet om sine første Aar. Men forestille sig den kan det naturligvis paa mange Maader; og naar det nu dog alligevel viser sig,

hvilket den kun altfor forsömte Sammenligning af de forskjellige, ofte de mest fjærntliggende Folkeslags hele Indvandringstheori noksom godtgjör, at Forestillingerne om denne Sag dog netop overalt have været næsten de samme eller i det Mindste overordentlig beslægtede, saa synes der heri snarere at ligge en Opfordring til at undersøge Grunden hertil nærmere, end til ligefuldt og tankeløst at fortsætte de frugtesløse Forsøg paa at uddrage historiske Kjendsgjerninger af Sagn, hvori der, hvor overmaade vigtige de end ellers kunne være i andre Henseender, dog efter Sagens egen Natur ikke kan findes et Gran af historisk Sandhed. Hvor urimeligt er det ikke, naar man ved lidt Eftertanke strax kan see, at saavel Navnet „Phønix" som „Ægyptos" ene og alene er af græsk Oprindelse og aldrig af de paagjældende Folk er blevet brugt som deres oprindelige Folkenavn, men ene og alene overførte paa dem af Grækerne, der i den virkelig historiske Tid jo maatte være overmaade tilböielige til at betragte Syrerne og Nildalens Beboere som de ægte Repræsentanter for Mythernes østen for og sønden for Grækenland boende „Phøniker" og „Ægypter" — hvor urimeligt er det ikke saa alligevel at vedblive at efterspore det historiske i Sagnene om Agenor og Kadmos, om Proteus med sin Sælhundehjord ved Mundingen af „Ægypternes Flod", eller „Theben med de Hundrede Porte", der aldrig have existeret undtagen i de ældste Grækeres Forestillinger om Menneskeslægtens Fordeling over Jórden? Eller, hvor unyttigt og ufrugtbart for den virkelige Kundskab viser det sig ikke og har stedse vist sig, paa Grækernes Sagn om de kadmiske Bogstaver at ville bygge noget med Hensyn til Bogstavskriftens sande Oprindelse, der dog er og vistnok altid vil vedblive at være indhyllet i det samme Mörke, og sikkert ligesaa godt for den Sags Skyld kan skrive sig fra Landene vestenfor som østenfor den 44de Meridian?[1]

[1] Man misforstaae mig ikke saaledes, som jeg her virkelig vilde paastaae det ene eller det andet: jeg gjör kun opmærksom paa de

Medens man ikke, naar Sagen tages fra en anden Side, kan nægte, at det jo har den största Interesse at see, hvorledes den græske Mythe om Kadmos, som den der sex eller tolv Generationer efter Ogyges først gjorde den foryngede Menneskeslægt bekjendt med de 16 oprindelige Bogstaver, der

---

Kilders absolute Betydningsløshed, hvorpaa man har bygget Paastanden om Bogstavskriftens Opfindelse i Phønicien, som saa meget Andet af samme Slags om Orientalernes (d. e. Indernes og Semiternes) foregivne store Fortjenester af Menneskeslægtens første Civilisation. Thi i Virkeligheden ligger der ogsaa kun for alle hine ubevislige Theorier om Ting, vi dog aabenbart aldeles ikke kunne vide noget sikkert om, den samme Lettroenhed til Grund, der bragte Herodot til at troe at Grækerne havde lært næsten Alt af Ægypterne; og Europas Lærde burde ikke endnu stedse, efter at Midlerne til at komme til virkelig Kundskab om saa mange Ting ere blevne saa overordentlig lettede, med Forsæt vedblive at støde paa de samme Skjær, som det ikke var nogen Skam for hiin gamle Historieskriver at strande paa. Selv om det var en afgjort Sag, at de første Mennesker virkelig havde boet i Nærheden enten af Hindukusch eller Ararat, og at altsaa saavel Slavernes som Skandinavernes og Tydskernes, saavel Kelternes som Latinernes og Grækernes Forfædre oprindelig vare udvandrede fra et saadant Ursæde, saa var dog ikke Sagen dermed vundet for Orientalerne af deres selvbeskikkede, vel at mærke europæiske Advokater — thi til at forsvare sig selv, dertil have disse de europæiske Lærdes asiatiske Clienter aldrig været i Stand. Thi, for det Første kunde jo de fleste og for Menneskeheden vigtigste Opfindelser allerede have existeret för Udvandringen og skyldes de fælles Forfædre, saa at Fortjenesten i den Henseende altsaa ingenlunde med större Ret kan tillægges de i Ursædet Tilbageblevne, end de mod Vesten Udvandrede; og, for det Andet, kunde der endog, hvis Opfindelserne virkelig stamme fra en senere Tid, være al Grund til snarere at betragte de udvandrede Stammer, der i den os bekjendte Tid ogsaa altid have spillet Hovedrollen i den menneskelige Civilisations Historie, som de egentlige Opfindere, da det jo er en af Historien godtgjort Kjendsgjerning, hvis egentlige Grund ogsaa med Lethed lader sig forklare, at de første Spor til et virkelig literært Liv hos de oprindelige Folk som oftest have viist sig för hos disses udvandrede Aflæggere, end i selve Stamlandene: hos Grækerne f. Ex.

aldeles svare til de 16 ældste Runer, om hvilke det i Norden gjaldt at de vare opfundne af Odin selv i Tidens Ophav, i Hovedsagen ganske stemmer med den nordiske Mythe om Heimdal, der sex Generationer efter at Guderne i Fornjots Tid havde forladt Jorden under Navnet Rig vandrede om

---

fornemmelig i Colonierne og paa Øerne, hvorfra alle de ældste og berömteste Digtere stammede, hos Nordboerne i Island og paa Skotternes vestlige Øer, samt endelig for det tydske Sprogs Omraade hos Angelsaxerne i England og Møsogotherne mod Sydost. Selv med Hensyn til det græske Alphabet kunde der anføres vægtige Grunde for at det ikke godt kan være af blot semitisk Oprindelse; thi om man end, gaaende udfra Troen paa Kadmos og Bogstavernes virkelig pheniciske Oprindelse, som en Følge heraf tillige har gjort sig Umage for ogsaa at bevise de græske Bogstavnavnes semitiske Oprindelse, saa er dette meget langt fra at være bedre begrundet end alt det Øvrige. Jeg kan her naturligvis ikke gaae udførlig ind paa at vise dette, men et Par Exempler kan jeg dog anføre. Naar man saaledes siger at det græske „Alpha" er en Fordreining af det hebraiske „Aleph" (en Oxe, jfr. Lepsius, Über die Anordn. etc. des semit. etc. Alphabets, S. 4), saa indsees det let, at man dog med ligesaa stor Ret kunde sige, at det var et ægte græsk Ord af samme Rod som „*Alpheus*", Navnet paa en af Grækernes berömteste Flodguder, et Ord, der utvivlsomt maa være beslægtet med vort „*elfr*" (en Flod), om vi end nu ikke længer kjende selve det græske Stamord; og dette bliver næsten til afgjort Vished, naar man betænker at den første Rune ogsaa hedder „*Ár*" (d. e. Aar og Begyndelse), af Grundlyden „*á*" (en Flod), thi man maa her ikke glemme at ogsaa Verdens Begyndelse udledede man i Norden fra strömmende *Urfloder* (Elivágar), medens paa den anden Side den semitiske Benævnelse paa Begyndelsesbogstavet godt kan staae i Forbindelse med den for alle oprindelige Mythologier — sikkert ogsaa den græske, hvis ikke uheldigviis alle Grækernes os opbevarede Kosmogonier først begyndte paa et senere Stadium (efter Ymers Drab) — fælles Forestilling om en Ko eller Oxe (*Auðhumbla, Abudad,* o. s. v.) som det første Dyr. [*Uxi* paa Islandsk af Verbet *vaxa,* betyder egentlig „Voxeren", og man seer altsaa ogsaa her hvor nöie den mythologiske Forestilling om det første, blot legemlig Voxende, oprindelig er sammengroet med selve Benævnelsens etymologiske Betydning, saa at begge endog, Sprog og

blandt Menneskene for at forædle dem, og ved den Leilighed blev Fader til Rig Jarl, Kong Dans Bedstefader og den første Dødelige, der af Heimdal selv indviedes i Runernes Hemmeligheder — en Mythe der igjen omtrent, hvis man kan troe Platons Vidnesbyrd, gjenfindes hos Ægypterne, hvor det heed at Guden Thoth (= Grækernes Hermes, og endnu nærmere den nordiske Heimdal), under sin mere menneskelige Op-

---

Mythologi, i dette som saa mange andre Tilfælde kun kunne tænkes at være lige gamle]. Men hvis dette kan siges om „Alpha", saa gjælder det endnu mere om „*Beta*", at det slet ikke kan være nogen blot Fordreining af det semitiske „Bet" (et Huus); den tilsvarende nordiske Rune hedder „*Bjarkan*" (af *björk*, en Birk), og naar man nu betænker, at *betula* endnu paa Latin betyder en „Birk", saa forudsætter dette höist rimelig en lignende ældre Betydning for det for Græsk og Latin fælles Grundord „Beta" (jfr. *βατυς*, en Tjörn, og *beta*, en Bede), og der kan altsaa næppe være Tvivl om at „Birk" virkelig er Bogstavnavnets oprindelige Betydning, men slet ikke „Bet". Og naar nu hertil kommer, at Gesenius selv har maattet tilstaae, at vi slet ikke kjende nogen Tid, da Semiterne have haft færre end 22 Bogstaver, saa synes det virkelig som man langt snarere var berettiget til at betragte det hebraiske Alphabet som yngre i sit Væsen end det nordiske og græske paa kun 16 Bogstaver; og under alle Omstændigheder bliver det höist tankeløst, at ville udlede disse fra hiint, naar man betænker, at i det Mindste i Norden Runernes Navne saa inderlig ere sammenvoxede med mythologiske Forestillinger, der sikkert vare blevne fordunklede hos Hebræerne under disses vedvarende men frugtesløse, og tildeels kun af forfængelig Stolthed nærede Bestræbelser for at hæve sig over deres egne Stamfællers og alle andre Folks oprindelige Hedendom til Troen paa den eneste sande Gud, de dog hverken vilde anerkjende eller vare istand til at forstaae, da han endelig aabenbarede sig selv. Men lad nu dette forholde sig som det bedst kan, thi min Mening har det, som sagt, slet ikke været, at ville paastaae noget Positivt i denne Sag; jeg har kun villet gjöre opmærksom paa den fuldstændige Mangel paa historisk Gehalt, eller i det Mindste absolut Troværdighed i de gjældende Theorier om Bogstavskriftens Oprindelse, der ikke en Gang synes at indeholde ligesaa megen Sandhed som Plinius bekjendte: „*ex quo apparet æternum literarum usum*" (Hist. Nat., VII, 57).

træden som en jordisk Konges Raadgiver (= den anden Hermes[1], Aabenbareren af de ægyptiske Viisdomsbøger?), havde i Kong Thamuz Tid opfundet Alphabetet, der dog efter Kongens Ønske ikke blev gjort almindelig bekjendt, for at

[1] Det er först ved at sammenholde det citerede Sted hos Platon (Phædrus, 49. ed. Steph., III, 227) med Manethos Beretning om den anden Thoth (Syncelli Chronogr., p. 40 Goar), at man kan faae en, om end kun ufuldstændig Forestilling om, hvad Ægypterne egentlig troede om denne Guds Optræden iblandt Menneskene til forskjellige Tider. Jeg kan derfor ikke Andet end forundre mig over at Bunsen, i sit forresten saa fortrinlige Værk om Ægypten, aldeles ingen Hensyn synes at have taget, hverken til denne eller til de øvrige hos Platon forekommende Beretninger om Ægypten, som f. Ex. om Øen Atlantis; thi saa tankeløst det end altid har været, at ville søge virkelig Historie i disse Udsagn, saa sikkert maa det paa den anden Side antages for at være, at de dog ingenlunde ere opfundne af Platon eller Solon, om de end rimeligviis ere noget forvandskede ved Sammenblandningen med græske Forestillinger, og man bör derfor snarere kun betragte dem som værdifulde, og i Hovedsagen virkelig ægte, Bidrag til Ægyptens Mythologi og Sagnhistorie, der maa være os saa meget desto velkomnere, som der af saadanne i det Hele taget ikke ere os opbevarede mange fra Oldtiden. Hvad selve Manetho angaaer, saa har ogsaa hans desværre tabte Værk uden Tvivl været af samme Art, langt snarere mythologisk og sagnhistorisk end virkelig historisk, og vistnok opfyldt med en Mængde Fortællinger, vi nu kun vilde kunne regne til Fablerne, hvor inderligen end Manetho selv og hans Samtidige rimeligviis have været overbeviste om deres afgjorte historiske Sandhed; og man kan derfor ikke tillægge den af Bunsen og Andre anførte Grund mod det ovenfor anførte Sted af det paagjældende Værk hos Syncellus som *uægte*, nogen videre Betydning, „da det ikke har en tilstrækkelig *historisk Charakter*" — thi en saadan kan hiint Værk netop aldeles ikke have haft i Virkeligheden. Den hele Beretnings aldeles sagnhistoriske Charakter fremgaaer derimod tydelig af den paapegede Overensstemmelse med de tilsvarende nordiske Forestillinger om Heimdal, Damp og Dan, saaledes som disse findes fremstillede i det ældgamle Rígsmál, og, hvor dette uheldigviis afbrydes paa Grund af Manuscriptets Ufuldkommenhed, efter den nu tabte Skjöldungasaga i Arngrim Jonssons haandskrevne Supplement til Danmarks Oldhistorie.

ikke, som det synes, Brugen af Hieroglypherne, der saa godt kunde exploiteres af Præsterne, skulde blive mindre almindelig.

Men denne Side af Sagen, der dog er den eneste, hvoraf der virkelig kan ventes noget Udbytte, da den ikke fordrer andet af Sagnet end det, det i Virkeligheden kan yde, er det nu netop der fornemmelig maa lide under og træde i Skygge, naar der experimenteres altfor meget med saadanne Mythers formeentlige historiske Grundlag; og man kan derfor aldrig for bestemt afvise alle slige Forsøg, der heller ikke have stiftet mindre Skade i Nord end i Syd, eller bragt mindre Forvirring indi Theorierne om Nordens Bebyggelse, end Grækenlands og Italiens. Thi hvor urimeligt og forvirrende er det ikke f. Ex., for dog ogsaa at anføre Noget fra Norden, at begrunde en heel videnskabelig Theori, om de nordiske Landes Beboelse af finnlappiske Folkefærd i en forhistorisk Tid, hovedsagligen kun paa de gamle Nordboers egne Forestillinger om en Indvandring fra Öst under Anførsel af Heroer, hvis Slægt førtes op til den ældgamle F o r n j o t, der ganske rigtig kaldtes en „Finne Konge"? Det var Nordens mægtigste Høvdingeslægter, Grundlæggerne af al social Orden i de af dem besatte Lande, og de ivrigste Dyrkere, hvis ikke Skabere, af Eddadigtenes herlige Sprog og Nordens vældige Gude- og Helte-Sagn, der saaledes udledede deres Oprindelse fra hiin mægtige Arilds Konge, hvis Rige de ganske vist satte i det nuværende Finland og deromkring, men hvis ene Sön, ham som Nordmændene stamme fra, dog ikke destomindre herskede over Vindene, den anden, som de Danske stamme fra, over Vandene, og den tredje endelig, Svenskernes Stamfader, over Ilden; og hvor aldeles umuligt er det nu ikke i Virkeligheden at tænke sig, at de dog alligevel, trods Sprogenes store Ulighed, skulde stamme fra de Folk, vi nu kalde Finner og Lapper, og hvis Sprog og Mythologi man först har begyndt at uddanne og tildeels lave i dette Aarhundrede? Men Forestillingen var ogsaa ingenlunde den i selve Oldtiden,

trods Navnet „Finner", thi Forholdet er her kun igjen aldeles det samme, som vi för have bemærket hos Grækerne, at næsten alle Benævnelser paa de rundt om Nordboerne boende Folk ene og alene stamme fra disse selv, enten de nu kun findes i disses gamle Mythesagn, eller ogsaa senere ere gaaede over til at betegne de virkelige Folk, man forefandt i de Lande, man för kun havde betragtet som tilhørende aldeles mythiske Stammer og sin egen Slægts Forfædre eller Frænder; og jeg veed i Virkeligheden ikke, hvilket större Beviis man kan önske, for at Nordboerne og de med dem oprindelig saa nær beslægtede, men senere med fremmede Elementer mere blandede, Tydskere, altid have været det egentlige Culturfolk for det nordlige Europa, ligesom Grækerne vare det for Sydeuropa, end netop dette, at næsten alle dem omgivende Folk have mere eller mindre antaget de dem oprindelig af Nordboerne, men ene og alene efter disses egne Forestillinger, givne Navne. Ordet *Finnr*, der jo ogsaa i Norden og Tydskland var et Egennavn, selv i höitberömte Kongeslægter, som den söndmørske i Norge, hvor den i den historiske Tid optræder under Arnmødlingernes berömmelige Navn, og hos „Friserne" i Tydskland, der i det Hele taget svare til de nordiske „Mører", og hos hvilke Folkvaldingerne herskede, der senere droge til England — dette Ord kommer oprindelig kun af den samme Rod, som Verbet *finna*, at „finde", uden Tvivl beslægtet med det tydske „fein" og det danske „fiin", og betyder altsaa egentlig kun den „opfindsomme", eller saadant noget. Det er desuden identisk med Ordet *fiðr*, hvoraf *fjöðr*, en Fjeder, og staaer i det Hele taget i den nöieste etymologiske Forbindelse med det latinske Ord „penna", hvoraf igjen det afledede Ord „pennini", eller „apennini" (med *a* paragogicum); som bekjendt, den almindelige Benævnelse paa Italiens midterste Bjergryg, Italiens „Kjøl", som man senere, eftersom de geographiske Kundskaber udvidede sig, overførte paa en Deel af Alperne og forklarede paa mange absurde Maader, men som öiensynlig i Begyndelsen kun har sin Op-

rindelse derfra, at de gamle italienske Stammer have troet, at der paa disse Bjerge boede et Folkefærd, om hvilket de maa have gjort sig aldeles de samme Forestillinger som de gamle Nordboer om „Finnerne": det vil sige, at det var etslags kunstfærdige, tildeels overmenneskelige Væsener, som Alfer og Dverge, eller endog Jætter, thi paa denne Maade er det egentlig at Ordet oprindelig brugtes iflæng, imedens dets virkelige Betydning endnu stod klar for Folket. I denne Ordets Grundbetydning, og den dermed selvfølgelig forbundne Forestilling om Finnerne, som et opfindsomt og kunstfærdigt Alfefolk — den nordiske Dædalos, Vølund, kaldes saavel Sön af en *Finne*konge som „*álfa* ljóði", og endog en „fránn *ormr*" som Fofner, der dog ogsaa kaldes en Jætte, men hans Broder, Regin, en Dverg — maa derfor ogsaa Grunden søges til Nordboernes bekjendte Tro paa de i det nordlige Sverrig og Norge, og paa Bjergene omvankende, halvvilde Nomaders store Dygtighed i alle Hexekunster, o. s. v.; thi de antoge dem uden Tvivl oprindelig for Folketroens virkelige Finner, og maatte altsaa tillægge dem disses Egenskaber, medens de derimod ved Benævnelsen „Lapper", der ikke mindre er af nordisk Oprindelse, snarere kun udtrykkede deres Foragt for dem som en forkrøblet og underordnet Menneskerace. Den aldeles tilsvarende Benævnelse hos Kelterne var „Petter", der af Romerne fordreiedes til „Picti", om hvilke det, som bekjendt, var en almindelig Folketro i de vestlige Lande, at de oprindelig havde beboet den nordligste Deel af Skotland tilligemed Orknöerne, paa hvilke Steder de derfor ogsaa meget naturligen i keltiske Sagn forvexledes med de senere nordiske Erobrere, uden at der dog derfor er nogen Grund til at antage at Navnet oprindelig tilhørte disse, paa hvilke det utvivlsomt kun er overført af de undertrykte Folk; thi at Ordet oprindelig er keltisk, det sees tydeligst deraf, at det ikke alene lige fra Oldtiden af tillige har holdt sig som den almindelige Benævnelse paa Befolkningen i det franske Landskab *Poitou*, men endog tillige i sin oprindelige Betydning i de fra Be-

gyndelsen af keltiske Franskmænds og Englænderes daglige Sprog, hvor „*petit*" og „*petty*" endnu som bekjendt betyder „lille", et Begreb der ganske svarer til de oprindelige folkelige Forestillinger om „Petterne" [1], ligesom man ogsaa i Nor-

[1] Det er maaskee ikke overflødigt her udtrykkelig at bemærke, at der i de virkelig historiske Kilder ikke findes den allerringeste Anledning til at antage, at, med Undtagelse af de romerske Erobrere og maaskee enkelte græske og pheniciske Colonister eller Handlende, nogensinde andre Folkeracer have besat de britiske Øer eller Frankrig, end de to, hvis Sprog endnu stedse høres der, den keltiske nemlig og den nordisk-germaniske, og alle Undersøgelser om Picterne som et særegent Folk maa derfor i Forveien betegnes som aldeles forfeilede. I Anm. C til Sir W. Scotts *Pirate* findes der et mærkværdigt Exempel paa den ægte skotske Folketro, om Picterne som smaabitte Folk, fortalt paa den store Sagafortællers egen humoristiske Maade, og jeg henviser derfor til dette Sted; naar derimod Prof. P. A. Munch (Norsk Folkekal. 1853, S. 16) synes at tvivle om at saadanne Forestillinger om Picterne netop ere de ægte og oprindelige, saa behøver jeg kun at henvise til det fra den almindelige Betydning af det franske Ord „*petit*" hentede Beviis, der i denne Henseende er afgjörende, og jeg skal her kun tilföie, at ogsaa den engelske Benævnelse paa en Alf eller Nisse, *pexy* eller *pixy*, utvivlsomt endnu er beslægtet med Ordet „Pet", der, efter Sir Walters Sigende, i det gutturale gæliske Sprog udtales som „Peght". Forresten maa jeg endnu bemærke at ogsaa i det Islandske findes der beslægtede Ord som *peita*, *petta*, *petti*, *pati*, der alle med Hensyn til Betydningen synes at staae i et eller andet Forhold til den oprindelige Forestilling om „finsk", uden at det dog endnu lader sig afgjöre, om de blot ere laante fra Keltisk eller om der her ikkun finder et oprindeligt Slægtskab Sted, da Forholdet imellem de nordiske og keltiske Sprog endnu er meget langt fra at være tilstrækkelig undersøgt. Bopp, Zeuss og Leo, o. s. v., ere i denne Sag meget langt fra at have truffet Kjærnen, og den sammenlignende Sprogforskning har i det Hele taget været altfor optaget af Sanskrit som den forformeentlige Hovedkilde til al sproglig Viden, til at kunne stifte den Nytte, den ellers efter sin Natur burde være i Stand til, naar Forskernes Blik var mindre hildet og deres Kundskab til de forskjellige Sprog, der skal sammenlignes, mere paalidelig, end den hidtil har været.

den selv ved Egennavne holdt af Sammenstillinger som „Fiðr hinn *litli*" og „Álfr hinn *litli*", fordi man egentlig tænkte sig disse Væsener som meget smaa, eller i det Mindste i Stand til at vise sig i en saadan Skikkelse. Jeg troer derfor ikke at man efter disse Exempler behøver at finde det forunderligt, naar i det gamle Sprog Ordene „*finnr*", „*álfr*" og endog „*jötunn*" — Jætten Svaði paa Dofre, der troedes at være en Sön af Thor, kaldes undertiden en Finn — oprindelig i en vis Henseende næsten brugtes som Synonymer, og med Hensyn til det för Yttrede om en lignende oprindelig Betydning i Folke-Benævnelsen „Friser", saa er det tillige meget heldigt, at den i det Mindste paa eet Sted af en gammel Skjald bruges aldeles som eensbetydende med Dverg. Det fortælles nemlig om Harald haarderaad (Fornm. Sög., VI S. 362), at der var blevet foræret ham en lillebitte Mandsling, der i enhver Henseende var voxen som en Dverg, hvorfor det ogsaa morede Kongen, at lade ham iføre sin egen svære Brynje, og saa træde frem paa Hallens Gulv med Kongens Hjælm paa Hovedet og Sværd i Haand, for derpaa at opfordre Skjaldene til nu at improvisere en Strophe om ham. Ved en saadan Leilighed var det da, at den bekjendte islandske Skjald, Sneglu-Halli, fremsagde følgende komiske Vers om Mandslingen, hvis Navn var Túta:

Færðr sýndist mèr frændi
Frísa kyns í brynju,
gengr fyrir hirð í hríngum
hjálmfaldinn kúrfaldi;
flær at eld í ári
úthlaupi vanr Túta,
sèk á síðu leika
sverð rúghleifa skerði.

„Jeg saae *Friseslægtens* Frænde ifört en Brynje, for Hirden træder i Ringe den hjælmsmykkede Mandsling; vant til at gjöre Udfald, flygter ikke Túta for Ild i Morgenstunden,

men jeg seer Sværdet hænge ved Siden paa Rugbrødenes Bane."

Her er det öiensynligt at der med Udtrykket „Friseslægtens Frænde" aldeles ikke menes noget andet end Finneslægtens eller Dvergeslægtens Frænde, og det er derfor ogsaa uden videre Betydning, naar Sagaen ellers i Forbigaaende siger at Túta var af „frisisk" Slægt, thi hvis der hermed i det Hele taget, hvad der ingenlunde er afgjort, sigtes til den Afdeling af det tydske Folk, ved hvilken Benævnelsen „Friser" virkelig er bleven hæftende, saa grunder dette sig aabenbart kun paa en mindre correkt Opfatning af Halles Ord. Den oprindelige Overensstemmelse af Betydningen i „Fries" og „Finn" godtgjöres desuden ogsaa blandt andet, af den tilsyneladende uvigtige, men i dette Tilfælde dog saa temmelig afgjörende Kjendsgjerning, at en lignende Hudsygdom som den der i Norden kaldes „Finner", i Tydskland ogsaa benævnes „Friesel", thi heraf sees det tydelig at det samme Begreb oprindelig ligger til Grund for begge Ord, i det de nemlig paa samme Maade anvendtes for kun at betegne en lillebitte fremstaaende Ting, hvormed det ogsaa stemmer overeens at et af Dvergenes Navne er *Nabbi*, d. e. en lillebitte Top. Og endelig maa det heller ikke glemmes, at Finner og Friser, hvilket ogsaa N. M. Petersen har bemærket (D. Hist. i Hedenold, I, S. 333), ofte ligefrem forvexles i gamle Sange, thi tages der nu tillige Hensyn til det för omtalte Slægtskab imellem de mythiske Forestillinger om „Friser" og „Mører", og erindrer man desuden at disse Sidstes nærmeste Naboer i Norge kaldtes „Firðar", en Benævnelse der ingenlunde blot betegner dem som Indbyggere af Fjordene, men ogsaa ligefrem kan oversættes ved „Søfarerne", og öiensynlig har Hensyn til ældgamle mythiske Forestillinger om dem som etslags nordiske Phæaker — saa har man i den rigtige Forstaaelse af disse tre Folkenavne Nøglen til meget, der ellers saa meget desto snarere maatte forekomme urigtigt og forvirret i den nordiske Sagnhistorie, som det ikke engang altid forsto-

des rigtigt af de gamle Sagnberettere selv, som Saxo. I Virkeligheden kan der ikke være nogen Tvivl om, at den ældgamle nordiske Forestilling var, at der fra Fjordene og Møre var udgaaet en „Friserslægt" til de nordlige britiske Øer og Færøerne, og det af Suhm anførte gammeldanske Udsagn (Crit. Hist. af Danmark, II, 153), at det Britannia, Kong Frode undertvang, ogsaa benævnes *Frisland*, er derfor ingenlunde saa feilagtigt som han troede: thi den Kong Frode Haddings Sön, som Saxo lader bekæmpe Skotter og *Friser*, medens Fridleif bekriger Irerne, er i Virkeligheden ingen anden end den samme, der ellers kaldes Frode *friske*, samt endelig, og det er her Hovedsagen, den samme som Sagnet endnu gaaer om paa Færøerne, at han var den første Nordbo, der fra Danmark bebyggede disse. Det maa i det Hele taget bemærkes, at Danmarks mythiske Skjoldungeslægt, med alle sine Froder, fra Oldtiden af sættes i en inderlig Forbindelse med Kongeslægten i Fjordene i Norge, i hvilken Navne, der begynde med *Frey* og *Frið*, ere de almindeligste, som Freygarðr (Saxo's *Fröyarus*), Freysteinn, Friðgeir o. s. v.; og da det nu er mest sandsynligt at de nordligste af de britiske Øer, ligesom Færøerne og Island, fra Norden af fornemmelig og først ere befolkede af disse Slægter, der ganske vist, naar man forstaaer Ordet rigtigt, kunne betegnes som „frisiske",[1] saa tager man vist ikke storligen feil, naar man

---

[1] „Alfernes Land gave Guderne i Tidens Ophav til Frey som Tandgave", siges der i Grímnismál, og Frey tænktes derfor ogsaa at staae i nær Forbindelse med Friserne, som alle Alfeslægter. Frey kaldtes „fólkvaldr goða", Gudernes Anfører i Kamp, fordi Hedningerne uden Tvivl paa en Maade tænkte sig ham som Odins Staller, eller Stedfortræder, og det fortjener derfor ogsaa at lægges Mærke til, at Frisernes berömteste Konge i de bekjendte angelsaxiske Digte kaldes „Finn *Folkvalding*": thi heraf sees det tydelig, at der hos Sydgermanerne, eller Tydskerne, maa have hersket de samme Forestillinger om denne Kongeslægts Forhold til Frey, som i Norden om Kongerne i Fjordene i Norge, hvor dette, som ovenfor viist var an-

erklærer den i Zeniernes bekjendte fabelagtige Reisebeskrivelse forekommende Benævnelse paa Færøerne som „Frislanda", for kun en middelalderlig Efterklang af langt ældre nordisk-germaniske Forestillinger, om hvis Tilværelse i de nordlige Lande vi egentlig have den allerældste Efterretning i Prokops saa omtvistede Beretning om den nordvestlige Ø Brittia, hvorhen de Døde bragtes fra Fastlandet, som til et andet Haddingeland. Det ligger i selve Sagens Natur at efter at Island og Færøerne vare bebyggede af Nordboerne og virkelig inddragne under den bekjendte Verdens Omraade, saa kunne ikke længer saadanne Forestillinger om dem vedblive at holde sig snarere end de för havde kunnet det med Hensyn til Øen Brittia, efter at Angelsaxerne virkelig havde befolket England, og den först i Middelalderen atter indtraadte Afslutning af hine Lande fra den øvrige Verden, behøvedes derfor ogsaa til atter at kalde dem ilive; men i den endnu fjernere Oldtid, för Grim kambans og Naddodds Tid, kunne vi derfor ogsaa saa meget desto mindre tvivle om at Forholdet var et ganske andet, og det er vist ikke uden Grund at den mythiske Kong Frode, der först befolkede de i Taage indhyllede Færøer, sættes i Forbindelse med Haddings Slægt, eller at Færingerne endnu fortælle (jfr. Winther, Færøernes Historie, S. 12), at deres Øer i Begyndelsen kun besøgtes af et Folk, der alene kunde seile i de mörke Nætter, thi man kommer herved uvilkaarlig til at tænke paa de irske

---

tydet i Navnene paa en anden Maade. At Grim kamban, Færøernes förste norske Bebygger, der tænktes samtidig med Ragnars Sönner, og om hvem det hedder at han efter sin Død tilbades som en Guddom, ogsaa virkelig var fra Fjordene, bliver sandsynligt deraf at Tilnavnet *kamban* senere kun forekommer (i Flatøbogen) om Kong Vémund i Fjordene; dog bör det ikke glemmes, at de fjordske Høvdingeslægter tillige igjennem den berömte Hrafnistaslægt vare nöie forbundne med de hålogalandske, og at *Kambans*-Slægten derfor ogsaa alligevel og maaskee snarere oprindelig kan have stammet fra det nordligste Norge.

Thuatha-de-Danan, Kelternes Haddinger, der aldrig seilede undtagen indhyllede i Taage, eller de nordiske *Njarer* i Völundarkviða, et Slags Svartalfefolk, hvis Konge hed *Niðuð* (*Næ*kongen eller den Mörke), og som, ligesom de tydske *Arii* hos Tacitus, kun kæmpede om Natten under „den halve Maane". Alt dette ere ældgamle Forestillinger, i hvilke det ikke hjælper stort at søge virkelig Historie eller Geographi, da deres eneste Grundvold dog er og bliver den gamle Sætning: „mart býr í þokunni", der er saa meget som boer i Taagen; og Sagn, der ere byggede paa en saadan Grund eller paa en virkelig Verdensanskuelse, ville vistnok altid bevares længere end den virkelige Historie hos et uoplyst men opvakt og phantasirigt Folk, idet deres Gjenstand i det Höieste kun forandrer Sted, saaat f. Ex. det mythiske Fabelland kun rykker længere imod Vest, naar Oplysningen kommer fra Øst, eller omvendt.

Men jeg behøver vist ikke at anføre flere Exempler for at vise, at man ikke saa uden videre kan bygge historiske Hypotheser om Folkevandringer o. s. v. alene paa de overleverede Folkenavne, og at man i det Mindste gjör bedst i først at undersøge, hvorledes det egentlig hænger sammen med deres Oprindelse. Kun med Hensyn til Fornjot skal jeg endnu anføre, at det Ord er ligesaa oprindelig nordisk som Alt det øvrige og betyder egentlig kun „den gamle Jyde", i hvilken Henseende det derfor heller ikke er umærkeligt, at hans Land, der ganske vist altid sagdes at være det nuværende Finland, dog tillige undertiden kaldes Jótland, d. e. Jylland, ligesom der jo ogsaa i dette, som i det egentlige danske Jylland, findes en Viborg og i Oldtiden endog efter Hálfdan Eysteinssonssaga, ogsaa synes at have været en Álaborg — thi Consequentsen er her altfor stor og det Hele for inderlig sammenvævet med den øvrige Sagnhistorie, til at man skulde antage det for blot systematiske Opfindelser af flere med hinanden ubekjendte Sagaskrivere, der aldeles ikke, uden en i Forveien indbyrdes aftalt Plan kunde have været istand

til saadant Noget, og heller aldrig gik ud paa det, og der maa derfor her snarere ligge til Grund en i Oldtiden almindelig bekjendt Forestilling om Benævnelsen „Jótr", hvis egentlige Betydning det endnu ikke er lykkedes mig at komme paa Spor efter.[1] Derimod kan jeg her tilföie en mere tilfredsstillende Forklaring over et andet Folkenavn, der overhovedet staaer i nær Forbindelse med Finnernes, og heller ikke har været mindre misbrugt end dette, til deraf at lave en, som virkelig Historie for det tschudiske Folk naturligviis aldeles forkastelig, Oldtidshistorie for Europas nordostligste Lande, jeg mener Bjarmernes: thi heller ikke dette Ord er i Virkeligheden eller oprindelig andet end Nordboernes ældgamle Benævnelse paa det mythiske Folk imod Solens

[1] Ordet *jótr* bruges af gamle Skjalde appellativt = *jaxl*, en Kindtand, og der synes altsaa at være et Begrebsslægtskab imellem det og *jötun*, af Stammen *eta* eller *at*, hvoraf ogsaa *atall*, saa at Grundbetydningen synes at være „uregjerlig Heftighed". Skjöndt Fornjots Sönner, som bekjendt vare Elementarguddomme, saa maa man dog ingenlunde, som flere Lærde have gjort, forvexle ham med selve Urjætten Ymir, der altid tænktes at være mange Generationer ældre; men saare smukt anvendes den ægte gamle Forestilling af Skjalden Svein i et opbevaret Brudstykke af det i Oldtiden saa berömte *Norðrsetudrápa*, der var digtet om de modige Sømænds farlige Farter til de samme iisdækkede Farvande, hvor Englænderne endnu söge Sir John Franklin:

Tóku fyrst til fjúka,
Fornjóts synir ljótir
. . . .
Hlès dætr, á við blèsu.

„Læs Døttre begyndte først at fyge og *Fornjots stygge Sönner* pustede over Bord."

Man seer her tydelig Forskjellen paa den gamle Skjald og de senere Lærde, thi om han end sikkert tillige betragtede Fornjot som en „Finnekonge", skjöndt vistnok af en heelt anden Art end de senere historiske Konger, saa glemmer han dog ikke derfor Sagens Kjærne. At Angelsaxerne tillige kjendte Fornjot, er sikkert af deres Navn paa en Plante „Forneotes feolme".

Opgang, der senere paa Grund af Handelsforbindelser med og nordiske Vikingetog til disse Egne, samt ogsaa formedelst de nordisk-russiske Kylfingers endelige Underkastelse af Landet, virkelig, saaledes som Navnet paa Staden Perm endnu viser, gik over til bestemt at betegne Landene i Sydost for Archangelsk til henimod Uralfjeldene. *Bjarmi* betyder endnu den Dag i Dag paa Islandsk: „Skin" eller „Morgenrøde", ligesom ogsaa Ordets Grundstamme er den samme som i *bjartr*, lys, og man seer altsaa at „Bjarmer" oprindelig ikke vil sige andet end „Morgendæmringens Mænd", ligesom hos Grækerne „Phønix" kun betyder „den Skinnende", og saavel disse som de ikke mindre mythiske Serker, der tænktes at boe endnu længere mod Sydost og over hvilke Sværdkongen Hjarrandi, den berömte Hèðins Fader troedes at herske, ligesom de i det Hele taget ganske svare til Grækernes Æthioper, havde derfor ogsaa oprindelig sin Plads i den nordiske Folketro og Sagnhistorie; thi at „Serkr", skjöndt det senere, oprindelig vistnok af Væringerne og andre med Syden bekjendte Nordboer, anvendtes som aldeles eensbetydende med „*Saracen*" — en Benævnelse hvis etymologiske Oprindelse forresten nok er usikker — dog alligevel fra først af kun er et ægte og ældgammelt nordisk Ord, sees tydeligst deraf, at ogsaa det er et, selv hos Saxo forekommende Egennavn i Høvdingeslægter paa Hálogaland og i Sogn i Norge, ligesom det ogsaa öiensynligt er af samme Rod som det sjældne Verbum „*sarka*" (ikke „*sárka*", som Dr. Sv. Egilsson vilde, thi det er sproglig urigtigt), hvoraf Sörkvir, ogsaa et Egennavn i sognske Slægter og tillige anvendt som Tilnavn for en berömt Viking og Landnamsmand i Island, Eyvindr *sörkvir*, der selv ogsaa stammede fra Sogn, og hvis oprindelige Betydning: „at rødfarve"[1]

---

[1] Det siges i Sagaen om Thidrek af Bern (S. 247) at det Sted, hvor Kongestævner holdtes, heed „Sarkasteinn" (Kampstenen, den røde Steen?), og man kommer herved uvilkaarlig til at tænke paa

(jfr. Sn. Edda, II, 493) heldigviis endnu er os opbevaret i følgende Vers af Hallfred om Kong Olaf Tryggvesön:

„Kunni gramr at gunni,
gunnþinga hjörmunnum

den i Gudesagnene saa berömte „Singasteinn" (d. e. „Sangstenen", thi „*singva*" for „*syngja*", beslægtet med „*Són*", der mærkværdigt nok baade betyder „Samklang", „Forsoning" og „Blod", forekommer i Thorarin den Sortes herlige „Máhlíðingavísur"), ved hvilken Loke kjæmpede med Heimdal om Brisingesmykket, en Kamp, der efter alle gamle Forestillinger utvivlsomt tænktes at have fundet Sted enten ved Solens Nedgang eller Opgang, eller maaske snarest begge Dele, ligesom den ægte græske hos Homer (Od. I, 23-24) alene gjældende Oldtidsforestilling om Æthioperne jo var, at de boede „yderst af alle Mænd" saavel imod Solens Opgang som dens Nedgang. Men Overeensstemmelserne imellem græsk og nordisk Sagnhistorie ere i det Hele taget næsten utallige, og jeg skal her kun anføre om Hèðinn, der i Modsætning til den mörke Högne altid tænktes som „rødklædt" og glimrende (Skarthèðinn kaldes han i Sólarljóð), at han i Virkeligheden i meget svarer til Grækernes Memnon, Morgenrødens Sön, ved hvilken ogsaa Hjadningesagnet gjentager sig paa en vidunderlig Maade, idet Grækerne fortalte, at Zeus af Memnons Aske havde ladet opvoxe Fugle, „der hvert Aar kæmpede om hans Grav". Det er den evige Gjentagelse af Dødskampen der her er det Afgjörende, og ligesom man i Norden altid tænkte sig at „Hjadningernes lystige Leg" hver Gang begyndte i Dagbrækning med Solens Opgang, medens de om Aftenen ved Solnedgang bleve forvandlede til Steen, saaledes var det jo som bekjendt en gammel Tro om Memnonssöilerne at de om Morgenen udsendte glade men om Aftenen sørgelige Toner — en i sig selv höist naturlig Forestilling om noget *klangfuldt* ved Solens Fremtræden, hvorpaa alt den dybtskuende Grimm (D. Mythol., 703) har gjort opmærksom, men som desuden ogsaa bevises for Nordens Vedkommende derved, at Heimdal, der blandt andet ogsaa var en Morgendæmringens Guddom, tillige kaldes den „aarle gjaldende". Men „Hèðin" selv og „Hjaðningerne", hvis Navne tillige staae i en etymologisk Forbindelse med „Höðr" og „Haddingr", minde dog ogsaa om de kadmæiske „Sparter" — og Kadmos var jo ogsaa „phønicisk".

margr lá heggr um hogginn,
holdbarkar rá s a r k a."

„Kongen forstod i Kampen — mangen en Kriger laa der hugget med Sværdets Mund — at rødfarve Brynjetenen (Sværdet)."

Dog, som sagt, jeg behøver nu vist ikke at anføre flere Exempler paa, hvorledes det egentlig hænger sammen med en Mængde Folkenavne, der altfor ofte ere blevne benyttede til som vigtige historiske Beviser at understøtte denne eller hiin Hypothes om de forskjellige Landes Bebyggelse. Men Sagen er den, at vi i Virkeligheden ikke kunne sige det allermindste herom, undtagen for saa vidt vi kunne *antage* det for omtrent sikkert, at Europa maa være befolket fra Øst, medens da igjen utvivlsomt de østen for et vist fælles Udgangspunkt beliggende asiatiske Lande atter maa være befolkede fra Vest: thi uomtvistelig historiske og sammenhængende Efterretninger er det meget langt fra at vi kunne siges at være i Besiddelse af længere tilbage end omtrent til Midten af det 7de eller 8de Aarhundrede för Christus, det vil sige en 5 à 6 Generationer för de ældste Historieskriveres Tid. Herodot skrev først i det 5te Aarhundrede og kun sex Slægtled i Forveien have vi allerede Mytherne om Gyges o. s. v., medens alt ældre utvivlsomt kun hører Sagnhistorien og Mythologien til; og hvad Jøderne angaaer, saa er det meget langt fra at være beviist eller beviisligt, at deres historiske Skrifter ere affattede för det babyloniske Exil, medens derimod Fortællingen om Esra, at han igjen opskrev de tabte hellige Bøger *efter Hukommelsen*, aldrig noksom kan paaagtes, da i den utvivlsomt den Sandhed antydes, at omtrent først ved denne Tid Grundvolden lagdes til den *skrevne* hebraiske Literatur, hvis egentlige Udvikling ogsaa uafbrudt kun lader sig forfølge fra dette Udgangspunkt. Og naar dette er Tilfældet med de to Folk, hvis Skrifter uomtvistelig ere de ældste og som have haft den störste Indflydelse paa andre Folks Historie, saa indsees det lettelig at det maa see endnu værre ud for den

virkelige Histories Ælde hos disse Andre, thi de Indskrifter fra en tidligere Tid, der kunne findes paa gamle ægyptiske Monumenter eller nu udgraves i Ninives og Babylons Ruiner, ere endnu ikke, selv om deres Forklaring var mere uomtvistelig end den virkelig er, nogen sammenhængende Historie: de bevise kun det, hvorom det vist neppe vil falde Nogen ind at opkaste Tvivl, Tilværelsen nemlig af store Riger og mægtige Slægters Optræden i en meget tidlig Tid i hine Egne, uden at det dog derfor er lykkedes de ivrige, men kun altfor ofte temmelig ukritiske Fortolkere, trods al Vilkaarlighed og en Mængde utilladelige Forandringer, at identificere Navnene med de ellers fra Grækerne fornemmelig og tildeels Hebræerne bekjendte Navne paa forhistoriske Konger i disse Lande, hvilket vistnok ogsaa altid vil og maa vedblive at være en Umulighed, som man ikke burde spilde sin Tid med, men snarere jo för jo heller give en sandfærdig og uhildet Fremstilling af det virkelig Forefundne. Om Indiernes og Chinesernes foregivne ældgamle Historie, vil jeg slet ikke tale, thi i Virkeligheden begynder ikke de Sidstes paalidelige Historie förend imod Slutningen af det 3die Aarh. f. Chr. under Tsin- og Han-Dynastiet (det første virkelig historiske Værk, *Sse-ki*, der siden uafbrudt er bleven fortsat, er af Sse-ma-thsian, c. 100 f. Chr.); og hvad Indien angaaer, saa begynder der ikke nogen virkelig indenlandsk Historieskrivning — thi Grækernes Efterretninger om hine Lande, eller hvad der kan sammensættes efter baktriske Mynter, er ingen saadan og desuden kun forbigaaende Lysglimt — förend efter Mahmud af Ghasna's berömte Erobring af dette Land i Tiden fra 1001-1025 e. Chr., hvis man i det Hele taget kan sige at den nogensinde har begyndt. Thi, som bekjendt bekymre Brahminerne sig endnu aldeles ikke om den virkelige Historie, men ere heelt optagne af Religionen (og hvilken Religion!) og Landets dermed i den inderligste Forbindelse staaende mythiske, d. e. efter Haanden, skjöndt ingenlunde i den Hensigt at sige Usandhed, lavede Historie, der som bekjendt i

fire Hovedperioder strækker sig igjennem et Tidsrum af 4,320,000 Aar, hvoraf endnu de 428,040 ere tilbage, men hvis endelige Slutning ikke synes at være Brahminerne mindre bekjendt end dens Begyndelse[1]; det vil med andre Ord

[1] I det förste af de uhyre Tidsrum hersker kun Menu Waivasvata alene, og paa de to følgende, der dog udgjöre 2,160,000 Aar, regnes kun 86 Generationer, for Solens Slægt, og for Maanens endog ikke mere end 46, ligesom i den nordiske Sagnhistorie, hvor Tallene dog aldrig gaae i det Uhyre og derfor snarere kunne forlokke Folk til at ansee dem for virkelig historiske, Skjolds, Semings og Fornjots Slægt altid regnes flere Led kortere end Ynglingeslægten — men Indierne hjælpe sig desuden paa en let Maade, ved kun at lade Bharata, den sidste Konge af Maanens Slægt i 2det Tidsrum, herske i 27,000 Aar. Tredje Tidsrum slutter med Krishna, den indiske Sigurd Fofnersbane, og den store Kamp, det indiske Braavalleslag, imellem Panduerne, Indiens Gjukunger, og deres Frænder, Kuruerne, og den nuværende Tidsalder eller Kalialderen (d. e. *Hels* Tidsrum, Grækernes Jernalder), der skal vare i 432,000 Aar, regnes at være begyndt 3101 f. Chr., i hvilken Tid og indtil 1053 e. Chr. der allerede skal have hersket 81 + 81 Konger i 6 + 8 Dynastier, der alle utvivlsomt ere fuldkommen mythiske og af hvilke de to første, de saa kaldte Maghada Konger, i hvis Slægt Buddha tænktes født, ere de vigtigste (jfr. As. Res., II, 111-46). Den hele Sum af mythiske Konger fra Menu bliver altsaa, naar man regner efter Solens Slægt, 86 + 162 = 248, og mærkværdigt bliver det nu at ogsaa de gamle Chaldæere, efter Berosos, regnede 10 + 86 + 122 + 30 = 248 Konger igjennem en Tid af 432,000 Aar fra den første Mand, Aloros og indtil Seleucus Nikator, i hvis Tid omtrent Berosos skrev; thi dette er sikkert ingen Tilfældighed, skjöndt der ligger mere end 2000 Aar imellem Berosos Tid og Sir William Jones Samtaler med den lærde Brahmin Radhacant i Calcutta. Men jeg forundrer mig dog over at Ingen för har lagt Mærke til det, skjöndt man maaskee ikke har Grund til at gjöre sig Haab om nogen rigtig Opfatning af det hele Forhold, saalænge de indiske Sagn endnu betragtes fra et falsk Udgangspunkt og paa en saa ufuldstændig Maade som i Lassens Ind. Alterthumskunde, der dog ansees for et udmærket Værk. Hos de gamle Ægypter er det igjen Tallet 36,(525), der spiller Hovedrollen, medens Kongernes Antal, skjöndt Dynastierne indtil Ptolemæus altid er 30, paa Grund af de ufuldkomne Ud-

sige, dette daadløse men ikke udannede hedenske Præstefolk tilbringer endnu, ganske som Ægypterne i Oldtiden, og har igjennem Aartusinder tilbragt sin Tid i den samme Ligegyldighed for al virkelig Historie, som hos andre mere daads-

---

drag af Manethos Værk er vaklende, hos Herodot 341 fra Menes til Sethon, men hos Diodor 479 til Amasis; Chineserne regne kun 90 Konger i c. 2800 Aar fra Fo-hi til Tsin-Schi-Hoang-ti (246 f. Chr.), og Hebræerne og Araberne, til hvilke Abyssinierne slutte sig, antage, som bekjendt, ikke mere end 50 Generationer fra Adam til Zorobabel og Esra eller — Mohammed, skjöndt denne jo i Virkeligheden levede henimod 1200 Aar senere; Grækerne og Nordboerne ere endnu mere maadeholdne, thi de regne i det Höieste kun 36 og 30 Generationer respective fra Inachos og Odin (eller Kong Gylfe) til Solon og Ingolf Landnamsmand, medens Irlænderne igjen, ligesom ogsaa Briter og Skotter bringe Tallet op til 100-118 Konger fra Partholan og Hu-Gadaran til Kong Nial (c. 400 e. Chr.), Arthur og Cadwallder eller Drust mac Erp. Saavel de indiske Rajputer som de frie Beduiner holde endnu strængt paa de gamle Genealogier, og af As. Res. XV, 501 slutter jeg at de moderne Hinduer endnu, hvor Intet findes skrevet i den Retning, kun kunne erindre deres virkelige Slægt tilbage igjennem en 10-12 Generationer, men derpaa umiddelbart forbinde den med den mythiske Slægt, hvorfra den menes at stamme, og som de naturligviis ganske anderledes kunne udenad; thi saaledes at overspringe Mellemtiden som aldeles ikke existerende, selv om den, som hos Araberne, endnu udgjör mere end et Aartusinde, har i Virkeligheden altid været Oldtids-Folkenes Sædvane, som heller ikke kunde være anderledes, förend efter at de begyndte at controllere sig selv ved skrevne Beretninger, og heri alene ligger derfor ogsaa Grunden til at de samme mythiske Heroer hos forskjellige Folk kunne optræde med flere Aarhundreders Mellemrum, som f. Ex. Gjukungerne, eller Kong Atle og Thjodrek — der intet har at bestille med Italiens virkelige Erobrer undtagen i senere misforstaaende Krøniker, om end denne vistnok sikkert udledede sin Slægt fra hin mythiske Konges Stamme — der i Tydsklands Sagnhistorie spille en Rolle i det 5te Aarh., i Nordens derimod först i det 8de, thi alt kommer her i Virkeligheden kun an paa, hvornaar de paagjeldende Folk först ere optraadte paa den hi-

kraftige Stammer, som Grækerne f. Ex. og Nordboerne, kun har varet, saa længe deres heroiske Tid bestod, eller indtil de med fuldkommen Bevidsthed optraadte som handlende ligeoverfor andre Folk, uden at man dog kan sige, hvor længe de da allerede havde været bosatte i de Lande, de endnu beboe, thi det kan maaskee ogsaa have været igjennem Aartusinder. Men de nordeuropæiske Folk, der dog efter Grækernes og Romernes Tid næsten alene have baaret hele Verdenshistorien, have aldrig, maaskee med Undtagelse af Kelterne, fornemmelig Irlænderne, været saa excentriske i deres Beregninger om sin egen Ælde som de asiatiske, og deres Sagnhistorie har derfor aldrig imponeret de Lærde saameget som disses, at der skulde kunne blive Tale om i denne Henseende at anstille en Sammenligning, der kunde blive til Fordeel for de første; og deres historiske Tids Begyndelse er desuden saa almindelig bekjendt, at jeg ikke behøver videre at omtale den, saa vi altsaa fra den Side ikke behøve at frygte nogen Indvending imod det vi alt have antaget som det rigtigste, at Menneskeslægtens virkelig bekjendte Historie, der paa ingen Maade maa forvexles med dens aldeles ubestemmelige, men uden Tvivl overordentlig store Ælde, slet ikke,

---

storiske Skueplads. Man vidste meget godt saavel i Tydskland som i Norden at Ragnar Lodbrog skulde forbindes med det sidste Skud af Volsungstammen, der hos os hed Áslaug, Brynhilds, Kong Atles Søsters, Datter, og herefter rettede alt det Øvrige sig, thi at Tydskerne ligesaa godt have haft deres Ragnar som Nordboerne, det viser Navnet paa Chlodevigs Forbundsfælle Frankerkongen Ragnachar i Cambray, der i sproglig Henseende er identisk med det nordiske, ligesom det tydske Ottachar, hvoraf *Odoacer*, ganske svarer til vort Óttarr; men dette have Historieforskerne endnu aldrig villet forstaae, og selv nu forsøge de at uddrage historiske Brokker af den indiske Chronologi ved at klamre sig fast til den sydindiske Angivelse af Buddahs Tid, der med mere end Tusind Aar afviger fra den nordindiske — ganske som om ikke denne Bestemmelse eller Buddha overhovedet var ligesaa mythisk som alt det andet.

undtagen i det Höieste fragmentarisk igjennem endnu tvivlsomme Indskrifter, kan forfølges höiere op end til det 7de eller 8de Aarhundrede för Christus. Man seer at dette just ikke er nogen overordentlig stor Alder, men for os er det dog Hovedsagen, at deraf ligefrem følger, at vi heller ikke i Virkeligheden kjende nogen Tid, da Folkene have været anderledes fordeelte over Jorden, end de i Hovedsagen endnu ere det den Dag i Dag; thi fuldkomment historisk bekjendte Udvandringer til øde eller kun lidet befolkede Egne fra de nærmeste Nabolande, eller f. Ex. de keltiske Landes Erobring af fremmede Hærskarer o. s. v., forandre dog ikke stort i det, hvorom det her egentlig gjelder, da det dog ligefuldt bliver umuligt at bygge Noget paa de aldeles mythiske Efterretninger om de langt ældre og vigtigere Folkevandringer, ved hvilke Culturfolkenes Lande oprindelig skulle være bebyggede. Disse Efterretninger ere jo først nedskrevne flere Aarhundreder, efterat Vandringerne skulle være foregaaede, og altsaa i en Tid, da man i Virkeligheden aldeles ikke kunde vide noget sikkert om dem, men snarest kun danne sig Forestillinger om dem; og skjöndt jeg ikke skal negte, at det ikke er aldeles umuligt, at de jo kunde grunde sig paa dunkle Erindringer om virkelige Begivenheder, saa troer jeg dog at Sammenligningen af de forskjellige Beretninger vil gjöre det langt sandsynligere, at det kun forholder sig med dem, som vi alt have antaget, at de nemlig hovedsagligen blot grunde sig paa Folkenes egne Forestillinger om deres Tilblivelse som saadanne. Det er muligt, at det gamle jødiske Folk, om hvilket man overhovedet maa erindre, at det oprindelig mere var en Sekt, der havde løsrevet sig fra den store semitiske Stammes Polytheisme, end et egentligt Folk — det er muligt at denne Sekt engang har boet i Ægypten, er bleven plaget der og undertrykt og derpaa har erobret Canaans Land; men de höitidelige og ældgamle Sagn om Udvandringen i Bibelen eller om Moses, der „talte med Gud Ansigt til Ansigt", ere ingenlunde noget urokkeligt historiskt Beviis, da Sagen dog under

alle Omstændigheder maa være gaaet til paa en heelt anden Maade, end det der fortælles. Og hvad de græske Beretninger om forhistoriske Pelasger o. s. v. angaaer, saa er der i Virkeligheden aldeles ingen Grund til at nære Tvivl om, at dette Folk, der af Grækerne selv, medens de endnu bevarede de ægte og oprindelige Forestillinger uforvanskede af senere lærde Speculationer og Theorier, endog ansaaes for halv guddommeligt og som i den græske Sagnhistorie overhovedet omtrent spiller den samme Rolle som de nordiske „Finner", eller maaskee snarere de ældgamle „Hunner", Tydskernes „alte Hünen", hvoraf „Hünenbett" om en Kæmpehöi — der er i Virkeligheden, mene vi, aldeles ingen Grund til at antage dette Folk, hvorpaa man for Grækenlands og Italiens Vedkommende har bygget lignende hypothetiske Indvandringstheorier som i Norden paa Sagnene om „Finnerne", for mindre mythisk i nogen Henseende end hiint; medens der med Hensyn til Achæernes, Ionernes og Dorernes senere Vandringer, der dog under alle Omstændigheder skulle være gaaede for sig mere end 600 Aar, förend Noget om dem blev nedskrevet, ogsaa er al Anledning til at paastaae, at heller ikke Efterretningerne om dem kunne henregnes til de virkelig historiske Kilder, da selve disse foregivne Vandringer aldeles ikke synes at have været nogen egentlige Folkevandringer, i det Mindste ikke i mere egentlig Forstand, end de senere saameget omtalte og saakaldte store germaniske Folkevandringer i Virkeligheden vare det. Thi heller ikke Sagnene om disse, saaledes som de ere opbevarede af Jornandes og Paulus Diaconus, fortjene i Grunden, naar de gaae langt tilbage i Tiden, nogen historisk Troværdighed, og hvad vi med fuldkommen Sikkerhed vide om selve Middelalderens saakaldte Folkevandringer viser disse tvertimod snarere kun som organiserede Krigstog af tildeels sammenløbne Skarer, fornemmelig fra Tydskland til de omkringliggende Lande — eller med andre Ord, som etslags slette og rette Vikingstog tillands.

Men herved ere vi nu igjen komne tilbage til vort egentlige Udgangspunkt, som skulde været at vise, hvorledes det egentlig hænger sammen med Localisationen af de forskjellige Sagn paa en lignende Maade i saa mange og ofte fjerntliggende Lande, efter at vi først havde forsikkret om at der aldeles ikke laa noget historisk til Grund for alle hine Sagn. Det Sidste troer jeg nu allerede saa omtrent er skeet, og hvad det Første angaaer, saa har Meningen stedse kun været igjennem en Undersøgelse om den omhandlede Localisations Væsen at forsøge paa at vinde en fast Basis for en consequent Udvikling af de forskjellige Mythe, for derpaa af Skjaldekvadene og andre beslægtede Kilder at anføre Exempler paa Oldtidens rigtige Opfatning af disse, saaledes som vi i Begyndelsen have gjort. Men da denne Afhandlings Plan, der oprindelig var anlagt efter en langt mindre Maalestok, ikke med tilstrækkelig Frihed tillader at forfølge Enkelthederne, saaledes som det vilde være hensigtsmæssigt, saa vælger jeg her heller foreløbig at afslutte den, idet jeg kun betragter det alt Yttrede som en Indledning, der senere vil blive efterfulgt af en paa en mere systematisk Maade ordnet Afhandling i samme Retning.

ANMELDELSE AF SELSKABET TILSENDTE SKRIFTER.

Det Historisk-Antiquariske Bibliothek, som vort Selskab har oprettet og for hvilket Locale er anviist i Prindsens Palais ved Museet for nordiske Oldsager, vinder efterhaanden en forōget og mere udbredt Opmærksomhed. Det besidder allerede, navnligen ved sine Velynderes Sendelser, ikke saa ganske faa Værker af Betydning i linguistisk, archæologisk og oldhistorisk Henseende, tildeels endog modtagne fra fjerne Lande, hvis Literaturer man maatte önske her bedre

repræsenterede og bekjendte, end det hidtil har været Tilfældet. Saadanne Værker af ikke ringe Værd modtoges nylig fra *Peru* og *Chili* og af *Nordamericas* rige Frembringelser besidde vi ikke faa skjönne Pröver. *Batavias* Linguister og Archæologer forglemme ingensinde vort Institut, der ogsaa nylig modtog Vidnesbyrd om at være kjendt af en persisk Fyrste, Mirza Ali Mahomed Khan, og at være fremdeles erindret af sit mangeaarige Medlem, den saa fortjente hinduiske Lærde Raja Radhakant Bahadur.

Forfattere og videnskabelige Institutioner her i *Europa* have ogsaa givet og vedblive at give os Beviser paa en Deeltagelse, som har væsentlig bidraget til Institutets Opkomst, og som vi skatte höit.

Ifölge det saaledes Anförte ansee vi det for hensigtsmæssigt i en særskilt Rubrik for Anmeldelser i nærværende Tidsskrift at bidrage til at henlede en större Opmærksomhed paa Indholdet af enkelte af disse Skrifter. Vi have været saa heldige allerede hos flere Videnskabsmænd at finde Bistand i denne Retning for dette begyndende Foretagende og have Haab om, at denne ogsaa for Fremtiden. vil komme Tidsskriftet og dets Læsere tilgode.

Inventorium Sepulchrale: An Account of some Antiquities dug up at Gilton, Kingston, Sibertswold, Barfriston, Beakesbourne, Chartham, and Crundale, in the County of Kent, from A. D. 1757 to A. D. 1773, by The Rev. Bryan Faussett, of Heppington. Edited, from the original Manuscript in the possession of Joseph Mayer, Esq. With Notes and Introduction, by Charles Roach Smith, Author of „Collectanea Antiqua" etc. London. MDCCCLVI.

(Inventorium Sepulchrale: Beretning om nogle i Gilton etc. i Grevskabet Kent fra 1757 til 1773 opgravne Oldsager, ved Bryan Faussett etc. Udgiven efter det i Joseph

MAYERS Besiddelse værende orig. Haandskrift, med Noter og Indledn. af CHARLES ROACH SMITH. LVI og 230 Sider in 4to med 20 Plancher i samme Format.)

Foruden Finderens egen Beskrivelse af de til de angivne Tider og paa de ovennævnte Steder gjorte Fund indeholder dette Værk desuden en Fortale (p. I-VIII) og Indledning (p. IX-LVI) af Udgiveren, et Appendix med adskillige Brevskaber, af hvilke vi strax skulle benytte et, samt en Index.

Inden vi gaae over til at omtale selve denne værdifulde Samling og dens os her foreliggende Beskrivelse ville vi, efter det i det nysnævnte Brevskab, en Skrivelse fra Samlerens i Heppington endnu levende Sönnesönssön af samme Navn til Samlingens nuværende Eier Hr. Joseph Mayer, meddeelte Materiale, i al Korthed give nogle biographiske Efterretninger om den ældre Faussett, en for sin Tid ret mærkelig Mand og indsigtsfuld og ivrig Antiquar.

Født 1720 i Heppington (nærved Canterbury) modtog han sin förste Underviisning i en af Grevskabets „Grammar-Schools" og senere sin Universitetsdannelse i Oxford, hvor han, efterat have taget de foreskrevne Grader, forblev som „Fellow of All Souls' College", indtil han 1748 erholdt et Præstekald i Shropshire. Först henimod Slutningen af sit Liv blev han af sin Ven, Thomas Secker, Erkebisp af Canterbury, kaldet til Præst i Nackington, det Sogn, hvori Heppington ligger, i hvis Nærhed han dog siden 1750 havde opslaaet sin Bopæl efterat have opgivet sit Præstekald. „Der ville sikkert", yttrer hans Biograph, „gives faa Mænd af Kundskaber og Dannelse, der vilde kunne tilbringe længere Tid i Kent, uden, saa at sige, uvilkaarlig at hendrages til det antiquariske Studium. Der gives ingen Deel af England, der opbevarer flere Minder om Fortiden og tilbyder Antiquaren en videre Mark for hans Studier. Keltiske, romerske og danske Fortidslevninger, middelalderlige Slotte og Borge, Kirker og Klostre fra den saxiske, normanniske og enhver senere Periode af den gothiske Architectur — møde Vandrerens Blik

ved hvert Skridt. Hver Landsby har sine Traditioner eller sine en eller anden Fortidsperiode oplysende Oldtidslevninger". At alt dette tilsammen har haft en betydelig Indflydelse paa vor Samler, der fra Barn af levede midt iblandt disse Scener og Sagn, kan der vel neppe være nogen Tvivl om. Först fra Aaret 1750, da han, som alt omtalt, efter Faderens Død flyttede til sin Hjemstavn, begynder imidlertid hans antiquariske Praxis; men fra den Tid af drev han den ogsaa med en sand Enthusiasme og udholdende Iver. „Sagnet fortæller endnu", lyde hans Sönnesönssöns Ord, „om den næsten barnlige Glæde, hvormed han ledede sine Gravhöies Aabning, om den Ivrighed, hvormed han undersøgte enhver opgraven Jordkrumme, om hans ikke uheldige Bestræbelser for at forplante hans egen Enthusiasme til hans Arbeidere, om hans Tilfredshed, naar de arbeidede raskt, hans Utilfredshed, naar de dovnede, og opbrusende Vrede, naar en ulykkelig Hakke sønderbrød en Urne eller en Patera, om hvorledes han opmuntrede sine Folk ved selv at tage Haand i med og, trods al sin Gigt og Svagelighed, arbeidede ret dygtigt. Hans Jovialitet og hans gode Betaling synes at være i endnu bedre Erindring end hans af og til stedfundne Opbrusen, og hans Undergivne betragtede det altid næsten som en Fest, naar et Mellemrum, hvori han var meer end sædvanlig fri for Gigt, gav Signalet til nye Gravninger for „the Squire"."

Det var imidlertid langtfra gjort hermed. Han var desforuden en ivrig Genealog, der ikke lod nogen Leilighed ubenyttet til Optegnelser og Samlinger i denne Retning, samt en lidenskabelig Myntsamler, der efterhaanden tilveiebragte et udvalgt Cabinet af ikke mindre end femtusind romerske og engelske Mynter. Naar hertil kommer hans for den Tid ualmindelige antiquariske Kundskaber og, hvad hans os levnede her udgivne Arbeider noksom vise, sunde Dom og skarpe Blik i mangt et didhenhørende Spörgsmaal, vil man see, at det ikke var nogen ganske almindelig Mand, og at han vel fortjente den, rigtignok noget eensidige, Roes, hans lærde Sam-

tid lod ham blive tildeel ved Benævnelsen „den britiske Montfaucon”. Han døde i Aaret 1776, i en Alder af 55 Aar, efter tre Aar iforveien at have lagt den sidste Haand paa sin, 1757 begyndte, Udgravnings-Dagbog, Inventorium Sepulchrale, som han har kaldt den.

Efter disse faa Ord om Manden og hans Arbeider gaae vi over til at omtale hans betydelige antiquariske Samling[1] og dens senere Skjebne. I omtrent 70 Aar forblev den temmelig upaaagtet i Familiens Besiddelse. Först i Løbet af Fyrgetyverne i dette Aarhundrede havde Udgiveren af det for os liggende Værk Leilighed til at blive nöiere bekjendt med den, og paa hans Raad tilbøde Arvingerne efter den nys afdøde Dr. Faussett Curatorerne for det Britiske Museum den for en efter engelske Forhold saa moderat Sum, at ikke mindre end tre Privatmænd tilbøde at kjøbe den for det Tilfælde, at bemeldte Bestyrelse ikke modtog Tilbudet. Dette skete virkelig. Samlingens Værdi var nu imidlertid saa almindelig bekjendt og Ønsket om at erhverve den for Publicum saa levende, at paa Efterretning herom saavel Hovedstadens archæologiske Selskaber som flere Privatmænd traadte til og paa det varmeste paany anbefalede det Britiske Museums antiquariske Embedsmænds Indstilling om at gaae ind paa Tilbudet. Samleren Hr. Wylie tilbød saaledes blandt andet at skjenke Nationen sin værdifulde Samling af saxiske Oldsager fra Gloucestershire blot paa den Betingelse, at Faussett's Samling erhvervedes for Museet, og Executorerne i Boet forlængede den Museets Bestyrelse tilstaaede Betænkningstid ud over flere Maaneder — dog alt forgjeves: Curatorerne vare ikke til at bevæge til at gaae ind paa Sagen, og saaledes gik ikke alene Faussett's men tillige Wylie's Samling tabt for Nationen, et Resultat, der giver vor Udgiver Anledning til i de skarpeste

---

[1] Antallet af de Gjenstande, den indbefatter, findes ikke angivet. At den imidlertid er betydelig, vil sees alene deraf, at den er Resultatet af Undersøgelsen af over 500 Grave.

Udtryk at drage tilfelts saavel imod Museumsbestyrelsen som imod den engelske Regjering. „Först naar den Tid engang kommer", siger han saaledes, „da vor Regjering sammensættes af Statsmænd og ikke af Levebrødsmænd, af Mænd, hvem deres Fædrelands Agtelse, Lykke og Hæder ligger mere paa Hjerte end deres egen Magtstilling og deres Slægtninges Forsørgelse, först da vil man kunne nære Haab om, at der vil blive værnet om vore nationale Oldtidsminder og at samtidig dermed vor nationale Oldtidsliteratur vil blive vurderet og dens Dyrkere opmuntrede." Og det kan ikke negtes, at der ligger noget sandt i disse Ord; thi ihvor betydelige Summer der end efterhaanden ere blevne det Britiske Museum voterede og ihvor ivrigt Regjeringen i det hele taget end maa siges at have taget sig af denne folkelige Institution, hvorom ogsaa dens forbausende Tilvæxt noksom bærer Vidne; have dog navnlig de nationale Oldtidsminder hidtil været saa at sige dens „partie honteuse". Nok, det Britiske Museums Bestyrelse afslog som sagt Tilbudet. Da traadte en patriotisk Rigmand, Hr. Joseph Mayer i Liverpool, frem, tilkjøbte sig Samlingen af Dr. Godfrey Faussett's, den oprindelige Samlers Sönnesöns, Bo, lod den, saa hurtig det lod sig gjöre, opstille, ordne og aabne for Publicum, og bestemte sig derhos til at lade Beskrivelsen over samme udgive og illustrere snarest skee kunde. „Han følte," lyde vor Udgivers Ord, „at en saadan Fremgangsmaade skyldte han baade sig selv og Bryan Faussett's Minde: sig selv, fordi han vilde vise, at det ikke var en sneverhjertet Egoisme, der havde bevæget ham til at erhverve en Samling, som den offentlige Stemme og vore mest udmærkede Antiquarers Dom havde erklæret for at være af national Vigtighed; den forlængst afdøde Samlers Minde, fordi hans Beskrivelse viser, at han har været en ivrig, sandhedskjærlig Forsker og en samvittighedsfuld Vogter af de ved hans Omhu for Lyset bragte Skatte."

Efter saaledes i al Korthed at have givet vor Samlings Historie, skulle vi til Slutning sige nogle Ord om de Old-

tidsminder, der udgjöre samme. Paa en detailleret Beskrivelse af enkelte Gjenstande kunne vi imidlertid her ikke indlade os. Vi maae, følgende Udgiverens i Indledningen givne Exempel, indskrænke os til, under Henviisning til selve Værket, at sammenstille dem i Grupper og kun fremhæve en og anden.

Naar vi erindre, at den skandinavisk-germaniske Indvandring i og Besættelse af England ikke fandt Sted paa eengang men i Løbet af en længere Aarrække, saa at der omtrent vil være gaaet et Aarhundrede, inden Heptarchiet er fast grundlagt paa Romerrigets Ruiner; naar vi derhos tage Hensyn deels til de Modificationer, der i Løbet af dette Tidsrum maae have fundet Sted i Sæder og Skikke, deels til den Omstændighed, at Indvandrerne, skjönt henhørende til een stor Hovedstamme, faldt fra hverandre i forskjellige Folkeslag, og saaledes med al Lighed i det hele taget afvege fra hverandre i det enkelte; vil det ikke overraske os i Oldtidslevninger fra de respective Egne ved Siden af Identiteten i Hovedtrækkene at finde visse Uovereensstemmelser og Afvigelser, der berettige til at opstille flere folkelige og locale Classificationer. Charakteristiske for Gravstederne i Kent ere f. Ex. saaledes de, andetsteds kun sporadisk forekommende, cirkelrunde Fibulæ med rige Ornamenter; ligeledes bære de kentiske Urner og Leerkar i det hele et ganske eget Præg, der henviser til en Indflydelse, som ikke har gjort sig gjeldende i de andre Egne, ligesom det ogsaa fortjener særlig at fremhæves, at der ikke i en eneste af de af Faussett undersøgte kentiske Gravsteder fandtes Urner med brændte Been.

Af de alt nævnte Fibulæ, der af Udgiveren deles i trende Classer, udmærker sig især et i Kingston Down fundet, paa Værkets förste Planche afbildet Exemplar i Guld, der saavel hvad Materiale, som Dessin, Udførelse og Præservation angaaer staaer ene i sit Slags. Udgiveren opkaster det Spörgsmaal, om dette Slags Smykker ere forarbeidede i Landet selv eller ei, og besvarer det bekræftende. Af Hængesmykker, Myn-

ter med Øsken, Perler (af Rav, Glas, Crystal etc.), Fingerringe, Armbaand og deslige indeholder Samlingen en betydelig Deel. Af Toilettegjenstande findes Kamme (af Been og Elfenbeen), Bronzeæsker (Amuletter?), Saxe, Pincetter, et Metal-Speil etc., af Vaaben Bronzesværd (dog ikke i stort Antal og saagodtsom altid med Blade af en og samme Længde: 2 Fod og 7 Tommer), Spyd, Kastespyd, Pilespidser og Pile, Jernbukler af Skjolde o. s. v.; af Huusgeraad og deslige Bronzekar af forskjellig Form, Bronze- og Jern-Nøgler, Laase og Hængelaase, tvende smaae Jern-Klokker, tvende smaae Terninger (af Been eller Elfenbeen), Vægtskaale, Glas- og Leerkar, samt endelig ogsaa endeel Mynter, nemlig: et Antal almindelig bekjendte og ofte forekommende romerske Kobbermynter fra August til Justinian [1], en lille gjennemboret Guldmynt af Justinian (paa Aversen: IVSTINIANVS. N., paa Reversen en vinget Victoria og den dog usikre Omskrift: TIVNTITAVN . IONO) samt endelig tvende (merovingiske?) Guldmynter fra ubestemt Tid. Den ene har paa Aversen: VIRDVNOI FIT., paa Reversen: SISELENO. MON, den anden paa Aversen: MARS. LLOVIIC., paa Reversen: TOTO MONETARIO. De findes ogsaa afbildede i Douglas's Nenia Britannica pl. XXII (men uden nogen Forklaring) samt i Collectanea Antiqua Vol. 1, pl. VI, fig. 7-8, hvor de henføres til Verdun og Marsal.

Inden vi slutte denne Anmeldelse maae vi endnu bemærke, at en Ven af Udgiveren, Hr. Wright, har ledsaget Indledningen med et Kort, der yder os et Bidrag til en Classification af de angelsaxiske Oldsager efter Findestederne. „Min Hovedhensigt med dette Kort," siger han selv, „er at vise Beliggenheden af de hidtil opdagede saxiske Begravelsessteder ikke alene i deres Forhold til hverandre indbyrdes,

[1] Eller rettere til Constantin den Store, saafremt Udgiverens Antagelse, at den med Justinians Navn forekommende Mynt er en af de talrige frankiske Efterligninger, maatte bekræfte sig.

men ogsaa til de samtidige Hovedlandeveie og vigtigste Stæder." Hr. W. har derhos ladet sig være særdeles magtpaaliggende med den störst mulige Nöiagtighed at angive Grændserne for de angelsaxiske Kongeriger i den hedenske Periode.

THE NORSEMEN IN ICELAND, BY GEORGE WEBBE DASENT, i Oxford Essays for 1858; anmeldt af GRÍMUR THOMSEN.

Jo sjeldnere det er udenfor Norden at möde en grundig og kjærlig Behandling af Nordens Historie og Literatur, desto glædeligere er det, naar en saadan en enkelt Gang bliver et nordisk Æmne tildeel. Englænderen, Herr G. W. DASENT, som er det gamle nordiske Sprogs og Literaturs Velyndere fordelagtig bekjendt fra tidligere Arbeider, saasom hans engelske Oversættelse af Snorres Edda [1], af Rasks oldnordiske Grammatik [2], samt hans Udgave af Theophilus [3], har denne Gang i Aarbogen Oxford Essays udgivet en Afhandling om Islands förste Bebyggelse, som han kalder: THE NORSEMEN IN ICELAND, og hvoraf Fortsættelsen ved en anden Leilighed vil fölge.

Man maa af Afhandlingens Titel imidlertid ingenlunde slutte, at Forfatteren indskrænker sig til Behandlingen af Islands Colonisation ved Nordboer i det 9de Aarhundrede efter Chr. Herr Dasent har meget mere stillet sig den större og interessantere Opgave, i det Hele at skildre saavel den Tids, som den Folkestammes Charakter, i og ved hvilken det vestlige Europa saa vide omkring blev besögt og befolket nord fra. Han betragter denne nordiske Folkevandring, disse Vikinge-

---

[1] The prose or younger Edda, translated by G. W. Dasent, Stockholm, 1842. — [2] A Grammar of the Icelandic or old Norse tongue, translated by G. W. Dasent, London 1843. — [3] Theophilus in Icelandic, Low German and other tongues, by G. W. Dasent, London 1845.

livets Argonautiske Tog, med Rette som Normannens individuelle Selvstændigheds sidste Protest imod det med Carl den Store frembrydende Lehnsvæsen, som Næssekongernes sidste Modstand mod at mediatiseres i et samlet Kongedömme, som Odelsbondens Indsigelse imod al betinget og blandet Eiendomsret. Han drager fra de Islandske Annalers indledende Bemærkning om den danske Konge Gautreks ulykkelige Hærfærd i Tydskland med en ikke ringe Grad af Sandsynlighed den Slutning, at Vikingetiden, Nordboens Sötog mod Syd og mod Vest vare en ny Vei, som den gamle Energi banede sig, efter at Carl den Store havde lukket Landrouten for dem. „Friheden, som vi Alle söge, var den endelige Grund, som drev den gamle Frimand fra den Selveiendom, som hans Forfædre i umindelige Tider havde besiddet, og hvor han selv, som det retteligst betegnes, „„var sin egen Herre"", til at söge et nyt Hjemsted for sig og sit Afkom." Og det traf sig da saa heldig, at der baade var en Befolkning, der trængte til Land og et Land, som trængte til Befolkning. Forfatteren viser nu, ved Citater af Landnámabók, hvorledes navnlig Island blev coloniseret, og giver samtidig et lifligt og træffende Billede af den Nordiske Udvandrer og Landnamsmand, med hans saavel indre som ydre Physiognomi; dette Billede er af Forfatteren tegnet saa levende, at vi tydelig see for os den gamle Viking, som han staaer i sin Drages Agterstavn, freidig styrende derhen, hvor, efter hans Opfattelse, Skjebnen kalder. Denne Skikkelse forsyner Forf. endvidere med den rette religieuse Baggrund, idet han giver en kort og klar Fremstilling af Eddalæren, og fuldförer til Slutning det hele Billede ved at före os ind i den gamle Landnamsmands huuslige Liv og Samfundsorden.

Intet er mere velgjörende, end den paa nöie Kjendskab grundede Beundring og Hengivenhed for Gjenstanden. Den umotiverede Roes er lidet bedre end Dadel, men naar, som i foreliggende Afhandling, Kjærligheden til det behandlede Stof fremgaaer af Fortroligheden dermed, saa er det dobbelt for-

nöieligt for dem, der staae dette Stof nær. Og det er sandsynligt nok, at en Fremmed kun kan lære at skatte Nordens Fortid i samme Forhold, som han forstaaer den og er istand til ret at opfatte dens stundom frastödende men altid dybsindige Eiendommeligheder; men Betingelsen herfor er, selv at være dybtgaaende. Den nordiske Aand er ikke, som den græske, tiltrækkende selv for den overfladiske Betragtning; men den vinder som visse Ansigter ved den fortsatte og forskende Beskuelse; den er ikke plastisk, ikke regelmæssig, men udtryksfuld. Herr Dasents bedste Lön er derfor, at han ikke er bleven staaende ved den förste Beskuelse, og har ikke ladet sig nöie med det förste Indtryk, men med Vedholdenhed og stigende Interesse har fordybet sig i vor Fortid. Dette godtgjör han bedst ved Slutningen af sin Afhandling, som vi skylde ham, at hidsætte: —

„— Alle Skeletter, og end mere Mummier, ere frastödende. En tidlig Samfundstilstands farvelöse Skind og kjödlöse Knokler ere haarde og töre, og, naar de for ofte sammensættes paany, minde de snarere om det Frankensteinske Uhyres hæslige Træk, end om det Pygmalionske Mesterværks afrundede Former, blomstrende Kinder og funklende Öine. Det er derfor naturligt at Historikeren, som plöier middelalderlige Annalisters og Krönnikeskriveres Örken, slaaer Öinene mod Himlen, naar han falder over Skeletterne af en henfaren Tids mægtige Mænd, og udbryder: „kunne disse Knokler leve?" Han er berettiget til at betvivle, at det nogensinde vil lykkes hans Pen at fremtrylle en levende Skjönhed af disse livlöse Beenrader. Det forholder sig ikke saa med Island. Der ere de i Sagaerne indeholdte Materialier til Reconstructionen saa overflödige, de optegnede Begivenheder saa sande og saa rörende, Detaillen saa omstændelig, og Beskrivelserne saa levende, at vi snarere komme i Forlegenhed formedelst den megen Rigdom, end vi henvises til vor egen Opfindsomhed af Fattigdommen. Fra Vuggen til Graven fængsler den Islandske Hövdings Færd vor Opmærk-

somhed ved Villiens og Lidenskabens Poesi, ved dens stolte utæmmelige Energi, dens taalmodige Udholdenhed, dens uböielige Heroisme. Fra dets förste Aandedræt bliver en saadan Hövdings til selv engang at vorde Hövding bestemte Barn bevogtet af dem, der skulle fölge dets Skjebne, med en for vor Tid og vor Samfundsorden fremmed Interesse. I det 19de Aarhundrede juble vi over den blotte Efterretning om at en gammel Slægt er bleven frelst fra at uddöe ved en Söns og Arvings Födsel. Vi gjöre os, nutildags, ikke den Uleilighed at spörge, om Barnet er forvoxet eller Kröbling. Hos os staaer et gammelt Huus ligesaa godt paa en kroget som paa en lige Stötte. Men i det 10de Aarhundrede lod man i Island ligesaavel som hos de andre Grene af den store (nordiske) Stamme, kun sunde Börn leve. De forvoxne Börn bleve, som en Byrde for dem selv, deres Venner og Samfundet, viede til Undergang ved at udsættes for Elementernes Barmhjertighed. Dette var Faderens strænge Ret, og, uagtet den Tids Mödre i Reglen vare velsignede med sundt Afkom, saa blev hin Rettighed dog ofte udövet. Saasnart Barnet var födt, blev det lagt paa den bare Jord, og dets Skjebne var uvis, indtil Faderen havde betragtet det, hört og seet, at det var stærkt af Lunger og Lemmer, taget det i sine Arme og overgivet det til Ammen; Barnets Liv og Död afhang af dets Faders Dom. Naar denne Fare var overstaaet, blev det behörig vasket, signet med Tordengudens hellige Hammer — Styrkens og Mandighedens Tegn — og höitidelig optaget i Familien, som de gamle Guders tro Forkæmper. Da Barnet skulde erholde Navn, blev der holdt, hvad vi vilde kalde, en Daabshöitid. Der var Opsadling, Tilheststigning og Ridning mellem Slægt og Venner. Frænder flokkedes til fra alle Compasstreger; Thingmænd, Frigivne og Trælle mödte fuldtallige; Öllet blev varmet, Borde fremsatte, og Bænkene bugnede af Gjester; Glæde og Lystighed vare paa deres Höieste; da indtræder i Hallen et med en hemmelighedsfuld Magt udrustet Væsen, hvortil hin enfoldige Tid satte fuld Tillid. Det var

Nornen, den omvandrende Spaakvinde, Sibyllen, Sandsigersken, hvem det var givet at kjende Menneskenes Lod, og som var kommen for at vise den Nyfödte sin Hyldest og forudsige dets Skjebne. Vee den, der behandlede Nornen med Ringeagt, der forhærdede sit Hjerte imod den Tids instinktmæssige Fölelse af Kvindens forudseende og guddommelige Gave, der sætter hende nærmere Guderne, eller som spottede hendes Orakler og lo ad hendes prophetiske Begavelse. Nornens Vrede gav sig Luft i Forbandelser over ham og hans Huus, og, fra den Dag af fulgte Gudernes Harme hans Fodtrin, indtil han enten blev dreven eller lokket til sin Undergang. En Tidsalders Tro er den næstes Overtro. Faa ville i Nordboens frygtelige Norne gjenkjende de Hexe eller „kloge Koner", hvis Trolddom endnu staaer ved Magt i mangen engelsk Landsby, og endnu Færre ville i den mod begge udviste Agtelse see det Træk af vort Samfundsliv, som beviser at det er sprunget Verdens ældre Civilisationer langt forbi ved at hæve Kvinden til hendes rette Stilling i Samfundet. I Östen har Kvinden altid været en sjælelös Slave; for Grækeren var hun et tomt Legetöi; for Romeren en blot Huus- og Nögleholderske. I Vesten er det fulde Lys af Kvindens Kald endelig gaaet op, og hun er stegen til i Gjerningen at være Mandens værdige Medhjelp, begavet med et klarere Indblik i guddommelige Ting, end som er hendes kortsynede Mage beskaaret. Efter at Barnet havde faaet Navn, blev det ofte sendt en Nabo — Faderens Undermand i Anseelse — til Opfostring, hvor den Unge opvoxede med Husets Börn, og indgik de Venskabsforbindelser, der bleve regnede for bedre og mere bindende end Blodets Baand. I den Verdens Alderdom, hvori vi leve, holder Loven os i sit Ledebaand, som om vi vare gaaede i den anden Barndom, og foreskriver nu en Myndighedsalder for Manden; hin Tid kjendte ingen saadan Lov. En Mand blev myndig, naar han var Mandens Gjerning voxen, naar han kunde svinge Faderens Sværd og spænde hans Bue. Dog beroede Myn-

dighedens Erhvervelse ikke paa Styrken af hans Arm alene; saasnart som han viste nogen Slags Duelighed, det være sig Haandens eller Hovedets, aabnede Samfundet Drengen sine Arme, og optog ham blandt sine Medlemmer. Men Uduelighed fandt ingen Barmhjertighed i den Tidsalder. Ingen „tiende Overbringer af et dumt Ansigt" vilde da være bleven taalt ene fordi En af hans Forfædre, flere Slægtled tilbage, havde været en fortjent Mand. Samfundet fordrede af den paagjeldende Mand en alvorlig Pröve paa, at han duede til Noget, og heri fandt Ynglingen den ædleste Spore til Handling. „Plads, Konge!" fordrer en ny Gjest af Norges Konge. „Plads! find selv en; ryk en af mine Jarler fra sin Plads, om du formaaer. Hvis ikke, maa du sidde paa Skamlen."

Naturligviis var det den bedste Anbefaling at være Sön af en Hövding, men ved Siden deraf gjorde Byrdens Tilfældighed Samfundets Fordringer strængere. En Hövdings Sön skulde selv være Hövding. „Siig os, hvad du kan gjöre, og hvad du har gjort." Det vilde have været det samme som intet Svar, at sige: „Velan! hidindtil har jeg Intet gjort, og i Sandhed jeg er ikke sikker paa, at jeg nogensinde vil gjöre Noget, men min Oldefader gjorte Noget engang. Han var en stor Aagerkarl, General, Statsmand eller Sagförer." Men det var nu ogsaa en vild Tid og saaledes spredte disse „Vilde" sig om i Verden, for at bevise deres naturlige Adel. I Byzantium ere de Anförere for de græske Keiseres Livvagt, og Hovedstötten for deres vaklende Throne. Fra Frankrig vriste de, under Rolf Ganger, dets skjönneste Provinds, og grunde en lang Række af Konger. I det saxiske England ere de Venner af saadanne Konger som Adelsteen, men Edelred den Utilredes (*Unready*) svorne Fiender. I det danske England ere de forrest mellem Knuds, Svends og Hardeknuds Jarler, og holde den indfödte Befolkning under en Jernhæl. I det normanniske England möder Erobreren den alvorligste Modstand fra de i Northumberland bosatte Colonister af hans egen Stamme. Han herjer deres Land med Ild og Sværd,

og driver dem over Grændsen, hvor vi endnu finde deres Energi, deres Udholdenhed og deres Tale i det Skotske Lavland. I Norge dykke de under Vandet med Kong Olaf Tryggvason, sin Tids bedste og stærkeste Kæmpe, og holde ham nede saalænge, at Tilskuerne ere i Tvivl om, enten Konge eller Islænder nogensinde mere vil vise sig over Vandfladen. Nogle fölge Hellig Olaf paa hans Korstog imod den gamle Tro. Andre ere hans haardnakkede Fjender, og staae som Vidner til hans Martyrdom. Mange fölge Harald Haardraade til England, da denne Konge drager did for at erhverve sine 7 Fod engelsk Jord, og næsten Alle faae de deres Andeel af den samme Jord, medens deres Navne skinne klart i Sagn og Sang. Fra Island, som Basis, drage de videre til Grönland, som de colonisere, ja de opdage endog Amerika i deres halvdækkede Skibe. Alt dette udrette de i den faste Tro, at Gudernes Öine hvile paa dem; at de Helte, der ere gaaede forud, Helge, Sigurd og Ragnar, ville byde dem velkomne i Valhalla, samt at Brynhilde og Valkyrierne ville hilse dem med straalende Blikke og række dem Mjödbægeret som Odins udkaarne Kæmper.

Deres Tro var i Sandhed en enfoldig Tro, at gjöre Noget, og gjöre det godt, saa at det kunde vare, saalænge Verden stod. De vare overtroiske, det vil sige, de bekjendte sig til en falsk Religion; men denne troede de, og det er Mere end mangen Tilhænger af den sande Religion kan sige. De vare stolte; men Ydmyghed er en Plante af christelig Væxt, og selv i denne Jordbund modnes den först efter Aarhundreder. De troede paa Lykken, den særlige Lykke, som fölger visse Mænds Fodspor, og trodsigen vender sit Aasyn fra Andres Vei. Dette er ogsaa en Tro, som en mere oplyst Tidsalder neppe har afrystet. De vare hevngjerrige. Men Hevn var den helligste Dyd for det Samfund, som ikke kjendte nogen mere indtrængende eller forfærdende Röst, end den slagne Broders Blod. I Theorien overlader vor Tid denne Pligt til den guddommelige Retfærdighed; i Gjerningen har

det forlöbne Aar i Indien viist, at ogsaa vi undertiden bruge Selvtægt. Heller ikke maa man antage at der under disse Skovens höie Træer, under al denne Forvovenhed, Styrke, Overtro og Hevn, var Mangel paa den Underskov af Fölelser, som ere Hverdagslivets Glæde og Pryd. „Græd ikke over mig," siger den döende Kriger til sin Hustru, „at dine hede Taarer ei skulle saare mit Bryst og beröve mig Hvile." „Ung blev jeg given min Mand," siger den trofaste Hustru, „og da lovede jeg at leve og döe med ham"; og dette siger hun, medens Huset brænder over deres Hoveder, og de Fjender, som omringe det, tilbyde hende Udgang. „Den Mand var jeg værst, som jeg elskede höiest," siger en aldrende Moder til sin Sön, da hun fremkalder Erindringen om den Mand, hun som Pige havde elsket, hvem hun ved en Lögn havde mistet, og imod hvis Liv hun havde lagt Anslag, for at hevne sig paa den Kvinde, der formedest hin Lögn havde faaet ham til Mand. Islænderne vare de tappreste Krigere, de forvovneste Sömænd, og de trodsigste Hedninger; men de vare de bedste Ægtemænd, de ömmeste Fædre, og deres Tidsalders trofasteste Venner. Venskab var i de Tider en alvorlig Sag. Man erhvervede en Ven og beholdt ham; han varede for hele Livet; man skiftede ikke Venner hvert Halvaar, som man skifter en Frakke. I eet Ord, disse Nordboers Feil vare deres Tids Feil; de gode Sider vare stærkere udviklede hos dem, end hos deres Tidsalder i det Hele, og da saaledes Christendommen havde tæmmet deres Raseri, bleve de Civilisationens Fakkelbærere; og omendskjönt Skjebnens Plougskær, da det plantede Nordboerne i Europa, langsmed Furen oprykkede mangen en skjön Fölelsesblomst i de Lande, der fik disse nordiske Erobreres Kraft at föle, saa skjenkede deres Energi til Gjengjeld Vesten, og navnlig England, en Hærdning, der vil vare saalænge som Verden varer, og den indpodede tillige en Frihedsfölelse, der aldrig vil blive udryddet. Saadant Udbytte erstatter mange forbigangne Sorger. Det enkelte Folks, ligesom det enkelte Menneskes Klageskrig,

naar det bliver traadt under Födder, medens Resten gaaer fremad, overdöves af Lyden af de fremad Ilendes Fodtrin, og mægter end ikke for eet Öieblik at standse den guddommelige Ironi, der smiler venlig til individuel Liden, fordi den veed at Gud er retfærdig, at Liv er Liden, og at Forsynets store Hensigter, baade med Nationer og enkelte Personligheder ei kunne opnaaes uden mange og bittre Offre. —"

Ingen Efterkommer af saadanne Forfædre, ingen Dansk, Norsk, Islænder eller Svensk kunde give en mere træffende og paa samme Tid levende Skildring af Nordens Oldtid, end den lærde Englænder her har givet. Herr Dasent har trængt ind i den nordiske Aands Væsen; dette er Hovedsagen. I Smaating har han stundom feilet, og i sin ellers saa nöiagtige Undersögelse forbigaaet enkelte ikke uvigtige Træk af den skildrede Tidsalders Character. Det har saaledes blandt Andet undret os, at han, hvor vi paa Dansk, Svensk og Islandsk sige „Nordbo", „Nordisk", „Norrœnn" o. s. v., overalt bruger den engelske Benævnelse Norse, istedenfor Northern, Northmen o. l. Om denne Benævnelse end til en vis Grad lader sig forsvare, naar den anvendes paa Islands *Nybyggere*, hvoraf Fleertallet unægtelig vare Normænd, saa kan dog en i de nordiske Oldskrifter saa bevandret Forfatter, som Hr. D., ikke være uvidende om, at den gamle nordiske Literatur, at det oldnordiske Sprog, at den nordiske Aand, Folk o. s. v. ligesaagodt er Dansk, Svensk og Islandsk, som Norsk, at man gjör rettest i at betragte det som Sameie for hele den skandinaviske Stamme, og at man ved at give visse lærde Normænd Medhold i deres skinsyge Expropriation af det övrige Norden med Hensyn til Nordens Literatur og Historie, forlader den literaire og historiske Sandhed. Herr D.'s nöie Kjendskab til Sagaerne har dog maattet overbevise ham om, at den classiske Hovedbenævnelse for det nordiske Oldsprog var indtil Midten af det 14de Aarhundrede ikke norrœna men dönsk túnga; denne Betegnelse vil han finde i Ýnglínga saga, c. 20, i Snorra Edda, Skáldskapar-

mál, c. 43, i Hervarar saga, c. 4, i þáttr af Ragnars sonum, c. 3, i Fornmanna Sögur X, S. 179, i Jómsvíkínga saga, c. 6, i Heimskríngla, Formálinn I, S. 1, (hvor dönsk túnga overalt bruges om det Hovedsprog, der taltes over hele Norden), fremdeles i Ólafs saga Tryggvasonar, cc. 48, 69, 271 og 283, i Fagrskinna, cc. 81 og 117, i Knytlínga saga, c. 17, i Ólafs saga ens helga Prologus, og c. 44, hvor Talen er netop om norske Hövdinger, der udmærkede sig blandt dem, „der talte den danske Tunge". Paa samme Maade omtaler Saxo (I, XII, S. 610) Danicæ vocis homines, Væringerne i Miklagard; men mærkeligst er dog fölgende Sted af Islændernes gamle Lovbog, Grágás, þíngskapaþáttr, c. 1:

þann mann scal eigi í dóm nefna, er eigi hefir mál numit í barnæscu á danska túngu, áðr hann hefir iij vetr verit á Islandi eþa lengr,

hvorefter altsaa Indfödsret paa Island beroede paa om Vedkommende „som Barn havde lært at tale den danske Tunge". Smnlg. iövrigt C. C. Rafns Afhandling herom i Antiquités de l'Orient, introd. p. XII-XLVIII. Men afseet herfra er det utvivlsomt, at norrœnn, i Analogi med suðrœnn, austrœnn og vestrœnn, betegner det nordlige, nordiske og ikke det særlig norske; saaledes hedder det ogsaa i Fornmanna Sögur XI, S. 412, „at norrœna (det nordiske Sprog) ved Aserne blev udbredt over hele Norden, Saxland, Danmark, Sverige, Norge og en Deel af England" (smlg. Snorra Edda I, 28-30; Heimskríngla I, 126-28). Vi ere derfor saameget mere tilböielige til at antage, at Hr. D. ved Norse vil betegne det Nordiske i det Hele, som han i sine tidligere Skrifter har brugt den samme Benævnelse i Tilfælde, som t. Ex. om den yngre Edda, hvor der end ikke kunde være Tale om nogen norsk Medeiendomsret, og förend den nyere norske literaire Havesyge var begyndt at yttre sig. I denne Henseende tvivle vi saa meget mindre om, at Hr. D. jo, i Fortsættelsen af sin Afhandling, vil give Almeenheden den fornödne Forklaring,

som vi holde os overbeviste om, at han vil undgaae al Tvetydighed. — I Skildringen og Bedömmelsen af den islandske Retstilstand savne vi dernæst den Udförlighed og Skjönsomhed hos den britiske Forfatter, hvorved vi ellers glæde os. Han lægger öiensynlig for megen Vægt paa de gamle Islænderes juridiske Formalisme, der vistnok var stor, og undlader ved Siden deraf at fremhæve de talrige praktiske og kloge Bestemmelser, hvorpaa Graagaasen er saa rig. Hvorfor gjör Hr. D. t. Ex. ikke opmærksom paa den sunde politiske Tanke, som selv moderne Forfatninger kunde have Godt af at tilegne sig, der ligger til Grund for den Islandske Lovbogs Bud, at alle de gjeldende Love skulde af Lovsigemanden aarlig oplæses paa Althinget; men undlod man trende Thing efter hinanden, at oplæse en Lov, saa skulde den betragtes som ophævet.[1] Dette er ikke Formalisme; det er politisk Aand og politisk Syn. Den Lov nemlig, som Lovsigemanden, ved Lovbogens aarlige Oplæsning, tre Aar i Træk upaatalt havde forbigaaet, den ansaaes at være bleven fremmed for Folkets Retsbevidsthed, og var derved, uden Discussion, sat ud af Kraft. Kan man vel tænke sig en rigtigere Opfattelse af den offentlige Mening, eller en simplere og mere praktisk Maade at blive en forældet Lovbestemmelse kvit. Mon ikke den britiske Retstilstand, hvor en snu Advocat ofte kan vende op paa Ret og Uret i Kraft af et obsolet og forglemt Statut, var vel tjent med en saadan Bestemmelse? Hvorfor fremhæver Hr. D. ikke ogsaa den sindrige af Njal indstiftede Femterdom, denne politiske Cassationsret og veludtænkte Modvægt mod de gamle Goders Oligarchi? Det Samme gjælder om Graagaasens Fattiglove i det Hele taget; det turde være tvivlsomt, om det 19de Aarhundredes britiske Poor Laws staae over det 10de Aarhundredes islandske Love i samme Retning. Af mindre betydende Feiltagelser fortjener at bemærkes, at Hr. D. (Oxford Essays, S. 168) over-

[1] Grágás, Kristinna laga þáttr, 19.

sætter *framsýnn* med: who had the second sight. *Framsýni* betyder ikke second sight, men derimod simpelt hen Forudseenhed, Fremsynethed, paa Engelsk nærmest foresight. Tillige findes der, ved Siden af den almindelige Correcthed i Citater af islandske Ord, endeel Skrive- eller Trykfeil, som krápparrúm for krapparúm (S. 177), þórsteinn for þorsteinn, fjös f. fjós (S. 203), palli, thverpalli f. pallr, þverpallr (S. 204).

Men endelig beklage vi, med Hensyn til den Deel af Hr. D.'s Afhandling, som berörer de gamle Nordboers Huusliv, at han ikke, ved Siden af Dr. Karl Weinholds Altnordisches Leben, har benyttet det Bedste, som i denne Retning er skrevet, nemlig den norske Professor R. Keysers Afhandling om samme Æmne i Norsk Tidsskrift for Videnskab og Literatur, 1847. Ligeledes vilde Prof. Konrad Maurers Isländischer Staat have været af stor Nytte for ham i Behandlingen af den Islandske Republiks politiske og retlige Forhold. Han vilde der have fundet en nöiagtig og ordnet Fremstilling af den gamle islandske Lovgivningsvirksomhed og Retstilstand, og vilde være kommen til en klar Erkjendelse af, at der i den gamle juridiske Formalisme ofte laae en dyb politisk Tanke skjult og at en paa det hele offentlige Liv beregnet Kraft var med Omhu nedlagt deri.

Men, afseet fra saadanne Enkeltheder, hvori man kan være uenig med Forfatteren, fortjener han enhver Nordbos Tak for den ligesaa grundige, som anerkjendende Maade, hvorpaa han har behandlet sit Æmne; det er en sand Glæde at see, at han finder og vedgaaer Slægtskabet mellem den nordiske Aands bedste Sider og de Elementer i den britiske Nationalcharacter, som have bevirket Englands Magt og Storhed. Nærværende Anmelder har ofte, ved nærved at see saavel det britiske offentlige Liv, som den individuelle Virksomhed i England, sagt til sig selv: hvor ligner ikke denne Energi, Udholdenhed og Forudseenhed Nordboens Færd i hans gode Tid, og hvor besynderligt er det ikke, at man i Nutiden

bedre gjenfinder Sagatidens Storhed udenfor dens Hjem, end der, hvor Fortidens stolte Minder skulde have formaaet at bevare den? Det seer næsten ud, som om den gamle nordiske Dygtighed har forladt Slægtens Hovedlinie og er sprunget over i Sidelinien, Noget, som man jo stundom seer i de enkelte Familier. Den nordiske Aands yngre Sön, England, har overflöiet den Förstefödte, der nu, da han ei mere formaaer at rykke sin yngre Broder op fra dennes Plads, maa lade sig nöie med at sidde paa Fodskamlen.

British Archæology: Its Progress and Demands. By A. Henry Rhind. London 1858. 8. 47 S.

The Law of Treasure Trove. How can it be best adapted to accomplish useful results? By A. Henry Rhind. Edinburgh 1858. 8. 32 S.

I disse tvende Smaaskrifter skildrer Forf. den ringe Grad af Interesse og Understøttelse, der i England fra det Offenliges (og det baade fra Regjeringens og fra de nærmeste Vedkommendes, det Britiske Museums Bestyrelses) Side bliver den indenlandske Archæologies Studium tildeel samt den Lunkenhed, for ikke at sige Ligegyldighed, der endnu stedse vises for Landets egne Oldtidsminders Fredning, Bevaring og Erhvervelse paa Statsvegne og angiver dernæst den Vei, man, efter hans Formening, burde slaae ind paa, for at de nationale Oldtidsminder og deres Studium kunne komme til sin Ret. „Vi sende", siger han, „Expeditioner til Lille-Asien efter lyciske Marmorer, til Ægypten og Assyrien efter disse Landes Oldsager, og det skulde være formeget forlangt, at ialfald en ringe Deel af denne Omhu blev vore indenlandske Oldtidsminder tildeel? Og at det ikke er noget altfor sanguinsk Haab, at man selv med et beskedent Maal af velledede Bestræbelser i denne Retning vilde kunne opnaae forbausende Resultater, godtgjöre noksom det i det saa ofte anførte Danmark ved en fornuftig Fremgangsmaade Opnaaede.... Der-

ved har Kjøbenhavn erhvervet et Museum — Resultatet af kun lidet over tredive Aars Arbeide og af en, hvad jeg vel tör sige, ikke overdreven Udgift — der, saavel hvad Gjenstandenes Antal som Værd angaaer, er noget ganske overordentligt, hvad sikkert alle, der have seet det, ville være enige med mig i, og hvad de, der ikke have seet det, nu lettere end tidligere ville kunne overbevise sig om ved at gjennemgaae Worsaaes nysudgivne illustrerede Beskrivelse af endeel af de Gjenstande, det indeholder." Forfatterens specielle Klagepunkter er det her ikke Stedet at gaae ind paa; kun med eet maa det være os tilladt at gjöre en Undtagelse, da det vedrører den i en nysforegaaende Anmeldelse omtalte værdifulde Faussett'ske Samling og navnlig viser, hvor almindelig Misfornöielsen i de engelske antiquariske Kredse var med det Britiske Museums Bestyrelses Vægring ved, endog med en forholdsviis ringe Udgift, at erhverve denne archæologiske Skat for Nationen. „Jeg behøver ikke", lyde hans Ord, „at indlade mig i de i en vid Kreds bekjendte Details, der vise, hvor haardnakket Bestyrelsen har vægret sig ved at gribe enhver Leilighed til Erhvervelse af indenlandske Antiquiteter, og de tvende senest forekomne Beviser herpaa, Faussett's og Roach Smith's Samlinger, ere for velbekjendte til at behøve mere end blot at berøres." . . . . „Med Hensyn til förstnævnte", fortsætter han dernæst, „er der, og det med god Grund, blevet yttret, at dette Tilbuds Afslag „føltes dybt af enhver Englænder, der tænkte over denne Gjenstand" og det maa derfor, paa Grund af denne Sags særegne Vigtighed og Beskaffenhed, være mig tilladt med et Par Ord at recapitulere, at bemeldte Samling, der indeholder Exemplarer af saagodtsom enhver bekjendt Typus af angelsaxiske Oldtidslevninger, blev Bestyrelsen paa det Varmeste anbefalet til Anskaffelse af en af dens egne Embedsmænd, Mr. Hawkins, og tilbudt den til en ubestridelig moderat Priis, ja endog med Tilbud om gratis Afstaaelse af en anden værdifuld Oldsagsamling for det Tilfælde, at den anskaffede den. De mest ind-

trængende Forestillinger til Gunst for Anskaffelsen indkom derhos fra Medlemmer af indflydelsesrige Foreninger; men alt dette uagtet forkastede Bestyrelsen et Forslag af et af dens egne Medlemmer, Lord Mahon, og negtede paa sit Budget at optage de 500 £, der vilde have sat den istand til at erhverve denne omfattende og enestaaende Samling af nationale Oldtidslevninger." — Hvad angaaer Forf.'s Forslag til Afhjelpelse af de stedfindende Ulemper og til Opnaaelse af bedre Vilkaar for den indenlandske Archæologie i England, saa tager han hovedsagelig de hos os i saa Henseende trufne Foranstaltninger og Forholdsregler til Mønster, skjönt han „er langtfra at ville paastaae, at der derved vilde kunne ventes saa fuldendt tilfredsstillende Resultater her tillands (i England) som i Danmark", hvor „saagodtsom hvert et Straa paa det omhyggeligste indsamles og opbevares." — Som man af en Yttring af Forf. seer, har han opholdt sig nogen Tid her i Kjøbenhavn for at studere vore Museer og i det hele taget det her fulgte System. Det er dog adskillige Aar siden; Museet for nordiske Oldsager var nemlig dengang endnu opstillet paa Christiansborg Slot. — De tvende Smaaskrifter røbe varm Iver og Interesse for Sagen, og vi ønske af ganske Hjerte Forf., at hans Bestræbelser maae bidrage til at opnaae practiske Resultater, og at det maa skee snart; thi, som Sagerne i saa Henseende endnu staae i England, er der „periculum in mora".

Miscellanea Graphica: Antiquities in the possession of Lord Londesborough. With Engravings by F. W. Fairholt and Introduction by T. Wright. London 1856. 4to.

Dette Værk leverer lithographerede, tildeels chromolithographerede Afbildninger af en Deel Gjenstande i en Lord Londesborough tilhørende Samling af antique, middelalderlige og Renaissance-Kunstlevninger. En som Frontispice anbragt Planche viser os en Bogkasse (Book-Cover) af Sølv og hele

Randen forgyldt, af italiensk Kunstarbeide fra det 15de Aarhundrede. Paa det smukke Titelblad overfor denne Frontispice seer man en Juveel-Opsats (Trinket-Case) af Sølv, tildeels forgyldt og indlagt med Ædelstene, forfærdiget i Holland i det 17de Aarhundrede. Værket indeholder desuden 44 Plancher, og ved enhver af disse er paa et særskilt Blad tilföiet en meget kortfattet Angivelse af de paa samme fremstillede Gjenstande. Der forudskikkes en af den fortjente Antiquar Thomas Wright forfattet Indledning (Introductory Essay), som er illustreret med Xylographier og som vel ogsaa giver korte Beskrivelser over flere af de i Værket fremstillede Gjenstande, men dog hovedsagelig maa betragtes som en til at orientere i Middelalderens og Renaissancetidens Kunsthistorie sigtende Afhandling, der benytter Afbildningerne som Udgangspunkt. Denne Indledning indeholder iøvrigt ikke nogen Oplysning hverken om Samlingens Historie eller om Samleren eller Samlerne. Ikke engang Stedet, hvor den opbevares, er angivet.

Efter det Udvalg at dömme, som det foreliggende Værk fører frem for os, maa den ædle Lords Samling i flere Henseender være höist interessant og lærerig og afgive værdifulde Bidrag navnlig til Middelalderens og Renaissancetidens Kunst-, Haandværks- og Culturhistorie. Den antique Afdeling af samme synes derimod at være forholdsviis ubetydelig. Det her meddeelte indskrænker sig hovedsagelig til nogle faa romerske Bronzer fra en seen Tid. Ogsaa Wrights Afhandling har selvstændigt Værd og vidner saavel om egen Forskning og nöie Kjendskab til de paagjeldende Perioders Kunstforhold og Kunstlevninger som om udbredt Læsning; kun Skade, at de ovenfor nævnte Oplysninger aldeles savnes, saameget mere som de vilde have været dobbelt kjærkomne fra en saa kyndig Haand.

Idet vi nu gaae over til at fremhæve de vigtigste af de i Værket afbildede og beskrevne Gjenstande, ville vi følge den af Hr. Wright valgte Orden og oftere faae Leilighed til at gjengive hans egne Ord. Vi give i Regelen kun Antydninger,

da Rummet kun undtagelsesviis tillader os at give fuldstændige Beskrivelser. Disse maa man søge i Værket selv.

De nysnævnte romerske Bronzer bestaae af en Bueskytte og en Plougmand, begge fundne i England, en smagløs i phantastiske Former udarbeidet Lampe, alt af ringe Kunstværd, samt en Hjelm, funden i Ravenna. Hertil kommer et romersk Huusaltar af parisk Marmor.

Af Smykker, der af vor Forf. ansees for at være af *frankisk* Herkomst, findes fem Fibulæ, af hvilke den ene, der er funden i Aaret 1843 i Nærheden af Soissons, er af Sølv forgyldt med Ornamenter i Hautrelief, de fire andre, hvis Findested ikke angives, af Guld med indfattede Ædelstene og Perler. Tre af disse ere discusformede og have i flere Henseender betydelig Lighed med de angelsaxiske. Af disse sidste finde vi fire afbildede, de tre af Bronze, den fjerde af Guld og Bronze. Af hine ere de to (der ere forgyldte) begge fundne i Oxfordshire, den tredie i Breach Downs, fire engelske Mile fra Canterbury, fra hvis Omegn ligeledes den fjerde stammer. Sammen med denne fandtes derhos et Guldhængesmykke og en Bronzenaal. Af Smykker, som ere fundne i Irland og af vor Forf. ansees for *keltiske*, ville vi fremhæve tvende Hals- og tvende Armbaand, alle af Guld. Det ene Halsbaand, fra Ballykilty i Grevskabet Cork, er af convex Form, uden nogensomhelst Forsiring og fandtes sammen med en betydelig Masse andre Guldsager, der indsmeltedes og vare af en Metalværdi af omtrent £ 400, det andet, fra Ardrah i Grevskabet Donegal, er meget tyndt og let forsiret med adskillige retlinede Figurer. Begge Armbaandene ere af snoet Guldtraad. Findestederne angives ikke.

„En anden Classe af Gjenstande," fortsætter vor Forf. dernæst, „men af et aldeles forskjelligt Materiale, ansees for Producter af skandinavisk Kunst, hovedsagelig paa Grund af deres Findested, det nordlige Skotland; efter min Formening er imidlertid deres nordiske Oprindelse hidtil ikke fyldestgjörende godtgjort. Benyttelsen af *Elfenbeen* til indgraverede

Forsiringer synes at være bleven almindelig i det romerske Riges senere Periode og vedblev at være det paa Continentet i en meget vid Udstrækning hele Middelalderen igjennem. Angelsaxerne synes dog kun i ringe Grad at have kjendt det ægte Elfenbeen... hvorimod de nordlige Nationer i dets Sted benyttede en anden, lignende Substans, Tanden nemlig af en af de store Sødyr, der benævnes Hvaler (Hvalrossen). Det er imidlertid ubekjendt, i hvilken Udstrækning dette var Tilfældet hos Angelsaxerne för Erobringen, ligesom heller ingen af deres tidligere Skribenter nævner dette Materiales sandsynlige Navn *whæles-ban*, hvorimod dets yngre Form *whales-bone* ofte forekommer i de tidligste oldengelske Digte... Til de ældste Gjenstande af dette Materiale høre de paa Øen Lewis i Aaret 1831 fundne Skakbrikker, der deels ere i det britiske Museum, deels i nærværende Samling." Ni af disse, hvilke vor Forf., paa Grund af Costumet og Vaabnenes Form, henfører til det 12te Aarh., findes afbildede i det foreliggende Værk. Sir Frederick Madden har gjort dem til Gjenstand for en lærd Afhandling i 24de Bind af „Archæologia", og i Wilson's „Archæology and Prehistoric Annals of Scotland" findes en ret interessant Beretning om dette Fund.[1]

Efter Christendommens Indførelse finde vi forholdsviis faa Gjenstande af hvad vor Forf. characteriserer som „of an ornamental character" uden at de enten ere bestemte til kirkelig eller ialfald til Geistlighedens Brug, hvorvel det er rimeligt, at den profane Kunst i en endnu höiere Grad end den clericale er vedbleven at bære Præg af den ældre angelsaxiske Stiils Indflydelse, en Formodning, der ogsaa bekræftes af de faa Levninger af samme, vi af og til træffe paa. Vort Værk giver blandt andet en Afbildning af en Gaffel

[1] Jfr. en af vort Selskabs Oldsag-Committee i Annaler f. nord. Oldk. 1838-1839 S. 138-159 meddeelt Afhandling „Om Skakspil i det gamle Norden, i Anledning af et vigtigt Fund paa Hebriderne", med Afbildninger tab. I.

og en Skee, der fandtes i North Wilts i Aaret 1834. En Beretning om dette Fund meddeeltes i Aaret 1837 Antiquarernes Selskab af Hr. Hawkins og publiceredes i „Archæologia" vol. XXVII. Efter denne bleve de fundne paa en Eng to à tre Fod dybt i Jorden blandt andet sammen med c. 70 angelsaxiske Mynter fra Perioden 796-890, fra hvilken de, efter vor Forf., ogsaa hidrøre. „Fra en stor Mængde paalidelige Kilder", yttrer han i denne Anledning, „vide vi, at man i Middelalderen ligesaafuldt som hos Romerne og Grækerne ikke kjendte Brugen af Gafler; man skar blot Maden med en Kniv; til at holde den og bringe den til Munden brugte man Fingrene, og heri laa netop Grunden til den Vægt, der lagdes paa, at Hænderne för og efter Maaltidet omhyggelig afvaskedes. Man finder allerede tidligt curieuse Anviisninger i saa Henseende. Den gammelengelske „Boke of Kervynge" (Forskjærerkunst), opstiller det som en Regel for Forskjæreren „aldrig at sætte mere end to Fingre og en Tommelfinger paa Fisk, Kjød, Vildbrad eller Fuglevildt". Andre lignende Anviisninger, af hvilke nogle vise, at Haandklæder ligeledes vare en stor Sjeldenhed, lade ingen Tvivl om, at man hele Middelalderen igjennem var aldeles ubekjendt med Brugen af Gafler som Middel til at føre Maden til Munden. Og dog have vi her, trods alt dette, en Gaffel fra det 9de Aarhundrede, og en anden, rimeligviis idetmindste trehundrede Aar ældre, er funden i Harnham i Nærheden af Salisbury i en saxisk Grav fra den hedenske Tid. Det er derhos slet ikke saa sjeldent at træffe paa Gafler i Fyrsters og andre store Herrers Inventarielister og Testamenter fra det 14de og 15de Aarh. Edvard den Förste af England var saaledes f. Ex. i Besiddelse af en Gaffel. De vare fordetmeste enten af Guld eller af Sølv ofte forsirede med Ædelstene og træffes næsten altid sammen med en Skee. I Hertugen af Normandiets Inventarieliste fra 1363 findes saaledes „une cuiller d'or et une fourchette et aux deux bouts deux saphirs", i Dronning Johanne af Frankrigs Testament fra

1312 ligeledes „une cuillière et une fourchette d'or", i Carl den Femtes Inventarieliste fra 1380 „une cuillier et une fourchette d'or, où il y a ij. balays[1] et x. perles" etc. Man har antaget, at blot fornemme Personer — og selv disse muligt endog blot ved höitidelige Leiligheder — have spiist med Gafler; men denne Forklaringsmaade er ucorrect og utilfredsstillende; den rigtigere Formening er den, at „Skee og Gaffel" brugtes ikke til at spise med men kun til dermed at servere visse Retter, som Frugter etc. i Lighed med den „Skee og Gaffel", sædvanlig af Buxbom, hvormed Salader endnu den Dag idag serveres i Frankrig. At denne Forklaring er den rette, sees derhos af flere Yttringer i de nysnævnte Inventarier. Hertug Johan af Bretagne eiede saaledes f. Ex. ifølge et Inventarium af 1306 blandt andet „ij petiz gameaux, et une forche d'argent à trère soupes", Englænderen Piers Gaveston (1313) „trois furchestes d'argent pur mangier[2] poires", Hertuginden af Orleans (1390) „une fourchette d'or à prendre la souppe où vin"... Der findes intet Spor til, at Gafler have været benyttede paa den nu brugelige Maade (til at spise med) för Slutningen af det 16de Aarhundrede." — Inden vi forlade denne Materie, ville vi endnu fra et andet Sted i Forfatterens Afhandling hidsætte følgende Yttringer af ham, navnlig med Hensyn til Brugen af Gafler i Italien: „Vor gamle engelske Reisende Tom Coryat, der besøgte Italien i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede og i Aaret 1611 udgav sin Reiseberetning, er den første, der omtaler den dertillands stedfindende Skik at spise med Gafler, hvad han fremhæver som en af de „vidunderlige Ting", han var bleven Vidne til i fremmede Lande. „Her", siger han, „vil jeg omtale en Ting, der egentlig burde have været berørt för, da Talen var om de fornemste italienske Byer.

---

[1] Rubiner. [2] Vor Forf. oversætter her „mangier" ved „servere", hvilket vel ogsaa turde være det rigtige.

I alle de italienske Stæder og Byer, som jeg passerede igjennem, lagde jeg Mærke til en Skik, der ikke finder Sted i noget andet Land, som jeg saae paa mine Reiser; ikke heller skulde jeg formene, at nogen anden Nation i Christenheden kjender den end blot Italien: Italieneren og ogsaa de fleste Fremmede, der opholde sig i Italien, bruge altid ved deres Maaltider en lille Gaffel, naar de spise deres Mad." Coryat fulgte for sin Persons Vedkommende denne Skik efter sin Tilbagekomst til England, som det synes til stor Moro for sine Venner. Det kan dog ikke have varet synderlig længe til den ogsaa der blev almindelig. I Hoole's „Orbis Sensualium Pictus" (en Oversættelse af Comenius), der udkom i Aaret 1658, omtales Gafler allerede som et nødvendigt Serviceapparat sammen med Knive.

Endnu i det 12te Aarh. var Kunsten i England for en stor Deel monopoliseret af Kirken. Först i det paafølgende finde vi den i nogen Udstrækning dyrket af Lægmænd, hvorvel Geistligheden endnu hele det 14de Aarh. igjennem vedblev at udøve paa den en betydelig Indflydelse, der först efterhaanden tabte sig i det femtende. Denne dens Gjenfødelse ledsagedes af deels nye deels forbedrede Dessins og Methoder. Af disse sidste opnaaede, især fra det 12te Aarh. af, *Emailleringen* en ikke ringe Vigtighed. Flere smukke Prøver navnlig af den af Franskmændene saakaldte „champlevé" Emaille, hvorved Limoges i sin Tid erhvervede sig et Navn, findes afbildede i vort Værk; de fleste af dem ere kirkelige Gjenstande, en Classe, hvortil ogsaa høre de saakaldte Diptycher og Triptycher (af hvilke sidste vi her ligeledes finde en Prøve af fransk Arbeide fra det 14de Aarh.) samt, som personlige Prydelser for de Geistlige de saakaldte morsi (en Slags Brocher til at sammenholde Chorkaaben over Brystet), der ofte vare af overordenlig kostbart og udsiret Arbeide, og af hvilke et rigt forsiret Exemplar her findes afbildet.

Henimod det 12te Aarh. begyndte Brugen af (ægte) *Elfenbeen* at blive mere og mere almindelig. Det benyttedes især til de nysomtalte Diptycher og Triptycher og noget senere, istedenfor emailleret Arbeide, til Forfærdigelse af Juveel-Æsker og Reliquarier, af hvilke vi her træffe tvende afbildede, den ene, af fransk Arbeide fra det 14de Aarh., den anden fra den senere Renaissancetid. Af andre Elfenbeenssager fremhæve vi en saakaldet „main-de-justice", der, som Indskriften viser, er forarbeidet for Ludvig d. XII af Frankrig (1498-1515). Omtrent fra denne Tid af begynder Elfenbenet at benyttes sjeldnere, og vige Pladsen for Metal-, Træ- og Læderarbeider. Af sidstnævnte spillede de af det saakaldte „*cuir-bouilli*" forarbeidede Gjenstande, navnlig i det 14de Aarh., en Rolle, og man maa tilstaae, at Arbeiderne af dette Materiale ofte opnaaede en forbausende Grad af Fuldkommenhed og Elegance i Udførelse og Forsiringer. I nærværende Værk meddeles heraf vel kun en Prøve fra en senere Periode (det 16de Aarh.), men selv denne, et rigt forsiret, med Fremstillinger af Sagnet om Perseus og Andromeda o. s. v. prydet, Skjold fortjener al Opmærksomhed saavel hvad Dessin som Udførelse angaaer.

Idet vi gaae over til at omtale et andet af Middelalderens Kunst benyttet Materiale, ville vi uddragsviis benytte vor Forfatters egne Ord. „Naar Talen er om Middelalderens Kunststoffer", siger han, „maae vi ikke oversee et af en halv fabelagtig Character... Sagnet om *Enhjörningen* (unicorn eller *licorn*, som det gammelfranske Navn lyder) er meget gammelt, men undergik adskillige Modificationer, indtil det naaede Middelalderen, hvor det vedligeholdt sig ligetil ned i det 16de Aarh. Enhjörningen var, ifølge samme, det vildeste af alle Dyr. Dets naturlige Fjende var Elephanten, den eneste Dyreclasse, det nedlod sig til at kæmpe med. Med al sin Vildhed kunde det imidlertid öiebliklig tæmmes af en reen og ubesmittet Jomfru. Man fik derfor Bugt med det paa den Maade, at en Jomfru førtes ud i de Skove, hvor det havde

sit Tilhold, og naar det, lokket af hende, tilsidst lagde sit Hoved i hendes Skjød og faldt isövn, ilede Jægerne til og nedlagde det. Det var imidlertid et farligt Eventyr; thi var Vedkommende ikke en „reen og skjær" Jomfru, kostede det saavel hende som de øvrige Livet. Jægernes Hovedöiemed var det at sætte sig i Besiddelse af Enhjörningens Horn, der var en Artikel af stor Værdi, navnlig paa Grund af, at den var et paalideligt Middel imod enhver Gift, hvis Tilstedeværelse i hvilketsomhelst fast eller flydende Stof det derhos ved den mindste Berørelse efterviste. At det saaledes paa en Tid, da Forgiftninger vare hyppige, ansaaes for overordentlig vigtigt at komme i Besiddelse endog blot af en liden Deel af denne heldbringende Substans, forstaaer sig af sig selv; dette var imidlertid ingen let Sag, navnlig paa Grund af dens enorme Priis, der kun satte Fyrster og store Herrer istand til at erhverve den; ja Besiddelsen af et heelt Horn var noget, som selv de störste Monarcher vare stolte af. Sædvanligviis udstykkedes det dog i mindre Dele, der indfattedes paa forskjellige Maader, benævnedes „*espreuves*" eller „*tousches*" og benyttedes til at undersøge, hvorvidt Drikke- og Fødevarer vare forgiftede eller ei. Iblandt Hertugerne af Burgunds Skatte omtales saaledes f. Ex. i Aaret 1391 „une espreuve d'une unicorne, enchassiée en or, à une chesnete et un anelet au bout" og i Aaret 1416 „une tousche, en quoy a esté mis une pièce de lichorne, pour touschier la viande de monseigneur". I Aaret 1420 besade de nævnte Herrer endog et heelt Horn af 7½ Fods Længde. Commines beretter ved at omtale Plyndringen af Pietro de Medicis Palads i Florenz, at der borttoges et Enhjörningshorn til en Værdi af imellem *sex og syv tusind Ducater*, og Brantôme fortæller om en fornem Herre, der, efterat have afhændet sine Godser for 50000 „écus", indvilligede i at tage et Enhjörningshorn for de 5000. Det forarbeidedes oftere til Bægere og deslige, hvoraf man da naturligviis fuldkommen rolig kunde drikke. I Lord Londesborough's Samling findes et saadant, indfattet

15*

i Sølv. Dets Datum og tidligere Eier angiver følgende Indskrift paa Foden: „Hunyadi Janos, 1444". At de Enhjörningshornet tillagte Egenskaber vare reent imaginaire, behøve vi neppe at tilföie. Det er Hornet af Narhvalen (monodon monoceros).

En Classe af Gjenstande, hvorpaa Lord Londesborough's Samling er ualmindelig rig, er Bordservice, hvoraf vort Værk afbilder Prøver af stor Afvexling i Form og Forsiring, for största Delen fra det 16de og 17de Aarh. De stamme næsten alle fra flamske og tydske Ateliers, der, som bekjendt, vare berömte for deres finere Sølvarbeider i denne Retning. Af Drikkekar findes endeel Afbildninger baade af „coupes" og „hanaps" (Hovedforskjellen formenes at være den, at de sidstnævnte vare forsynede med (Sølv-) Fod). Af de mange phantastiske Former, hvorunder vi antræffe hine, ere især tvende Classer fremtrædende, de fiirføddede Dyr (Björne, Hjorte, Væddere, Katte, Elephanter) og Fuglene (Duer, Svaner, Paafugle, Strudser, Storke etc.). Det er ialmindelighed Hovedet, der er til at tage af og som saaledes tjener som Laag. Af andre Former ville vi fremhæve Diana, der rider paa en Hjort, en ung Dame, der i Livet er til at skrue op, og hvis øvre Deel saaledes danner Laaget, en Lanterne, en Veirmølle etc. Iblandt Fugleformerne træffe vi en Struds med en Hestesko i Næbet, formodenlig en Hentydning til dette Dyrs Maves bekjendte Egenskab, en Stork, der i Næbet bærer et spædt Barn etc. Disse „coupes" ere saagodtsom alle af Sølv, kun ganske enkelte af et andet Materiale (Bronze, Kokosnøddeskal, Elfenbeen etc.). En af dem fortjener endnu specielt at fremhæves paa Grund af, at den formodes i sin Tid at have tilhørt Martin Luther. Den er af Elfenbeen, indfattet i Sølv-Forgyldning og rundtom smykket med sex Medaillons i tvende Rader paa tre hver. Den øverste Rad fremstiller Frelseren i Gethsemanes Have, bedende „at denne Kalk maatte tages fra ham", den nederste den sidste Nadver. Paa Laaget er i gothiske Initialer indgravet Indskriften D. M. L. —

M.D.X.X.IIII. — Af de nylig nævnte „hanaps" findes iblandt andet en ret mærkelig omtrent fra Midten af det 15de Aarh., en anden, ikke mindre interessant med Datum 1633 og en tredie, der ved sine Vaabenskjolde og sin Indskrift viser sig at have tilhørt et tydsk Dugmagerlaug, „Gewerck der Tuch Knapen". Efter en paa Foden anbragt Indskrift er den forarbeidet af „Michel Klaemet Goldschmidt in Meserix (Messeritsch i Mähren) Anno 1647". Den er af Sølv og rundt om behængt med smaa Vaabenskjolde, rimeligviis tilhørende de af Laugets Medlemmer, der af en eller anden Grund agtedes værdige til slig en Ære, og daterende fra Tidsrummet 1653-1693. — Foruden Drikkekarrene forarbeidedes ogsaa andre til Bordservicen henhørende ofte i forunderlig groteske Former og overlæssedes med Forsiringer, navnlig Saltkarrene (salières) og Vandkaraflerne (aiguières). Af hine, der i Inventarierne ofte opføres i Form af Skibe, Borge, Løver, Slanger, Mænd og Kvinder i forskjellige Stillinger, findes i Lord Londesborough's Samling et særdeles mærkeligt sølvforgyldt Exemplar, rimeligviis fra Slutningen af det 16de Aarh. Det er erhvervet fra Stockholm, hvor det ansaaes for augsburgsk Arbeide. Paa en detailleret Bekrivelse maae vi desværre give Afkald. En af de mærkeligste Artikler henhørende til Middelalderens Bordservice er det efter sin Form saakaldte „*nef*" (navis, Skib), der, ialmindelighed forarbeidet af Sølv, sjeldnere af Guld, anbragtes paa Bordet foran Husets Vert, undertiden foran en Gjest, hvem man vilde vise en særlig Udmærkelse. Det synes oprindelig at være brugt i Kirkerne som Røgelsekar. Grunden til den anvendte Skibsform er ikke ganske klar. Paa Herresæderne indførtes det allerede tidligt og synes at have tjent som Opbevaringssted for forskjellige Artikler, som f. Ex. Vertens Haandklæde og Serviet, Vertindens Handsker, undertiden ogsaa for Kryderier og Bonbons; ialmindelighed var det dog fyldt med Viin. Allerede i den gammelfranske metrisk affattede „Roman de

Garin le Loherain" fra det 12te Aarh. omtales det oftere. Et Sted hedder det der saaledes:

„Devant Garin tint Mauvoisin la nef,
Toute fu plene de vin et de claré."

I et illumineret MS. fra det 14de Aarh. af den i Middelalderen saa populaire „Roman de Tristan" findes en Skizze af et Bord, paa hvilket blandt andet et saadant „nef" er anbragt. Det er, som vel alle af et ældre Datum, ikkun en plump Efterlignelse af et, paa en Fod anbragt, Skibsskrog. Senere bleve de imidlertid langt kunstrigere udarbeidede. I Hertugen af Anjou's Inventarium fra 1360 omtales et af Guld af en Vægt imellem 19 og 20 Mark og ikke mindre end et heelt Dusin sølvforgyldte, enkelte af betydelig Störrelse og alle af udsøgt Arbeide. I et Inventarium over Gjenstande tilhørende den franske Konge Carl den Femte opregnes fem emaillerede Guld „nefs", veiende tilsammen 258 Mark, og 21 Sølv- dito af en Vægt af 648 Mark Sølv. Et stort Guld „nef", der i Aaret 1399 tilhørte Carl den Sjette, hvilede paa fire Tigres Rygge, og Hertugen af Burgund besad i Aaret 1467 et sølvforgyldt dito, der bares af 6 Løver. Omtrent fra Slutningen af det 16de Aarh. maatte i Frankrig den ældre Benævnelse vige Pladsen for en ny „*cadenas*", under hvilken denne Artikel vedbliver at forekomme paa Kongen af Frankrigs Taffel ligetil de senere Tider. De Exemplarer af „nefs", der i ikke synderlig stort Antal antræffes i Kunstsamlingerne, ere for det meste fra det 16de Aarh. I Lord Londesborough's Samling findes foruden trende (sølvforgyldte) „nefs" fra det 16de Aarhundredes sidste Halvdeel et fjerde særdeles udmærket (ligeledes sølvforgyldt) Exemplar, som vi skulle omtale med et Par Ord. Det har en Höide af 21, en Længde af 16 Tommer. Figurerne ere tildeels belagte med Farve. Forstavnen er til at skrue af. Forrest staae tre Kanoner, midt paa Dækket Kanoneren med sin Lunte, bag ham en Tambour og Piber og paa hver Side fuldtbevæbnede Soldater. Hver Aare føres af tvende, af Soldater be-

vogtede Galeislaver. Matroser sees ifærd med at gaae tilveirs og i Merset en Bueskytte, der er i Begreb med at tage Sigte. Over Bagstavnen. hvor Styrmanden staaer, er et buet, med en stor Lanterne forsynet Tag, og paa dens Dæk er anbragt et rigtbesat Bord, ved hvilket fire Riddere spise og drikke. Hele Skroget er i drevet Arbeide bedækket med Figurer af Havfruer og Triton'er, der spille paa musicalske Instrumenter og omgives af Hvaler og andre Søuhyrer.

Vi gaae nu over til en anden Afdeling af Samlingen, Rustninger og Vaaben, af hvilke vort Værk leverer Afbildninger af Exemplarer fra forskjellige Perioder. En romersk Bronzehjelm fra Ravenna have vi alt omtalt. Fra det 12te, 13de og 14de Aarh. har Samlingen flere smukke Exemplarer af Hjelme, fra det 15de en sjelden, saakaldet „salade", fra Enden af det 14de en med fast Visir forsynet „bascinet" etc. Værket giver derhos Afbildninger af endeel rigt udarbeidede Vaaben fra det 16de Aarh. (deri indbefattede flere saakaldte „pièces de renfort"), tildeels af italiensk Arbeide. Fra denne Periode af begyndte man derhos at lægge större Vægt paa Hestetöiets Forsiring, navnlig hvad Hovedstykket, det saakaldte „*chanfrein*", Sadelen og Stigböilerne angik. Af disse sidste gjengives her flere. Vi skulle indskrænke os til at fremhæve tvende spansk-mauriske Staalstigböiler med rige Forsiringer. Et *mexicansk* Exemplar i Samlingen skal have tilhørt Montezuma. — Af Vaaben i egentlig Forstand fremtræde især Sværdet og Daggerten (Dolken, Dagger, poignard). Sværdheftet, som Kunsten tidligere ikke synes at have skjenket stor Opmærksomhed, begynder i det 16de Aarh. at rivalisere i Udførelse og Forsiringer med de med mest Omhu udarbeidede Dele af Rustningen. Det smykkedes ikke blot med Arabesker og andre Forsiringer i Relief, men endog med Figurer og Statuetter af udsøgt Arbeide, Haandtaget antog ofte ret phantastiske, complicerede Former, og den Deel af Bladet, der var Heftet nærmest, prydedes med damasceret Arbeide og „niello",

deels Indskrifter, deels Figurer. Af slige rigtforsirede Sværdhefter af fransk, spansk og italiensk Arbeide giver vort Værk flere Afbildninger. Daggerten eller Dolken (til sin Tid ogsaa kaldet „misericorde" paa Grund af, at man med den gav sin døende Fjende „Naadestødet") var ligesaa nødvendig en Equiperings-Artikel for Ridderen som Sværdet og omtales derhos ogsaa som baaren af Damer. En her gjengiven „misericorde" siges at have tilhørt Raoul de Coucy. Fra henimod Enden af det 15de til ind i det 16de Aarh. synes Forarbeidelsen af disse Vaaben især i *Tydskland* at have naaet en höi Grad af Fuldkommenhed. Haandtaget var ofte af Elfenbeen med indgraverede Figurer, ja hele Grupper af udsøgt Arbeide, ofte i den mest grotesque Stiil. Tvende saadanne fremstille, det ene (af italiensk Arbeide) en nøgen kvindelig Figur, der uddrager en Torn af sin Fod, det andet (af tydsk Arbeide) en Ridder i Rustning. Begge ere fra det 16de Aarh. Et *spansk* Exemplar i Samlingen skal have tilhørt Keiser Carl den Femte. Af Vaaben ville vi endnu fremhæve tre saakaldte „*arquebuses*", af hvilke navnlig den ene er interessant, da den, ifølge Traditionen, skal have tilhørt Kong Carl den Niende af Frankrig og af ham have været benyttet, til (paa St. Bartholomæi Dag 1572) fra Slottet af at skyde paa Huguenotterne. Løbet er rigt forsiret med Løvværk i drevet Arbeide; imellem Løvet sees Fremstillingen af en Hjortejagt, der fortsættes paa det rigt med Elfenbeen indlagte Skæfte. De tvende andre Exemplarer, det ene med Elfenbeen-, det andet med Metal-Skæfte forsiret med Figurer og Løvværk i Relief, ere omtrent fra samme Tid. Til Slutning maae vi endnu omtale en Hellebard, der synes at være temmelig gammel, og som er mindre mærkelig ved sin Udførelse og Forsiring end ved den Omstændighed, at den i sin Tid har tilhørt Kong Edvard den Fjerde af England. Hellebarden er det med Forsiringer smykkede Vaaben fra det 15de Aarh., der længst vedblev at være i Brug.

I Forbindelse med Vaabnene kunne vi maaskee passende omtale de saakaldte „*trousseaux*" eller „trousseaux de chasse" og deres Indhold. Vi ville gjöre dette med vor Forfatters egne Ord. „De Knive", siger han, „der i Middelalderen kom paa Bordet, vare i almindelighed kun Forskærerknive, og det af den Grund, at Gjesterne benyttede deres egne Knive, som de førte med sig i et Foderal. I et saadant opbevaredes ogsaa Forskærerknivene, af hvilke hvert Foderal indeholdt som det kaldtes et „paire" (Par) eller „trousseau" (une paire de cousteaulx), hvortil dog maa bemærkes, at et saadant „paire", snurrigt nok, sædvanligviis bestod af *tre*, nemlig af en meget stor, der, forsynet med et især henad Spidsen til bredt Blad og med dobbelt Egg, brugtes saavel til at skære for med som til paa Bladet at præsentere Stykkerne for Gjesterne, af en anden lignende og endelig af en mindre, bestemt for Verten eller en fornem Gjest. I den meget detaillerede Beretning, Olivier de la Marche giver os om Hertugen af Burgunds Huusskik i Aaret 1474 hedder det blandt andet saaledes: „den Tjener, der serverede, maatte ordne Bordet og Tranchoir'erne (engelsk trenches, paa dette Sted runde Træ- eller Metal-Bakker, hin Tids Tallerkener) paa Bordet, dernæst udtage Knivene af deres Foderal, idet han ydmygt kyssede Skafterne, lægge de to store Knive foran Hertugen med Spidserne henimod denne og tildække dem med Dugen; dernæst maatte han lægge den lille Kniv med Skaftet henimod Hertugen, af den Grund nemlig, at de store Knive vare til Benyttelse for den „esquier" der skar for, den lille derimod bestemt for Hertugen. Og denne „esquier" maatte tage Stykket paa sin Kniv og præsentere det for Hertugen." I et Inventarium fra 1380 over Gjenstande tilhørende Kong Carl den Femte af Frankrig opføres „et Par Forskærerknive, det er, to store og en lille, samt en dertil hørende „*parepain*" (Brødkniv, egentlig Brødskræller, fordi den brugtes til at skære Skorpen af med) med runde, sølvforgyldte med „fleur-de-lis" mærkede Skafter". I vort Værk findes

Afbildninger af flere slige Knive, tildeels med forsirede Blade. En af dem (fra det 16de Aarh.) har paa Bladets ene Side Noderne til den Melodie, hvorefter Bordbönnen blev afsungen för Bordet, paa den anden til den, hvorefter den blev sungen efter Bordet. Et saadant Sæt Knive bestod sædvanlig af fire. Bordbönnen blev nemlig ialmindelighed udsat for fire Stemmer, og paa hver Kniv fandtes Noderne for een af disse. „I de ældre Inventarier", fortsætter vor Forfatter, „omtales ofte Foderaler, der foruden Knivene ogsaa indeholdt andre Gjenstande, som man førte med sig. Kong Carl den Femte eiede saaledes ifølge det nysnævnte Inventarium af 1380 „uns cousteaux à clou, à porter en bois, c'est à sçavoir un grand, un petit, un poinçon, avec les forcettes qui sont d'argent, et est la gayne estoffée d'or, et la chayne à quoy elles pendent d'argent" og i Hertugen af Burgunds Inventarium fra 1420 opføres „un gros cousteaul d'Alemaigne, garni de vi. cousteaulx, une lyme, et ung poinsson et d'unes forsetes, pendans à une courroye de fil blanc, à clouz de leton". Et saadant for Jagten bestemt Apparat er det, der benævnes en „*trousseau de chasse*". Et saadant complet Sæt i et Foderal af „cuir-bouilli" findes i Lord Londesborough's Samling. Her kunne vi endnu omtale Jæger- og Vægter-Hornene, af hvilke der i Værket afbildes tre. Det ene af disse (fra det 14de Aarh.) er af Elfenbeen indfattet i Sølv med indgraverede Figurer af Løver, Örne, Gribbe, Harpyer etc.; det andet, der betegnes som et „runic horn", som det synes af skandinavisk Oprindelse, er af Hvalrostand og forsiret med udgraverede imaginaire Figurer, af hvilke adskillige have en paafaldende Lighed med dem, der ere anbragte paa det i 1639 ved Gallehuus fundne Guldhorn, og „magiske Characterer"; det tredie, et Vægterhorn af Bronze, er fra det 15de Aarhundrede.

Idet vi dernæst gaae over til det egenlige Meublement, forudskikke vi, tildeels efter vor Forfatter, følgende Bemærkninger. Ligesaa ivrig som man i Middelalderen var for at

udmærke sig ved kostbare og rigtforarbeidede Vaaben, Rustninger, Smykker, Servicegjenstande etc., ligesaa ligegyldig var man med Hensyn til Meubler. Selv de kongelige Paladser (f. Ex. i Frankrig) vare, idetmindste endnu mod Slutningen af det 14de Aarh., meget maadelig udstyrede i saa Henseende. Aarsagen hertil ligger nær forhaanden: de förstnævnte Gjenstande kunde man føre med sig, Meublementet derimod vanskeligt paa enkelte Stykker nær, og under den almindelig herskende Usikkerhed og indre Uroligheder risikerede man, at Slotte, Paladser etc. bleve overfaldne og udplyndrede. Selv i Krigen førte man sine Kostbarheder med sig og heraf forklares det let, at Plyndringen af en fjendtlig Leir ofte gav Seirherrerne et saa rigt Bytte. (Man erindre f. Ex. blot den Masse af Kostbarheder, som Carl den Dristige førte med sig paa sit Sveizertog og mistede der. At denne Overlæsning med Bagage i höi Grad maatte besværliggjöre de middelalderlige Hæres March følger af sig selv.) De faa kostbare Meubler, der omtales i Inventarierne, ere derfor tildeels gjorte mere „portable" derved, at de enten kunne sammenlægges eller tages fra hinanden. I et Inventarium over Gjenstande, der tilhørte Henrik den Fjerdes Maitresse Gabrielle d'Estrées, opføres saaledes blandt andet „une table façon de caen (camp?), de bois de noyer, ferrée et *ployante*" etc. I nærværende Værk findes afbildet en rigt forsiret Staal-Feltstol, der kan tages fra hinanden og sammenpakkes i et meget lidet Rum. Stole vare forøvrigt navnlig i den offentlige Hal (Riddersalen) en stor Sjeldenhed og benyttedes kun af særdeles distinguerede Personer. Hyppigere antræffes de i de private Gemakker, der ofte vare langt bedre meublerede end hin, og blandt andet indeholdt Sengesteder, en Stol, et „buffet", en eller to Skrine (chiffonières) og senere et Chatol eller en Secretair (cupboard, cabinet). Sengestedet var hos fornemme Folk altid forsynet med Omhæng og Tæpper, ofte af de kostbareste Stoffer og i den senere Tid jevnlig smykket med Forsiringer af indgraveret Arbeide. Dette

sidste var ogsaa allerede i en tidlig Periode Tilfældet med Skrinene, der derhos ofte vare malede, og af hvilke *Juvelskrinene* særlig maa fremhæves.

Under Navnet Juveler (latinsk jocalia (af jocus), oldfransk 'jouelles, joiaus, joyax etc. og baghes, bagues, nuvær. engelsk jewels) indbefattes alle Kostbarheder, som Mynter, Brocher, Ringe etc. Den anførte oldfranske Benævnelse „baghes, bagues", der i det nuværende Sprog kun har holdt sig i Betydning af Fingerring, har efterladt Spor i et ikke lidet Antal forskjellige Udtryk, der ogsaa ere gaaede over i de fleste nyere Sprog. Saaledes kom f. Ex., paa Grund af, at de oprindelig saaledes benævnte Gjenstande sædvanligviis toges med paa Reiser etc., Ordet „baggage" efterhaanden i Brug som det almindelige Udtryk for Reisetöi, Oppakning etc., og Diminutivet „bagatelle" gik over til at betegne noget ringe, en Ubetydelighed. Herfra stammer ogsaa den ved Capitulationer ofte forekommende Betingelse, at Vedkommende skulde have „vies et bagues sauves" eller „armes et bagues sauves", ligesom det ogsaa heraf forklares, naar en Mand stipulerer for „moi, mes gens, et mes bagues". De fleste af de i nærværende Værk afbildede Juveler ere Hængesmykker (pendant, pentacols) og tilhøre det 16de Arh., et Par af dem muligt Benvenuto Cellini's Skole. De ere alle af Guld emailleret og besatte med Ædelstene. Kun een er en blot Composition af Smaragder, Perler etc.; alle de andre fremstille en eller anden bestemt Gjenstand, f. Ex. virkelige eller fabelagtige Dyr (som Løver, Hunde, Søheste, Enhjörninger, Havfruer), en kvindelig Figur siddende paa en Søhest, en mandlig og kvindelig Figur tilhest paa Falkejagt o. s. v. Flere ere af en *religieus Character*, f. Ex. et kostbart, emailleret og med Krystaller besat, Guldkors til at bære om Halsen, et ligeledes emailleret, med Diamanter, Perler og Rubiner besat, Hængesmykke, fremstillende Mariæ Bebudelse, et *lignende* med en Fremstilling af Abrahams Offer o. s. v. Af andre Sager, der kunne regnes herhid, ville vi fremhæve en saakaldet „*enseigne*"

(en Slags Medaillon med Relieffforsiringer, ialmindelighed af Guld), forestillende San Jago de Compostella, der dræber en Vantro, samt tvende interessante Exemplarer af Bælter, sammensatte af en Mængde smaae Plader, det ene af Bronze, det andet af Sølv. Den Classe af middelalderlige Juveler, der er opbevaret i störst Antal, er imidlertid Ringene, og Grundene hertil ligge ikke fjernt: de stode i nöieste Forbindelse med en stor Deel kirkelige og borgerlige Ceremonier; de bleve til sine Tider betragtede med overtroiske Følelser og ansete for Amuletter eller Talismaner; de opbevaredes i mange Tilfælde som Pant paa Kjærlighed og Venskab; de vare saagodtsom de eneste Kostbarheder, der gaves de Døde med i Graven; og paa den anden Side var, selv naar de vare af Guld, Metalmassen sjelden saa betydelig, at Folk fristedes til at indsmelte dem. Det er overhovedet mærkværdigt, hvor dybt de i Middelalderen gribe ind i saagodtsom alle Livets ordinaire Forhold. Ringen var et af de höie geistlige Dignitariers, Biskoppens og Abbedens, Insignier, og naar en saadan Prælat døde, gaves den sædvanligviis Liget med i Graven. En saadan Ring, funden i Aaret 1829 i den 1165 afdøde Biskop af Verduns, Thierry's, Grav, findes afbildet i vort Værk. Hvilken Rolle Ringen spillede og spiller ved *Vielsen* er bekjendt. Mindre bekjendt turde det være, at endnu i Aaret 1416 den Ring, Joseph ved denne Leilighed gav Maria, fandtes i Hertugen af Berry's Besiddelse! Vielsesringene synes sjeldent, som nu, at have været flade. De kostbareste og rigest forsirede, navnlig fra det 16de og 17de Aarh., vare de, der benyttedes af *Jøderne* ved deres Vielse. Tre saadanne, af Guld og af udsøgt Arbeide, findes afbildede i vort Værk. De i Ringene indfattede Stene havde i Middelalderen i deres Besidderes Öine ofte et af deres Kostbarhed uafhængigt Værd, idet de nemlig betragtedes som *Amulet'er*. Beryl'en beskyttede saaledes imod Fjenden, Saphir'en imod Gift, andre imod forskjellige Sygdomme. Der gaves ogsaa Stene af en antagen *mysterieus* Oprindelse med

lige vidunderlige Egenskaber. Den saakaldte „*aëtites*" (Örnesteen) beskyttede Kvinder i Barnsnød. Tudsens Hoved antoges at indeholde en Steen, der besad overordentlige Egenskaber, og en saadan „*Tudse-Steen*" var naturligviis af denne Grund særdeles søgt og i höi Priis. Flere af Læserne ville erindre følgende Sted i Shakespeare's „As You Like It":

„Sweet are the uses of adversity;
Which, like the toad, ugly and venomous,
Wears yet a precious jewel in his head."

Den indfattedes ogsaa i Ringe. Tre saadanne findes i Lord Londesborough's Samling. Den ene, der er af Sølv, og afbildet i vort Værk, har paa Stenen en Fremstilling af en Tudse i Relief. — Af Guldfingerringe med en indfattet Diamant i Form af en tilspidset Pyramide (i lang Tid en yndet Mode) findes blandt Afbildningerne et Par Stykker fra det 16de Aarh. Den Skik at vexle Ringe til Pant paa Kjærlighed eller Venskab, har, som bekjendt, holdt sig gjennem alle Tider. Saadanne Ringe indeholde ofte emblematiske Devicer, Indskrifter i Form af Motto'er etc. Ikke blot Ringe men ogsaa andre Smykker, der vare forsynede med disse sidste, gik i Middelalderen under Fællesbenævnelsen „*drueries*". Et Exemplar af en saadan Ring fra det 12te Aarh. bærer Indskriften:

„Jo (je) sui druerie,
Ne me dunez (donnez) mie (jamais),
Ki (qui) nostre amur deseivre,
La mort puist jà receivre."

I Lord Londesborough's Samling findes en Guldfingerring, rimeligviis fra Henrik den Ottendes Tid, med Indskriften „Let lyking laste", samt tvende andre, omtrent et Aarhundrede ældre, der have til Motto, den ene „mon cor plesor" (mit Hjertes Lyst), den anden „de boen cuer". — De samme Følelser, der gave Anledning til slige Motto'er, bragte ogsaa, henimod det 16de Aarh., en særegen Classe af Ringe i Mode, de saakaldte „*gimmals*" eller „*gimmal*" *Ringe*, der, som

Benævnelsen viser, först bestode af to forenede Ringe (Tvillingringe), senere imidlertid undertiden af tre eller fire. I Lord Londesborough's Samling findes et saadant Exemplar, bestaaende af tre Ringe, der ere til at dreie omkring en Tap eller Stift. De to ydre ere flade og have tidligere været forbundne ved to sammenlagte Hænder, der skjulte to paa Midtringen anbragte forenede Hjerter; Midtringens hele ydre Rand er derimod tandet. Et andet Exemplar i Samlingen, som det synes fra Enden af det 15de Aarh., har to Motto'er, et ydre „En amours soiez leuis"[1] og et indre „Thowthe is fre".

En anden Classe af Gjenstande, der i Middelalderen, navnlig i det 15de og 16de Aarh., lagde Beslag paa Kunsten og Kunstnerne, vare Klokker og Uhre. Fra hvad Tid denne Mechanismes Opfindelse daterer kan, som Tilfældet er med saamange Opfindelser, ikke med Bestemthed angives; flere Omstændigheder henvise imidlertid til Slutningen af det 10de Aarh. Ifølge den gængse Beretning tilskrives den jo, som bekjendt, den berömte Gerbert, der i Aaret 999 besteg Pavestolen under Navn af Sylvester den Anden. De förste Klokker vare kun for Öiet og „viste" kun Timerne; det Maskineri, hvorved de tillige betegnede dem for Øret, sattes istand til „at slaae", er en senere Opfindelse, der, ifølge vor Forf., förste Gang omtales i det omtrent ved Aaret 1120 affattede Skrift „Liber Usuum Ordinis Cisterciensis", i hvilket det paalægges Sacristan'en at „regulere Klokken" (horologium temperare) saaledes, at den kunde „slaae" og vække ham för Fromessen. Fra dette Tidspunkt af omtales slige Klokker ofte, dog mest i Klostre. I Paris skal der saaledes f. Ex. ikke have været noget offentligt Uhr (eller rettere Klokke) för i Aaret 1370. „Disse större Uhre havde", siger vor Forf., „imidlertid ikke været længe i Brug, förend Uhrmagerne begyndte at forfærdige lignende af mindre Dimensioner til

---

[1] Forfatteren anseer dette Ord for uforstaaeligt. Det er dog upaatvivlelig en af de ældre Former af Ordet „loyal".

huusligt Brug. Denne Slags Uhre, i Frankrig af og til kaldede „reloges", omtales allerede mod Slutningen af det 13de Aarh. I Carl den Femtes Inventarieliste af 1380 opføres „un reloge d'argent tout entièrement, sans fer, qui fut du roy Phelippe-le-Bel, avec deux contrepoix d'argent emplis de plom." Philip den Smukke regjerede fra 1285 til 1314 .... Paa Chaucer's Tid vare de allerede saa almindelig bekjendte, at han benytter dem til en Lignelse i det Sted, nemlig i Cant. Tales, hvor han siger om Enkens Hane:

„Wel sikerer was his crowyng in his logge,
Than is a *clok*, or an abbey *orologge*."

Dette er, saavidt mig bekjendt, det tidligste Exempel paa Brugen af det engelske Ord „clock" i denne Betydning, og jeg skulde meget feile, om Digteren ikke her skjelner imellem det portable Uhr og det större faststaaende af den Slags, der anbragtes i Klostrenes Taarne. Det 16de Aarh.'s Stueuhre vare sædvanlig til at hænge paa Væggen. De *tydske* Uhre af denne Classe havde imidlertid intet godt Ord paa sig. Herom vidner blandt andet Shakespeare's bekjendte Lignelse i „Love's Lab. Lost":

„A woman that is like a *German clock*,
Still a repairing; ever out of frame,
And never going aright; being a watch,
But being watch'd that it may still go right."

Det var i Begyndelsen af Ludvig den Ellevtes Regjering, der besteg Frankrigs Throne 1461, at der fandt en stor Revolution Sted i Uhrmagerkunsten ved Indførelsen af Spiralfjerens Benyttelse som bevægende Kraft istedenfor Vægten. Derved blev det naturligviis muligt at concentrere det hele Maskineri i et forholdsviis meget lidet Rum og endelig at opfinde de egentlige Lommeuhre, rimeligviis i Begyndelsen af det 16de Aarh., samtidig baade i Frankrig og Tydskland, kun med den Forskjel, at de franske Uhrmagere gav dem en cylindrisk, de tydske en oval Form. Heraf de förste tydske Lommeuhres Benævnelse „*Nürnberger Æg*". Nürnberg var nemlig den

tydske Uhrmagerkunsts Hovedsæde. I en lang Tid havde Lommeuhrene ingen almindelig vedtagen Form, men træffes i de mest phantastiske Skikkelser. Det var först under Ludvig den Trettendes Regjering, at den meer eller mindre flade, runde Form, der siden har holdt sig lige til vore Dage, begyndte at komme almindelig i Brug. De ydre Forsiringer bestode i Løbet af det 17de Aarhundrede hovedsaglig i Emaillering og Gravering. I Lord Londesborough's Samling findes ikke faa Exemplarer af Uhre i en stor Variation af Former. Vi ville nu omtale de interessanteste af de i nærværende Værk afbildede. To af disse, begge af Sølv og fra Slutningen af det 16de Aarh., ere i Form af Fugle. Det ene forestiller nemlig en *Svane* med en lille Ganymedfigur paa Ryggen. Den er construeret saaledes, at den kan staae paa Benene. Det andet, ligeledes af Sølv, har Formen af en svömmende *And*. Hjulene gaae paa Rubiner. Et andet af de afbildede Uhre, der er Sølv forgyldt og med særdeles smukt udførte indgraverede Forsiringer, har Formen af et *Kors*, og er af fransk Arbeide, rimeligviis fra Begyndelsen af det 17de Aarh. Af Uhre i Form af *Bøger* finde vi tvende Exemplarer, af hvilke det ene, Kobber forgyldt med indgraverede Forsiringer, ifølge Indskriften, i sin Tid har tilhørt „Bogjslavs. Des. Namens. Der. XIIII. Hertzog. Zv. Pommern etc. Anno 1627", med hvis Vaaben det ogsaa under denne Indskrift er smykket. Mesterens Navn angives i den Afbildningerne ledsagende korte Text at være „Dionistius Hessingkt" (?). Det andet Uhr af samme Form, ligeledes Kobber forgyldt, er noget mindre og har paa indvendig indgraverede Forsiringer nær intet videre mærkeligt. Til Slutningen maae vi endnu fremhæve et ovaltformet, rigt forgyldt og forsiret Sølvuhr, forarbeidet for Ludvig den Trettende til Present for Carl den Förste af England. Forsiringerne ere hvidt, rødt, grönt, blaat og guult emaillerede. Paa Bagsiden er i Hautrelief fremstillet Hellig Jörgen beseirende Dragen. Hans Tunica er rød, Skjerfet blaat, Hesten hvidt emailleret. Rundtom Uhret er som

Indskrift anbragt Hosebaandsordenens bekjendte Motto med forgyldte Bogstaver paa en blaa, Baandet forestillende, Grund, med fleurs-de-lis baade ovenover og nedenunder. Det Indre af Uhrkassen er rigt forsiret med smagfuldt udførte Arabesker, fyldte med sort Emaille paa punkteret Grund. Mesterens Navn er J. Vallin.

I alle större Antiquitetsamlinger findes der saagodtsom altid et vist Antal Gjenstande af en blandet Character „miscellaneous character", der, uagtet de ikke ret vel eller ialfald med Vanskelighed lade sig classificere, dog ikke kunne forbigaaes, da de ofte i en eller anden Henseende have et ikke ringe Krav paa Interesse. Enkelte saadanne, der ere gjengivne i nærværende Værk, skulle vi her omtale. En af de interessantere er et magisk Speil, der i sin Tid har tilhørt den bekjendte engelske Lærde og Aandeseer Dr. Dee (1527-1608), af hvis Visions-Journal Casaubon i Aaret 1659 publicerede en Afdeling i eet Bind i folio. Det bestaaer af en oval, poleret Plade af en, i Beskrivelsen ikke nærmere angiven, sort Steenart. — En af de mörkeste Skyggesider i Middelalderens offentlige Liv, et af de mest frastødende Træk i den hele Periodes Character er dens piinlige Retspleie og det Middel, den hjemlede og i saa udstrakt et Omfang benyttede, *Torturen.* „Det synes næsten," for at bruge vor Forfatters Ord, „som om de geistlige og verdslige Domstole kappedes om med raffineret Grusomhed at opfinde de mest udsøgte Pinsler for hver enkelt Deel af det menneskelige Legeme og fremfor alt af en saadan Beskaffenhed, at de Martrede kunde udholde dem i lang Tid uden at miste Bevidstheden eller Livet. Af slige Marterredskaber leverer vort Værk en Planche Afbildninger. Et Brændemærke, der forestiller Galgen og Hjulet, er erhvervet fra Bamberg. En Jern-Tommeskrue, der bærer tydelige Spor af at have været anvendt med stor Kraft, stammer fra Nürnberg. Foruden disse findes her endnu et Jernhalsbaand af betydelig Vægt, saavel indvendig som rundtom i Kanten besat med Staalpigge,

af hvilke de paa sidstnævnte Sted anbragte ere bestemte til at trænge ind i Skuldrene og den nedre Deel af Ansigtet, et Par Staaltænger, et Redskab af samme Metal til at indfange Forbrydere etc.

Idet vi hermed slutte denne Anmeldelse, gjöre vi os en Fornöielse af gjentagende at henvise de Læsere, der interessere sig for middelalderlige Antiquiteter og Kunsthistorie, til Hr. Wrights interessante Afhandling. Allerede de Uddrag, vi have kunnet meddele deraf, ville forhaabentlig tilstrækkelig have viist, hvilke værdifulde Bidrag den yder i den antydede Retning. Ogsaa denne Samlings höitærede Besidder vil enhver Ynder og Kjender af Middelalderens Kunst og dens Frembringelser sikkert vide Tak, fordi han ved Udgivelsen af nærværende, splendid udstyrede, Værk har gjort en stor Deel af dens Skatte tilgængelige for en videre Kreds.

A Descriptive Catalogue of the Antiquities of Stone, Earthen, and Vegetable Materials, in the Museum of the Royal Irish Academy. By W. R. Wilde. Illustr. with numerous Wood Engravings. Dublin. 1857. 8. (VIII og 246 S.).

Dette Catalog beskriver, som ogsaa Titelen antyder, kun en Deel af det Irske Academies betydelige Samling af Oldsager. Inddelingen er ikke systematisk-videnskabelig, men kun beregnet paa det practiske Behov og, betragtet som saadan, i det hele ret tilfredsstillende, om den end i det enkelte lader adskilligt tilbage at ønske. De medgivne Træsnit, hvis Udførelse er upaaklagelig, udgjöre et Antal af 159. Skjönt Beskrivelsen af de enkelte Gjenstande vel i endeel Tilfælde kunde være exactere end den er, er den dog i de fleste udtömmende samt oplyst ved Paralleliseringer, Henviisninger og Bemærkninger, der røbe en kyndig og belæst Forfatter. De her beskrevne Afdelinger indeholde et ingenlunde ubetydeligt Antal Oldsager, iblandt hvilke en stor Deel mærke-

lige. Side 150-153 beskriver Forfatteren tvende mindre Samlinger af skandinaviske Flint- og andre Steensager (ialt 60 Numere), hvilke Hs. Maj. Kongen af Danmark i Aaret 1816 og senere, efter Indstilling af det Kgl. Nordiske Oldskrift-Selskab, i Aaret 1848 skjenkede det Irske Academie.

WZORY SZTUKI ŚREDNIOWIECZNEJ I Z EPOKI ODRODZENIA PO KONIEC WIEKU XVII. W DAWNEJ POLSCE. WYDAWANE PRZEZ ALEXANDRA PRZEZDZIECKIEGO I EDWARDA RASTAWIECKIEGO. Serya Pierwsza. Zeszyty I-XXIV. Serya Druga. Zeszyty I-XIV. W Warszawie i w Paryźu. 1853-57. Anmeldt af EDVIN M. THORSON.

KUNSTMONUMENTER I POLEN fra Middelalderen og Renaissancetiden indtil Slutningen af det 17de Aarhundrede. Udgiven af ALEXANDER PRZEZDZIECKI og EDVARD RASTAWIECKI. Förste Serie. H. 1-24. Anden Serie. H. 1-14. Warschau og Paris. 1853-57. 4to. 24 Ark med 48 Chromolithographier (samt 4 ucolorerede Plancher) og 14 Ark med 28 do. Ogsaa med fransk forkortet Text.

Ved dette pragtfuldt udstyrede, ved sine fortrinlig udførte Plancher og sin med Sagkundskab og Omhu affattede oplysende Text saavel for Middelalderens Kunsthistorie ialmindelighed som for Polens isærdeleshed vigtige Værk have Udgiverne indlagt sig en sand Fortjeneste af deres Fædrelands Literatur, iblandt hvis senere Frembringelser det indtager en fremragende Plads. [1]

---

[1] Begge Udgiverne have alt forlængst erhvervet sig et agtet Navn i den polske Literatur, Baron Rastawiecki navnlig ved sine tvende Værker Mappografia dawnéj Polski (Det gamle Polens Mappographie) og Słownik Malarzów polskich (Lexicon over polske Malere, hidtil 3 Bd.), Grev Przezdziecki foruden ved en stor Deel spredte Afhandlinger af sprogligt, literaturhistorisk og kunsthistorisk Indhold, ved følgende tvende Skrifter: Szwecya, wspomnienia jesienne z r. 1833 (Sverrig,

Det er ikke udelukkende den slaviske, end mindre den nationale polske, middelalderlige Kunsts tilbageblevne Monumenter, der ere Gjenstand for dette Værk. Det fremfører for os og betragter saavel fra det culturhistoriske som kunsthistoriske Standpunkt de vigtigste af de for Öieblikket i Polen existerende Kunstlevninger fra den tidligste Middelalder indtil Slutningen af det 17de Aarhundrede og leverer saaledes ikke uinteressante Bidrag iblandt andet ogsaa til den byzantinske og tydske Kunsts Historie. At det for den slaviske og navnlig den polske Kunst- og Culturhistorie derhos er af en særegen Betydning forstaaer sig af sig selv; endog hvad Landets politiske Historie angaaer berigtiger det i enkelte Tilfælde feilagtige, hidtil almindelig gængse, Antagelser.[1] Ihvorvel saaledes dette righoldige Værk i fuldt Maal indeholder Opfor-

Erindringer fra Efteraaret 1833, 2den forøgede Udg. 1845) og Wiadomość bibliographiczna o rękopismach, zawierających w sobie rzeczy polskie, przejrzanych po niektórych bibliotekach i archiwach zagranicznych w latach 1846-49 (Bibliogr. Efterretn. om haandskriftlige Bidrag til Polens Historie i adskillige udenlandske Bibliotheker og Archiver, undersøgte i Aarene 1846-49). Han er derhos Medudgiver af det vigtige Kildeværk Źródła dziejów polskich (Kilder til Polens Historie) og har fornylig stillet sig i Spidsen for et isandhed monumentalt Foretagende, en kritisk Udgave af den polske Historieskrivnings Faders, Długosz's († 1480) samlede Værker, hvis Text vil blive restitueret ved Confrontation af de ældste og paalideligste Haandskrifter, samt ledsaget af en Angivelse af de Kilder, hvoraf Długosz har øst, af en fuldstændig Samling i chronologisk Orden af hans til os komne Breve, af hans Levnetsbeskrivelse og endelig af en polsk Oversættelse af hans samtlige Skrifter. Det Hele er beregnet paa 4 Foliobind (900 à 1000 trykte Ark).

[1] Saaledes kaster, for strax at nævne et Exempel, Indskriften paa den her förste Gang udgivne, af Hertug Conrad af Mazovien (1191-1237) til Cathedralkirken i Płock skjenkede Kalk et nyt Lys over denne Fyrstes Familieforhold, navngiver tvende, hidtil ubekjendte Börn af ham, samt oplyser, at hans Gemalinde hed Pafia (Euphemia?) og ikke, som af Długosz, Hübner og Naruszewicz (Polens förste kritiske Historieskriver, i forrige Aarh.) antaget, Agata eller Agasia.

dring til udførligere Omtale, nødes vi dog, saavel med dette Tidsskrifts Bestemmelse som med de for en Anmeldelse satte snevre Grændser for Öie, til her at afsee fra enhver detailleret Beskrivelse og indskrænke os til, under Henviisning til selve Værket, at give enkelte flygtige Antydninger.

Det overveiende Antal af de i den hidtil foreliggende Deel af Værket udgivne Monumenter henhører til den kirkelige Kunst og indbefatter deels religieuse Malerier (Altar- og Helgenbilleder), deels Sager vedkommende Gudstjenesten, de kirkelige Ceremonier og Andagtsøvelser (Kalke, Monstranser, Reliquarier, Døbefonts, Ornater, Pilegrimsstave etc.), deels Gravmonumenter o. s. v. Af den profane Kunsts Monumenter fortjene at fremhæves de historiske Portraiter, Feldtherreinsignier, Vaaben og Rustninger, Klenodier og Klenodieskrine, Drikkekar og Meubler, adskillige Tyrkerne fratagne Trophæer etc. Det vil heraf blandt andet sees, at Værket ogsaa indeholder Bidrag til det höiere Haandværks Historie i Middelalderen. Grændsen lader sig overhovedet ofte vanskelig drage. — Af de Monumenter, hvis Tid har kunnet bestemmes, ere de ældste fra det 10de Aarhundrede (nogle Kalke samt et byzantinsk Reliquarium), de fleste fra den senere Middelalder og Renaissancetiden [1], heriblandt det yngste en i Skatkammeret i Cathedralkirken i Krakau opbevaret tyrkisk Standart og Piil fra 1683. Fra en endnu tidligere Periode end det 10de Aarhundrede stammer upaatvivlelig det, af Legenden Evangelisten Lucas tilskrevne, Gudsmodersbillede i Czenstochowa [2], der har et afgjort byzantinsk Præg. I kunstnerisk Henseende maae blandt andet navnlig fremhæves den alt i Noten paa forrige Side omtalte af Hertug Conrad til Cathedralkirken i

---

[1] Fra det 10de Aarhundrede findes 4, fra det 11te 3, fra det 12te 1, fra det 13de 5, fra det 14de 7, fra det 15de 6 Monumenter udgivne i den os foreliggende Deel af Værket. Resten tilhører en senere Tid. [2] Berömt Valfartssted i det nuværende Kongerige Polen ved Jernbanen fra Warschau til Krakau.

Płock[1] skjenkede Kalk, en udmærket Prøve paa Guldsmedkunst fra det 13de Aarhundrede, et i Skatkammeret i Czenstochowa opbevaret, i Ibenholt og Sølv udarbeidet portativt Altar (fra 1624) med Ornamenter og Fremstillinger, der saavel i Udførelse som Composition røbe et sandt Mesterskab, en Madonna med Jesusbarnet, malet paa Elfenbeen en miniature (17de Aarh.) og flere andre. — Et Savn forekommer det Anmeld. at være, at vedkommende Kunstnere kun ganske undtagelsesviis ere angivne, og selv i disse enkelte Tilfælde ere de givne Oplysninger af den allertarveligste Slags. Vel miskjende vi ingenlunde, hvor vanskeligt det, navnlig for de tidligere Perioder, kan være at erholde nogenlunde sikre Angivelser; men vi formene paa den anden Side, at selv begrundede Conjecturer vilde være velkomne. For den senere Tids Vedkommende maatte sikkert i mange Tilfælde Vished kunne bringes tilveie. At man, saafremt Udgiverne maatte tage Hensyn til denne Bemærkning og i den tilbagestaaende Deel af Værket skjenke Personalia, Kunstnerhistorien, en större Opmærksomhed, vil kunne vente noget mere end almindeligt, er navnlig Baron Rastawieckis allerede nævnte Arbeide i denne Retning tilstrækkelig Borgen for.

Som alt bemærket, ere endeel af de her udgivne Kunstmonumenter ogsaa i reen historisk Henseende af, större eller mindre, Interesse; vi skulle, idet vi henvise til Noten paa næstforrige Side, indskrænke os til at fremhæve følgende.

Fra det trettende Aarhundrede finde vi saaledes det i den tidligere Benedictinerkirke i Ossiach[2] endnu opbevarede, i Aaret 1839 restaurerede Gravmonument over den efter Mordet paa Stanisław, Biskop af Krakau († 1079) först til Ungarn og derfra til Kärnthen flygtede polske Konge Bolesław Śmiały (den Dristige), der, efter Sagnet, under sit niaarige

[1] Gouvernementsstad ved Weichselen N.V. for Warschau.

[2] Landsby ved Foden af Kärthner-Alperne, imellem Villach og St. Veit ved Søen af samme Navn.

Ophold der udgav sig for stum og först paa sit Dødsleie († 1089) røbede sit Navn for Klosterets Abbed. Indskriften er characteristisk. Den lyder blot: REX. BOLESLAVS. POLONIE. OCCISOR. SANCTI. STANISLAI. EPI. CRACOVIENSIS. — Et andet Gravminde (fra det 15de Aarh.) er sat en Literator og Diplomat, den i sin Tid almindelig bekjendte Italiener Felipe Buonacorsi (græciseret Callimacho), der, efter som Flygtning at have fundet et Asyl i Polen, 1472 blev udnævnt til Gouverneur for Kong Kaźmir's yngre Sönner, gjentagne Gange af denne Konge benyttedes i vigtige Ambassader, under hans Efterfølger Johan Albert besad en overordentlig Indflydelse og efter den i et Capel i Dominicanerkirken i Krakau paa en Bronzeplade graverede Gravskrift døde der d. 1ste Novbr. 1496. — Fra det 17de Aarhundrede fortjener blandt andet at mærkes den Commandostav, som Kronfeldtherren Stanisław Potocki (1579-1667), kaldet Revera [1], førte i Aaret 1655 som Chef for Confoederationen i Tyszowce, der frelste det næsten halvt erobrede Polen fra Svenskerne, og derpaa i Slaget ved Międzyboź i Podolien, der havde Ragoczy's Capitulation tilfølge. Han skjenkede den senere til Helligdommen i Czenstochowa. — Fra samme Aarhundrede ville vi endnu blot anføre Johan Sobieskis Rustning fra Tyrkekrigen [2], samt fire historiske Portraiter nemlig af Stanisław August og hans trende Gemalinder Elisabeth af Østerrig, Barbara Radziwiłłowna og Catharina af Østerrig. — Dog — dette er som sagt kun flygtig henkastede Antydninger.

Vi kunne imidlertid ikke slutte disse Linier uden at fremhæve det følgeværdige Exempel, det nuværende polske Aristokratie giver deels ved den Redebonhed, hvormed det i det hele befordrer nationale Foretagender af Vigtighed, deels ved sin Interesse for og Understøttelse af den nationale Literatur, i hvilken ikke faa af dets Medlemmer ogsaa selv indtage en

---

[1] Paa Grund af hans latinske Mundheld: re vera. [2] Denne Rustning opbevares i Rustkammeret i Dresden.

hæderlig Plads. Som et Vidnesbyrd om den Paaskjönnelse, Foretagender som det nærværende finde, ville vi endnu blot tilföie, at den 1ste Serie af det her omtalte Værk (som alt berørt 24 Hefter til en Subscriptionspriis af nogle og tredive Rigsdaler dansk) i selve Polen allerede talte over 500 Subscribenter.

Památky Archaeologické a Místopisné, vydávané od archaeol. sboru Musea království Českého nákladem Matice české. Redakt. K. V. Zap. Anmeldt af Edvin M. Thomson.

(Tidsskrift for (bøhmisk) Archæologie og Topographie, udg. af det Bøhm. Museums archæol. Section etc. Bd. II. H. 5-8. Bd. III. H. 1-5. 4to. Prag. 1857-59. Hvert Bind paa c. 24 Ark med lithogr. Plancher.)

Det er en Fornöielse at see, hvilket friskt Liv der i Bøhmen rører sig paa det literaire Gebet, og Tilfredsstillelsen kan kun føles desmere levende, naar man sammenligner de nuværende Tilstande med en ikke synderlig fjern Fortid, Slutningen af forrige, ja selv Begyndelsen af dette Aarhundrede og med de ringe Udsigter, der dengang, efter et meer end 150 aarigt haardt Tryk, viste sig til, at den nationale Literatur, om end Baandet efterhaanden strammedes mindre, paany skulde kunne hævde sig en hæderlig Plads ved Siden af dens slaviske Søstre, den polske og russiske. Folket er lidet og Kræfterne ikke mange. De Vilkaar, hvorunder der arbeides, ere endnu i mange Henseender, mildest talt, langtfra heldige. Bøhmen deler saaledes — for at tage et Exempel — ikke med Rusland og Polen den store Fordeel at have et Aristokratie, der har slaaet sin Rod i Nationaliteten og fostrer nationale Sympathier, endsige ved sin Medvirkning og personlige Deeltagelse bidrager til det nationale Livs og den nationale Literaturs Opkomst. Desto fortjenstligere er det imidlertid, at der, hvad der end monne være tilbage at ønske, er opnaaet saameget, som der dog virkelig er, og at denne

nye Literatur har en Fremtid; at det allerede Opnaaede vil erholde en heldig Udvidelse i fleersidig Retning, derfor er den i Nationen herskende Aand en tilstrækkelig Borgen. Kun Bedömmere, der ere fjendtlig stillede imod den bøhmiske Literaturs Retning i dens Heelhed eller ukyndige og overfladiske Iagttagere, for hvilke slige Domme ere det Bestemmende, kunne miskjende den nuværende Stillings Betydning, de gjorte Fremskridt og de aabnede Udsigter.

For nu efter disse indledende Bemærkninger at gaae over til den specielle Green af Literaturen, hvortil det ovenanførte Værk henhører, den periodiske, saa fortjener det unegtelig al Anerkjendelse, at en eneste Forening, det Bøhmiske Museums-Selskab har seet sig istand til at paabegynde og alt i flere Aar hæderlig at fortsætte Udgivelsen af ikke mindre end tre videnskabelige Tidsskrifter af anerkjendt Værd: det ovenfor nævnte, „Časopis Českého Museum" (det Bøhmiske Museums Tidsskrift, nærmest af literaturhistorisk, philologisk og kritisk Indhold) og „Živa" (for Naturvidenskaberne og Naturhistorie). Naar vi hertil föie, at der ved Siden af disse trende, der ubestridelig ere de værdifuldeste, endnu er Plads for et ikke ringe Antal andre (af theologisk, mercantilt, landoekonomisk, belletristisk, humoristisk og almindelig populairt Indhold), samt bemærke at der desforuden hvert Aar udkommer en heel Række af Kalendere, af hvilke flere, skjönt, hvad der ligger i Sagens Natur, de populaire Artikler her have Overvægten, dog ogsaa af og til meddele videnskabelige Afhandlinger af Værd; — vil man sikkert indrömme os, at Bøhmernes periodiske Literatur i Forhold til de Kræfter, hvorover en mindre Nation kan raade og de ikke ringe Hindringer, der fra flere Sider stille sig i Veien for disses Udfoldelse, indtager et hæderligt Standpunkt og røber en Aand, der ialfald lader ane, at ogsaa den ikke-periodiske Literaturs Mark ingenlunde, som man fra visse Sider søger at fremstille det, kan ligge brak. Nærmere at gaae ind herpaa er nu her vel ikke Stedet, men Anmelderen nærer det

Haab, om ikke andensteds, saa i en tilsigtet foroget Udgave af sit allerede for endeel Aar tilbage udkomne Compendium i den slaviske Literaturhistorie[1] senere at komme til at belyse noget nærmere saavel den nyere bøhmiske Literaturs Vilkaar og Standpunkt i det Hele som navnlig ogsaa den for en stor Deel ikke af reen videnskabelig Iver ledede eller paa videnskabelige Grunde støttede Mistænkeliggjörelse af oldbøhmiske literaire Mindesmærker.

Det ovenanførte af det Bøhmiske Museums-Selskab udgivne archæologisk-topographiske Tidsskrift, der specielt er Gjenstand for denne Anmeldelse, indeholder i de Anmelderen foreliggende Hefter adskillige Artikler af et ikke ringe Værd, tjenende til at oplyse bøhmiske topographiske, historiske, antiquariske og Kunstforhold. Da disse imidlertid mindre egne sig til nærmere Omtale for et Publicum, der ikke kan antages at være tilstrækkelig bekjendt med disse Forhold til at afvinde en nærmere Indgaaen paa dem synderlig Interesse, skulle vi indskrænke os til i al Korthed at berøre enkelte af dem og kun give et udførligere Referat af en enkelt, der er af almindeligere Indhold og derhos ligger nærværende Tidsskrifts Formaal nærmere.

Af den, allerede tidligere ved flere Arbeider i lignende Retning bekjendte Dr. H. Jireček i Wien findes en Række interessante Undersøgelser over Bøhmens og Mæhrens i Enkelthederne meget omtvistede ældste Inddeling i Župa'er, en Gjenstand, der samtidig i „Časopis Českého Museum" grundig er bleven behandlet af Professor Tomek, Staden Prags og Pragernniversitetets[2] Historieskriver. Jireček behandler derhos i en, i al sin Korthed, ret instructiv Artikel de bøh-

---

[1] Udkom i det af det fyenske literaire Selskab udgivne Tidsskrift „For Literatur og Kritik" 1844 samt i Separataftryk. [2] Man kunde med ældre Perioder for Öie sige „Prager-Stædernes" og „Prager-Universiteternes" Historie.

miske Stedsnavne.[1] Den fortjente Literator og Slavist, Bibliothekar Hanka bestemmer og beskriver en heel Deel oldbøhmiske Mynter (1004-1055); V. Krolmus, der har store Fortjenester af den bøhmiske Archæologie, og H. Toman meddele Resultaterne af deres senest foretagne archæologiske Vandringer i Bøhmen; Tidsskriftets virksomme Redaktør, K. W. Zap, giver, foruden flere Bidrag, interessante Oplysninger om den ærværdige Prager-Domkirkes Historie og nuværende Tilstand, og I. Hlavatý beskriver det Bøhmiske Museums archæologiske Samlinger. Endeel specielt topographiske og andre Artikler og Beretninger om antiquariske Fund samt om Opdagelse og Undersøgelse af Gravsteder og Gravhöie, mohyly[2], maae vi forbigaae for nu at gaae over til den Afhandling, der, som nys berørt, her nærmest skal sysselsætte os, deels fordi den, som alt bemærket, er af almindeligere Interesse, deels fordi der allerede tidligere i dette Tidsskrift i dansk Bearbeidelse har været meddeelt en af samme Forfatter tydsk affattet Artikel[3], hvilken nærværende, bøhmisk affattede og saaledes ikke almindelig tilgængelige, Arbeide fortsætter og fuldstændiggjör.

Wocel opstiller, støttende sig til de foretagne Analyser, ogsaa her en Inddeling af Gjenstandene i trende Classer, af hvilke den förste indbefatter dem, der bestaae af reent Kob-

---

[1] Dem, der muligt maatte interessere sig for denne Materie, ville vi her ikke undlade at henvise til Palacky's fortrinlige Arbeide „Popis Království Českého" (Beskrivelse af Kongeriget Bøhmen) som til Registret i de af Erben udgivne Regester. Man vil der finde et rigt Materiale. [2] Dette Ord, om hvis Etymologie Anmelderen allerede tidligere heri Tidsskriftet (cfr. 1852-1854 S. 167, Note 1) har haft Leilighed til at udtale sig, oldbulgarisk mogyla, russ. могила, polsk mogiła, staaer navnlig ogsaa gjennem den serbiske Form gomila, umiskjendelig i Slægtskab med lat. cumulus, olddansk kuml. [3] Archæologiske Paralleler, efter Wocel (i nærv. Tidsskr. 1852-1854 S. 206-47, 1855-1857 S. 101-108).

ber og Tin[1] den anden dem, i hvilke et nyt Element, Blyet træder til og det navnlig i en saadan Quantitet, at dets Tilstedeværelse ikke kan ansees for tilfældig, den tredie endelig dem, i hvilke tillige Zink optræder som en ikke ubetydelig Bestanddeel. Disse trende Classer betegner han respective med Bogstaverne A, B, C. Efter dernæst at have bemærket, at han ved omhyggelig anstillede Sammenligninger af de i Bøhmen, England, Frankrig, Danmark etc. fundne og analyserede Bronzer af Classen A er kommen til det Resultat, at disse, der navnlig bestaae af Celter, massive Ringe og Sværd, saavel i Form som i Metallets Blanding i det væsenlige stemme overeens, fortsætter vor Forf. saaledes:

„Denne Overeensstemmelse nu saavel i Form som i Bestanddelene har ledet mig til at antage som sikkert, at disse Gjenstande ogsaa have en fælleds Oprindelse, ɔ: at de maae stamme fra et Folk, der i en vis Periode havde alle disse Lande, den störste Deel af det europæiske Continent, inde. Dette Folk var, som Historien vidner, Kelterne, og vi kunne heraf slutte, at de til denne Classe hørende, i Bøhmen fundne, Bronzer hidrøre fra de ældste Beboere af dette Land, hvorom Historien beretter, de keltiske Boiere. — Det er muligt, som nogle formene, at vort Fødeland, allerede för Boiernes Indvandring har været beboet af slaviske Folkeslag[2], i hvilket Tilfælde enkelte af de nævnte Gjenstande kunde antages at tilhøre denne forhistoriske slaviske Periode; uden imidlertid at indlade mig paa nogen nærmere Analyse af denne Mening, hvormed det forøvrigt forholde sig som det vil, skal jeg her blot holde mig til det, der med fuldkommen Sikkerhed kan paastaaes, nemlig at de til Classen A hørende i Bøhmen fundne Bronzer ikke kunne hidrøre fra de germaniske Marcomanner og end mindre fra de senere i Landet

[1] De tilfældige Smaatilsætninger til dette (af Jern, Svovl etc.) komme naturligviis ikke i Betragtning. [2] For Öieblikket ialfald en aldeles løs Hypothes.

indvandrede Čecher, og det af den Grund, at det Folk, der, uden endnu at kjende Jernet, forarbeidede Celter, Sværd etc. af Bronze, upaatvivlelig maa være indvandret i vort Fædreland i en langt tidligere Periode end Marcomannerne og Čecherne, der, som enhver med et blot nogenlunde Kjendskab til hine ældre Tiders Historie, veed, kun brugte Jern- ikke Bronze-Vaaben. Jeg tager saaledes ikke i Betænkning at udtale som min fulde Overbeviisning, at disse Gjenstande hidrøre fra et Folk, der för Christi Fødsels Tider har beboet vort Fødeland og formener derhos, at dette Folk hørte til samme Stamme som Britanniens, Frankrigs, en stor Deel af Germaniens, det gamle Noricums etc. keltiske Beboere. Ingen vil dog vel for Alvor paastaae, at Germaner og Slaver i en langt senere Periode, da Jernet var almindelig bekjendt i Nord- og Mellem-Europa, have forfærdiget Bronzevaaben, der saavel i Form som Forsiringer fuldkommen stemmede overens med de keltiske; og endnu mindre kunne vi dog antage, at de skulde være komne paa, dertil at benytte Bronze af den selvsamme Metalblanding enten ved et reent Tilfælde eller ved mundtlig Overlevering fra et fjendtligsindet Folk, der Aarhundreder för dem beboede Mellemeuropa og kun var dem bekjendt af gruopvækkende Sagn.[1] Efterat de keltiske Boiere omtrent ved Christi Fødsels Tid havde maattet vige for Marcomannerne, vedvarede dog andre keltiske Folks Herredömme i Frankrig, Britannien, Irland, Noricum o. s. v. flere Aarhundreder efter Christus, og i denne senere Periode var allerede Jernet i almindelig Brug til Forfærdigelse af Vaaben og Huusgeraad. Derfor træffes det ogsaa særdeles-

---

[1] Vi benytte Leiligheden til at bemærke, at, naar vi noget udførligt deels med vore, deels med Forf.'s Ord gjengive denne Artikel, skeer det af de allerede ovenanførte Grunde og uden at vi ansee os opfordrede til at gjöre opmærksom paa det af og til særdeles svage i hans Beviisførelse. Vi formene, at den, trods dette, har sit Værd, røber selvstændigt Studium og indeholder endeel Antydninger, der fortjene at forfølges videre.

hyppigt i disse Landes keltiske Grave sammen med Celter, Sværd, Ringe etc. af Bronze."

„Det behøves neppe udtrykkelig at bemærkes, at Kelterne ikke lige fra det Öieblik af at de begyndte at bruge de i det Hele taget langt fuldkomnere Jern-Gjenstande, strax gave slip paa de fra deres Forfædre nedarvede Bronze-Gjenstande, men tvertimod endnu i lang Tid benyttede dem ved Siden af hine.... Heraf maa det forklares, at vi i Egne, der indtil det tredie, ja femte Aarhundrede efter Christus beboedes af Kelter, hyppigt finde Bronzesager, henhørende til Classen A sammen med Jernvaaben. I Bøhmen er der imidlertid hidtil, saavidt mig bekjendt, ikke opdaget mindste Spor af Jernsager sammen med Bronzer af denne Classe, et tydeligt Beviis paa, at Boierne havde forladt Boiohemum, förend bemeldte Metal var kommet i Brug hos dem."

Idet Forf. nu gaaer over til nærmere at omtale Classen B, begynder han med den Bemærkning, at denne Blanding ikke er bleven benyttet til Forarbeidelse af Vaaben eller större massive Gjenstande, men fordetmeste kun af Smykker og mindre Sager. „De Vaaben, der findes sammen med denne Classe af Bronzer, ere udelukkende Jernvaaben, et sikkert Beviis for, at de stamme fra en senere Periode. Mange Omstændigheder, som det dog her ikke er Stedet at gaae nærmere ind paa, antyde, at det navnlig var i Tidsrummet fra det 1ste til det 8de Aarhundrede efter Christus, at de til denne Classe henhørende Bronzegjenstande ere blevne forarbeidede og benyttede i Mellemeuropa. Et fast Forhold imellem de denne Blanding udgjörende Bestanddele lader sig ikke paavise... Af Kobber antræffes fra 70 til 80 pCt., af Tin fra 5 til 11 pCt., af Bly fra 3 til 23 pCt. I Bøhmen stamme disse Bronzer fra den marcomanniske, enkelte iblandt dem fra den ældre slaviske[1] Periode. De til denne Classe hørende Sager, der i stor

[1] Dog vel čechiske?

Mængde forekomme i Tydskland, ere dog, saavidt mig bekjendt, hidtil ikke der blevne underkastede nogen Analyse. Jeg tvivler imidlertid ingenlunde om, at man, saasnart först et tilstrækkeligt Antal Analyser af slige deels i slaviske deels i germaniske Egne fundne Bronzer foreligger, vil komme paa Spor efter visse Forhold i Blandingen, der ville gjöre det muligt i de enkelte Tilfælde at angive den respective enten slaviske eller germaniske Oprindelse. Men selv som Sagen nu staaer, tyde visse Omstændigheder hen paa, at de Bronzer, i hvilke Blyet udgjör det overveiende Procentantal, er af germanisk, de derimod, hvor det fremtræder i ringere Mængde, af slavisk Herkomst."

Classen C. „Det i de nord- og mellemeuropæiske Bronzers Sammensætning tilstedeværende Zink er", siger Forf., „Hovedkjendetegnet paa deres senere Herkomst; de nyeste Forskninger have nemlig godtgjort, at de zinkholdige Bronzegjenstande tilhøre det förste christelige Aartusindes senere Aarhundreder. I de forchristelige[1] i Bøhmen opdagede Gravsteder, fra hvilke man har Bronzer af denne Classe, ere sammen med dem udelukkende kun fundne Jernsager, og deres hele Form, Forsiringer etc. henvise derhos til en Culturperiode, der ikke staaer den i den christne Middelalder herskende Smag synderlig fjern. Metalblandingen af de i Bøhmen fundne Bronzer af denne Classe have en iöinefaldende Overensstemmelse med de i Laaland forefundne Bronzegjenstandes, der, som de sammen med dem antrufne Mynter udvise, hidrøre fra det 9de og 10de Aarhundrede.... Fra dette sidste stamme ogsaa de ved Aalborg i Jylland fundne, af Forchhammer analyserede Bronzer af en lignende Sammensætning, et Beviis for at denne har været almindelig i Mellemeuropa navnlig i

[1] Det er vel næsten overflødigt at bemærke, at herved naturligviis menes de, der stamme fra Tiden för Christendommens Indførelse i Bøhmen.

det nysangivne Tidsrum. De fra hedenske bøhmiske Gravsteder hidrørende Bronzer kunne saaledes betragtes som sikre Vidnesbyrd om, at disse Gravsteder tilhøre det bøhmiske Hedenskabs seneste Tider."

Forf. berører dernæst i Forbigaaende det Spörgsmaal, om de mellem- og nordeuropæiske Nationer af Grækere og Romere have lært at variere Metalblandingen paa forskjellig Maade, og besvarer det benegtende. „Den græske og romerske Culturs Virkning paa de nordlige Nationer bliver först mulig fra den Tid af, da græske og romerske Colonier stiftedes i de barbariske Lande og kom i varig og uafbrudt Forbindelse med deres udannede Naboer, hvilket, navnlig for de germaniske og slaviske Egnes Vedkommende, först fandt Sted i den sildigere historiske Tid. Den Formening, at de gamle keltiske, germaniske og slaviske Folkeslags hele Cultur er af classisk (ↄ: græsk og romersk) Oprindelse, er i vore Dage opgivet som uholdbar."

Efter endnu engang at være kommen tilbage til Spörgsmaalet om Forholdet imellem de germaniske og slaviske til Classen B hørende Bronzers Bestanddele, og efterat have søgt at bestyrke sin i saa Henseende opstillede Sætning (see ovenfor) ved Citater af et Par nyere Værker af Cochet[1] og McPherson[2], slutter Forf. sin Artikel med en Liste over alle ham bekjendte hidtil analyserede Bronzer, hvilken vi dog ikke skulle gjengive, deels fordi den ikke synes at være fuldstæn-

[1] La Normandie souterraine, ou Notices sur des Cimetières Romains et des Cimetières Francs, explorés en Normandie. Par M. Cochet. Paris. 1855 [2] Antiquities of Kertch, by Duncan McPherson. London. 1857. Efter Wocel skal Forf. af dette, Anmelderen ubekjendte, Værk paa Krim have opdaget og undersøgt flere „Varæger Gravsteder", hvor han blandt andet fandt „fibulae and personal ornaments".

dig, deels fordi der allerede tidligere i dette Tidsskrift og i Annaler for nordisk Oldkyndighed er leveret slige Oversigter.

Szekszárdi Régiségek; irta Kubinyi Ágoston. Pesten 1857.

Szekszárder Alterthümer. Von August v. Kubinyi, Direktor des ungarischen National-Museums. Pest. 1857. 4to. Den magyariske Udgave 31 p. og den tydske 35 p. med 4 lithogr. Tavler.

Dette lille Skrift indeholder, efter nogle forudskikkede Bemærkninger om Grækernes og Romernes Begravelsesskikke, en Beskrivelse over et i Ungarn gjort Fund af Oldsager.

Den 14de April 1845 stødte nemlig de Fanger, der, ifølge Beslutning af Tolnaer-Comitatets Stænder, i Szekszárd [1], det romerske Alisca, anvendtes til at udgrave Fundamentet til et nyt Tugt- og Arbeidshuus, i en Dybde af to Favne paa en Steen-Sarkophag, hvori der efter Laagets Fjernelse fandtes et sex Fod langt, velbygget, med Hovedet imod Nord vendt mandligt Skelet. Ved Siden af Kisten fandtes derhos endnu samme Dag en liden Bronzekniv. Ligkisten bestod af syv Stykker: Laaget, to Side-, to Ende- og to Under-Stykker. Den er af hvidt blaaaaret Kalksteen og har en Længde af 6′ 6″, en Brede af 3′ 2″ og en Tykkelse af 1′. — Otte Dage senere, den 23de April 1845, stødte man i en Afstand af 4 Favne fra det förste Findested og to Fod dybere atter paa en antique Sarkophag. Denne, der har en Vægt af 110 Centner, er af hvidt Marmor og bestaaer af tvende Dele, den egentlige Kiste og Laaget, der ved Enderne, som laae i Nord og Syd, vare forenede med stærke Jernhager, paa Siderne

---

[1] Szekszárd, Comitatsstad med 10 à 12000 Indbyggere, ligger V. for Donau ved den lille Flod Szarviz, omtrent midt imellem Stuhlweissenburg og Essek, nogle faa Mile NO. for Fünfkirchen.

derimod med et af en Kalkblanding bestaaende Kit. Laaget er sønderslaaet og havde et trekantet Hul, stort nok til at et spinkeltbygget Menneske kan krybe derigjennem. En tidligere Udgravning tydede derhos ogsaa det omgivende Jordsmons Beskaffenhed paa. Nogle Tommer fra Sarkophagens Rand fandtes derhos Been af et kvindeligt Skelet, et Par Haandfuld Egetræeskul samt en Flintesteen. Sarkophagen har en Længde af 7′ og med Laaget en Höide af 4½′. Dens ene Side er deelt i trende Felt: et större Midtfelt, der optager dens halve Længde og tvende Endefelt, hvert af ¼ Længde. Hint Felt er fladt; disse derimod optagne af tvende Basreliefs, forestillende Amor og Psyche, der omfavne hinanden. Paa samme Side er ved hvert af Laagets Hjörner anbragt et Basrelief-Brystbillede, ved Siden af hvilket i det ene Hjörne sees en med Frugter fyldt, i det andet en tom Kurv. Endestykkerne ere ligeledes smykkede hvert med et Basrelief paa rød Grund. Det ene forestiller tilvenstre Apollo i siddende Stilling med Lyren i venstre Haand. Lyrens Strenge og Gudens nedbølgende Lokker have været forgyldte. Foran ham sliber den phrygiske Yngling sin Kniv for at flaae den tilhöire til et Piletræ bundne Marsyas. Ovenover dette Basrelief findes ved Laagets Hjörner tvende mindre, af hvilke det tilvenstre forestiller et mandligt Hoved, det tilhöire en med Frugter fyldt Kurv. Sarkophagens andet Endebasrelief forestiller tvende Vaser, af hvilke den ene, der er höiere og hvis Laag udbreder sig i Blad- og Drue-besatte Ranker, er stillet i den anden lavere og skaalformede. Ogsaa ovenover dette ere tvende mindre Basreliefs, det ene forestillende en med Frugter fyldt Kurv, det andet en Delphin. Sarkophagens anden Side mangler al Fremstilling og er derhos grovt meislet.

I det Sarkophagen omgivende Jordsmon fandtes endeel Glas-, Leer-, Steen-, Bronze- og Træ-Antiquiteter. De af disse, der kom i det ungarske National-Museums Besiddelse, opregner og beskriver Forfatteren som følger:

1. En heel Deel tynde, gjennemsigtige, hist og her regnbuefarvede Glasfragmenter, af hvilke nogle vare forsynede med græske Bogstaver. Da de vare blevne samlede og det var lykkedes at sammenklæbe dem, viste det sig at de hidrørte fra en særdeles smukt formet rund Glasskaal, der, paa lidet nær, ganske kunde restaureres. Dens hele Höide er $4\frac{1}{4}''$, Diametren foroven $6''$. Dens Fod dannes af tre Sneglehuse og ligesaamange Delphiner, af hvilke sidste dog den ene nu er gaaet tabt. Den nedre Rand er smagfuld forsiret. Rundtom Skaalens Midte løber en græsk Indskrift, af hvilken dog fem Bogstaver mangle. Forfatteren læser den: *ΛΕΙΒΕ. ΤΩ. ΠΟΙΜΕΝΙ. ΠΙΕ. ΖΗΣΑΙΣ*; paa Latin: „Liba pastori bibe vives".

2-5. Forskjelligformede Glaskar. Af Dimensionerne angives kun Höiden, der er respective $10''$, $9\frac{1}{2}''$, $7''$ og $4\frac{1}{4}''$. Det förstnævnte, höieste var for en Deel fyldt med en af Honning, Viin og Olie bestaaende Flydenhed og forsynet med en af Jord stampet Prop.

6. En $4''$ höi, tom, dunkelbruun Potte af terra cotta.

7-8. Et $2''$ höit Marmorfad med en Diameter foroven af $6''$, samt en $2''$ höi „pes votivus".

9-10. Tvende Fragmenter af Ravsmykker.

11-15. Forskjellige Bronzesager, nemlig: en $5''$ lang Kniv, en $11''$ höi smalhalset, udbugtet Vase med Hank og dobbelt Bund, en $7''$ höi do., et et skægget Mandshoved fremsillende Fragment af et Kors samt endelig Fragmenter af et stort Offerfad med smagfulde Forsiringer.

16. En $1\frac{1}{2}''$ höi, fiirkantet, allerede forraadnet Trææske med Bronze-Randbeslag og Fragmenter af en med Bronzenagler befæstet Laas med et femkantet Nøglehul. Den er paa Siderne forsynet med Bronzehaandtag, og var fyldt med Jord.

Vi skulle her slutte vort Uddrag af Forf.'s Beretning om dette i flere Henseender höist interessante Fund, der sikkert fortjener et fortsat Studium. Den ærede Forf. har den

Fortjeneste ved sit lille Skrift at have henledet Opmærksomheden paa det.

Monumenti Artistici e Storici delle Provincie Venete. Descritti dalla Commissione istituita dal Arciduca Ferdinando Massimiliano, Governatore Generale. Milano. 1859. 4to. (76, 24, 16 og 10 Sider med lithogr. Plancher.)

Dette er den förste af den i Titelen nævnte Commission indgivne officielle Indberetning. Commissionen bestaaer af Dhrr. Marchese Pietro Selvatico, Secretair hos Præsidenten for det venetianske Academie for de skjönne Kunster og Cesare Foucard, Professor i Palæographie ved Generalarchivet, og allerede dette förste Arbeide viser, at det er Mænd, der ere de dem overdragne Hverv voxne, forstaae at behandle Gjenstanden paa en grundig Maade, og derhos undgaae den Törhed, under hvilken officielle Indberetninger desværre ofte lide. Desmere er den overordentlige Knaphed, navnlig i Beskrivelserne, at beklage.

De her beskrevne Monumenter ere følgende fire: St. Marcus-Kirken (Basilica di S. Marco) i Venedig (76 Sider med 3 Pl.), Kirken S. Maria di Murano sammesteds (24 S. med 2 Pl.), Raadhuset (Palazzo della Ragione, almindelig kaldet „la Basilica") i Vicenza (16 S.) og det saakaldte Mantegnas Capel i Kirken „degli Eremitani" i Padova. Hvert af dem behandles i fem Afdelinger: 1, Beskrivelse, 2, Historie og Documenter, 3, Artistisk-historisk Skjön, 4, Conservation og 5, Forslag vedkommende denne sidste for Fremtiden. — Af disse Afdelinger er, som alt berørt, Beskrivelsen falden overordentlig knap, altfor knap ud, rimeligviis en Følge af den Commissionen givne Instruction. Fyldigere er derimod den documenterede Historie, der røber selvstændig Forskning og berigtiger tidligere Antagelser. Interessante Bemærkninger indeholder ofte det artistisk-historiske Skjön. Da Beskrivelsen

kun tager Hensyn til de architectoniske Hovedpunkter og skizzerer i store Træk, giver den ikke Læseren det fuldstændige Billede, og stiller den Fordring til ham, at han alt andenstedsfra skal være bekjendt med Gjenstandens Detail, i hvilket Tilfælde den da ogsaa dobbelt interesserer. Denne Anmeldelse er ikke for Sagkyndige. Dem henvise vi til Værket selv. Det eneste, vi her kunne gaae ind paa, er efter vore Forfattere at give nogle hovedsagelig historiske Notitser om det vigtigste af de beskrevne Monumenter, den verdensberömte St. Marcuskirke, som en Deel af vore Læsere ville kjende af Autopsie, en större Deel endnu af Beskrivelser og Afbildninger.

Denne i flere Henseender mærkværdige Basilica, der med Rette i Kunsthaandbøgerne opføres som „et af disse exceptionelle Monumenter, der med Vanskelighed lader sig correct classificere", danner nu et græsk i alle fire Arme treskibet Kors, hører muligviis i sin oprindelige, ialfald i sin restaurerede Form til den reent byzantinske Stiil saavel hvad Grundrids som Decorationer angaaer, og staaer saaledes unegtelig, navnlig naar man holder sig dens vestlige Beliggenhed for Öie, som en Slags kunsthistorisk Anomalie. Uden at være nogen Copie af Sophiekirken i Constantinopel (og muligt ligesaalidt, hvad man har antaget, af en tidligere St. Marcuskirke i Alexandrien i Ægypten) opviser den i begge nysnævnte Henseender alle characteristiske byzantinske Elementer. Idet vi endnu blot bemærke, at de indre Dimensioner ere: Længde 205′ (fra Øst til Vest), Brede (i Transepterne) 164′, den ydre Længde 260′, Brede 215′, at Bygningen indtager et Areal af 46,000 □′ [1] (og saaledes just ikke hører til de större Kirker) samt at Mosaikerne bedække en Flade,

[1] Til Sammenligning ville vi blot bemærke, at Roeskilde Domkirke, der har en indre Længde af 270′, indtager et Areal af omtrent 24,000 □′, samt at den störste af alle Middelalderens Cathedraler, Domkirken i Milano, har et Areal af 107,782 □′.

der ikke er stort mindre, nemlig 40,000 □', skulle vi, idet vi henvise til udførligere Beskrivelser, efter dette Par fragmentariske Antydninger fra Arbeidets descriptive Afdeling, der kun optager 8 Sider, gaae over til at meddele nogle mindre bekjendte Noticer af dets omfangsrigeste, den historiske, der indtager henved de to Trediedele af vore Forfatteres Beretning om den venetianske Basilica, og frembyder flere interessante Punkter.

„Den, der", sige Forf. ret træffende, „vilde skrive St. Marcuskirkens Historie fra dens Oprindelse af, udvikle de Aarsager, der foranledigede den samme gjentagne Gange overgangne Overlast og paafølgende Reconstruction, opregne alle de af de venetianske Vaaben til forskjellige Tider fra fremmede Folkeslag erobrede Kunstens og Historiens Monumenter, hvormed den smykkedes, og endelig gjenoplive Erindringen om alle de Foretagender, der i den bleve indviede af Religionen eller sanctionerede af Geistligheden og Folkets Velsignelse — han maatte skrive selve den venetianske Republiks Historie. — „Vi ville imidlertid", fortsætte de, „indskrænke vor Beretning til korte men paalidelige Antydninger med Hensyn til Bygningens og dens Restaurationers Historie, og forsøge at belyse enkelte Punkter, der muligt turde begrunde en fra de hidtil udtalte ganske afvigende artistisk Dom over dette berömte architectoniske Værk samt derhos være af en ikke ringe Interesse for Venedigs Kunsthistorie ialmindelighed."

„Paabegyndt i Aaret 829, faa Aar efter Regeringssædets Forlæggelse til Rialto, bidrog den til at knytte Venetianernes patriotiske Følelse til denne Øgruppe, hvor, ifølge Legenden, Evangelisten Marcus, efter paa Veien fra Alexandria til Aquileia af Stormen at være kastet did, af en Engel, der aabenbarede sig for ham, erholdt den Forkyndelse, at hans Been engang der skulde finde Hvile og Tilbedelse." Hvad der maaskee endnu er vigtigere, Opførelsen af denne Kirke kan gjerne betragtes som den förste höitidelige politiske Act, hvor-

ved det venetianske Folk saa at sige beseglede sin egen Uafhængighed, blev sig den bevidst i et materielt Monument.

Det var i Aaret 813, at Dogen Angelo Partecipazio af Carl den Store erholdt formeligt Afstaaelse af enhver keiserlig Fordring paa de venetianske Øer, hvorhen deres romanske Beboere allerede i det 5te Aarh. vare flygtede for de nordiske Folkeslags Invasioner. En Handling, der var en naturlig Følge af det nye politiske Liv, var Valget af en Skytshelgen, og denne erholdtes (829) paa følgende Maade. Tvende italienske Kjöbmænd, fortæller Sagnet, befandt sig, trods Forbudet imod al Handel med de Vantroe, paa den Tid i Alexandrien, hvor netop i de Dage det Rygte var almindelig udbredt iblandt de Christne, at Sultanen havde isinde at lade den Kirke nedbryde, hvor St. Marcus's Been opbevaredes, for at benytte Materialerne til Moskeer og til sit Pallads. Ihukommende den ovenomtalte Legende og grebne af den almindelige Sorg iblandt de i Staden boende Christne, bevægede de tvende Venetianere tvende af Kirkens Geistlige til hemmelig at lade dem borttage Reliquierne, for at føre dem til Venedig. De forstode at skuffe Muselmændenes Aarvaagenhed, fik Benene bragte ombord i deres Skib og naaede efter lykkelig at have overstaaet en voldsom Storm, Rialto, hvor de bleve festligt modtagne og til Belönning for deres fromme Foretagende erholdt Eftergivelse af den for Overtrædelsen af Handelsforbudet fastsatte Straf. Endnu samme Aar, Dogen Giustiniano Partecipazios sidste, paabegyndtes den förste Kirkebygning[1], der ifølge den eneste dog ikke ganske samtidige,

[1] Det fortjener imidlertid at bemærkes, at der paa det Terrain, som den nuværende St. Marcus-Kirke og St. Marcus-Plads indtager, alt tidligere existerede tvende Kirker, der efter Sagnet vare opførte af Narses, Justinians bekjendte Hærfører (omtrent i Midten af det 6te Aarh.). Den ene af disse brændte i Aaret 976, opbygtes senere paany og findes nu bag St. Marcus-Kirken, den anden, der existerede til ind i det 12te Aarh. paa den nuværende St. Marcus-Plads,

troværdige Krønike, som tilskrives Sagornino, fuldførtes af hans Broder og Efterfølger Giovanni (efter vore Forfattere to Aar efter: 831). Den gamle Beretning (i en Krønike fra det 14de Aarh.), at denne oprindelige Kirkebygning skal have været af Træ, bestride Forfatterne, uden at dog de Grunde, de anføre derimod, synes at kunne holde Stik. Den ene er nemlig den, at Sagorninos Krønike om Giovanni bruger Udtrykket „*digne* beatum corpus in eadem (ecclesia) collocare procuravit", hvilket „digne" ikke synes dem at kunne forenes med en Trækirke, den anden den, at der ikke i Italien findes et eneste andet Exempel paa middelalderlige Trækirker, hvilke, ifølge vore Forfatteres forøvrigt urigtige Formening, kun have existeret i England og i Norge. Af denne oprindelige Kirkebygning formene Forf. forresten endnu at opdage Spor uden dog at være istand til med Sikkerhed at kunne angive dens Grundrids. Denne oprindelige St. Marcus-Kirke stod indtil Aaret 976, da en skjebnesvanger politisk Begivenhed hidførte dens Ruin. Dogen Candiano den Fjerde havde nemlig deels ved sine Forbindelser med Udlandet og Indkaldelsen af fremmede Tropper, deels ved sin overdrevne Pragt og Ødselhed, men fornemmelig og overhovedet ved sin hele, aabenbart til Opnaaelsen af Enevoldsherredömmet i Staten, sigtende Handlemaade, vakt Folkets Indignation. I Løbet af August Maaned 976 gav denne sig endelig Luft i aabent Oprør. Folket gjorde et Angreb paa det af de udenlandske Tropper forsvarede Dogepalads og stak, tilbagedrevet af disse, Paladset i Brand. Ilden greb om sig og fortærede foruden Dogepaladset blandt andet ogsaa Marcus-Kirken og som alt omtalt den ene af de ældre, Narses tilskrevne, Kirker (S. Teodoro), samt en stor Mængde private Bygninger. Støttende sig paa senere Krønikers Beretninger have endeel nyere

---

blev da ved dennes Udvidelse nedrevet og gjenopbygget under en anden Form paa samme Sted, hvor den Flöi af „Palazzo imperiale", der vender imod St. Marcus-Kirken, nu befinder sig.

venetianske Historieskrivere opstillet den, selv den Dag idag oftere gjentagne Paastand, at der i den af Ilden fortærede oprindelige Kirkebygnings Sted i Tidsrummet fra 976-1071 blev opført en ny Kirke i græsk Form, den samme, som vi endnu beundre. Vore Forfattere godtgjöre imidlertid, saavidt vi skjönne, med slaaende, fra ældre Documenter og Kroniker hentede, Beviser, at dette ikke er Tilfældet, men at derimod Candianos Efterfølger Pietro Orseolo i den Branden nærmest paafølgende Tid foranstaltede Kirken gjenopført i dens oprindelige Form. Det var först Dogen Domenico Contarini, der, da han, efter vore Forf. i Aaret 1052, paabegyndte en fuldstændig Ombyggelse af Kirken, forandrede den oprindelige Form til den nuværende, og dernæst Dogen Domenico Selvo, der (1071) fuldendte og rigt decorerede dette nye Bygningsværk. Navnlig skyldes Væggenes Marmorbeklædning samt Mosaikgulvene hans og hans Efterfølger Vital Faliers Bestræbelser i Tidsrummet 1071-1094. Dette sidste Aar er endvidere mærkeligt i Kirkens Historie ved følgende Begivenhed. Ved den, den oprindelige Kirkebygning i Aaret 976 overgangne Ildebrand, var ethvert Spor af Evangelistens, Statens Skytspatrons, jordiske Levninger til Folkets store Sorg forsvundet, en Sorg, der i al sin Friskhed gjenoplivedes ved den nye Kirkebygnings Fuldendelse og Indvielse. Der foranstaltedes offentlige Bönner for deres Gjenopdagelse og de bleve efter Chronisternes Fortælling hørte. Den 26de Juni (sexto exeunte Junio) bemeldte Aar viste sig nemlig, efter nogle paa en „Söile" efter andre paa en „Pille" Tegn paa, at de søgte Reliquier gjemtes der.[1] Stedet paavises endnu den Dag idag, og Reliquiernes Existens blev constateret (!) af en i Aaret 1811 i denne Anledning nedsat Commission, ifølge hvis den 6te Mai bemeldte Aar optagne Protocol de forefandtes i en Marmorurne med følgende Indskrift: ANNO

---

[1] Hvori disse Tegn bestode, omtale Forf. ikke.

INCARNACIONE IHESU XPI MILLESIMO NONAGESIMO QVARTO DIE OCTAVO INCHOANTE MENSE OCTVBRIO TEMPORE VITALIS FALETRI DVCIS. Efter Forfatternes Formodning angiver denne Indskrift Tidspunktet saavel for Reliquiernes Nedlæggelse i Urnen som for den under Choret værende *Kryptkirkes* Bygning. (I Aaret 1835 den 26de August bleve Reliquierne forøvrigt henflyttede til Höialteret.) — I Aaret 1100 under Dogen Vitale Michiel blev ifølge en over Porten til den saakaldte „cortile dei Senatori" med gyldne Capitæler anbragt, tidligere paa forskjellig Maade læst Indskrift, hvis, saavidt vi skjönne, rigtige Læsning skyldes vore Forfattere, Udsmykkelsen med Mosaik-Malerier paabegyndt, og fra den Tid af var det af Dogerne særlig paalagt de til Opsyn med Arbeidet ved Kirken indsatte „Procurati di S. Marco"[1], at vaage over at Mosaik-Maleriet fortsættes, hvilket da ogsaa lige til vore Dage er skeet af flere Kunstner-Generationer, hvis Arbeider yde vigtige Bidrag til denne Kunstbranches Specialhistorie.[2] Med Undtagelse heraf ere de følgende Aarhundreder ligetil vore Dage, idetmindste hvad den Gjenstand angaaer, der her specielt sysselsytter os, den egentlige Bygningshistorie, efter vore Forfatteres Fremstilling den mindst interessante Periode. De registrere i hele dette lange Tidsrum kun endeel meer eller mindre ødelæggende Ildebrande (1105, 1230, 1419, 1439, 1574) og derpaa følgende Restaurationer. Kirkebygningens nuværende Tilstand og de som en Følge deraf af Forfatterne foreslaaede Reparationer, ligger det naturligviis udenfor denne Anmeldelses Plan at gaae ind paa. Vi skulle derfor slutte samme med at give et chronologisk Résumé af den i de foregaaende Li-

---

[1] En saadan „Procuratore" indsattes allerede i Aaret 976 af Dogen Pietro Orseolo. [2] Desværre mangle saagodtsom alle Kirken vedrørende Original-Documenter ligetil Begyndelsen af det 15de Aarh., et saavel for Kunsthistorien ialmindelighed som for hin Tids især deleshed beklageligt Tab.

nier givne Oversigt over Kirkens ældste Historie indtil dens Indvielse: Aar

829. St. Marcus's Been føres fra Alexandrien til Venedig. Dogen Giustiniano Partecipazio grundlægger en Kirke til deres Optagelse.

831. Denne fuldendes efter Giustinianos Død af hans Broder Giovanni.

976. Denne oprindelige Kirkebygning ødelægges ved en Ildebrand i Anledning af Opstanden imod Dogen Candiano IV. Ifølge adskillige Chronisters Beretninger skete dette saameget lettere som den var af Træ.

c. 977. Dogen Pietro Orseolo restaurerer den.

c. 1052. Dogen Domenico Contarini paabegynder Kirkebygningens Opførelse fra ny efter en forandret Plan, ifølge hvilken den istedenfor den primitive erholder sin nuværende Form.

1071. Dogen Domenico Selvo fuldender den.

1094. Under Dogen Vitale Faliero gjenfindes Helgenens Been, af hvilke ethvert Spor var forsvundet siden Ildebranden 976, og „digne in eadem (ecclesia) collacantur". Samme Aar lod, ifølge Chronisterne, bemeldte Doge Kirken höitidelig indvie.

Vi have her saameget hellere sammenstillet disse chronologiske Data, som derved Angivelserne i flere Kunsthaandbøger berigtiges.

---

1) Della vita, degli studî, e delle opere di Giambattista Vermiglioli Discorso ... del conte Giancarlo Conestabile. Perugia. 1855. 4to. (180, CLII Sider og 4 upaginerede Blade.)

2) Il Sepolcro dei Volunni per G. Vermiglioli, nuovamente edito ... dal conte G. Conestabile. ib. 1855.

4to. (148 og XX Sider.) Hertil et Atlas (Tavole) med 16 Plancher in folio.

3) Monumenti Etruschi e Romani della Necropoli del Palazzone in Perugia ... editi per cura del conte G. Conestabile. ib. 1856. 4to. (248 Sider og 2 upag. Blade.) Hertil et Atlas med 11 Plancher in fol.

4) Iscrizioni Etrusche e Etrusco-Latine in Monumenti che si conservano nell' I. e R. Galleria degli Uffizi di Firenze. Edite a facsimile con tavole litograf. ... per cura del conte G, Conestabile. Firenze. 1858. 4to. (CVIII og 300 Sider.) Hertil et Atlas med 73 Plancher in 4to.

Enhver, der kjender lidt til Sagen, vil sikkert indrömme Anmeld. at det, med Hensyn til det Standpunkt, hvorpaa de etruskiske Forskninger, navnlig de reent sproglige, desværre endnu staae, kun er lidet fristende, for ikke at sige forbundet med nogen Overvindelse, at anmelde Arbeider, der slaae ind i denne Retning. Da dette Tidsskrifts ærede Redacteur imidlertid har anmodet Anm., hvem beslægtede Studier leilighedsviis have givet Anledning til at kaste et flygtigt Blik ind paa det etruskiske Gebet og de der beskjeftigede Arbeidere og deres Arbeider, om at sige et Par Ord om de herovenfor anførte Værker, har han ikke villet negte det og efterkommer her i al Korthed Opfordringen.

Ihvor betydelige Territorier den dette Aarhundrede tilhørende nye Videnskab, det sammenlignende Sprogstudium, end har ryddet og opdyrket og stadig arbeider paa at rydde og opdyrke, maa man dog (den Misbrug, der ogsaa paa disse Gebeter mere og mere drives med den uomtalt) indrömme, at den, selv hvad Europa angaaer, hidtil endnu har ladet enkelte Strækninger henligge i deres oprindelige, aldeles forvildede Tilstand, eller, om man saa maa sige, at dette Studium endnu har sine „parties honteuses". (At det kun er Bogstaven, man hidtil har beskjeftiget sig med og at den

sammenlignende Syntaxes Mark ligger saagodtsom aldeles brak, vedrører os her ikke.) Vi ville exempelviis her blot anføre *Baskisk* og *Etruskisk*. Det er nu hermed ingenlunde vor Mening, at disse Gebeter ikke have fundet Bearbeidere. De have tvertimod desværre fundet altfor mange. Det er netop den Modsætning, der er slaaende (og nedslaaende), at mens Arbeidernes Tal er Legio, er Arbeidets Resultat — saagodtsom intet.

Gaae vi efter disse korte Forbemærkninger specielt ind paa det Etruskiske, gives der sikkert neppe nogen, der er endog blot overfladisk bekjendt med de didhenhørende Forskningers Status, uden at han jo vil indrömme Sandheden af vor Paastand. Thi det er dog aabenbart, at hvad enten man (som f. Ex. Merula, Tarquini o. fl.) gjör det til Semitisk, (Hebraisk, Arabisk) eller (som Lanzi, Vermiglioli, Conestabile o. fl.) til Græsk (Pelasgisk) og Latin eller (som Betham o. a.) til Keltisk, eller (som Kollár o. a.) til Slavisk, etc. etc., er dog hidtil enhver af disse Paastande forsaavidt omtrent lige god og lige slet, saa den kun er en i Luften svævende „Holden for" og „Menen". Der er endnu ingen solid Basis lagt. Sagen maa gribes an forfra og paa en videnskabelig Maade. Indskrifterne kritisk udgives, gjennem bilingue Texter Veien brydes til Formernes og Betydningernes Udfindelse etc. Da först vil Talen kunne være om et rationelt etruskisk Studium, det bringe saa forøvrigt större eller mindre Resultater for Sprogstudiet og for Europas Ethnographie og Forhistorie. Det er saaledes, som sagt, efter Anmelderens Formening, kun ad den reent sproglige Vei, at Spörgsmaalet om Etruskernes ethnographiske Classification kan løses. Længere ad vende og dreie paa de Gamles modsigende og forvirrede Efterretninger er dog virkelig blot „oleum et operam perdere". Kunsthistoriske Forskninger ville derimod altid kunne støtte og give Vink.— Dog — vi maae vende os til de ovennævnte Værker.

De skyldes, som man vil see, alle Grev CONESTABILE, Professor i Archæologie ved Universitetet i Perugia, Elev af Vermiglioli og Lanzi, i hvis Spor han trolig følger og det med en Iver og Udholdenhed, der fortjener al Anerkjendelse.

Det förste er efter *Titelen* en Levnetsbeskrivelse af Forfatterens Lærers, den af os ovenfor som Græcist og Lanzis Elev, etruskisk talt, tilstrækkelig characteriserede Giambattista Vermiglioli (1769-1848), der er bekjendt ved en heel Deel större og mindre Arbeider navnlig i archæologisk, palæographisk og literaturhistorisk Retning,[1] stod i stor Anseelse i og udenfor Italien og virkelig ogsaa har betydelige Fortjenester, om end just ikke af det etruskiske Sprogstudium, dog ved forberedende Arbeider til at muliggjöre dette. Efter *Indholdet* er det dog mere en temmelig udförlig Afhandling over archæologiske og palæographiske, navnlig etruskiske Gjenstande, af et hist og her stærk polemisk Anstrøg og røbende en ualmindelig Belæsning. Det egentlig biographiske falder saare knapt ud. Forf. bemærker etsted, at den berömte Layard paa et Besøg i Perugia blev formelig slaaet over den frappante Lighed i de etruskiske og assyriske Kunstfremstillingers Character, hvilket dog altid fortjener Opmærksomhed. Ret interessante Bemærkninger findes hist og her i det Antal af over 100 Breve og Uddrag af Breve til V., som Forf. meddeler i et Anhang. Forf. fremhæver leilighedsviis den Anerkjendelse som „den danske Thronarving" (Christian VIII) lod V. blive tildeel.

[1] Af disse (der efter Forfatterens Fortegnelse udgjöre 109) ville vi blot nævne: Lettera ... sopra alcuni Monumenti Etruschi scoperti in Perugia (1797), Le antiche Iscrizione Perugine Etrusche, Greche e Romane 1-2. 4to. ib. 1804-5 (anden Udg. ib. 1833-34), Perugia, una delle XII colonie degli Etruschi. ib. 1809. 4to., Sepolcro Etrusco Chiusino illustrato, Il Sepolcro dei Volunni, scoperto in Perugia 1840 etc. ib. 1840, Lezioni elementari di Archeologia esposte nell' Università di Perugia. ib. 1822-23 (Anden Udg. Milano. 1824. 1-2 voll. 8vo) etc.

Nr. 2 er en ny forøget og med Anmærkninger forsynet Udgave af et Skrift af Vermiglioli over et i Aaret 1840 gjort Fund af etruskiske tildeels med Inscriptioner forsynede Oldsager. Af bilingue Indskrifter finde vi ingen iblandt de her meddeelte, der saaledes ikke kunne forklares. Der behøves, saavidt vi skjönne, ingen udførligere Udvikling til at godtgjöre at, afseet fra et Mirakel, Muligheden for at gjenopdage, om vi saa maae sige, et i den Grad tabt Sprog, at det ikke engang lader sig classificere, udelukkende beroer paa et tilstrækkeligt Forraad af bilingue Texter, det vil sige, udelukkende paa, at der i dette Sprog forefindes skriftlige Optegnelser, der ere ledsagede af Oversættelser idetmindste i eet andet Sprog, som er os bekjendt. Det kan, som Erfaringen i selve vore Dage viser, endda være forbundet med næsten utrolige Vanskeligheder at løse Opgaven.

Nr. 3 indeholder etruskiske Indskrifter og Beskrivelser af etruskiske Oldsager opdagede paa samme Sted (Perugia) som det i Nr. 2 beskrevne Fund, men noget senere, nemlig i Aarene mellem 1840 og 1856. Af bilingue har Anmeld. heller ingen bemærket her.

I Nr. 4 giver Forf. os, som Titelen viser, etruskiske og etruskisk-latinske Indskrifter fra Samlingen i Galleria degli Uffizi i Florenz. Af de her meddelte 223 Nummere ere i det hele tre, siger og skriver tre, bilingue; og disse tre ere af den Beskaffenhed, at de slet intet Udbytte kunne give.

Hvorvidt Indskrifterne paa Plancherne ere correct gjengivne, skal Anmeld. her ingen Mening udtale om. Den umiskjendelige Iver, hvormed Forfatteren bestræber sig for sit Maal, gjör det utvivlsomt, at han har anvendt den störste Omhu; hertil kommer den ved saa mange Indskrifters Gjengivelse vundne Erfaring. Det er imidlertid noksom bekjendt, i hvilken maadelig Tilstand et stort Antal af etruskiske Indskrifter desværre befinder sig. Udførelsen er ialfald god. Om Udgiverens Forklaring af de meddelte Indskrifter vil det være overflødigt at tilföie yderligere, efterat vi ovenfor allerede have characteriseret hans

Standpunkt. Hans sjeldne Iver og Anstrengelser fortjene al Paaskjönnelse. Er hans Gjengivelse af Indskrifterne correct, vil han derhos have indlagt sig stor Fortjeneste af en kommende Tid, der ad den ene rigtige Methodes Vei og saafremt det endnu manglende Materiale bringes tilveie, forhaabentlig engang, om end kun „cum sudore", ogsaa paa dette Gebet vil naae Maalet, hvilket vi, der ere komne paa Afveie, den Dag idag staae ligesaa langt fra som den, der skrev det förste Indlæg i Sagen. Hovedbetingelsen idetmindste for at kunne dömme om Sprogets Væsen, om end ikke for blot at kunne classificere det, vil imidlertid, som sagt, stedse blive Forhaandenværelsen af et Antal uskadte bilingue Texter, der derhos maatte være af nogenlunde Længde og hverken blot give Egennavne eller gjentage een og samme Formel.

Description du Musée de feu le Prince Basile Kotschoubey d'après son catalogue manuscrit et Recherches sur l'histoire et la numismatique des Colonies Grecques en Russie ainsi que des Royaumes du Pont et du Bosphore Cimmérien. Par B. de Koehne. Vol. 1-2. (VIII, 451. II, 419, XXI.) Avec XXVIII Planches. St. Pétersbourg 1857. fol.

Familien Kotschubei er en af de mest ansete i Lille-Rusland. Samleren og Eieren af det ovennævnte Museum Fyrst Basilius Kotschubei, anden Sön af Rigscantsleren Fyrst Victor Pavlovitsch Kotschubei, blev födt 1812 og døde 1850, kun 38 Aar gammel. Paa Grund af hans svage Helbred havde hans Forældre alt tidlig sendt ham til Syd-Rusland, og det var her, navnlig i Odessa, hvor Directeuren for det derværende Medaille-Cabinet, Spada, ydede ham Veiledning, at han först fik Smag for Numismatiken, et Studium, der tiltrak ham end mere, da han senere i Petersborg gjorde Bekjendtskab med den bekjendte Numismatiker Köhler, Conservator ved Cabinettet i Eremitagen, som var ham til stor Nytte deels som

Consulent, deels ved at forskaffe ham en stor Deel sjeldne Stykker for ovennævnte Samling, hvortil han allerede i Aaret 1825 havde lagt Grundvolden. I Begyndelsen samlede han paa antique Mynter ialmindelighed; det varede imidlertid ikke ret længe, för han fandt det rettest at indskrænke sig alene til de græske, af hvilke han paa flere Reiser i Tydskland og Italien fandt Leilighed til at erhverve et betydeligt Antal. Fra Aaret 1847 af gik han endnu videre i at begrændse sin Samling, idet han i bemeldte Aar besluttede sig til kun at beholde de bosporanske Mynter samt Mynterne fra de græske Byer, der vare beliggende i nu til Rusland hørende Landstrækninger. Fra denne Tid af gik derfor hele hans Bestræbelse ud paa at gjöre Samlingen i denne Begrændsning saa fuldstændig som muligt, et Formaal, der fremmedes i en ikke ringe Grad derved, at han for de andre i samme værende Mynter tilbyttede sig Exemplarer, henhørende til den specielle Branche, han sluttelig havde valgt sig. Hans Venner Bartholomæi og Sabatier afstode ham saaledes adskillige vigtige Stykker; i Vinteren 1847-48 havde han i Paris selv Leilighed til at gjöre betydelige og vigtige Indkjöb; talrige Correspondenter i selve Rusland, navnlig paa Krim, forskaffede ham derhos mangt et sjeldent Exemplar. Ved indsigtsfuld og ufortrøden Iver lykkedes det ham paa denne Maade tilsidst at tilveiebringe en saa betydelig Samling af de nævnte Mynter, at den næstefter Samlingen i Eremitagen turde være den förste i Europa. Alt længe havde han syslet med den Tanke at publicere den og han havde i denne Hensigt ladet Bigant i Paris gravere tyve Plancher af de sjeldneste og interessanteste; men i den sidste Tid forhindrede hans Forretninger som Curator for Petersborger Universitetets Underviisningsdistrict ham fra personlig at arbeide paa Beskrivelsen af hans Cabinet, hvorfor han foreslog Hr. Köhne, der siden 1845 havde haft et lignende Arbeide for, i Forening at udgive et fuldstændigt Værk over de i nu til Rusland hørende Landstrækninger i Oldtiden beliggende græske Co-

loniers samt det kimmeriske Bosporus's Historie og Numismatik, oplyst med Afbildninger og omtrent under samme Titel som den ovenstaaende. Efter Fyrstens tidlige Død blev Værket, der nu foreligger os, fortsat af Hr. Köhne alene, hvem Arbeidet vistnok for störste Delen skyldes.

Efter disse faa indledende Ord, som vi have anseet for nødvendige for at orientere Læseren med Hensyn saavel til Samleren og Samlingen som til det foreliggende Arbeides Foranledning og Historie, gaae vi nu over til nærmere at omtale selve Skriftet.

I det förste Bind beskrives Mynterne og Medaillerne fra Olbia, Carcinitis, Chersonesus, Theodosia, Nymphæa, Panticapæum, Phanagoria, Gorgippia, Heracleum, Colchis og Dioscurias, i det andet de bosporanske samt pontiske (og pontisk-bosporanske) Kongemynter samt i et Appendix enkelte (paa tvende af Værkets Plancher afbildede) andre, tildeels med Indskrifter forsynede, græske Antiquiteter. Værket giver derhos omhyggeligt udarbeidede Oversigter over de nævnte Rigers og Stæders Historie. I Fortalen bemærker Köhne, at han, navnlig for de bosporanske Kongemynters Vedkommende, har, hvad vi ansee for fuldkommen rigtigt, undladt at gaae i Details med Hensyn til alle forekommende, og derhos endnu Aar for Aar ved nye Fund i Antal stedse voxende Smaavarieteter, der for Videnskaben kun have en aldeles underordnet Betydning. Med Hensyn til de nævnte Stæder anstiller han derhos en Sammenligning imellem Antallet af de af Mionnet og i nærværende Værk beskrevne Mynter, hvilken vi hidsætte. Mionnet beskriver ifølge samme kun 230, hvorimod der i det foreliggende Værk beskrives 610 Exemplarer. Forholdet stiller sig for de enkelte Byer saaledes:

	Mionnet.	Koehne.
Olbia	116	184[1]
Carcinitis		4

[1] Contremarkerne ikke medregnede.

	Mionnet.	Koehne.
Chersonesus	31	232
Theodosia (Kaffa)	1	4
Nymphæa		1
Panticapæum	49	144 [1]
Phanagoria	21	24
Gorgippia	4 [2]	3
Heraclea(um)	6	6
Colchis		6
Dioscurias	2	2

Man vil heraf see, hvilket betydeligt Antal der er kommet til. Navnlig er det overraskende for Olbias, Chersonesus's og Panticapæum's Vedkommende. Af Kongemynter beskriver K. omtrent dobbelt saa stort et Antal som Mionnet.

Vi skulle nu gaae noget nærmere ind paa Værkets Details, idet vi holde os til den af Forf. fulgte Anordning. [3] Vi komme da först til

Olbia (Side 1-105), hvis Historie blandt andre Köhler, Köppen, Blaremberg, Böckh, Muravief-Apostol og Uvarof allerede tidligere have gjort til Gjenstand for deres Forskninger, hvorhos Sestini, Chaudoir og Mionnet, foruden blandt de allerede Nævnte Blaremberg og Köhler, have beskjeftiget sig med dens Mynter. Det vigtigste Bidrag til Oplysning af Stadens saavel historisk-geographiske som numismatiske Forhold er imidlertid Uvarofs Arbeide. Staden, der, som bekjendt er en (i den 31te Olympiades andet Aar, 655 f. Chr. grundlagt) Colonie fra Milet, laa paa den höire Bred af Hypanis (Bug). Dens oprindelige Navn var Meletopolis efter

[1] De anonyme, sarmatiske Konger tilskrevne Mynter ikke medregnede. [2] K. bemærker, at den ene af disse Mynter hører til et bithynisk Dynastie samt at en anden er opført to Gange. [3] For Bosporus's Vedkommende henvise vi til en tidligere i dette Tidsskrift (Aarg. 1852-54 p. 335-384) indrykket Afhandling af E. M. Thorson: „Bosporos og Bosporanske Oldtidsminder", som vi senere oftere ville faae Leilighed til at citere.

Moderstaden. Navnet Olbia er af senere Oprindelse. Da der imidlertid fandtes flere Byer af dette Navn (Steph. Byz. anfører f. Ex. ni), kalde nogle Forf. (Anonymi peripl. pont. Eux., Scymnus) vor Stad Savia efter et omboende Folk. Vor Forf. deler efter Uvarof dens Historie, som vi her desværre ikke nærmere kunne gaae ind paa, i tre Perioder: 1) fra dens Grundlæggelse til dens Ødelæggelse af Geterne (655-65 (60) f. Chr.), 2) fra dens Gjenopbyggelse til dens Underkastelse under de romerske Keisere (65 (60) f. Chr. — 193 efter Chr.) og 3) den senere Tid. Fra den förste Periode beskriver Forf. 130 Sølv- og Kobbermynter og Medailler[2], fra den anden 16, fra den tredie 17 (Septim. Severus 2, Julia Domna 3, Caracalla 2, Geta 1, Al. Severus 3, Jul. Mamæa 2, efter Keiserne 4). De oftest forekommende Mynttyper ere: Apollohoved, Kogger, Delphin, Fisk med en Fugl ovenover, Pallashoved etc. Til Slutningen beskriver Forf. deels de olbiske, deels de fremmede i Olbia circulerende Contremarker, idet han bemærker, at det forøvrigt forkastelige System at benytte disse til paany at bringe en Mynt i Circulation eller til at forhöie dens Værdi, dersteds havde naaet en höi Grad af Uddannelse, der vidner om Byens slette pecuniaire Forfatning. Först seent, rimeligviis under Septim. Severus, fortrængtes dette System af det, dengang selv i de fjerneste Provindser almindelig udbredte, romerske. Vi ville endnu kun bemærke, at Forskjellen imellem det nys ovenfor og det tidligere angivne Antal af de i Köhnes Værk beskrevne olbiske Mynter navnlig hidrører fra, at der paa sidstnævnte Sted er medtaget endeel skythiske i Staden og dens Nærhed slaaede Mynter og Medailler af Kongerne Kanites (c. 250 f. Chr.?), Sarias, Pharsoius og Scilurus, den af flere Steder

---

[1] Usikker er en lille af Forf. optagen og afbildet, i Syd-Rusland funden og af flere Numismatikere til Olbia henført Guldmynt, som han anseer for ældre end det 5te Aarh. f. Chr., men er tilböielig til at henføre til Asien, navnlig Cyzicus.

i Strabo bekjendte, sidste skythiske Konge paa Krim i den sidste Halvdeel af det andet Aarh. f. Chr.

Carcinitis (Side 106-113). Efter Herodot laa Carcinitis, af hvilken der nu intet Spor er tilbage, ved Mundingen af Floden Hypakyris. Vor Forf. udleder Navnet af en semitisk Rod og formener, at den muligt kunde være en phoenicisk Colonie. Dens Indførelse i Numismatiken skyldes forøvrigt oprindelig Friedländer i Berlin (i Annali dell' Istituto di corrisp. archeol. 1845). Forf. beskriver de fire hidtil bekjendte carcinitiske Kobbermynter. Om Byens Historie vide vi intet. Mynterne vise, at Artemisculten har været udbredt der, og opbevare derhos enkelte Magistratsnavne.

Chersonesus (S. 114-269). Forf. beholder sig her hovedsagelig til sit i Aaret 1848 udgivne Skrift over denne Stads Historie og Numismatik, og da dette allerede findes udførlig anmeldt i nærværende Tidsskrift[1], skulle vi her aldeles forbigaae den historiske Afdeling og fatte os saa kort som muligt med Hensyn til den numismatiske, idet vi dog bemærke, at Forf. ved fortsatte Forskninger har seet sig istand til at supplere begge. Stadens Historie inddeles her i de samme Hovedperioder som i det tidligere Skrift: den græske, romersk-bosporanske og byzantinske. Fra den förste beskrives 94 Mynter og Medailler, fra den anden 75, fra den tredie 66 (Justinian I. 13, Tiberius-Mauricius 13, Michael III. og Basilius I. 4, Basilius I. (alene) 7, Basilius I. og Constantin VIII. 2, Leo VI. 4, samme og Alexander 2, Romanus I. 6, Constantin X. 3, samme og Romanus II. 2, Romanus II. (alene) 5, Nicephorus Phocas 1, Johannes Zimisces 2, Basilius II. 2). Ved at sammenholde dette Antal med det i den anførte Anmeldelse af Forf.'s tidligere Skrift opgivne vil man see, at den senere tilkomne Forøgelse forholdsviis ikke er ubetydelig. Om de saaledes tilkomne Stykker maa vi forøvrigt indskrænke os til at henvise til Værket

[1] I den alt nævnte Afhandling af Thorson, p. 345-354.

selv. Kun en af disse Mynter skulle vi tillade os nærmere at omtale, da den deels er *unique*, deels af fortrinlig Udførelse og hidrørende fra den græske Kunsts blomstrende Periode. Den har paa Aversen et mod venstre vendt Artemishoved, paa Reversen en mod höire vendt Tyr paa en knortet Kølle, foroven XEP og forneden K. Vægt 184,504 Parisergran. Fyrsten erhvervede den for sin Samling i Paris. Forf. anseer den for et æginetisk halvandet Drachme- (ni Obol-) Stykke.[1]

Theodosia (Kaffa, S. 270-321), Colonie fra Milet, muligviis grundlagt omtrent samtidigt med Olbia. Dens oprindelige Navn angives forskjelligt. Den havde en stor og fortrinlig Havn, et frugtbart Opland og var i sin blomstrende Periode en af de rigeste Stæder i hine Egne, men havde tvende mægtige Fjender i Taurerne (de tauriske Scythcr), som den maatte betale Tribut, og i de bosporanske Konger, som den søgte at beskytte sig imod ved Allianccer. Leuco den Förste erobrede den imidlertid i Begyndelsen af sin Regjering (omtrent i Løbet af den 107de Olymp.), men behandlede den, ifølge en klog Politik meget skaansomt, og antog kun Titel af dens Archont, da Kongenavnet, som bekjendt, var Grækerne forhadt. Byen vandt ved denne Erobring, erholdt fordelagtige Privilegier og skyldte sin Forening med det bosporanske Rige Tilvæxt i Velstand. Foruden Korn var salt Fisk en af dens vigtigste Handelsgjenstande. Allerede under de sidste Spartokider begyndte imidlertid dens Velstand at aftage. Paa Strabos Tid var den ikke af synderlig Betydenhed; Arrian omtaler den som øde og Ptolemæus nævner blot dens Navn uden at give videre Oplysninger. Ved de i Aarene 1852 og 1853 paa det Sted, hvor den laa, foretagne Udgravninger, fandtes adskillige ret interessante Oldsager, der nu for störste Delen ere indlemmede i det Keiserlige Museum

---

[1] Cfr. hertil Thorson, Bosporos og Bosporanske Oldtidsminder p. 354.

i Eremitagen. I det tredie Aarhundrede opstod paa Theodosias Ruiner Fortet Kaffa[1] og den nye Stad af samme Navn, der reiste sig under dettes Beskyttelse, spillede en Rolle i de bosporanske Kongers sidste Krige med Chersoniterne og undergik siden mange vexlende Skjebner. I det fjerde Aarh. ødelagt af Hunnerne, blev den vel igjen opbygt men opnaaede ingen Betydenhed, tildeels paa Grund af idelige Overfald af Khazarer, Bulgarer, Petscheneger og Kumaner. Först omtrent fra Midten af det 13de Aarh. begynder med den genuesiske Colonisation for denne gamle Stad en ny blomstrende Epoche, der imidlertid, med mange Lykkesomvexlinger, kun varede et Par hundrede Aar. I Aaret 1477 erobredes nemlig Byen af Tyrkerne. Over Stadens Forhold i den genuesiske Periode giver vor Forf. efter Monumenter og italienske Kildeskrifter en höist interessant Oversigt, som vi beklage her intet Uddrag at kunne give af. Efter den tyrkiske Erobring sank Byen igjen ned i Ubetydelighed, sin store Folkemængde uagtet (Chardin omtaler saaledes (i Aaret 1672) 4000 Huse og Peyssonel angiver omtrent et halvt hundrede Aar efter Indbyggernes Antal til 85,000). I Krigen imellem Rusland og Tyrkiet i den anden Halvdel af forrige Aarh. blev Byen saagodtsom aldeles ødelagt og först under det russiske Herredömme er den opblomstret paany under sit gamle Navn. Forf. beskriver en theodosisk Sølvmynt og tre Kobbermynter. Den förstnævnte, der er unique, har paa Aversen et mod venstre vendt Pallashoved med Hjelm, paa Reversen *ΘΕ-οΔ-ΕΩ* og et med Blomsterguirlander smykket Tyrehoved. Vægt 42,02 Pariser Gran. Forf. bemærker, at man har en aldeles lignende, af Sestini, Combe, Mionnet, Lenormant o. fl. beskreven Mynt fra Assos i Mysien. Af kaffiske Mynter beskrives 11 med det genuesiske Vaaben paa Aversen og tatariske Khaners Navne paa Reversen.

---

[1] Forf., der, saavidt vi skjönne, ikke altid er heldig som Etymolog, udleder dette Navn fra det græske Verbum *καφύω*.

Nymphæa (S. 322-24). Denne lille By laa imellem Theodosia og Panticapæum, fra sidstnævnte ifølge Peripl. Anonym. Pont. Eux. 25 Stadier i Syd. Den omtales ogsaa af Strabo, der roser dens Havn, Appian, Ptolemæus o. fl. og Harpocration beretter efter Craterus, at den til Athen betalte en Talent i aarlig Tribut. Den var en Colonie fra Milet, grundlagt omtrent ved den 59de Olymp. Tributten til Athen, i hvis Besiddelse den, uvist hvorledes, kom paa Pericles's Tid, erlagdes indtil Aaret 410 f. Chr., da Gilon, Demosthenes's Bedstefader paa Mødreneside, overleverede den til den bosporanske Konge Spartocus II., som til Lön for dette Forræderi afstod ham Flekken Kepoi i Nærheden af Phanagoria, hvor han senere ægtede en rig skythisk Pige (af de tvende Døttre af dette Ægteskab blev den ene Cleobule senere Moder til Demosthenes). De bosporanske Konger befæstede Byen. Mithradates Eupator lagde i sin sidste Romerkrig endeel Tropper i Garnison i den. Under hans Efterfølgere tabte den efterhaanden sin Betydning. Plinius nævner blot dens Navn, som Arrian ikke mere kjender. De senere Forfattere omtale den kun efter de Gamle. Man kjender kun én Mynt, der kan henføres til Nymphæa. Den findes i Rauchs Samling og beskrives af vor Forf., efter hvem den paa Aversen har et til venstre vendt Nymphehoved (?) med Diadem, paa Reversen i en firkantet Fordybning en Viinstok med tvende Blade og Drueklase, foroven NYN. Det er Panofka, hvis Mening vor Forf. tiltræder, der först har henført den til Nymphæa. Os synes dette i höi Grad tvivlsomt.

Panticapæum (S. 325-391). Denne Stad, senere det bosporanske Riges Hovedstad, var den vigtigste af alle milesiske Colonier i det cimmeriske Bosporus og grundlagdes i den 59de Olympiades 4de Aar (511 f. Chr.) omtrent til samme Tid som Teïerne grundlagde Hermonassa og Phanagoria paa den asiatiske Side. Den benævnes undertiden ogsaa Bosporus, et Navn, der dog ikke forefindes paa Mynterne. Staden havde et fortræffeligt, kornrigt Opland og ud-

mærket Fiskeri og blev snart Stapelstad for alle de tilsees kommende, for de skythiske og andre Barbarer bestemte Varer, hvorfor der indtuskedes Guld, Huder, Pelsværk, Vox, Slaver etc. Ifølge Dubois laa Staden oprindelig paa det nu saakaldte Mithradats Bjerg; i den christne Tid flyttedes den imidlertid efterhaanden ligened til Kysten og befæstedes, og den gamle milesiske Akropol blev benyttet som Kirkegaard. De Ruiner, der nu ere tilbage af denne det bosporanske Riges Hovedstad ere kun höist ubetydelige, hvorimod de omliggende Gravhöie, navnlig „Guldhöien" og „Askehöien" (Kul-oba) have leveret og endnu levere en stor Mængde interessante Oldsager af Guld, Sølv, Bronze, Terra cotta, Glas etc., for största Delen af udmærket Arbeide. — I de förste 60 Aar efter Grundlæggelsen bestyredes Staden af sine Optimater; om Regjeringsformen er os imidlertid intet nærmere bekjendt. De idelige Anfald af Barbarerne fordrede imidlertid en kraftigere Regjering og der indsattes arvelige Archonter, af *Archeanactidernes*, fra Mytilene stammende, Slægt, hvilke under deres 42aarige Regjering (480-438 f. Chr.) betydelig udvidede deres Territorium. De fulgtes af *Spartokiderne*, der holdt sig over tre Aarhundreder, nemlig til Aaret 115 f. Chr., da den sidste (Konge-) Archont af denne Slægt, Paerisades den III., afstod sit Rige (det bosporanske) til Mithradates Eupator, som omtrent i Aaret 80 f. Chr. afstod det til sin Sön Machares. Denne forenede sig imidlertid med Lucullus imod Faderen, der först i Aaret 66 saae sig istand til at tage Hevn over Sönnen, som nu i Fortvivlelse dræbte sig selv. Overvunden og fordreven af Pompeius viste Mithradat sig i Aaret 64 atter i Bosporus, men nødtes, navnlig ved sin Sön Pharnaces's Forræderi til at indeslutte sig i *Panticapæum*, hvor han selv tog sig afdage. Beseiret af Cæsar og forraadt af sin General Asander tilsatte Pharnaces senere Livet i et Slag, og fulgtes af Asander, der forblev i uforstyrret Besiddelse af Magten, indtil han i Aaret 14 f. Chr. styrtedes af en Eventyrer Scribonius, som dog

kort efter ombragtes af selve Bosporanerne, hvorpaa den romerske Feltherre Agrippa overdrog Riget til den pontiske Konge Polemo. Denne bukkede imidlertid i Aaret 1 f. Chr. under for *Sauromates*, en sarmatisk Hövding, der grundlagde det fjerde bosporanske Dynastie, hvis Kongerække med enkelte Lacuner lader sig forfølge næsten lige til Hunnernes Indfald i disse Egne, da Bosporus (Panticapæum) tilligemed andre Stæder blev et Rov for Flammerne. Da denne Localitet imidlertid, som forsvarende Adgangen til Europa, var af stor Vigtighed, lod Justinian Staden gjenopføre og befæste. Under Justin II. erobrede vel Tyrkerne den, men fordreves atter omtrent ved Aaret 589. Indbyggerne vare paa denne Tid alle Christne (allerede i Aaret 524 nævnes i Bosporus en græsk Biskop, der i Aaret 840 udnævntes til Erkebiskop og i det trettende Aarh. til Metropolit). Fra Slutningen af det 7de Aarh. og indtil 1318, da Genueserne bemægtigede sig Staden, stod den vexelviis under khazarisk, petschenegisk, kumansk og tatarisk Herredömme. I Aaret 1333 erholdt Bosporus (der nu ogsaa kaldes Bospro, Vospro, Vaspro, Uospro, Uospo, Aspro monte og Cerco) en latinsk Erkebiskop, til hvis Dioces ogsaa Georgien hørte. Da Tyrkerne i Aaret 1477 bemægtigede sig de genuesiske Colonier, overlodes Staden til Tatarerne. Senere taber dens gamle Navn sig efterhaanden og der opstaaer et nyt: Ghersete, Kertsch, der oprindelig tilhørte den af Genueserne opførte Borg eller Fort. Dens Indvaanere bestode af muhamedanske Tatarer fra Kiptschak, med Undtagelse af nogle enkelte Christne. Den var ubefæstet og saagodtsom uden al Betydning. I Tatarernes Hænder forblev den indtil den i Aaret 1771 erobredes af Rusland, til hvilket Land den senere ved Freden i Kutschuk Kainardschi 1774 afstodes af Tyrkiet.

Som Hovedguddom dyrkedes i Panticapæum *Pan*, der i Stadens Numismatik findes repræsenteret paa flere meget afvigende Maader. Det samme er tildeels Tilfældet med *Apollo*, hvis Cultus sandsynligviis indførtes af Milesierne. Af andre

Guddomme fremtræde især Demeter „Θεσμοφόρος" og Aphrodite „Οὐρανία".

De fleste panticapæiske Mynter og Medailler hidrøre fra Spartokiderne. Paa Grund af Vanskeligheden af at henføre dem til bestemte Epocher har vor Forf. imidlertid valgt at classificere dem efter Typerne, af hvilke de hyppigst forekommende ere paa Aversen Pans og Apollos Hoved, paa Reversen Ørn, Bue, Piil, Ax, Løvehoved, Tyrehoved, Trefod etc. De ældste, af Forf. til Archeanactidernes Periode henførte Mynter (kun 6, alle af Sølv) have paa Aversen et Løvehoved en face, paa Reversen deels (de tre) en fiirkantet Fordybning med en Stjerne i Midten, deels et Vædderhoved, med Om- eller Overskriften *ΠΑΝΤΙ.* Paa ét Exemplar er den fiirkantede Fordybning deelt i fire Felt, af hvilke de tvende ere smykkede med fiirstraalede Stjerner, paa et andet Vædderhovedet i den fiirkantede Fordybning. Antallet af de af Forf. beskrevne panticapæiske Mynter er allerede tidligere angivet.

Phanagoria (S. 392-413) grundlagdes omtrent ved Olymp. 59,4 fra den i Bithynien beliggende milesiske Colonie Teios, af hvis Indbyggere en stor Deel, paa Grund af Persernes tyranniske Fremfærd, ved den nævnte Tid under Phanagoras's Anførsel, vandrede ud og ved vor Stads Anlæggelse skaffede sig et nyt Hjem. Den laa, som bekjendt, paa den nuværende Halvø Taman, af hvis Stæder den upaatvivlelig var den rigeste og mægtigste. Strabo omtaler den som en Handelsstad af stor Betydning. Vi kjende imidlertid kun lidet til dens Historie. De samme Grunde, der, som alt omtalt, foranledigede Panticapæum til at give sig under arvelige Archonters Herredømme, have rimeligviis bevirket, at Phanagoria gav sig under Spartokidernes. Skjönt den asiatiske Deel af det bosporanske Rige i det hele taget led mindre af fjendtlige Indfald end den europæiske, maatte den dog for det meste dele Skjebne med denne. Erobret af Mithradat Eupator kom Phanagoria under dennes Romerkrige i nogen Tid i Besiddelse af en vis Uafhængighed, og da Pompeius, efter

Mithradats Død bekræftede hans Sön Pharnaces i Kongeværdigheden, blev Staden erklæret for fri. Det varede imidlertid ikke ret længe, för Pharnaces erobrede den og atter forenede den med det bosporanske Rige. Kortefter indtagen af Sarmaterne blev den, da Bosporus under Rhoemetalces deltes i tvende Kongeriger, det europæiske og asiatiske, Hovedstad i dette sidste, hvis Kongerække begynder med Eupator I (155 f. Chr.) og, saavidt hidtil bekjendt, ender med Rhadamsades, der, ifølge hans Mynter regjerede til den bosporanske Æras 619de Aar (323 efter Chr.). Efter dette Riges Fald stod Staden under de romerske Keisere, og ødelagdes (i det 6te Aarh.) senere aldeles af de forenede Gother og Hunner. Vel blev den omtrent et hundrede Aar efter gjenopbygget men opnaaede aldrig nogen synderlig Betydning. Efter forskjellige Omvexlinger forsvinder den paany og paa dens Ruiner opstaaer en ny Stad Tamatarcha, Russernes Tmutorokan, der förste Gang omtales hos Constantin Porphyrogenitus og af Vladimir den Store gjordes til Hovedstaden i et Fyrstendömme, som han gav sin Sön Mstislav. Dette Fyrstendömme, der bestod til henimod Midten af det 12te Aarh., da politiske Interesser nødte de russiske Fyrster til at concentrere deres Kræfter i Europa, blev senere besat af flere Folkeslag, blandt andre af Petscheneger og Kumaner. Edrisi omtaler (1154) vor Stad, under Navnet Matrakha, Matriga som blomstrende og stærkt befolket. Senere kom den med hele Halvøen Taman i Genuesernes og dernæst i Tyrkernes Besiddelse. I Aaret 1788 kom Taman, som bekjendt, under Rusland. Ifølge den Masse af Antiquer, der, som alt omtalt her i Tidsskriftet[1], der ere fundne ved Udgravninger paa Stationen Sennaja, synes vor Forf. ikke utilböielig til at antage denne Localitet for det Sted, hvor det gamle Phanagoria i sin Tid laa.

---

[1] Jvfr. Thorson l. c. S. 361 o. flg.

Det gamle Phanagorias Hovedguddom var Artemis Agrotera. Derhos dyrkedes fornemmelig Apollo og Aphrodite Apaturos, hvis Cultus efter Böckhs og Müllers Formening indførtes i disse Egne af Teiere og Milesiere. Indskrifter bære tillige Vidnesbyrd om Dyrkelse af Herakles, Aphrodite Urania, Poseidon og Dionysos. Af fremmede Guddomme nævner Forf. Sanerges og Astara. De hyppigst forekommende Mynttyper ere paa Aversen et Apollo-, Artemis-, Poseidon-, og Pan-Hoved, paa Reversen Skibsstavn, hvilende Hind, Bue og Piil. Forf. beskriver 24 phanagoriske Mynter, som han alle henfører til Perioden för Pompeius, da han antager det for afgjort, at Staden (i Lighed med Chersonesus, der paa alle Mynter fra dens frie Periode kalder sig *XEPPoNHCoC EΛETΘEPΛ*) ikke vilde have undladt paa de senere Mynter at antyde den af den nævnte Feltherre samme skjenkede frie Forfatning. De ere paa et Par Sølvmynter nær alle af Kobber. Til Slutningen beskrives fem sarmatiske (aspurgiske) Kobbermynter (tetrachalka), slagne i Tidsrummet fra Aar 45 til 10 f. Chr.

Gorgippia (S. 414-421). Vor Forf. er tilböielig til at antage denne Stad for de skythiske, de bosporanske Konger undergivne, Sinders gamle Hovedstad, hvis, forøvrigt ubekjendte ældste Benævnelse forsvandt, da Kong Satyrus den Förstes yngre Sön Gorgippus omtrent ved Aaret 380 f. Chr. opkaldte den efter sig, efterat den i den forangaaende Tid, tildeels ved hans Medvirkning og under hans Beskyttelse, for största Delen havde faaet græsk Befolkning. Gorgippus var, ligesom flere andre Medlemmer af hans Familie, en Ven og Allieret af Athenerne, der opreiste en Bronzestatue til hans Ære. Fra denne Periode ligetil Strabos Tid, da Sarmaterne (Aspurgierne) bemægtigede sig den asiatiske Deel af Bosporus, mangle alle Oplysninger om Staden, hvis Navn heller ikke nævnes af Arrian og Plinius, der derimod omtale en ἱερὸς λιμὴν, Hierum oppidum, som Böckh antager for den samme, kun med forandret Navn, en Formodning, der be-

kræftes derved, at der i det efter samme Lærde paa den gamle Stads Sted beliggende nuværende Anapa er fundet en stor Deel græske Antiquiteter. Vor Forf. er imidlertid tilböielig til at antage Gorgippia for identisk med den hos Plinius under Navn af „civitas Sindica", hos græske Skribenter under Benævnelsen Sinda, *Σινδικὸς λιμὴν* omtalte Stad.[1] Den opnaaede forøvrigt aldrig nogen synderlig Betydning og undergik de samme Omvexlinger som den asiatiske Deel af Bosporus i det hele taget, og hvilke vi alt have berørt ved Phanagoria.

Ifølge Mynterne dyrkedes i Staden fornemmelig Apollo, Artemis og Dionysos. Forf. beskriver kun 3 gorgippiske Mynter, af hvilke de to paa Aversen have et Apollohoved, paa Reversen den ene (der er af Sølv) Bagdelen af en Tyr, den anden (der er af Kobber) en Trefod. Den tredie (Sølv) har paa Aversen et Artemishoved, paa Reversen Steenbuk og Thyrsus. Gorgippiske Mynter høre til de störste numismatiske Sjeldenheder. En interessant Opdagelse i den bosporanske, navnlig i den sindisk-gorgippiske, Numismatik have vi imidlertid endnu her at omtale. Man er nemlig i den allerseneste Tid bleven bekjendt med flere sindiske Mynter. Den förste af disse er udgiven og beskreven af Hr. G. Schmidt i „Nachrichten von d. G. A. Universität und der Königl. Gesellsch. d. Wissenschaften zu Göttingen 1855", Nr. 3 p. 27 og flg. Det er en Sølvmynt, der paa Aversen har i en Fiirkant en siddende tilhöire vendt Grif, foran hvilken sees et Ax, paa Reversen ligeledes i en Fiirkant et ligeledes tilhöire vendt Hestehoved og foroven: *ΣΙΝΔΩΝ*. Faa Maaneder efter Publicationen af denne Mynt erhvervede Grev Perowsky gjennem en af sine Correspondenter paa Krim et andet Exemplar, der findes afbildet hos vor Forf. Det er ligeledes en Sølvmynt, omtrent dobbelt saa stor som den i Göttingen beskrevne. Vægt: 32,102 Pariser Gran. Efter vor Forf. er det en Trihémiobolion efter

[1] Cfr. forøvr. hertil Thorson l. c. S. 338-39.

det æginetiske System. Griffen paa disse sindiske Mynter adskiller sig fra den paa de pantikapæiske og chersonesiske deels ved sin Stiil, der er ældre og bærer et vist ionisk Præg, deels navnlig ved sin siddende Stilling, da den derimod paa de tvende nævnte Stæders altid fremstilles gaaende eller løbende. Vi bemærke endnu, at en sindisk Mynt allerede tidligere har været bekjendt. Den findes omtalt hos Böckh (Corp. Inscr. Græc. II, p. 100) og Aschik samt, efter vor Forf., ogsaa i „le Journal d'Odessa, 1829", Nr. 77, samt i Cataloget over Museet i Kertsch, p. 38. Den har paa Aversen et tilhöire vendt Herakleshoved med Løvehuden, paa Reversen samme Typus som de alt nævnte. Til Slutning omtaler vor Forf. endnu en lille Guldcylinder i Antiquitetsamlingen i Eremitagen med Indskrift *OPXAMO* og derunder *TOY ΓOPΓIΠΠO*. Om end kun lidet sandsynligt, er det ialfald ikke umuligt, at der, som Forf. antyder, her kan være Tale om en Sön af Stadens Eponymos.

Heracleum (S. 422-25). Flere Kobbermynter med Indskriften *HPA*, *HPAK*, *HPAKA* synes efter deres Stiil at maatte henføres til en Stad i det kimmeriske Bosporus eller dets Nabolag. Eckhel henfører den til den af Ptolemæus nævnte Stad Heracleum paa det tauriske Chersonesus. Efter Afbildningerne at dömme ere vi imidlertid tilböielige til at tiltræde vor Forf.'s Formening, at disse Mynters grovere Udførelse langt mere synes at henvise til en fjernere, barbarisk Indflydelse mere underkastet, Localitet. En saadan finde vi nu netop omtalt hos Plinius, ifølge hvem der i ikke stor Afstand fra Dioscurias og „CXXXVIM passuum" fra Hierum, det gamle Gorgippias Havn, laa en By ved Navn Heracleum, til hvilken vi ifølge det Anførte med vor Forf. ansee det for mere sandsynligt, at de følgende Mynter blive at henføre. De ere sex ialt, alle, undtagen een, med den nævnte Legende. De have alle paa Aversen et tilhöire vendt skægløst Herakleshoved. Paa Reversen have de fem Bue og Kølle, den sjette tillige en Discus. Alle disse Mynter, der

ere Tetrachalka fra samme Epoche som Panticapæums, men af langt ringere Kunstværd, ere meget sjeldne. Deres Typus er den samme som Leuco I's Mynters, der i ethvert Tilfælde ere ældre end disse heracleotiske.

Colchis og Dioscurias (S. 426-438). Forf. antager det for sandsynligt at Colchierne vare af *arisk* Herkomst. Det först af Herodot omtalte Slægtskab af deres Sæder og Sprog med Ægypternes finder han bekræftet af Mynterne, af hvilke hidtil endnu kun fem ere bekjendte, alle af Sølv. Paa Aversen have de et tilhöire vendt Mandshoved, paa Reversen de fire et (paa de tre tilhöire, paa den ene tilvenstre vendt) Oxehoved, ovenover hvilket der paa den ene findes Legenden *Mo* eller *Σo* (efter vor Forf. at henføre til en ubekjendt colchisk Høvding eller Myntsted. Hvorvidt Forf.'s Paastand, at det er umuligt i Mandshovedet paa Aversen at miskjende den ægyptiske Character, er rigtig, kunne vi efter den meddeelte cliché af den ene Mynt ingen Mening have om. Vi bemærke kun, at det, efter ham, ganske ere de samme Öine, den samme Anordning af Haaret, kortsagt ganske det samme Physionomie, den samme Typus, som man finder paa de ægyptiske Monumenter navnlig fra den saitiske Periode. Forholder dette sig saa, og godtgjöre senere Forskninger, at disse Mynter virkelig blive at henføre til Colchis, kan det ikke negtes, at denne Analogie er höist interessant. Oxehovedet holder vor Forf. for Apis, hvis Dyrkelse da er bleven indført i Colchis af Sesostris's Soldater (?). Paa Colchis's tildeels meget dunkle Historie skulle vi her ikke indlade os, men kun endnu omtale, at vor Forf. beskriver en langt senere colchisk Sølvmynt, slaaet af den colchiske Konge Aristarch paa Pompeius's Tid. Denne har paa Aversen et tilhöire vendt med Straalekrands omgivet Hoved, paa Reversen Legenden *ΒΑΣΑΕΩΣ* (*sic*) *ΑΡΙ ΣΤΑΡΧοΥ . . . ΚΟΛΧΛοΣ* (*sic*) samt, efter vor Forf.'s Forklaring, Colchis i Skikkelse af en siddende Kvinde med en phrygisk Hue paa Hovedet, i höire Haand holdende en Green, i venstre en paa hendes Skjød staaende Vase.

Nedenunder: BI (12), der efter Forf. betegner, at den er slaaet i Aristarchs 12te Aar, omtrent 52 eller 51 f. Chr. Prokesch-Osten og Cavedoni, der tidligere have beskrevet samme, udtale ligesaa lidet som vor Forf. nogen Tvivl om denne Mynts Ægthed. Vi negte ikke, at den forekommer os mistænkelig.

Dioscurias var en af de talrige milesiske Colonier ved det sorte Hav, grundlagt rimeligviis omtrent ved samme Tid som Panticapæum, ifølge Strabo ved Floden Chares, efter Plinius derimod ved Floden Anthemus „CM passuum" i NO. for Phasis. Denne Stad var til sin Tid i en meget blomstrende Forfatning navnlig som Middelpunkt for Handelen med ikke mindre end trehundrede Smaanationer, der beboede Landstrækningerne imellem det kaspiske og sorte Hav. De vigtigste Handelsartikler vare Skibstömmer, Hamp, Beg, Honning, Vox, Salt og det saa berömte colchiske Lærred. Som hele Colchis stod Staden en Tidlang under Mithradat Eupator, efter hvis Fald Romerne bemægtigede sig den, og under dem forfaldt den efterhaanden aldeles, idet Handelen trak sig andensteds hen. At den er identisk med det af dem anlagte Fort Sebastopolis synes der Grund til at betvivle. Dettes og Landets senere Historie frembyder ingen videre Interesse. Vor Forf. beskriver to dioscuriske Kobbermynter. Paa Aversen have de Dioscurernes „πιλοι" med sexstraalede Stjerner over, paa Reversen en Thyrsus under en Grankogle og Legenden *ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΑΔοΣ*. Den ene er en Tetralepton, den anden en Dilepton og denne sidste navnlig overordentlig sjelden. Forf. sætter disse Mynter omtrent et Par Aarh. f. Chr. og bemærker sluttelig, at den afdøde Numismatiker de Wellenheim, formeentlig med Rette, har henført endnu en Mynt til samme Stad. De af Sestini derimod til denne henførte Sølvhalvoboler antager vor Forf., som det synes med Rette, at stamme fra Dardanos i Troas. At de ikke kunne henføres til Dioscurias, synes ialfald utvivlsomt.

Det (kimmerisk-) bosporanske Kongerige bestod deels af europæiske, deels af asiatiske paa begge Sider af Bosporus Cimmerius beliggende Landstrækninger. I Europa besad det den syd-østlige Deel af Chersonesus Taurica (det nuværende Krim) tilligemed en Deel af den lille smalle Halvø imellem det nuværende azowske Hav (Palus Mæotis) og det af Russerne saakaldte „raadne Hav" (Sivasch). Dets Naboer mod Vest, fra hvilke det var adskilt ved Forskandsninger og Grave, vare de krigerske Tauroskythere. Besiddelserne i Asien vare, navnlig i Rigets förste Tider, af endnu mindre Omfang, nemlig Halvøerne i Vest for Hypanis-Flodens Munding og i Syd nogle Kyststrækninger af Sindernes Land. De vigtigste Stæder paa den europæiske Side vare (fra Nordost til Sydvest) Myrmecium, Panticapæum (Hovedstaden), Nymphæum, Feodosia etc., paa den asiatiske Cimmerium, Patraeus, Phanagoria (Hovedstad), Corocondame, Gorgippia og Civitas Sindica (*Σινδικὸς λιμὴν, Σίνδα*).[1] Over disse, snart af kimmeriske, snart af skythiske og sarmatiske Nationer besatte Landstrækningers ældste Historie vide vi forøvrigt saagodtsom intet. Det var, efter vor Forf., omtrent paa de förste persiske Kongers Tid (?), at de Folkeslag, vi finde anførte i de spartokidiske Kongers Indskrifter, bosatte sig her og omtrent til samme Tid, at Grækerne, navnlig de dengang allerede saa mægtige og driftige Milesiere, paa disse Kyststrækninger grundlagde de nysnævnte Colonier, fra hvilke græsk Civilisation lidt efter lidt udbredte sig i Landet og de omliggende barbariske Folkeslag tildeels underkastedes.

Det förste af Historien omtalte i disse Lande herskende Dynastie var *Archæanactidernes*, der, efter Diodor skal have regjeret i 42 Aar (fra 480 til 438). Han giver forøvrigt ingen yderligere Efterretninger hverken om Dynastiet eller dets Stifter, der antages at have været fra Mytilene og at

[1] Cfr. forøvrigt hertil Thorson's sammentrængte histor.-geogr. Skizze l. c. S. 336-345.

have nedsat sig i Panticapæum, hvor han og hans Efterfølgere enten ved Folkets Valg eller ved Hjelp af de Tilhængere, der fra Hjemmet ledsagede dem, satte sig i Besiddelse af Magten og holdt sig i denne Stilling under Navn af Archonter. De førte Regjeringen paa saa frisindet, klog og retfærdig en Maade og vidste at gjöre sig saa agtede af Barbarerne, at de andre græsk-bosporanske Byer, der, endnu ubetydeligere end Panticapæum, endmindre vare istand til at forsvare sig imod hines Indfald, efterhaanden underkastede sig dem, rimeligviis under samme liberale Betingelser som Panticapæums Borgere. Ved denne voxende Magtfylde saae de sig istand til lidt efter lidt at underkaste sig Barbarerne og udvide deres Herredömme over de ligeoverfor beliggende asiatiske Kyster. Theodosia hørte imidlertid, som alt ovenfor omtalt, i deres Tid endnu ikke under Bosporus.

Da dette Dynastie i Aaret 438 f. Chr. uddöde, gik Riget, rimeligviis ved Arv, over til Stamfaderen for det andet, det *spartokidiske*, Spartocus I, om hvis Herkomst og Historie vi intet vide og som rimeligviis, i Lighed med hans Forgjængere, nöiedes med Archonttitelen, hvorimod enten han (eller en af hans nærmeste Forgjængere) ligeoverfor de hans Scepter underkastede Barbarer antog Kongetitelen. Spartocus I efterfulgtes efter en syvaarig Regjering af sin Sön Seleucus (432-429 f. Chr.), hvis Historie er os ligesaa ubekjendt som Faderens og som, efter Diodor, skal have regjeret fire Aar og være død i den 87de Olympiades 4de Aar (429 f. Chr.). Der paafølger nu en Lacune af 22 Aar (429-407), der dog rimeligviis tildeels udfyldes af Spartocus II, om hvis Efterfølger Satyrus I (407-393) vi endelig hos de Gamle erholde ialfald dog lidt udførligere Efterretninger. Der berettes saaledes navnlig, at han knyttede venskabelige Forbindelser med Athen og med Sinderne, at han, som alt omtalt, erhvervede Nymphæa, at han førte flere Krige med Sarmaterne, samt endelig, at han faldt under Beleiringen af Theodosia, som han forsøgte at bemægtige sig. Hans Sön

Leukon I, der fulgte ham paa Thronen (393-353), roses som en klog og velsindet Regent, der fortsatte Faderens Politik saavel med Hensyn til Forbindelserne med Athen som Udvidelsen af Riget (som han blandt andet foregede med Theodosia) og Vedligeholdelsen af Herredömmet over de omboende Barbarer. Hans Sön Gorgippus er ovenfor omtalt og om de betydelige Kornsendinger, der under ham expederedes til Athen, har der allerede tidligere heri Tidsskriftet været Tale.[1] Efter en ogsaa for Rigets indre Organisation og Opkomst heldbringende Regjering døde han i en höi Alder. Forf. beskriver trende Kobbermynter, som han med Raoul-Rochette og Lenormant henfører til denne Konge efter, saavidt vi skjönne, med overbevisende Grunde at have gjendrevet Köhlers Formening, at de tilhøre Leuco II. De have en ældre macedonisk Typus, paa Aversen et tilhöire vendt Herakleshoved med Løvehuden, paa Reversen Kølle og Bue og Legenden *ΒΑΣΙΛΕΩΣ-ΛΕΥΚΩΝοΣ.* Hans Sön Spartocus III (353-348), om hvem vi ingen historiske Efterretninger have og fra hvis Tid heller ingen Mynter hidtil ere fundne, fulgtes af sin yngre Broder Paerisades I (348-311), der ganske havde arvet Faderens Character og fortsatte hans Politik. Fra hans Tid haves vel ingen Mynter men derimod et Par Indskrifter. Paa den ene Side af disse benævnes han „Archont af Bosporus og Theodosia, Sindernes, Maiternes, Thateernes og Doschernes Konge". Forf. beviser, at de af flere Numismatikere ham tillagte Guldmedailler bør henføres til Paerisades II, samt at de ham af Spassky tilskrevne Kobbermynter ere over 300 Aar yngre og tilhøre Staden Chersonesus. Paerisades's Sön og Efterfølger Satyrus II (311-300) faldt i Asien i Kamp mod sin oprørske Broder Eumeles og hans Allierede og fulgtes af sin næstældste Broder Prytanis (310-309), der i Kepoi nærved Phanagoria dræbtes af Eumeles's Tilhængere, hvorpaa denne bemægtigede sig Riget. Han maatte for at

[1] Cfr. Thorson l. c. S. 340 Noten.

vinde sine Undersaatter for sig indrömme dem betydelige Privilegier. Hans korte Regjering var forresten gavnlig for Landet. Han sikrede Handelen ved at tugte Søreverne paa Sortehavet og beseirede Barbarerne. Der haves efter vor Forf. hverken Indskrifter eller Mynter fra denne Konge, hvorvel flere af de sidste med Urette tilskrives ham. Hans Sön Spartocus IV, der regjerede fra 304 til 289, er navnlig bekjendt af et förste Gang af Chandler udgivet interessant atheniensisk Psephisma. Denne Konge vindicerer vor Forf. (imod Køhler, der henfører den til en senere Spartocus) en Sølvmynt (Didrachmon efter det soloniske System) med Legenden *ΒΑΣΙΛΕΩΣ-(Σ)ΠΑΡΤoΚoΥ* og Panticapaeums Monogram. Vægt 148,7 Pariser Gran (den er slidt ved Circulationen; den oprindelige Vægt maa have været 164,4 P. Gr.). Om Paerisades II (289-2..) tier Historien. De (fem) opbevarede Indskrifter give saagodtsom ingen Oplysninger. Af denne Konges Mynter kjendes kun to Guldmynter, af hvilke den ene paa Aversen har et tilhöire vendt Hoved med Diadem, paa Reversen en tilvenstre vendt siddende Pallas med Hjelm. I höire Haand holder hun en Nike, og den venstre Arm støtter hun paa et rundt Skjold. Forneden Panticapaeums Monogram, foroven en ligeledes tilvenstre vendt Trefork. Af denne Mynt haves to Exemplarer. Den anden stemmer ganske hermed, kun at den istedenfor Monogrammet har Bogstaverne *ΕΡ* (Hermonassa?) samt at Treforken er smykket med tvende Delphiner. Paerisades fulgtes af tvende af sine Sönner, Spartocus V (c. 250), der kun er bekjendt af en Indskrift og (efter ham) Leuco II (c. 240), der, ifølge en Indskrift (der opdagedes i Kertsch 1843 og ikke findes hos Böckh) „opreiste en Statue for Apollon, hvis Præst han var" (mens Faderen endnu levede). Denne Konge tilskriver vor Forf. en först af Raoul-Rochette publiceret Kobbermynt med et tilhöire vendt Pallashoved med Hjelm paa Aversen og en Lynstraale paa Reversen samt Legenden *ΒΑΣΙΛΕΩ(Σ)-ΛΕΥΚΩΝ(oΣ)*. Leuco III (c. 200) tilskrives ligeledes en

Kobbermynt med et Kogger og samme Legende paa Aversen, et ovalt Skjold og en Landse paa Reversen. Den er navnlig mærkelig ved sin nye Typus, den förste original-bosporanske, vi støde paa. Under Leucanor (c. 175) var de bosporanske Kongers Magt meget svækket, og de maatte endog betale Skytherne Tribut. Leucanor blev, efter Lucian, snigmyrdet af en Skyther og efterfulgtes af sin uægte Broder Eubiotes (c. 170), der uden Held søgte at tage Hevn over Skytherne, som beseirede ham og hans Allierede og paalagde ham dobbelt saa stor en Tribut som tidligere. Vor Forf. tilskriver denne Konge 19 (deriblandt 9 daterede) Kobbermynter, alle med Monogrammet *BAE* (*Βασιλέως Εὐβιότου?*) og tidligere tilskrevne deels Eumeles, deels Eupator, en Antagelse, som forøvrigt allerede Stempkowski, Sestini og Lenormant afviste med den Bemærkning, at disse Mynter ere for unge til at kunne tilhøre Eumeles (309-304 f. Chr.) og for gamle til at hidrøre fra Eupator I (151-171 efter Chr.). Hvad der kunde synes at tale imod vor Forf.'s Formodning er den Omstændighed, at der blandt disse nitten Mynter ikke findes to med de samme Typer, hvorimod disse paafaldende variere. Anm. maa tilstaae, at dette, Monogrammet uagtet, har vakt endeel Tvivl hos ham om Antagelsens Holdbarhed. Forøvrigt ere alle disse Mynter interessante, navnlig forsaavidt de underrette os om, hvilke Guddomme der paa Eubiotes's Tid dyrkedes i Bosporus. Vi finde saaledes her den dodoniske Zeus, Apollon (Nomios og Kathartes), Helios, Pallas (Hippia), Artemis (Agrotera), Hermes, Asclepios, Poseidon, Serapis, Perseus og höist sandsynlig ogsaa Sanerges, Astara og Syrios, en Blanding af græske og asiatiske Guddomme, der let forklares af Rigets Befolknings höist forskjelligartede Sammensætning. De fleste af Mynterne ere Chalk'er, fire Dichalk'er, to Tetrachalk'er; een har en Værdi af 8 Chalk'er (en Obol). Derhos findes een Tetralepton, een Trilepton og een Dilepton. Det sees af dem, at vedkommende Konge idetmindste maa have regjeret i syv Aar. Tre ere fra hans förste, een resp.

fra hans tredie, femte og sjette, to fra hans syvende Aar. Efter Eubiotes opfører Forf. en, ikkun ved en meget sjelden Kobbermynt i Eremitagens Samling constateret anonym Konge, hvis Navn har R. til Begyndelsesbogstav. Denne Mynt har paa Aversen et skægget tilhöire vendt Hoved, bedækket med en med Hjelmbusk smykket „Aulopis", paa Reversen flere Vaabentrophæer og Monogrammet *BAP*. Flere Numismatikere have tilskrevet Rheskuporis I denne Mynt. Vor Forf. er, som sagt, af den Formening, at den, efter dens hele Stiil at dömme, maa henføres omtrent til Midten af det andet forchristelige Aarh., og udtaler derhos det Haab, at der senere eller tidligere vil opdages et eller andet Monument, der giver os vedkommende Konges fulde Navn. Den sidste Konge af Spartokidernes Æt var en Paerisades (formodentlig den tredie), der regjerede fra 118-115 f. Chr., og i dette sidste Aar, betrængt af Barbarerne, afstod sit Rige til Mithradat den Store. Af denne Paerisades haves ingen Mynter. Af de nogle og tyve Konger, som af Spartokidernes Dynastie i et Tidsrum af 323 Aar regjerede over Bosporus, ere saaledes, i Henhold til det foregaaende, syv os bekjendte af Mynter, nemlig Paerisades II (en Guldmynt), Spartocus IV (en Sølvmynt), samt Leuco I, II og III, Eubiotes og den nysnævnte anonyme Konge (alle Kobbermynter).

Vor Forf. giver hernæst en Skizze af Pontus's Historie og Numismatik indtil Mithradat. Denne skulle vi imidlertid saavelsom sidstnævnte Konges af ham temmelig udførlig behandlede Historie her forbigaae, da vi tör forudsætte at begge Dele ville være de fleste af vore Læsere saa temmelig bekjendte, ialfald langt mere bekjendte og derhos langt tilgængeligere end den bosporanske Historie. Vi ville derfor strax gaae over til at omtale de Mynter, vi have fra Mithradat den Store, idet vi forud bemærke, at de kun bestaae af nogle Guldmynter og endeel Tetradrachmer (Sølv), og alle ere særdeles sjeldne, samt at der i Fyrst Kotschubei's Samling findes fire Exemplarer. Forf. beskriver 8, nemlig 7 Sølvmyn-

ter (Tetradrachmer) og 1 Guldmynt (af disse sidste kjender man i det hele kun 12[1], hvoraf de tvende findes i St. Petersborg, den nysnævnte her beskrevne i Grev A. Uvarof's Samling, tidligere i Fyrst Gagarins). Alle Sølvmynterne have paa Aversen Kongens diademsmykkede Hoved, paa Reversen de to en i en Krands af Blomster og Vedbenderanker græssende Pegasus, de fire øvrige istedenfor denne en græssende Hjort samt alle tilvenstre en Halvmaane (ovenover hvilken sees en syvstraalet Stjerne) og tilhöire forskjellige Monogrammer og (de 6) Aarsangivelse, og derhos Kongens Navn. Mithradats Guldmynter, der ere mindre end Sølvmynterne, fremvise samme Typer som disse. Den ovennævnte af vor Forf. beskrevne Stater har saaledes paa Aversen Kongens Hoved, paa Reversen en tilvenstre vendt græssende Hjort. Tilhöire for Hjorten findes Aarsangivelsen *ΓΙΣ* (213) og et Monogram, tilvenstre Halvmaanen og ovenover samme Stjernen. Indskriften er fuld og lyder *ΒΑΣΙΛΕΩΣ-ΜΙΘΡΑΔΑΤοΥ-ΕΥΠΑΤοΡοΣ-Ι.* En anden Chrysos af Mithradat, slaaet *ΘΣ* (209) findes i Fyrst Sibirsky's Cabinet i Petersborg (tidligere i Meynaerts Samling i Løwen (Louvain). — Af Tetradrachmerne kjender man efter vor Forf. over 60 Exemplarer, af hvilke 13 findes i Petersborg og heraf de 4 i Kotschubei's Samling. Forf. antyder, at man fra Fyrst Sibirskys Haand vil kunne vente en fuldstændig Fortegnelse over alle Mithradats Mynter og slutter sin Beskrivelse af disse med nogle almindelige Bemærkninger, hvoraf vi hidsætte følgende. Den ældste af de beskrevne Mynter er, som man alt vil have seet, fra 202 (95 f. Chr.). Fra Kongens 26 förste Aar (176-201 efter den pont. Tidsregning, 121-96 f. Chr.) samt fra hans sidste tre Aar (232-34, 70-63 f. Chr.) kjender man hidtil ingen Mynter af ham. De have alle ganske samme Form som de sidste pergameniske og bithyniske Kongers. Vægten varierer efter deres meer eller mindre gode Conser-

[1] En Guldstater blev solgt i London i Aaret 1831 for 111 £.

vation imellem 15 Grammer (282,45 Par. Gran) og 16,5 Gr. (310,695 P. Gr.). Alle Tetradrachmerne ere følgelig slaaede efter Solons attiske, i Asien af Alexander den Store indførte System, der ogsaa fulgtes med Hensyn til Guldmynterne (den ovenbeskrevne Chrysos i Fyrst Sibirskys's Samling veier f. Ex. saaledes 8,15 Grammer (153,464 Par. Gran). Monogrammernes Forklaring er forbunden med store Vanskeligheder, hvilke vor Forf. ikke forsøger at overvinde. De, der findes paa de af ham beskrevne Mynter, opløser han saaledes: *Φθεαν.*, *Χαδ.*, *Σκαως.*, *Αμφα.*, *Σωκα.*, *Ρηκ.*, *Ατυ Αφε.* og lader det uafgjort, hvorvidt de enten blive at tyde som vulgaire eller mythiske Bynavne, eller som Magistrats- og Myntmesternavne. Kobbermynter af Mithradat ere hidtil ikke fundne. — Af Mithradats Sön Pharnaces II (I), der regjerede i 17 Aar (234-50, 63-47 f. Chr.) kjender man kun enkelte Guldmynter, alle af samme Præg, skjönt fra forskjellige Aar (243, 245, 246 og 247). Paa Aversen findes Kongens diademsmykkede tilhöire vendte Hoved, paa Reversen Apollon (Kathartes) i siddende Stilling, vendt tilvenstre, med tvende Laurbærgrene i den höire Haand og venstre Albue støttet paa Lyren. Foran ham staaer Trefoden. Indskriften lyder: *ΒΑΣΙΛΕΩΣ* | *ΒΑΣΙΛΕΩΝ-ΜΕΓΑΛοΥ* | *ΦΑΡΝΑΚοΥ.*

Efter at have givet sex ombyggelig udarbeidede genealogiske Tavler over Achæmenidernes Dynastie gaaer vor Forf. dernæst over til at omtale Usurpatoren Asander. Denne ægtede Pharnaces's Datter Dynamis, der senere synes at have begunstiget den romerske Eventyrer og Bedrager Scribonius, som forstod at bringe Hæren til Frafald fra Asander og som, efter at denne sidste i en Alder af 93 Aar (15 f. Chr.) havde sultet sig ihjel, bemægtigede sig Riget og giftede sig med Dynamis, men efter en ganske kort Regjering dræbtes af selve Bosporanerne. Forf. beskriver efter Longperier, af hvem den er publiceret i en særskilt Afhandling (Paris 1843) en unique Chrysos af nysnævnte Dronning, der maa være

bleven betragtet som regjerende endog i sin förste Mands levende Live. Paa Aversen findes hendes tilhöire vendte diademsmykkede Hoved, paa Reversen Achæmenidernes Symbol Halvmaanen nedenunder en ottestraalet Stjerne, Indskriften *ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ-ΔΥΝΑΜΕΩΣ* og Aarsangivelsen *ΑΠΣ* (281, 16 f. Chr.). Af Asanders Mynter beskriver Forf. 12, af hvilke de 10 (9 Kobber- og 1 Guldmynt) hidrøre fra hans Archontat, de 2 (begge Guldmynter) ere slaaede, efterat han havde antaget Kongetitelen. Paa Aversen have de med Undtagelse af en (med et Nikehoved) Asanders Hoved, paa Reversen de tre (deriblandt de tvende Kongemynter) en Nike, de syv en Skibsstavn samt alle Indskrifter med Navnet enten heelt eller forkortet. Enkelte af disse Mynter ere særdeles smukt udførte. Vægten differerer meget. Guldmynterne fra Asanders Archontat ere meget sjeldne. Hver af de tvende anførte, hidtil udgivne, Kongemynter veier 8 Grammer (150,64 Par. Gr.). Ifølge Forf. ere Asanders med Tidsangivelse hidtil bekjendte Archontmynter prægede imellem 247 og 254 (a. u. 704-11, 49-42 f. Chr.) og hans Kongemynter imellem 254-282 (a. u. 711-739, 42-14 f. Chr.). Herved berigtiges Sabatier's Angivelser i hans Skrift „Souvenirs de Kertch". [1] Som staaende udenfor den achæmenidiske Familie benyttede Asander forøvrigt ikke selv den pontiske Æra, men regnede Aarene fra sin Usurpations Begyndelse. Alle Kobbermynter, der hidtil kjendes, stamme fra hans Archontat. Guldmynterne ere smukt udførte, navnlig Kongens Hoved. Deres Vægt er omtrent den samme som Mithradats og Pharnaces's Statere og viser, at de alle ere prægede efter det soloniske System.

Efter Asanders og Scribonius's Usurpation gik Herredömmet over Bosporus over til det zenoniske Dynastie, der dog regjerede kun kort og gav Riget tre Konger (37 f. Chr.

---

[1] Jvfr. forøvrigt Thorson l. c. S. 375 flg. Om den pontiske (bospor.) Æra. ib. p. 381.

til 63 efter Chr.). Zeno, en græsk Rhetor i Laodicea i Phrygien, havde nemlig taget Marcus Antonius's Parti, da denne efter Slaget ved Philippi (42) kom til Asien. Da han var vendt tilbage til Italien og Labienus kort efter viste sig i Phrygien i Spidsen for en parthisk Armee, forblev Laodicea, fornemmelig paa Zenos Tilskyndelse Marcus Antonius tro, hvis General Ventidius (40-38) dernæst forjog Labienus og Partherne fra de romerske Provindser. Da Zeno for sin Person afslog enhver Belönning, indsatte Marcus Antonius, til Lön for hans Hengivenhed, hans Sön Polemo til Zeus's Præst i Staden Olba i Cilicien samt til Herre over Cennaterne (en i Pamphylien ved den ciliciske Grændse boende Stamme) og Lalasseerne (Indvaanerne af Lalassis, en Stad i Isaurien, 10 Miil i Øst for Olba). I Pontus døde imidlertid (37 f. Chr.) Darius, Sön af Pharnaces II efter en kortvarig Regjering uden at efterlade sig lovmæssige Arvinger, hvorpaa Marcus Antonius til yderligere Lön for de Tjenester, som Zeno og Polemo vedvarende havde ydet ham, overlod sidstnævnte den mod Cappadocien liggende större Deel af Pontus med Kongetitel. Da han senere fulgte sin Velgjörer paa dennes Tog mod Artavasdes, Parthernes og Medernes Konge, blev han tagen tilfange, men dog udleveret imod en Løsepenge (718 a. u.). Han havde imidlertid vidst at benytte sit Fangenskab i Marcus Antonius's Interesse og forstaaet at vinde Artavasdes, der overdrog ham at underhandle om Fred, hvilken ogsaa kort efter kom istand til begge Parters Tilfredshed. Til Tak for sine ved denne Leilighed beviste Tjenester og til Erstatning for sit Fangenskab fik Polemo (a. u. 717) sine Lande forøgede med Lillearmenien. Efter Marcus Antonius's Død vidste han at vinde Augusts Venskab, saa at denne, efterat Usurpatoren Scribonius var bleven dræbt af Bosporanerne, paany forenede Bosporus med Pontus, for hvilket dog först en romersk Hær under Agrippa maatte erobre det. For at give sig idetmindste et Anstrøg af Legitimitet ægtede Polemo dernæst den alt flere Gange nævnte

Dynamis, Datter af Pharnaces og Enke efter Asander og Scribonius, et Ægteskab, der dog ikke varede ret længe. Efter Dynamis's Død tog Kongen Pythodoris, Datter af en rig Borger i Tralles tilægte og havde med hende trende Börn, som vi senere ville komme til at omtale. Polemo maatte for at sikkre sit Herredömme føre idelige Krige med de omboende Barbarer, som han var saa heldig at beseire og holde i Ave. Hans Rige strakte sig ligefra Trapezunt og Grændserne af Galatien til Tanais og indbefattede i sig hele det nuværende Krim kun med Undtagelse af Staden Chersonesus, der bevarede sin (den i Aaret 36 af Romerne tilstaaede) Frihed. Efter en lang og i det hele hæderlig og lykkelig Regjering (37-1 f. Chr.) blev Polemo tagen til Fange i et Slag imod de alt tidligere omtalte Aspurgianere (et sarmatisk Folkeslag, der boede imellem Phanagoria og Gorgippia) og, efter Strabo, dræbt af disse Barbarer. Förend vi nu gaae over til at omtale Polemos Konge-Mynter, maae vi i Korthed beskrive en ret mærkelig, der hidrører fra en tidligere Periode i hans Liv. Det er en Kobbermynt. Paa Aversen findes Marcus Antonius's tilhöire vendte laurbærkrandsede Hoved, paa Reversen (*ΜΑΡΚoΥ*) — *ΑΝΤΩΝΙoΥ* — ⍓ *ΥΙΟΥ* — *ΖΗΝΩΝΟΣ* samt en laurbærkrandset Zeus, der, iført Chiton poderes og Hymathion, paa sin udstrakte Höire bærer en Ørn og med sin venstre Haand holder sin Klædning oppe. Denne interessante Mynt, der desværre kun er maadelig conserveret (af Legenden og af nogle Monogrammer paa Reversen skimtes nu kun svage Spor), findes nu i Grev Al. Uvarofs Samling. Vi see af den, at Polemo, hvis oprindelige Navn, maaskee af Høflighed imod Antonius, er udtrykt ved et Monogram, tillige havde antaget sin Velgjörers Navn. Polemos Kongemynter ere alle meget sjeldne. De fire bekjendte og her beskrevne (to Sølv- og to Kobbermynter) have paa Aversen Kongens diademsmykkede tilhöire vendte Hoved, paa Reversen den ene Sølvmynt *ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ ΕΥΣΕΒoΥΣ* og en ottestraalet Stjerne, den anden *Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ. ΑΥΤ.*

ΤΡΙΩΝ. ΑΝΔΡΩΝ. og Antonius's tilhöire vendte Hoved, den ene Kobbermynt *ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ* og Augusts tilhöire vendte Hoved, den anden IMP. CAESAR AVG. og samme Hoved. Originalerne til disse tvende sidste af flere Numismatikere beskrevne Mynter synes at være forsvundne. Den sidste ere vi med Lenormant og Forf. tilböielige til at antage for mistænkelig. — Ved Polemo I's Død var hans Sön Polemo II endnu for ung til at overtage Regjeringen, som derfor i hans Mindreaarighed førtes af hans, som det synes, kloge og forstandige, Moder Pythodoris, der vidste at hævde sin Anseelse i Pontus og Colchis, men derimod ikke var istand til at forhindre Aspurgianerne fra at bemægtige sig Bosporus. For at sikkre sig en paalidelig Allieret ægtede hun den kapadociske Konge Archelaus, som hun overlevede. Hendes Rige strakte sig fra Halys til Phàsis. Hendes Residens var Sebaste, af Pompeius kaldet Diospolis, men som hun til Ære for sin Velgjörer havde givet et nyt Navn. Et Indskriftfragment med denne Dronnings Navn er fundet paa Athens Akropolis. Af hendes Mynter kjender man kun to, der ere af Sølv og höist sjeldne og saameget vigtigere, da de begge ere forsynede med Aarsangivelse. De have paa Aversen den ene Augusts, den anden Tibers laurbærkrandsede Hoved, paa Reversen *ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΠΥΘΟΔΩΡΙΣ ΕΤΟΥΣ-Ξ* (a. u. 766, 14 efter Chr.), den ene en Steenbuk og den anden en Vægtskaal. Vi have her, som vor Forf. bemærker, en sjelden nöiagtig Tidsbestemmelse. Den förste af disse tvende Drachmer maa nemlig være slaaet för September Maaneds Begyndelse, da August døde den 19de August i det Aar som begynder med Octobermaaned 13 (a. u. 765), og den sidste maa være fra September eller ialfald fra Begyndelsen af October 14, da det nye Aar, det vil sige det 61de af vor Mynts Æra, beviislig maa være regnet fra 12te December 14 efter Chr. Trække vi 60 Aar fra det her angivne Tidspunkt, faae vi Aaret 47 f. Chr. i hvilket Cæsars Seir over Pharnaces for stedse gjorde Ende

paa Romernes Krige med Pontus, og det er ikke usandsynligt, at de senere Konger, der kun vare det af Roms Naade, med dette Aar have kunnet (eller maattet) begynde en ny Æra, som vi dog kun finde benyttet af Pythodoris og een Gang af Polemo II. Dennes Historie er endnu dunklere end Faderens. Han maa, som det synes, have opnaaet Myndighedsalderen kort efter Aaret 14 efter Chr. Ifølge Dion skal Caligula paany have forskaffet Pontus Bosporus, der siden Polemo I's Død havde været i Barbarernes Hænder. Dette maa være skeet c. 38 eller 39. Polemo II nød imidlertid ikke ret længe Glæden over at have gjenerholdt Faderens Besiddelser, da Claudius i Aaret 41 nødte ham til at afstaae Bosporus for en Deel af Cilicien (Trachæa). I Aaret 61 fik han ved Neros Gunst endeel af Armenien, men nødtes paa den anden Side kort efter (62 eller 63) til at afstaae til denne Keiser Pontus, der blev romersk Provinds. Faa Aar efter døde han uden at efterlade sig Arvinger. Af hans Mynter beskrives 15, tre Kobber- og to Sølvmynter. Paa en nær (med en Nike) have de alle paa Aversen Kongens Hoved og Navn, paa Reversen deels hans Dronnings deels romerske Keiserhoveder med Aarsangivelse. Kun den ene Kobbermynt, der er unique, har paa Reversen Indskriften *Σ(ΑΡΒΑ)ΝΙΣΣΩΝ. ΤΩΝ. ΣΙΝΩ(ΠΕΩΝ)* samt en tilvenstre vendt staaende Tyche, der holder et Roer og et Overflødighedshorn og Aarsangivelsen L-Ϙ (90), (efter Forf. 44 efter Chr., 797 a. u.). Sarbanissa var en lille By i Pontus.

Vi komme nu atter til et nyt og ligeledes kun kortvarigt Dynastie, det *sarmatiske* eller *Aspurgianernes*. Vi have allerede omtalt, at Sarmaterne havde bemægtiget sig hele Krim, i hvis Besiddelse de anerkjendtes af Rom og hvorfra Pythodoris var ude af Stand til at fordrive dem. Strabo beretter, efterat have fuldendt denne Halvøes Beskrivelse, at den paa hans Tid udelukkende var i Bosporanernes (*Βοσποϱανῶν*), af Romerne indsatte, Kongers Besiddelse, hvilket giver Grund til at antage, at der allerede paa Augusts Tider gaves flere

Konger over Bosporus. Mynterne give os ingen Oplysning, da det nye Dynasties förste Mynter alle ere anonyme. Kun saameget synes de at bevise, at der, da de sloges, kun regjerede een Konge, og at Delingen maa være begyndt senere. De förste Mynter have nemlig alle samme Typus, og man kan dog neppe antage, at flere barbariske Konger skulde være komne overeens i saa Henseende. Eller skulde muligt kun een iblandt dem have slaaet Mynter? Men hvilken var da Grunden til, at de andre ikke gjorde det? Den störste Vanskelighed er det nu, at udfinde denne Konges Navn. Cary og Visconti benævne ham Sauromates den Förste, støttende deres Formening paa en slet vedligeholdt Kobbermynt, hvis Indskrift de læse ...*MATOΥ ΑCΠoΥΡΓoΥ*, men denne Mynt hidrører efter vor Forf. fra Cotys I, Neros Samtidige. En anden, som man har benyttet i lignende Hensigt, og som tidligere er publiceret af Pellerin[1] og Mionnet[2], vindicerer han Partherkongen, Arsaces II Tiradates (254-210 f. Chr.). En tredie, en Kobbermynt, som han beskriver efter Vaillant, synes at have mere Værd. Den har paa Aversen et diademsmykket Kongehoved og Indskriften *ΒΑΣΙ-ΛΕΩC CΑΥΡΟΜΑΤΟΥ*, paa Reversen Augusts Hoved. Dette sidste sætter det udenfor al Tvivl, at den hidrører fra en tidligere Konge end den Tiberius Julius Sauromates, vi senere ville komme til at omtale, og det synes efter den som om det, ligefra Dynastiets förste Konge af, har været Skik at angive Souverainens Navn paa Kobbermynterne, hvorimod Guldmynterne ere anonyme og kun forsynede med Monogrammer. En af Köhler udgiven[3] Indskrift, der af Visconti og Raoul-Rochette er bleven henført til en Sauromates I, angaaer upaatvivlelig Sauromates II, der var samtidig med Domitian, Trajan og Hadrian. Vor Forf. beskriver fire Sau-

---

[1] Medailles de peuples et de villes. Vol. IV, p. 36. Cfr. ogsaa Cat. Bentinck I, p. 26. [2] Vol. II, p. 368, Nr. 50. [3] Monument de Comosarye, p. 71, pl. VII.

romates I tillagte Guldmynter (Statere). De ere alle med Aarsangivelse og hidrøre fra den pontiske Æras 289de, 304de, 305te og 306te Aar (Aar 8 f. Chr., samt 8, 9 og 10 efter Chr.). Paa Aversen have de alle et tilhöire vendt (Keiser?) Hoved[2], paa Reversen August's, der er vendt tilvenstre. De have derhos alle paa Aversen Monogrammer, de tvende *MΔΥ* og de tvende andre *KN*. Man har udlagt disse paa forskjellig Maade. Vor Forf. er tilböielig til at henføre dem til tvende barbariske Overhoveder, der endnu ikke havde tillagt sig kongelig Værdighed og hvis Navne da skjule sig under disse Monogrammer. Den förste af disse skulde da have regjeret til 304, den anden fra 304 eller 305 til 307. Vi lade denne Hypothes staae ved sit Værd. Fremtiden vil mulig afgjöre Spörgsmaalet ved enten at bringe Indskrifter eller sikkre Mynter af Sauromates I for Dagen. De anførte Guldmynter have samme Vægt som Augusts. Denne anonyme Konges eller supponerede Sauromates I Efterfölgers Navn, der begynder med R, er rimeligviis Rhescuporis I (11-39), hvis förste Mynt er dateret *ZT* (307, 11 efter Chr.), og som alene kjendes af sine Mynter, af hvilke vor Forf. beskriver 12, 3 Guld-, 1 Sølv- og 8 Kobbermynter, af hvilke den ene (1 Guldmynt) er slaaet under August (11), de otte (1 Guld-, 1 Sølv- og 6 Kobbermynter) under Nero (14-37) og de tre (1 Guld- og 2 Kobbermynter) under Caligula (37-39). Deres Typer ere paa Aversen Augusts, Kongens og et Keiserhoved (Cæsars?), paa Reversen Augusts, Tibers og Caligulas Hoved. — Som vi alt ovenfor have omtalt, blev Polemo II i Aaret 38 eller 39 restitueret i Bosporus. Hvad der blev af Rhescuporis er ubekjendt. Den anførte Stater fra 335 (39), synes at antyde, at han muligt for sin Person har beholdt en lille

[1] Vor Forf. antager dette Hoved for Cæsars, der, efter ham, under sit Ophold i Bosporus muligt kan have modtaget Aspurgianernes Hylding, hvilke da senere, for at vise August en Compliment, anbragte hans Hoved paa deres Mynter.

Deel af Riget, hvor han vedblev at slaae Mynt med sin keiserlige Velgjörers Billede. Efter Polemo følger *Achæmenidernes andet Dynastie* med Mithradates II.[1]

Denne Konge, der fulgte efter Polemo II og regjerede i 7 Aar (42-49), var enten en Sönnesön af Darius, Sön af Pharnaces II, eller, hvad der synes rimeligere, af Mithradat af Pergamus, Sön af Mithradat Eupator. Mithradats Broder og Efterfølger Cotys, kalder sig „Sön af Aspurgos", en Omstændighed, der foranlediger vor Forf. til at opstille den Hypothes, at Mithradat af Pergamus havde ægtet en aspurgiansk Prindsesse, samt at Mithradat II, da der ikke omtales, at Rhescuporis efterlod sig Afkom, rimeligviis har været hans Neveu og Arving. Denne Hypothes forekommer Anmeld. at hvile paa en usædvanlig løs Grund. — Da Mithradat, uagtet Claudius's Forbud, indlod sig i Forbindelse med Skytherne imod sine Naboer, blev han erklæret for Oprører og for en Fjende af Rom og forjagen fra sit Rige af den romerske Feltherre Aulus Didius, der, efter Claudius's Befaling, overleverede det til hans Broder Cotys, hvis Intriguer denne Fremgangsmaade imod ham rimeligviis for en stor Deel skyldes. Et Forsög, han gjorde paa at gjenvinde det, mislykkedes. Han blev udleveret til Romerne og ført til Rom, hvor han levede i nitten Aar og vidste at vinde Neros Gunst, men senere blev ombragt paa Befaling af Galba, hvis Fjendskab han havde paadraget sig. Om hans Gemalinde Gepepyris's Herkomst vide vi intet. Af hans Mynter beskriver Forf. 6, alle af Kobber, med Kongens Hoved paa Aversen og paa Reversen de 5 Løvehud, Kølle, Bue og Trefork, den 6te Dronningens Buste og Indskriften *BACIΛICCHC ΓΗΠΑΙΠΥΡΕoC*. De forekomme sjelden. Om Cotys I, der, efterat have forraadt og forjaget sin Broder, under Roms Beskyttelse regjerede over Bosporus i en Snees Aar (49-69) vide vi kun

[1] Vor Forf. kalder ham Mithradat den Tredie; af hvad Grund, angiver han ikke. I Pontus var han den syvende af dette Navn.

saare lidet. Museet i Kertsch besidder (eller, maaskee rettere, besad) to Indskrifter, der skrive sig fra denne Konges Tid. I den förste, der findes paa Soklen af en Statue, som Cotys, efter Boeckhs sindrige Forklaring, opreiste for Nero, kalder han denne sin Frelser og Velgjörer og sig selv „Φιλοκαῖσαρ καὶ Φιλορωμαῖος, εὐσεβής, ἀρχιερεὺς τῶν Σεβαστῶν". Den anden, der er metrisk og funden i Aaret 1840 i Nærheden af Kertsch, er nok saa interessant. Den beretter os at en vis Myrmex opdagede en Kildes heldbringende Virkning (ἀρετῇ) „under den fromme Cotys, Aspurgos's Sön, der udstrækker sit Scepter over alle Achæer (!) og er Arving af Landets og sine Fædres Hæder (?)." Denne sidste giver Forf. ikke i Originalsproget. De af ham beskrevne Mynter af Cotys I ere 15 ialt (7 Guld- og 8 Kobbermynter), af hvilke kun den ene er udateret. Denne udaterede Mynt har paa Aversen en Stol (sella curulis), paa hvilken der ligger en Krone samt tilhöire et Scepter under en tilvenstre vendt Buste og Indskriften *TEIMAI BACIΛEΩC KoTToC*, paa Reversen foroven et rundt Skjold, der hænger paa en Landse, en Fane i Form af et Hestehoved og en tilvenstre vendt med en Krone smykket Buste, forneden en Hjelm med Fjerbusk og et Sværd i Skede samt Indskriften *TOT ΑCΠoTPΓoT*. Indskriften paa Aversen viser, at de indgraverede Gjenstande ere Hædersgaver, tilsendte Kongen af den romerske Keiser og Folk. Af Cotys's daterede Mynter have paa Aversen tre Claudius's, een Kongens, fem Neros og een Vitellius's (Faderens) Hoved, paa Reversen to Britannicus's, to Agrippinas, een resp. Neros, Poppæas og Claudius's Hoved, een en Nike samt endelig een en Krone og Værdiangivelsen *MH*. De ere slaaede imellem Aarene 49 og 69. Slutningen af Cotys I's Regjering lader sig efter de foreliggende Monumenter ikke med Sikkerhed bestemme. Imellem hans sidste bekjendte Mynt (fra 365 (pont. Æra), 69 efter Chr.) og det förste Monument, der omtaler hans Sön Rhescuporis II, ligger et Mellemrum af 12 Aar. Muligt, at Fremtiden vil

bringe Lys i denne Sag. Vor Forf. anfører imidlertid som Sönnen Tiberius Julius Rhescuporis's Regjeringstid Tidsrummet fra 79 til 87. Denne Konge kjende vi, foruden af hans Mynter, tillige af et Par Indskrifter, af hvilke den vigtigste er funden paa Athens Akropolis. Af Mynterne, der ere talrige, beskriver Forf. 16, 1 Guld- og 15 Kobbermynter, af hvilke hin en hidtil uudgiven Stater med Kongens Hoved paa Aversen og Domitians paa Reversen, er dateret (382, 86 efter Chr.). Kobbermynterne have næsten alle paa Aversen Kongens Hoved eller Buste, paa Reversen 1 et Astartehoved, 3 en Egekrands, 4 en Nike, 2 Dronningens Buste, 2 romerske Hædersgaver samt 3 resp. en fremspræugende Rytter, Kongen som Seierherre og en Stadport. Köhler og flere have feilagtig tilskrevet Rhescuporis I flere af disse Mynter. — Med Hensyn til Efterfølgeren Tiberius Julius Sauromates II hersker der en stor Confusion iblandt Forfatterne. Köhler og efter ham Visconti og Aschik, der begge give den förste Sauromates Navnene Tiberius Julius, have anseet ham for samtidig med Keiser Tiberius. Disse Navne kan imidlertid Sauromates I, hvis Existens forøvrigt neppe er sikkret, ialfald ikke have baaret, da han, hvis han overhovedet har existeret, maa have været samtidig med August. Mionnet og efter ham Spassky og Sabatier formode at en Tiberius Julius Sauromates II har regjeret paa Tibers Tider og en Sauromates III paa Trajans og Hadrians. Efter vor Forf. bevise imidlertid de disse Konger tilskrevne Monumenter kun Existentsen af en eneste, Sön og Efterfølger af Rhescuporis II, og de nævnte Forfattere ere, efter hans Formening, blevne vildledede af den afvigende Navneangivelse paa Kongens Mynter, idet de have tilskrevet den antagne Sauromates II, Tibers Samtidige, de der have Navnene Tiberius Julius Sauromates, og Sauromates III, Trajans og Hadrians Samtidige, de med det enestaaende Navn Sauromates betegnede Mynter. Deres Stiil er imidlertid aldeles den samme, saa at der ikke kan ligge et længere Tidsrum imellem dem. Derhos beviser den med

Trajans Buste opbevarede Mynt indtil Evidens, at Tiberius Julius Sauromates, der derhos, i Forbigaaende bemærket, omtales i flere af Plinius den Yngres Breve, regjerede endnu paa denne Keisers Tid. Vor Forf. ansætter Sauromates II's Regjering imellem 92 eller 93 og 124. Han omtales i flere Indskrifter. Paa en endnu opbevaret Marmorpiedestal kalder han sig, efter at have betegnet sig med samme Epitheta som Cotys I (se ovenfor) „*βασιλέα βασιλέων μέγαν τοῦ παντὸς Βόσπορου*". Ogsaa denne Konges Mynter ere talrige. Vor Forf. beskriver 51 (4 Guld- og 47 Kobbermynter), af hvilke tvende Guldmynter ere daterede (400, 417). *Paa Aversen have de 32 Kongens Hoved (de 4 tillige Dronningens), de 4 Kongen i siddende Stilling, de 11 en sella curulis samt 3 resp. en Nike, Hædersgaver og Trajans-Hoved, paa Reversen de 7 Hædersgaver, 1 Domitians, 4 Trajans, 3 Hadrians, 2 Astartes Hoved, 10 en Nike, 21 en Krands samt *MN*, 2 en Stadport og 1 Kongen i siddende Stilling. Guldmynternes Præg er bedre end Kobbermynternes. Guldet er imidlertid ikke reent, men blandet med Sølv, hvilket dets blege Farve strax røber. — Cotys II, rimeligviis en Sön af Sauromates II, maa have været hans umiddelbare Efterfølger. Sauromates's sidste og Cotys's förste Mynt ere nemlig daterede samme Aar 420 (124 efter Chr., 878 a. u.). Han regjerede i 8 Aar (124-132). Hadrians Frigivne Phlego fra Tralles beretter, efter Const. Porphyrogenitus, i sit (nu tabte) Skrift „Olympiaderne", at Cotys blev bekræftet af Hadrian. Tabet af bemeldte Skrift, af hvilket Photius kjendte 5 Bøger og som den lærde Keiser havde læst heelt, har uden Tvivl berøvet os mange vigtige Details af Cotys's Historie. Staden Chersonesus var under ham forenet med Riget, uden at vi imidlertid vide, paa hvad Maade dette er skeet og naar den senere gjenvandt sin Uafhængighed. Cotys omtales ogsaa af Arrian, ligesom der ogsaa fra hans Tid haves et Par slet vedligeholdte, forøvrigt ubetydelige Indskrifter. Vigtigst for hans Historie ere hans Mynter, af hvilke vor Forf. beskriver 3 af Guld og 11 af

Kobber. De have paa een nær (der har en Krands og det kongelige Navnechiffer) alle paa Aversen Kongens tilhöire vendte Hoved, paa Reversen deels Hædersgaver, deels (4) en Krands med *MN* eller det kongl. Navnechiffer, deels Hadrians Hoved (3), en Rytter (3) eller en Nike (1). Af Mynterne med Rytteren paa Reversen sees det, at Rustningen er sammensat ligesom af Skjæl, vel neppe Fiske- eller Slangeskjæl, men snarest smaa Hornstykker. Lignende Rustninger omtale Herodot og Pollux som „*θώρακες φολιδωτοὶ, λεπιδωτοὶ*" og Ammian som „loricæ ex cornibus rasis et lævigatis, plumarum specie linteis indumentis innexæ". Det er i Rustninger af denne Slags at de sarmatiske Ryttere fremstilles paa Trajansstøtten i Rom, et noget nær med vore Mynter samtidigt Monument. Dette viser, at Bosporanerne, idetmindste fra Rhescuporis II's Tid af, havde et eget Costume og Rustninger, der meget nærmede sig de sarmatiske, og er saaledes et Vidnesbyrd om, i hvor höi en Grad den græske Civilisation i Bosporus havde maattet vige for Barbarernes, der paa Spartokidernes Tider kun beboede Sletterne og endeel af Kyststrækningerne. Vor Forf. bemærker at de skythiske Krigere, ifølge Fremstillingerne paa flere Oldsager af Guld og Electrum i Museet paa Eremitagen, ere anderledes udrustede og costumerede end Afbildningerne paa vore Mynter, hvorimod der i Vaabnene saagodt som ingen Forskjel er at see. — Cotys's Efterfølger Tiberius Julius Rhoemetalces's (132-154) Slægtskabsforhold kjende vi ikke, ligesaalidet som nærmere Details med Hensyn til hans Regjering. Ifølge den eneste til os komne, forøvrigt slet vedligeholdte, Indskrift, reiste han i Aaret *ΛΥ* (430, 133 efter Chr.) en Statue for Hadrian som Erkjendtlighedsbeviis (han kalder ham „*τὸν ἴδιον κτιστὴν*"). Efter den paa flere af hans Mynter fremstillede Nike at dömme maa han have været heldig i Krige imod sine Naboer. Af hans Mynter (af hvilke den förste Guldmynt er fra *HKY* (428, 132), Cotys's sidste Regjeringsaar og den sidste fra *NY* (450, 154), beskriver

vor Forf. 15 (7 Guld- og 8 Bronze-) Mynter. Paa een nær (der har en sella curulis) have de alle paa Aversen Kongens tilhöire vendte Hoved, paa Reversen 4 Hadrians, 3 Antonins Hoved, 3 Hædersgaver, 3 en Nike samt 2 en Laurbærkrands. Flere af Bronzemynterne ere fortrinlig udførte. — Mod Slutningen af sin Regjering fik Rhoemetalces en Rival i Eupator, hvis Navn røber, at han var Achæmenide, maaskee en Sön af Cotys II, som paa Grund af sin Ungdom ved Faderens Død ikke havde kunnet selv overtage Regjeringen (det er rimeligt, at Rhoemetalces först ikkun regjerede som Formynder (var han maaskee Broder til Cotys II?) og senere vidste at tilvende sig selv Kronen og faae denne sin Usurpation bekræftet af Hadrian). I Aaret 151 deeltes Riget imellem dem, saaledes, at Rhoemetalces beholdt den europæiske Deel, hvorimod Eupator fik den asiatiske. Ved hans Død forenede denne atter det hele Rige (151-171). Et Par til os komne Indskrifter fra denne Konge ere ubetydelige. Af hans Mynter beskriver Forf. 17 (13 Guld- og 4 Kobber-) Mynter, hvilke alle (een undtagen, der har en Krands og det kongelige Chiffer) paa Aversen have Kongens Hoved, og paa Reversen 4 Antonins, 5 Marcus Aurelius's og Verus's, 4 Marcus Aurelius's Hoved samt 3 respective en Laurbærkrands, en Nike og et Tempel. Alle Eupators vel conserverede Statere have omtrent samme Vægt: 7,7 Gram. — Han efterfulgtes i Regjeringen af Sauromates III (175-211), Rhoemetalces's Sön, der kun er os bekjendt af Indskrifter og Mynter. Eupators sidste Statere ere fra 467 (171); men det er rimeligt, at han har regjeret adskillige Aar efter den Tid, da den förste, der er os bekjendt af Sauromates III, er fra 471. Vi have fem Indskrifter af denne Konge, af hvilke den ældste er fra 485 (189), den yngste fra 505 (209). Af den ene af dem sees det, at Tanais under ham hørte til Bosporus. Den mærkeligste af dem er imidlertid den, der i Aaret 1833 fandtes, netop ogsaa i Nærheden af den nysnævnte Stad. Den er dateret Dystros (Marts) 490 (194) og beretter os

deels om flere Seire over Siraker og Skyther, deels om Erhvervelsen af Taurien ifølge en desangaaende afsluttet Tractat og om den Skibsfartens Frihed, som Kongen tilveiebragte, navnlig langs med de pontiske og bithyniske Kyster. Vi see saaledes af denne Indskrift, at Sauromates III, som de gamle Forfattere ikke engang omtale, dog forstod at gjöre sig agtet hos de omboende Barbarer ved Vaabenmagt. Dette bekræftes ogsaa af hans Mynter, af hvilke vi vel saa omtrent kjende Halvdelen. Paa en heel Række af dem finde vi ham nemlig saa at sige sammenlignet med Herakles, paa andre bekrandset af Nike. De under ham i Bosporus fortrinsviis dyrkede Guder vare Zeus, Ares og Aphrodite (især i Tanais) samt Cybele og Herakles. Af hans Mynter beskriver vor Forf. ikke mindre end 62 (deriblandt 8 af Guld, 16 af Electrum, Resten af Kobber). Med Undtagelse af tvende (Zeus og Kongen til Hest) have de alle paa Aversen Kongens Hoved, paa Reversen 3 Hædersgaver, 1 Marcus Aurelius's, 3 Commodus's, 1 Pertinax's (?), 11 Severus's, 8 sammes og Caracallas Hoved, 1 en Nike, 2 en Krands, 4 Kongen til Hest, 4 Pantheus, 7 Fremstilling af Herakles's Bedrifter, 8 Astarte, 8 en Ørn samt 1 en Fange og Trophæer. Staterne med Caracallas Hoved alene begynde med Aaret *ΘΠΥ* (489) og gaae uden Afbrydelse til 495, det förste Aar, i hvilket Caracallas fremstilles tilligemed Faderens. Dette er imidlertid ikke Tilfældet paa alle senere, paa flere af hvilke kun sees Severus's Hoved. Sauromates's sidste Mynt er en Stater fra Aaret *ZΦ* (507, 211) Severus's og rimeligviis ogsaa Sauromates's Dødsaar, da Sönnen Rhescuporis III's förste Mynt har Datoen *HΦ* (508, 212). Fra Sauromates's Tid af begynde Mynterne af Electrum at blive hyppigere. Muligt, at Kongens Krige have nødt ham til at gjöre Mynten slettere. Typerne paa hans Kobbermynter variere, som man vil have seet, betydelig. Vi træffe her for sidste Gang paa Nike og Krandsen med *MN*. De större Mynter ere prægede med langt större Ombu end de mindre, navnlig ere de med He-

rakles's Bedrifter paa Aversen beundringsværdig smukt graverede. Mynterne med Astarte paa Reversen ere de förste, hvor vi finde denne Gudinde fremstillet i heel Figur. Paa de foregaaende Kongers sees kun hendes Hoved eller Buste. — Sauromates's Sön og Efterfølger Rhescuporis III (211-229) kjende vi kun af nogle Indskrifter og af et ikke ringe Antal Mynter. En, i Kertsch i Aaret 1843 funden og af Aschik allerede tidligere udgiven Indskrift er fra Deios (November) *KΦ* (520, 224), en anden noget ældre fra 517. Ingen af dem er imidlertid af synderlig Interesse. Vor Forf. tilskriver derhos denne Konge en smuk Sølvring, der findes i Grev Stroganoffs rige Samling i Moskau. Hans Guldmynter ere sjeldne og Guldet er stærkt blandet med Sølv og Kobber. Mynterne af Electrum begynde med ham at blive temmelig almindelige. Flere ere næsten af reent Sølv ialfald kun med en höist ubetydelig Guldtilsætning. Vor Forf. beskriver ialt 42 af Rhescuporis's Mynter, af hvilke 6 ere af Guld, 17 af Electrum, de øvrige Kobbermynter. De have alle paa Aversen Kongens Hoved, paa Reversen 6 Caracallas, 1 Macrinus's, 10 Heliogabals, 5 Alex. Severus's Hoved, 1 en Nike, 9 Kongen til Hest og 9 Astarte. Rigets Tilstand under Rhescuporis III var saa slet, at selv Kobbermynten reduceredes til Halvdelen af dens oprindelige Værdi, hvilket sees deraf, at Sauromates III's större Stykker veie netop det dobbelte af hans Efterfølgers Sestertier. Vi have alt ovenfor omtalt, at Eupator I, förend han fik hele Riget i sin Magt, var Konge over den asiatiske Deel af samme. Mynterne vise imidlertid, hvad ifølge vor Forf. Sabatier skal have godtgjort, at der samtidig med Rhescuporis III maa have existeret en Eupator II, som Forf. sætter imellem 211 og 228, og som han formoder at have været en Sönnesön af Eupator I, der, efter denne Hypothes ved Afstaaelsen af den större Deel af Riget til den lovmæssige Arving Sauromates III, skal have forbeholdt sin Sön, Eupator II's Fader, (hvis Navn er ubekjendt), en mindre Provinds. Eupator II levede i god For-

staaelse med Rhescuporis. Hvoraf hans Rige bestod og hvilken hans Residens var, er os aldeles ubekjendt. Han døde barnløs og efterlod Cotys III, Rhescuporis's anden Sön, sit Rige, hvorimod Hovedbestanddelen af de bosporanske Besiddelser gik over til Sauromates IV, uden Tvivl Kongens förste Sön. Dette forklarer os, hvorledes det hænger sammen, naar vi træffe Cotys som Konge för Faderens Død. Cotys's förste Mynt daterer nemlig fra Aaret *ΔΚΦ* (524, 228). Af Eupator kjende vi tvende Kobbermynter, der begge paa Aversen have Kongens og Astartes imod hinanden vendte Hoveder, hvorimod den ene paa Reversen har en Krands af Blade med *MN* i Midten, og den anden en tilvenstre vendt Astarte i siddende Stiling. — At Cotys III (228-235) var en Sön af Rhescuporis III beviser en i Tanais's Ruiner funden, af Leontieff udgiven og nu i Eremitagens Samling opbevaret Indskrift. Denne Konges Historie kjende vi forøvrigt kun af hans Mynter, af hvilke Forf. beskriver 15 (4 af Electrum, 6 af Sølv, de øvrige af Kobber). De have alle paa Aversen Kongens Hoved (paa to tillige Astartes), paa Reversen 11 Alexander Severus's Hoved, 3 Astarte og 1 Kongen tilhest. Denne Konges tidligere Statere ere godt udførte. Fra Aaret *ZΚΦ* taber imidlertid Udførelsen sig betydelig. Naar vi tidligere træffe et rigtignok stærkt sølvblandet Electrum, ere Mynterne efter det nysnævnte Tidspunct alene af Sølv. Potin træffe vi förste Gang i Aaret *HΚΦ* og den seneste Mynts (fra *ΑΛΦ*) Kobber ligner det sletteste Potin. — Det er alt ovenfor omtalt, at S a u r o m a t e s IV, Rhescuporis III's Efterfølger rimeligviis ogsaa var denne Konges Sön og saaledes en ældre Broder af Cotys. Af Sauromates's Mynter beskriver Forf. 8, nemlig 7 Sølvmynter og 1 Kobbermynt. De have alle paa Aversen Kongens Hoved (paa een tillige med Astarte), paa Reversen Sølvmynterne Alexander Severus's Hoved, Kobbermynterne Astarte. Denne Konges sidste daterede Mynt er en Stater fra *ΘΚΦ* (529, 233). — Efter ham maa være fulgt en R h e s c u p o r i s (IV, 234-235). Vi

kjende ialfald Mynter af maadeligt Sølv og Potin prægede med en Kong Rhescuporis's Navn i Aarene 530-531, fra 536 til 549 samt fra 555 til 564. Muligt at de alle blive at henføre til een og den samme Konge, der da maa have regjeret idetmindste i 35 Aar. Det fortjener imidlertid at bemærkes at Mynterne fra de tvende förstnævnte Aar adskille sig fra de senere derved, at de ere af Sølv og af smukkere Udførelse. Skulle nu virkelig de, der ere slaaede efter Aaret 536 være af samme Konge, der i flere Aar havde været forjagen fra sit Rige af Usurpatoren Ininthimeus, som det först i 535 eller 536 lykkedes ham at faae Bugt med, eller blive de maaskee at henføre til en Rhescuporis V? Dette Spörgsmaal afgjör vor Forf. til Gunst for den förste Formodning. Af Mynter fra de förstnævnte tvende Aar beskriver han 9 (4 Sølv-, 1 Potin- og 4 Kobbermynter). De have paa Aversen Kongens Hoved (paa een tilligemed Astartes), paa Reversen 5 Alexander Severus's Hoved og 4 Astarte. Rhescuporis's Efterfølger Ininthimeus's Navn synes hverken at være af persisk eller sarmatisk Oprindelse; muligviis er det skythisk. Om denne Konge, der regjerede fra 235 til 239, vide vi forøvrigt ikke, hverken hvorledes han kom i Besiddelse af Magten eller paa hvad Maade han atter styrtedes. Der er al Sandsynlighed for, at han var en Usurpator, der efter en omtrent femaarig Regjering styrtedes enten af den samme Rhescuporis IV, som han i Aaret 531 havde dethroniseret, eller maaskee af en Prinds af den kongelige Familie, maaskee en Sönnesön af Rhescuporis IV. Ininthimeus tillagde sig Navnene Tib. Jul., hvilket synes at vidne om, at han (maaskee ifølge Giftermaal) har henregnet sig til Kongefamilien. Vi kjende fra ham to Indskrifter, i hvilke han kaldes „Keiserens og Romernes Ven", hvilket synes at hentyde til, at han har haft Keiserens Sanction. Hans Navn skrives der paa tre forskjellige Maader, altid i Genitiv, nemlig *Ἰνινθιμαιου*, *Ἰνινθιμεου* og *Ἰνινθιμηνου*. Af hans Mynter beskriver vor Forf. 15 (5 Sølv-, 1 Potin- og 9 Kobbermyn-

ter). De have alle paa Aversen Kongens Hoved (paa to resp. med Astartes og en Ørn), paa Reversen 1 Alexander Severus's, 3 Maximinus's, 2 Gordianus II's Hoved, 1 Kongen tilhest samt 8 Astarte. Aversen af denne Konges Statere er graveret med megen Kunst. Bogstaverne ere smaae og smukt udførte. „Man seer", bemærker Forf., „at Ininthimeus var Kunstven og søgte at gjenindføre en bedre Myntgravering". Som vi alt have omtalt, antager vor Forf. den Kong Rhescuporis, der (240-268) fulgte efter Ininthimeus, for at være Rhescuporis IV, imod Mionnet og Sabatier, der fordele Rhescuporismynterne paa tvende Konger, af hvilke den förste, efter dem, har regjeret fra 240 til 255, den anden fra 255 til 268. Vor Forf. grunder sin Formodning navnlig paa de hidhenhørende Mynters Stiil, der, efter ham, tydelig viser, at alle imellem 240 og 268 slagne talrige Mynter tilhøre een og samme Konge, Rhescuporis V (IV). Forf. beskriver 21, af hvilke de fleste (13) ere af Potin, enkelte (4) af slet Sølv eller (3) Kobber og kun een af Guld. De have alle paa Aversen Kongens Hoved, paa Reversen 1 (Guldmynten) Valerians og Gordians, 1 Gordians, 1 Philip Araberens, 2 Trajan Decius's, 1 Trebonians og Valerians, 1 Valerians, 5 Valerians, 2 Valerians og Gallienus's, 4 Gallienus's Hoved og 3 Astarte. Under Valerians Regjering deeltes Bosporus i tvende Riger, det europæiske, som den hidtilværende Kongefamilie beholdt, og det asiatiske, der tilfaldt et sarmatisk Dynastie. Muligt er denne Deling foregaaet i Aaret *NΦ* (550, 254), det ældste Datum paa det nye Dynasties förste Konge Phareanses's Statere. Om denne mulig var en Descendent af Ininthimeus vide vi ikke, ligesaalidt som vi nöiagtigt kjende Grændsen imellem de tvende Riger. Den eneste til os komne Beretning af en ældre Forfatter, Zosimus, er deels dunkel, deels urigtig. Naar han saaledes, f. Ex. beretter, at det gamle bosporanske Dynastie uddøde paa Valerians Tid, viser tvertimod de senere forekommende Kongenavne, at dette ikke var Tilfældet, og at det, om det end ikke havde Magt til at

standse de indbrydende Barbarer, dog vidste at holde sig i en Deel af Riget. Fra Rhescuporis V's Tid af finde vi i Bosporus hovedsagelig kun tvende Slags Mynter: Statere af slet Sølv, Potin eller Kobber og den egentlige Kobbermynt med Astarte-Typen. Paa Reversen afbildes bestandig Keiserne. Der ere ingen daterede bosporanske Mynter naaet til os fra Tidsrummet imellem 564, Rhescuporis's sidste Aar og 572, hans Efterfølger (maaskee Sön) Sauromates V's förste. Sidstnævnte (c. 276-284) kjende vi kun af tvende Kobbermynter, der begge ere fra Aaret *ΒΟΦ* og paa Aversen have Kongens tilhöire vendte Hoved, paa Reversen et ligeledes tilhöire vendt Keiserhoved. Imellem dette Datum og Sauromates's Efterfølger Rhescuporis VI's förste Aar ligger et Tidsrum af 35 Aar. Af Sidstnævnte haves ingen Mynter. Hans Existens er os overhovedet kun bekjendt af en Notits hos Constantin Porphyrogenitus. Den næste Konge, Sauromates VI, af hvem vi heller ingen Mynter kjende, sætter vor Forf. imellem 312 og 314, og hans Efterfølger Rhescuporis VII, hvis Tilværelse kun er os bekjendt af hans i et ikke ringe Antal opbevarede, forøvrigt særdeles slet udførte Mynter, imellem 314 og 335. Den ældste Mynt, som vi have af denne Konge, er fra *XH* (608), den yngste fra *ΑΛΧ* (631). Vor Forf. beskriver 26, alle af Kobber. De have alle paa Aversen Kongens, paa Reversen 23 Constantin den Stores Hoved (paa de 8 tilligemed en Ørn, og paa de 3 med en Nike). De ere tildeels jammerligt udførte. „Hvilken himmelvid Forskjel," udbryder saaledes vor Forf., „imellem de af Leuco I over sex Aarhundreder tidligere og de af Rhescuporis VII slagne Statere!" Denne Konges senere Mynter ere meget sjeldne og derhos mindre end de andre. Typen med Ørnen begynder 322 (a. u. 1075), Tidspunktet for Romernes Seire over de til Bosporus grændsende Sarmater. Typen med Nike er rimeligviis samtidig, kun fra et andet Myntsted. Det förste os bekjendte Exemplar er imidlertid först fra 327. Rhescuporis's Mynter ere de sidste egentlig bosporanske, vi kjende.

Om hans Regjeringshistorie og navnlig om hans Forhold til Rhadamsades og de øvrige bosporanske Konger vide vi forøvrigt slet intet. Han døde efter en idetmindste 24aarig Regjering *ΛΛΧ* (631, 335). Iblandt hans Efterfølgere nævner Constantin Porphyrogenitus en Asander (II).

Vor Forf. gaaer nu over til det saakaldte „fremmede Dynastie", der begyndte med Phareanses (254-55), hvem Köhler, Mionnet o. fl., efter sletvedligeholdte eller eftergjorte Mynter, feilagtig kalde Areanses. Ifølge Forf. er *Φ*'et foran *Λ*'et tydeligt at skjelne paa et stort Antal af de Exemplarer, han har undersøgt. Han beskriver 3, der paa Aversen have Kongens, paa Reversen Valerians Hoved. De ere af Potin, de to fra *ΝΦ* (550, 254), den tredie fra Aaret efter. Vor Forf. bemærker, at en af Spassky med en Kong Areanses's Navn udgiven Mynt er falsk og höist maadelig copieret efter en af Rhescuporis VII's Statere. — Efterfølgeren Sygges's Existens er os kun bekjendt af en Kobber-Mynt, der paa Aversen har Kongens tilhöire vendte diademsmykkede Buste og Indskriften . . . *ΛΕΩϹ ϹΥΓΓΗϹ*, paa Reversen en tilvenstre vendt siddende Astarte af höist maadeligt Arbeide. I sin höire Haand holder hun en Gjenstand, der har Lighed med en Caduceus. Denne Mynts hele Stiil viser, at den maa høre til Bosporus's seneste Periode; men da hverken noget Monument eller nogen af de gamle Forf. omtaler en Konge ved Navn Sygges, er det saagodtsom umuligt med Sikkerhed at bestemme hans Plads i den bosporanske Chronologie. Vor Forf., der tidligere havde givet ham Plads imellem Ininthimeus og Phareanses (imellem 535-550, 239-254), er nu af den Formening, at han maa have regjeret efter Phareanses, men för Tiranes og dennes Efterfølgere, navnlig för Aaret 572 (276). Hans Regjering vilde saaledes omtrent komme til at udfylde det meer end 20aarige Tidsrum imellem Phareanses og Tiranes. — Sygges's Efterfølger Tib. Jul. Tiranes (276-279) er os ligeledes kun bekjendt af Mynter, der ere slaaede i Tidsrummet fra *ΒΟΦ* (572) til

ΕΟΦ (575, 279), samt af en Indskrift, der omtaler Opreisningen af en Statue i Zeus Soter og Hera Soteiras Tempel til Tak for nogle af Kongen vundne Seire, og godtgjör, at Tiranes's Rige maa have ligget i Europa og have indbefattet Stæderne Panticapaeum og Theodosia. Ved Rigets Deling maa saaledes den asiatiske Deel være tilfalden Sauromates V. At Tiranes forøvrigt har været allieret med Achæmeniderne bevise iblandt andet de ham i bemeldte Indskrift tillagte Fornavne Tiberius Julius. Af hans Mynter beskriver Forf. kun tre Kobbermynter, der paa Aversen have Kongens, paa Reversen den ene en Keisers Hoved (Tacitus's, Florians eller Probus's?), de tvende andre Probus's Hoved. — Ogsaa den følgende Konge Thothorses (279-308) er kun bekjendt af Mynter, der falde i Tidsrummet imellem Tiranes's sidste Aar og *ΔΧ* (604, 308), Aaret for Efterfølgeren Rhadamsades's förste daterede Mynt. Af Thothorses's Mynter beskriver vor Forf. 21, alle Kobbermynter. Paa Aversen have de Kongens, paa Reversen 1 Probus's, 19 Diocletians og 1 Constantin den Stores Hoved. — Den nysomtalte Rhadamsades (309-323) hører endelig ligeledes til de bosporanske Konger, der kun ere os bekjendte af Mynter, kun at vi derhos fra ham have to i Kertsch fundne og af Boeckh (Corp. Inscr. Græc. No. 218 d. og 2108 dd.) og Aschik udgivne Indskrifter. Af disse er den sidste den vigtigste, da den viser, at Rhadamsades og Rhescuporis, der begge nævnes, have regjeret i venskabelig Forstaaelse med hinanden (det være sig nu enten over det hele Rige eller hver over sin Deel). Kongens Navn skrives forøvrigt her „Ῥαδαμψάδης", en Form vi ellers kun finde paa een af denne Konges af vor Forf. beskrevne 14 Mynter (af hvilke een er af Potin, de øvrige af Kobber. De gaae fra *ΕΧ* (605, 309) indtil *ΘΙΧ* (619, 323), og have alle paa Aversen Kongens, paa Reversen Constantin den Stores Hoved. — Det er höist sandsynligt, at Rhescuporis VII efter Rhadamsades's Død paany har forenet de tvende bosporanske Riger til eet (der endda rimeligviis har været ube-

tydeligt nok efter de af Chersoneserne over de bosporanske Konger vundne Seire). Fra Tidsrummet imellem *KX* (620) og *ΛΛX* (631) kjende vi nemlig kun Statere af Rhescuporis alene, et Beviis for, at han i den Tid maa have været Enekonge. — Rhescuporis er den sidste bosporanske Konge, vi kjende. [1] Romerne og deres Allierede Chersoneserne paa-

---

[1] Da der alt tidligere i dette Tidsskrift (jfr. Thorson l. c. S. 356 og S. 380 flg.) ere leverede bosporanske Kongefortegnelser efter Aschik og Sabatier, vil det formeentlig være hensigtsmæssigt her til Sammenligning at gjentage samme (fra Leuco I) saadan, som den ved senere opdagede Monumenter og Mynter samt ved vor Forf.'s og andres fortsatte Forskninger er bleven rettet. Ved hver Konge angive vi derhos i Parenthes Antallet af de af hans Mynter, der af vor Forf. ere beskrevne. Leuco I 393-353 f. Chr. (3), Spartocus IV 304-289 (1?), Paerisades II, 289— (2), Leuco II, c. 340 (1), Leuco III, c. 200 (1), Eubiotes, c. 170 (19), ubekjendt Konge (1), Mithradates VI (I) 123-64 (8), Pharnaces II (I) 64-47 (1), (Dynamis 16 (1)), Asander (I) 50-14 (12), Polemo I 37-1 (4), Pythodoris 1 f. Chr. til 14 efter Chr. (2), Polemo II c. 14-63 (15), Sauromates I (?) 8 f. Chr. til 11 efter Chr. (4), Rhescuporis I 11-39 (12), Mithradates II (VII) 42-49 (8), Cotys I 49-69 (15), Tib. Jul. Rhescuporis II 79-87 (16), Tib. Jul. Sauromates II 92 eller 93-124 (51), Cotys II 124-132 (13), Tib. Jul. Rhoemetalces 132-154 (15), Eupator I 151-171 (17), Sauromates III 175-211 (62), Tib. Jul. Rhescuporis III 211-229 (42), Eupator II 211-228 (2), Cotys III 228-235 (15), Sauromates IV 230-233 (8), Rhescuporis IV 234-235 (9), Ininthimeus 235-239 (15), Rhescuporis V 240-268 (21), Sauromates V c. 276 (2), Rhescuporis VI 284-312, Sauromates VI 312-314, Rhescuporis VII 314-335 (26), Asander II, Phareanses (3), Sygges 258-276 (?) (1), Tib. Jul. Tiranes 276-279 (3), Thothorses 279-303 (21), Rhadamsades 309-323, Rhescuporis VII (VIII). — Da vi her ikkun have givet Antallet af de af vor Forf. beskrevne Mynter, skulle vi endnu, navnlig til Sammenligning med den i Tidsskriftet (Thorson l. c. S. 381) efter Sabatier givne Liste, hidsætte en Fortegnelse over alle efter vor Forf. ved hans Værks Slutning bekjendte bosporanske Mynter fra Mithradates I (VI) incl. Man kjendte efter ham dengang i det hele 144 Guld-, 49 Sølv- og 75 Kobbermynter samt derhos 39 Mynter af Electrum og 34 af Potin eller ialt fra det anførte Tidsrum 341 Mynter. Lægge vi hertil for

skyndede mere og mere Rigets Undergang, der endelig bevirkedes deels ved de med Collectivnavnet Gother betegnede Folk (som Romerne kalde Scyther eller Gether), deels ved Alanerne (ligeledes en Collectivbenævnelse for endeel nomadiske Stammer), hvilke vor Forf., saavidt vi skjönne, med Urette, anseer for at være af germanisk Herkomst.

I de Forfatterens Skrift medgivne Tillæg beskriver han först adskillige paa otte Plancher sammesteds afbildede for den Kotschoubeiske Samling i Aarene 1824 og 1825 paa Krim erhvervede Antiquer, af hvilke flere ere ret interessante, men som vi her af Mangel paa Plads maae opgive omstændligere at omtale. Kun ville vi bemærke, at man paa de tvende sidste Plancher finder en interessant lille Samling af Indskrifter paa Amphorer.[1] — Den følgende Afhandling over Myntsystemer og over Mynternes Vægt skulle vi ligeledes kun indskrænke os til at nævne. Af den sidste derimod, der behandler Metalblandingen i det cimmeriske Bosporus's Kongemynter, kunne vi ikke nægte os den Fornöielse at give et kort Uddrag.

De ældste bosporanske Guld- og Sølvmynter ere saavelsom de af disse Egnes græske Byer prægede efter vor Forf. af en meget reen Masse. En Analyse har imidlertid paa Grund af deres store Sjeldenhed ikke kunnet finde Sted.

Spartokidernes Dynastie de af vor Forf. beskrevne 27, faae vi ialt idetmindste 368 ved hans Værks Slutning bekjendte bosporanske Mynter (ikke Exemplarer). — Hertil kommer imidlertid endnu 5 Mynter (en af Guld, 1 af Sølv og 3 af Kobber. Jfr Slutningen af denne Anmeldelse.

[1] Det vil være flere af vore Læsere bekjendt, at det fuldstændigste Arbeide over denne Slags Monumenter skyldes Dr. Becker i Odessa. Det findes aftrykt i de af det petersb. Videnskabs Academie udgivne „Melanges Gréco-Romains" Vol. I, og indeholder over 300 Indskrifter, af hvilke 117 fra Rhodos, 7 fra Knidos, 19 fra Thasos, 2 fra Paros samt en stor Deel, der henføres til Olbia.

Mynterné af Electrum[1] begynder under Eupator I og gaae til Cotys III incl. Den ældste er fra 457 (191), den yngste fra 529 (233). Eupator I's ældste Statere af dette Metal ere öiensynlig af en renere Blanding end Efterfølgeren Sauromates III's. En Stater af Rhescuporis III fra Aar 519 (223), som Grev Perovsky lod analysere af Ingenieuroberst Ivanoff, indeholdt 29,28 pCt. Guld, 40,10 pCt. Sølv og 30,61 pCt. Kobber. Denne Analyse viser os, deels at Sølv udgjorde Hovedbestanddelen, deels at man i Bosporus brugte en stor Deel Kobber til Blandingen, hvis Farve saaledes faldt mere i det rødlige end bleggule, hvilket sidste derimod er Tilfældet med de i Lille Asien og paa Sicilien slaaede Mynter. Cotys III's Electrummynter indeholde mindre Guld og endnu mere Sølv og henimod Slutningen af hans Regjering vige de aldeles Pladsen for Statere af Sølv alene eller ialfald kun med en saagodtsom forsvindende Guldtilsætning. — Meget sjeldne ere de bosporanske Kongers Sølvmynter. Man kjender kun Spartocus IV's unique Didrachmon, Achæmenidernes Tetradrachmer, Zenonidernes Drachmer og endelig Rhescuporis II's unique Stater fra 328 (32). Alle senere af bosporanske Konger slagne Sølvmynter kunne kun uegentlig betragtes som saadanne, men rettere derimod som en Forringelse af Stateren, der oprindelig var af Guld, dernæst af Electrum og tilsidst af Sølv, og derhos ikke engang af reent Sølv men af Sølv med en Tilsætning af andre Metaller, navnlig af Kobber. En Composition af uædle Metaller med en mindre Sølvtilsætning er det, som bekjendt, man giver Benævnelsen Potin. Henved en femte Deel er ialmindelighed Sølv. Afvigende herfra ere dog følgende af Forf. givne Ana-

[1] Ifølge Plinius (Hist. nat. XXXVIII, 23) er Electrum en Blanding af 4 Dele Guld og 1 Deel Sølv, efter Isidorus (XVI, 23) af 3 Dele Guld og 1 Deel Sølv. Det lader imidlertid til, at de Gamle, der kun vare lidet hjemme i Metallurgien, kaldte enhver (undertiden endog temmelig kobberholdig) Blanding af Guld og Sølv Electrum.

lyser. En Stater af Rhescuporis V fra 530 (234) indeholder saaledes af Guld 0,25, af Sølv 29,80, af Kobber 69,46 Dele samt forsvindende Blypartikler, en dito af Phareanses (550, 254) Sølv 8,85, Kobber 91,16 og Spor af Zink, en dito af Rhescuporis VI (561, 265) Guld 1,33, Sølv 15,94, Kobber 82,73 og endelig en dito af samme Konge (563, 267) Sølv 17,28, Kobber 82,07, Tin 0,65. Disse faa Analyser vise noksom, hvorledes Potinmynten efterhaanden er bleven slettere og slettere. Paa Rhescuporis V's Tid indeholdt Potin'et endnu næsten 30 pCt. Sølv, paa Rhescuporis VI's derimod kun henved 16 à 17⅓. Phareanses's overordenligt slette Mynter med kun 9 Dele Sølv af 100 maae dog i ethvert Tilfælde betragtes som Undtagelser. Saavel denne Sammensætning som deres barbariske Stiil synes ogsaa at hentyde paa, at han kun var en Usurpator. — De seneste Potinmynter ere fra 564. Efter den Tid sloges kun Kobber-Statere, og selv i disse er Kobberet ikke reent men blandet med Messing, undertiden med Bly og Zink, altsaa en Art Bronze. — Vi tilsætte endnu et Par Analyser af Pile, der findes i stor Mængde ved Udgravningerne i det sydlige Rusland. De tvende, hvis Analyse vi her give, hidrøre begge fra en stor Tumulus i Nærheden af Jekaterinoslav. Den ene indeholder 4,28 Tin, 29,65 Bly og 66,07 Kobber, den anden 2,53 Tin, 0,42 Sølv og 97,05 Kobber. Denne sidste nærmer sig saaledes den ordinaire græske Bronze, der er Kobber med 2 à 3 pCt. Tin.

For Fuldstændigheds Skyld maae vi endnu bemærke, at vor Forf. i et Tillæg til sit Værk supplerer den bosporanske Myntfortegnelse med følgende Mynter: 1) en tidligere udgiven Guld-Stater af Rhescuporis II (denne smukke Mynt har paa Aversen Kongens diademsmykkede Buste og hans fulde Navn, paa Reversen Domitians laurbærbekrandsede Hoved og Aarstallet *ΔΠΤ* (384, 88); 2) en Kobbermynt af Sauromates II med Trajans Hoved paa Reversen; 3) en dito af samme med Hædersgaver paa Reversen; 4) en unique dito af Rhescupo-

ris III med Kongen tilhest paa Aversen og paa Reversen en Egekrands med *MN* samt 5) en af Grev Perovsky nylig erhvervet slet Sølvmynt af Thotorses med hans Buste paa Aversen tilligemed et Scepter i Form af et Kors og Kongens Navn, paa Reversen Diocletians tilhöire vendte laurbærkrandsede Hoved og Aarsangivelsen ΘϘΦ (303). Denne Stater er saaledes den seneste os hidtil bekjendte bosporanske Sølvmynt.

Idet vi herved slutte vor Anmeldelse og vore Uddrag af Forfatterens interessante Skrift, troe vi, at den kyndige Læser, selv om han endnu kun kjender det af hvad vi her have meddeelt af det og om det, sikkert vil være enig med os i, at det baade er det righoldigste og grundigste af de hidtil over den bosporanske Numismatik (og Historie, kunne vi gjerne tilföie) udgivne Værker. Vi have naturligviis umuligt i den foranstaaende sammentrængte Fremstilling kunnet gjöre opmærksom endog blot paa de færreste af de mange Tilfælde, i hvilke Forf. deels ved egne, deels ved andres fortsatte Forskninger har seet sig istand til at berigtige tidligere Antagelser; men maae i saa Henseende henvise til Værket selv. Kun saa meget kunne vi sige, at disse Berigtigelser ere usædvanlig talrige. At heller ikke vor Forf. har kunnet undgaae at opstille Hypotheser, der ved fortsatte Forskninger og senere Opdagelser ville vise sig som uholdbare og at han muligt i mere end eet Tilfælde har taget feil ogsaa i saadanne Tilfælde, hvor en sikker Afgjörelse allerede nu var mulig, er det ingenlunde vor Hensigt at benegte, ligesaalidt som vi af og til ved slige Leiligheder have undladt i selve vor Anmeldelse at fremsætte vore Tvivl, der dog saavel af Mangel paa Plads som paa Materiale ikke have kunnet nærmere begrundes og ogsaa kun gjöre Fordring paa at betragtes som Spörgsmaalstegn; men paa den anden Side vil man sikkert ogsaa indrömme, at det er undskyldeligt, for ikke at sige uundgaaeligt, at gaae vild i en saadan Labyrinth, som den bosporanske Numismatik endnu for en stor Deel er og rime-

ligviis længe, om ikke altid, vil vedblive at være. Vor Forf. har ved dette sit Værk ialfald ikke bidraget lidet til at vi bedre finde os tilrette i samme, end det tidligere var muligt, og derfor udtale vi ham her vor Tak med det Ønske, at han endnu længe maa see sig istand til med usvækket Kraft og Lyst at virke for den antique Numismatik og belyse samme ved saa grundige Arbeider som det nuværende.

Antiquities of Kertch, and Researches in the Cimmerian Bosphorus, with Remarks on the ethnological and physical history of the Crimea. By Duncan McPherson, M. D. London. 1857. fol. (XIV og 130 S.). Med Frontispice, 12 Plancher og tvende Kort.

Dette smukt udstyrede Værk har tre Hovedafdelinger, af hvilke den förste indeholder en historisk Udsigt over Krims og de omliggende Kyststrækningers, græske Colonisation, den anden en detailleret Beretning om de af Forfatteren foretagne antiquariske Undersøgelser og Udgravninger i det cimmeriske Bosporus, den tredie endelig endeel Bemærkninger vedrørende den krimske Halvøes ethnologiske Forhold og Landets physiske Geographie. Den förste af disse Hovedafdelinger skulle vi i denne Anmeldelse aldeles forbigaae, da de ovennævnte Landes Historie alt tidligere har været Gjenstand for Omtale i nærværende Tidsskrift, af den anden derimod, der for os og navnlig paa dette Sted maa være Hovedsagen, skulle vi i al Korthed meddele det vigtigste, og endelig, for ikke ganske at lade de nuværende Forhold, der saavel for Antiquaren som for den dannede Læser ialmindelighed dog ikke ere uden Interesse, aldeles uberørte, til Slutningen give et Uddrag af hvad Forf. i saa Henseende bemærker.

Vor Forf., som er ansat ved den britiske Armee i Madras, var som General-Inspector over Hospitalerne ved det forrige tyrkiske Contingent stationeret paa Krim i et Tidsrum af otte Maaneder, fra October 1855 til Juni 1856.

Paa Grund af at den stærke og vedholdende Frost havde gjort Jordbunden i mange Fods Dybde saa haard som en Steen, kunde han imidlertid ikke skride til at foretage Udgravninger förend i Løbet af Marts Maaned 1856. Han henvendte da först sin Opmærksomhed paa de i Staden Kertschs's Omegn værende talrige Gravhöie og foretog navnlig sin förste Udgravning i en sex (engelske) Miil i Nord for Staden i Retningen af Jenikale beliggende Höi, hvis Omkreds og Höide beløb sig til respective 346 og omtrent 80', og som derhos — et sjeldent Tilfælde der i Egnen — syntes ikke tidligere at have været undersøgt. To Afdelinger paa sex Mand hver bleve satte i Arbeide. Det fandtes imidlertid snart at Sagen, tildeels paa Grund af Jordbundens Beskaffenhed og betydelige Steenmasser, var langt vanskeligere, end man havde forestillet sig samme. Man naaede imidlertid til Höiens Centrum uden at være truffet paa andet end nogle faa opretstaaende Amphorer. Ved at fortsætte Gravningen noget tilvenstre fra Centrum stødte man paa Levningerne af et sammenstyrtet Træ-Gravkammer, i hvilket der, foruden Menneske- og Dyrebeen, fandtes Fragmenter af en antique Urne. I den Aske, der havde været i Urnen, laa en kvindelig, 1" lang, Buste af fint Guld, en tvunden Gulderenring samt Brudstykker af et Par Guldarmbaand. Det nysnævnte kvindelige Hoved er af smukt græsk Arbeide og antages af vor Forf. for den tauriske Diana. Man forlod, efter dette Fund, Stedet, og begyndte at grave i Höiens nordlige Side, hvor man, efter i kort Tid at have været i Arbeide, stødte paa en halvcirkelformig af tilhugne Steenblokke uden Kalk opført Muur, i og omkring hvilken der fandtes en stor Deel Menneskebeen, Perler, Fragmenter af Terra cotta Urner og af glacerede Porcelainkar samt Leer-Lacrymatorier. Disse Gjenstande udgjorde, med Undtagelse af en i fortrinlig Stand opbevaret Kobbermynt (med et Pan-Hoved paa Aversen og Indskriften *ΠΑΝ* samt et Løvehoved paa Reversen) det eneste Udbytte af denne Ud-

gravning, som vor Forf. paa Grund af de dermed forbundne Vanskeligheder efter kort Tids Arbeide opgav.

Da der, hvad der tildeels fremlyser af det alt anførte og hvad vor Forf. ogsaa selv indrömmer, ved Udgravningerne ikke er fulgt nogen videnskabelig eller systematisk Fremgangsmaade, skulle vi i det følgende indskrænke os til at fremhæve de vigtigste af de ved de foretagne Undersøgelser indvundne Resultater.

Sin anden Udgravning foretog Forf. i én imellem Kertsch og Cap St. Paul beliggende Gruppe af Gravhöie, kaldet „de fem Brødre". I den ene af disse Höies Midte fandtes i temmelig Dybde en ikke nærmere beskreven, alt tidligere undersøgt Steensarcophag, i en anden et hvælvet Steengravkammer, der, paa Grund af en tidligere Undersøgelse, nu fandtes tomt, i en tredie foruden en stor Mængde uglaserede terra cotta Vaser af grovt Arbeide en smuk græsk Bronze Hydra sammen med Menneskebeen.

Undersøgelserne fortsattes derpaa i den Række af Gravhöie, der strækker sig fra Mausoleet eller paa det saakaldte Mithradats Bjerg til den saakaldte „Guldhöi". Iblandt de her forefundne Gjenstande fremhæve vi en stor Deel terra cotta Amphorer tildeels med mystiske Tegn, en Masse Amphora-Hanke med Inscriptioner, Bronzemynter, Teglsteen med Fabrikmærker, glaserede og malede terra cotta Vaser og Vasefragmenter, en ikke nærmere beskreven Guldmynt [1], alt sammen med en stor Deel Menneske-, Heste-, Fiske- og Fuglebeen. Oftere traf man derhos paa hele Hesteskeletter. I et

[1] Upaatvivlelig et Exemplar af den i Köhne's „Description du Musée de feu le Prince B. Kotschoubey" vol. I, p. 340 under Nr. 7 beskrevne panticapæiske Chrysus, med et tilvenstre vendt Panhoved paa Aversen og paa Reversen en ligeledes tilvenstre vendt Grif med et Kastespyd i Flaben. Forneden et Ax. Omskrift *ΠΑΝ*. Vægt 9,05 Grammer eller 170,411 Pariser Gran. Det i Texten nævnte Exemplar er nu i det Britiske Museum.

Steengravkammer i en af de nævnte Höie fandtes iblandt hensmuldrede Liigkister og Liig et af de sidstnævnte med emaillerede Perler i höire og nogle Valnødder i venstre Haand. Paa dets ene Finger saaes et grönt Mærke af en Kobberring, i hvilken en Steen havde været indfattet og ved dets Hoved stod en Glasflaske, som endnu indeholdt omtrent en Spiseskeefuld Viin. Her fandtes tillige en Glas-Vase og Lacrymatorium og i en lille Niche ovenover Ligets Hoved stod en uglaseret Leerlampe. Gravkammeret var saa rummeligt, at ti Personer kunde staae opreiste i samme. I et Par nærliggende Gravkamre fandtes Menneske- og Dyrebeen, Glaskar og Lacrymatorier, adskillige fibulæ, Brocher, Sværdfragmenter, Valnødder, en Glaskaraffel, hvori der endnu fandtes Viin o. s. v. Paa et Sted fandtes i Muldjord nær Overfladen og paa et andet i et af Teglsteen opført Gravsted kvindelige i Tang indsvøbte, temmelig godt vedligeholdte Liig. Forf. bemærker, at Brugen af Tang til dette Öiemed, noget, der meget hyppigt forekommer i de krimske Gravsteder, let lader sig forklare af denne Plantes Egenskab, at bevare fra Forraadnelse.

Ved en af Forf.'s seneste Udgravninger stødte han i en Dybde af 12 Fod paa tvende Steengravkamre, der indeholdt fire Liig, de tvende af Voxne og de tvende af Börn. I Nærheden fandtes Skelettet af en Hest. Det mærkeligste Resultat af denne Udgravning var imidlertid den uhyre Masse af sønderslagne Amphorer, Viinflasker, Drikkeskaale, flade Teglsteen (Tallerkener), Oxe- og Faarebeen, Fragmenter af Leerkar, endnu sorte af Røg, Trækul etc., der her paa eet Sted fandtes imellem hinanden. Ved at grave dybere endnu, stødte Forf. paa, hvad han i sin Beretning kalder „et Værksted", nemlig en stor Mængde Digler, hvori der havde været smeltet Kobber, rustent Jern, malede Gibsfragmenter, Glasklumper, Brudstykker af malet og glasseret terra cotta, sønderbrudte Glaskar etc. — Man vedblev at grave dybere og dybere paa samme Sted og traf derved paa en heel Deel velvedligeholdte

deels kvindelige, deels mandlige Liig, tildeels omviklede med Tang, Skeletter af Heste, en Lugteflaske af Alabast, Vaser, Lacrymatorier af terra cotta, et betydeligt Antal tohankede Drikkekar, Perler og andre Smykker. En af Forf. fra disse Grave til England hjembragt Hjerneskal erklæres af den bekjendte Professor Owen for indo-europæisk dolichocephalisk.

Foruden de alt nævnte Gjenstande ville vi endnu fremhæve følgende af Forf.'s Fund.

Af Perler fandtes en stor Deel i smukke Former og Farver, af Guld, terra cotta, Rav, Glas, Steen etc., af Pottemagerarbeide, tildeels fra samiske Fabrikker, en stor Masse fintforarbeidede Gjenstande i mangeslags forskjellige Former, af Terra cotta Buster et Par særdeles smukt modellerede kvindelige, derhos Armbaand (af Jern og Kobber), Gemmer o. s. v. Til de vigtigere Sager høre endelig de fundne Mynter, af hvilke 12 findes afbildede paa en af Værkets Plancher samt efter Forf.'s Anmodning i Korthed beskrevne af Hr. Vaux. Disse tilligemed en af Forf. funden Mynt af Mithradat den Store ere de eneste, der i Værket beskrives; dog er denne Beskrivelse meget kortfattet, saa at Materialet og Vægten ikke ere angivne. Hr. Vaux har derhos ikke kjendt eller ialfald ikke benyttet Resultaterne af de nyere Forskninger over Bosporus's Historie og Numismatik. Af de nævnte 13 Mynter ere de tre panticapæiske, og een phanagorisk, de øvrige bosporanske Kongemynter. Vi opføre dem her chronologisk, Stadsmynterne först, idet vi derhos, saavidt muligt, forsøge nöiere at bestemme dem.

I. Panticapæum.

1. Kobbermynt med et vedbendebekrandset tilvenstre vendt Panhoved paa Aversen og paa Reversen et ligeledes tilvenstre vendt Løvehoved. Forneden en Fisk (Stör). Omskrift *Π-Α-Ν*. Et Exemplar af den hos Köhne l. c. p. 353 beskrevne og pl. IV, Nr. 6 afbildede Mynt.

2. Kobbermynt med et tilhöire vendt Panhoved paa Aversen og paa Reversen den forreste Deel af en örnehovedet

tilvenstre vendt Grif. Forneden en Fisk (Stör). Omskrift *ΠΑΝ*. Exemplar af den hos Köhne p. 342 under Nr. 9 beskrevne og pl. V, Nr. 19 afbildede Mynt.

3. Beskrives af Hr. Vaux som havende paa Aversen et tilvenstre vendt Panhoved, paa Reversen Kogger og Piil. Omskrift *ΠΑΝ*. Efter Gjengivelsen at dömme maa den være overordentlig slidt. Maaskee et Exemplar eller en Variation af Nr. 20 eller 21 hos Köhne p. 345. Paa dem er Panhovedet imidlertid vendt tilhöire og Omskriften fuldere: *ΠΑΝΤΙ*.

II. Phanagoria.

4. Upaatvivlelig et Exemplar af den hos Köhne p. 406-407 beskrevne og pl. VII, Nr. 8 afbildede Kobbermynt med et Bachantindehoved paa Aversen og paa Reversen en sarmatisk Corytus, Kogger og Pile, samt et Monogram sammensat af Bogstaverne *Α*, *Η*, *Τ*, *Ρ*. Bachantindehovedet har Hr. Vaux antaget for et (uskægget) mandligt Hoved.

III. Kongemynter.

5-6. Tvende (Kobber-)Mynter af Rhescuporis I (11-39 efter Chr.). Den ene (Nr. 7) muligviis et Exemplar af den hos Köhne I, p. 205 under Nr. 6 beskrevne Mynt. Efter Hr. Vaux, der henfører den til en Rhescuporis II (som han ansætter imellem 16 og 37 efter Chr.), har den förste paa Aversen Kongens tilhöire vendte diademsmykkede Hoved, paa Reversen Tiberius's skæggede Hoved (ligeledes vendt tilhöire) og Omskriften *ΓΑΙΟΥ . . . ΑΝΙΚΟΥ* (?), den anden samme Avers med Monogram bag og *ΙΒ* foran Kongens Hoved, samt paa Reversen ligeledes Tibers Hoved med Omskriften *ΤΙΒΕΡΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ*.

7. Denne Mynt, som vor Forf. tilskriver Mithradat I, bliver at henføre til Mithradat II (hos Köhne uden Grund kaldet den tredie), 42-49 efter Chr., og er navnlig et Exemplar af den hos Köhne II, p. 215 Nr. 5 beskrevne Kobbermynt af denne Konge. Den har paa Aversen hans diademsmykkede tilhöire vendte Hoved og Omskriften *ΒΑΣΙΛΕΩΣ*

ΜΙΘΡΑΔΑΤοΥ, paa Reversen en paa en Kölle, imellem en Korytos med Buen og en Trefork, hængende Løvehud. Forneden Værdiangivelsen *ΙΒ*. Buens Streng er vendt tilvenstre.

8. Et Exemplar af den udaterede hos Köhne II, p. 218 Nr. 1 beskrevne og pl. XII Nr. 37 afbildede Kobbermynt af Cotys I (49-69). Den har paa Aversen en sella curulis med en Guldkrone over og tilhöire for samme et Scepter under en tilvenstre vendt Buste samt Omskriften *ΤΕΙΜΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚοΤΥοΣ*, paa Reversen forskjellige Hædersgaver og forneden *ΚΔ* (24). Omskrift *ΤΟΥ ΑCΠΟΥΡΓΟΥ.*

9. Uden Tvivl et Exemplar af den hos Köhne II, p. 253 Nr. 48 beskrevne og pl. XVI Nr. 82 afbildede Kobbermynt af Sauromates II (92 eller 93-124) med en sella curulis etc. paa Aversen samt Omskriften . . . *ΟC CΑΥΡΟΜ(ΑΤ)οΥ* og paa Reversen i en Laubærkrands *ΜΝ* (som Hr. Vaux læser: VII, idet han derhos kalder Kongen Sauromates III).

10. Synes at være et Exemplar af den hos Köhne II, p. 251 under Nr. 37 beskrevne og pl. XIII Nr. 44 afbildede sjeldne Kobbermynt af Tib. Jul. Sauromates II (92 eller 93-124) med Kongens Buste paa Aversen samt foran samme en Trefork og bagved samme en Herakleskølle, paa Reversen i en Krands af Egeblade Værdiangivelsen *ΜΝ.*, efter Köhne rimeligviis slaaet i Begyndelsen af Sauromates's Regjering. Hr. Vaux henfører den vel ligeledes til en Sauromates II, men ansætter denne imellem 13-16 efter Chr.

11. Mulig en Varietet af den hos Köhne II, p. 284 under Nr. 27 beskrevne Kobbermynt af Sauromates III (175-211) med Kongens diademsmykkede tilhöire vendte Hoved paa Aversen og paa Reversen en Nike med Laurbærkrands og Palme. Dens Typus har forøvrigt en slaaende Lighed med en Kobbermynt af Rhoemetalces (132-154), beskreven hos Köhne II, p. 265 og afbildet pl. XIV, Nr. 55.

12. Upaatvivlelig et Exemplar af den hos Köhne II, p. 295 og 296 beskrevne unique Kobbermynt af nysnævnte Konge (ikke, som Hr. Vaux angiver, Sauromates IV) med hans diademsmykkede tilhöire vendte Hoved paa Aversen samt Omskriften *ΒΑCΙΛΕΩC CΑΥΡΟΜΑΤΟΥ*, paa Reversen en tilvenstre vendt Ørn med en Laurbærkrands i Næbet og Omskriften *PM-Δ*.

13. Præget, efter Afbildningen at dömme, næsten udslettet. Efter al Sandsynlighed et Exemplar eller en Variation af en af de hos Köhne II, p. 329-331 beskrevne Kobbermynter af Ininthimeus (235-239) med hans og Astartes (ikke, som Hr. Vaux antager: Serapis's) Hoveder (mulig Nr. 12 p. 330). Paa Aversen har den Kongens og Astartes imod hinanden vendte Hoveder, paa Reversen samme Gudinde siddende paa en Throne etc.

Som man af disse Beskrivelser vil see, ere de nysnævnte Mynter alle Exemplarer eller Varieteter af allerede tidligere bekjendte samt, paa een nær, alle at henføre til Achæmenidernes andet Dynastie. Interessante ere imidlertid ialfald navnlig Nr. 10 og 12. Inden vi gaae over til den tredie Afdeling af Værket maa vi endnu henlede Opmærksomheden paa de af Forf. meddelte Mærker og Inscriptioner paa Amphorhanke og Teglstene, 54 i Tallet.

Forf. begynder sin Bogs sidste Afdeling med endeel interessante historiske Bemærkninger om og en i det hele taget fordeelagtig Skildring af de krimske Jøder. Vi kunne imidlertid her intet Uddrag meddele af samme, men indskrænke os til at henlede Opmærksomheden paa, at der, efter vor Forf., hos dem forefindes tvende pragtfulde Haandskrifter fra det 13de Aarh., indeholdende det ene den hebræiske Text af de fem Mosebøger, den anden Onkelos's chaldæiske Version af samme, samt derhos et tredie (i Aaret 918 i Persien skrevet) Haandskrift, der indeholder de prophetiske Skrifter (i Ursproget?). Han omtaler derhos, at der sammesteds findes endeel andre ældre Haandskrifter. Dette fortjente for-

meentlig nærmere Undersøgelse. Tartarerne paa den krimske Halvø fortjene, ifølge Forf., neppe Navnet af en Nation og. deres Antal formindskes stadig, navnlig ved Udvandringer. — Hvad Halvøens Naturforhold angaaer, saa bemærker Forf., at det navnlig er Nord og Vest for Jenikale, at man træffer de berömte Slamvulkaner, Naphta- og Svovlkilder, af hvilke han giver en interessant Beskrivelse. En Skrivelse fra Hr. W. H. Baily, som meddeles, beskriver endeel af Forf. hjembragte geologiske og palæontographiske Specimina. Af blandede Noticer fremhæve vi følgende. Vandet i det Azowske Hav skal, efter hvad der meddeltes Forf., fra Aaret 1706 til 1808 og atter fra 1808 til 1833 være sunket resp. 3 Fod, altsaa 6 Fod i et Tidsrum af 127 Aar. — Paa Krim findes ingen Steenkul. Prisen pr. engelsk Ton var i Kertsch ved Krigens Udbrud 21 sh. I selve Kertsch fandt Forf. intet, der er Omtale værdt, med Undtagelse af Byens Kirke, der er bygget i Form af et græsk Kors og har en Kuppel. Jordbunden omkring Staden bestaaer af Kalkmergel, henhørende til den nyere tertiaire Formation og er overordenlig frugtbar. Der findes ingen Træer og kun faa Buske, hvorimod Græsvæxten er yppig og Græsset undertiden naaer en Höide af fire Fod.

Vi slutte hermed vore Uddrag og denne Anmeldelse. Uagtet vore Udsættelser, navnlig hvad Ufuldstændigheden af Forfatterens antiquariske Beskrivelser angaaer, erkjende vi dog, at dette, paa Grund af Forholdene vanskeligt var at undgaae. Enhver Ynder og Dyrker af det archæologiske og antiquariske Studium vil derhos sikkert med os føle sig ham takskyldig for den Iver, hvormed han under sit korte Ophold paa Krim benyttede enhver Leilighed til ved sine Undersøgelser at forøge Antallet af de der alt opdagede Oldtidslevninger. Skete Udgravningerne end oftest paa maa og faa, ere Resultaterne (der nu tildeels opbevares i det Britiske Museum) kun desto mere forbausende i denne i et langt Tidsrum paakryds og paatvers gjennemsøgte og gjennemrodede Jordbund og viser noksom, hvilket overordentlig rigt Forraadskammer den endnu

er. Selv i saa Henseende har vor Forf. ved sit Værk indlagt sig en ikke ringe Fortjeneste, og det er at vente, at de givne Vink ville benyttes af den russiske Regjering, der nu atter er i uforstyrret Besiddelse af de hidhenhørende Landstrækninger.

LETTERS FROM HIGH LATITUDES, BEING SOME ACCOUNT OF A VOYAGE IN THE SCHOONER-YACHT "FOAM" 85 O. M. TO ICELAND, JAN-MAYEN AND SPITZBERGEN IN 1856 BY LORD DUFFERIN. London 1857. in 8vo.

LORD DUFFERIN havde, ved at læse de islandske Sagaer, faaet en höi Interesse og Forkjærlighed for dette Land og derfor længe næret det Ønske, selv at begive sig derhen, for med egne Öine at see nogle af de historisk mærkværdige Steder. Han foretog derfor denne længe ønskede Reise i Sommeren 1856. Fra Scotland tog han med sin Lystjagt „Foam" over til Reykjavik i Island, reiste siden til det gamle Thingsted ved Öxaraaen, og til Geyser, hvortil Prinds Napoleon kom noget senere. De toge begge tilbage til Reykjavik den samme Dag, efter at Lorden havde opholdt sig 4 Dage ved Geyser. Dagen efter forlod denne Reykjavik, da Prindsen havde tilbudt ham at tage hans Jagt paa Slæbetoug til Jan-Mayen, hvortil Lorden lykkelig naaede, skjönt de andre vendte tilbage med uforrettet Sag. Fra Jan-Mayen reiste han videre til Norge, derfra til Spitzbergen, og saa tilbage til Norge og derfra til Kjøbenhavn og videre til sin Hjemstavn.

Bogen, som har gjort megen og fortjent Lykke, er i Form af Breve til Forf.'s Moder, hvilke aande den inderligste barnlige Hengivenhed for denne; den er for det meste skreven i Italien Vinteren efter at Reisen foretoges, og det er mærkeligt at see, hvor levende Indtrykkene af Reisen have været. Sproget er glimrende og, om man saa maa sige,

krydret med fransk Elegance og Lethed, som man saa ofte savner i engelske Værker. Bogen er udstyret med elleve smukt udförte Plancher og adskillige Xylographier i Texten samt trende Kort; den er derhos ledsaget af thermometriske Iagttagelser. Forfatteren havde haft i Sinde at dedicere Skriftet til Francis Egerton Earl of Ellesmere, men helliger det nu til denne hedengangne fortræffelige Mands Minde. Det kan imidlertid ikke her være Stedet, udförlig at omtale denne Bog, men kun at gjöre opmærksom paa dens Indhold, forsaavidt den omhandler Island og da navnlig Oldtidsliteraturen; vi maae derfor i det fölgende indskrænke os dertil.

Da nu Forf. kun opholdt sig omtrent 14 Dage i Island, kan man ikke vente nogen detailleret Beskrivelse af Landets nuværende politiske og oeconomiske Tilstand. Men der er faa, der rigtigere have bedömt og forstaaet den islandske Nationalcharacter end han. Det er dog især Islands classiske Oldtid og ældre Literatur som have sysselsat ham, og der har han lagt for Dagen et nöie Kjendskab til og rigtig Forstaaelse af de islandske Historieskriveres Mesterværker. Især er han en varm Beundrer af Snorre Sturlason. Det vil være passende og tillige den bedste Roes, man kan yde den ædle Forf., at gjöre nogle Uddrag af selve Bogen. Vi ville derfor her tilföie, hvad Forf. p. 51 siger om den ældre islandske Literatur og navnlig om Snorre Sturlasons „Heimskringla":

„Island blev ikke, som det sædvanlig er Tilfældet, naar nye Lande tages i Besiddelse, coloniseret af et forarmet Udskud af et Lands overflödige Befolkning, eller af en Röverbande, som var jaget bort fra det Samfund, for hvilken den var til Skjændsel; men af Mænd som i deres egne Lande vare rige Hövdinge — med en Formue, som kunde vurderes; men med en Aand, som var for höi til at taale nogen Taxation, — de vare allerede bekjendte med den Tids hele Civilisation og Lærdom; det er derfor — siger jeg — ikke forunderligt, at Islands Indbyggere, endog fra Republikens förste

Barndomsdage, ere udrustede med saa megen aandelig Energi, som man neppe kunde vente sig i et saa isoleret Samfund.

„Det var maaskee denne isolerede Stilling, der gav Impulsen til den miraculeuse Frugtbarhed af de aandelige Kræfter, der vare Nationen medfødte.

„De islandske Nybyggere vare for nogle Aarhundreder uforstyrrede af de blodige Krige, og de endnu blodigere politiske Omvæltninger, som for saa lang Tid gjorde Krigerens Sværd saa meget mere nødvendigt for det europæiske Samfund end Videnskabsmandens Pen; dette Tidsrum helligede de til aandelige Beskjeftigelser, og bleve de förste af alle europæiske Nationer, til at danne deres Fædrelands Literatur for dem selv. Ja saa meget mere bleve de vante til at bruge deres Hoved end Hænder, at hvis en Islænder blev fornærmet, hævnede han sig ofte, ikke ved at hugge Hovedet af sin Modstander, men ved at latterliggjöre ham i nogle bidende Vers; — stundum gjorde han vistnok begge Dele; og da den danske Konge[1] forurettet Mandskabet af et islandsk Skib, som strandede paa hans Kyster, sendte deres indignerede Landsmænd Kongen Bud, at de, for at hevne sig vilde gjöre saa mange Nidviser om ham, som der fandtes Næs[2] (promontories) i hans Rige.

„Næsten alle skandinaviske Manuscripter ere islandske; Forhandlingerne mellem de nordiske Hoffer bleve ledede af islandske Diplomater; den förste topographiske Opmaaling vi kjende, var islandsk; den Odinske Religion blev formuleret, og dens Traditioner bragte i System af islandske Archæologer; og det förste större historiske Værk, som blev skrevet af nogen Europæer i hans Modersmaal, var Product af et

---

[1] Harald Gormson. [2] Her er en Misforstaaelse hos Forf. som hos flere Fremmede; der staaer ikke (Fornmanna Sögur I, S. 153) *níðvísu fyrir nes* (promontory) *hvert*; men: *níðvísu fyrir nef hvert*. Her er *nef* (Næse) pars pro toto, og Meningen bliver altsaa: ligesaa mange Nidviser, som der er Hoveder i Kongens Rige.

islandsk Genie. Titelen paa dette vigtige Værk er „Heimskríngla" og dets Forfatter Snorre Sturlason! Det indeholder en Fortælling om de norske Konger fra de mythiske Tider ned til 1150, det vil sige, faa Aar för vor Henrik den Andens Død; denne er hos den gamle Sagamand fremstillet med saa megen Kunstfærdighed og Dygtighed, at den næsten forener Macaulay's dramatiske Kraft med Clarendon's yndige Characterskildringer og Mr. Pepy's fortryllende Veltalenhed. Hans urolige Söfægtninger, hans ömme Kjærlighedshistorier og nydelige Smaastumper gemytlig Passiar ere virkelig uforlignelige[1]; Du lever i Virkeligheden med de Folk, som han bringer paa Scenen, paa den samme Maade som med Falstaff, Percy eller Prinds Hal[2]; og der er noget saa stort og ophöiet ved disse gamle Figurer, som ere hans Dramatis personæ, at det er umuligt at læse Fortællingen om deres bevægede Liv, uden at føle en næsten lidenskabelig Interesse for dem."

Herefter omtaler Forf. Snorre Sturlasons private Liv med nogle Ord. Siden gaaer han over til at vise den store Forskjel, der paa den Tid var imellem Island og andre Lande i Europa med Hensyn til literaire Frembringelser; medens disse udenfor Island indskrænkede sig til nogle törre Annaler paa daarligt Latin, bleve mange og forskjellige indholdsrige Værker skrevne i Island (jfr p. 54-55).

Ved at omtale de islandske Annalister, bemærker Forf. (p. 55) „at det er dem vi have at takke for at to af de mærkværdigste Tildragelser i Verden ere bevarede: Colonisationen af Grönland i det 10de Aarhundrede, og Opdagelsen af America ved Islænderne i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede." Her fortæller Forf., hvorledes Erik den Röde

---

[1] Da Forf. her ikke lettelig kan oversættes, tilföies her Originalen til denne Sætning: „his stirring sea-fights, his tender love-stories, and delightful bits of domestic gossip, are really inimitable".
[2] Alle disse ere bekjendte Personer fra Shakspeare's Henrik IV.

kom til Grönland, og hvorledes Leif kom til America, samt hvorledes Columbus i Februar-Maaned 1477 kom til Island og har rimeligviis der faaet Oplysninger angaaende Lande i Vesten. Alt dette ere bekjendte historiske Facta, saa vi ikke behöve at dvæle længer derved, thi alle Steder, hvor Forf. staaer paa classisk Grund, som her, er han sikker.

Da det gamle islandske Thingsted altid maa staae i den nöieste Forbindelse med Oldtiden, tro vi det passende her at tilföie Forf.'s Beskrivelse deraf. Han siger:

„Da jeg vaagnede — jeg veed ikke hvad Klokken var, thi fra denne Tid gjorde vi ingen Forskjel paa Dag og Nat — strömmede Solstraalerne ind i Teltet, hele Omegnen funklede og straalede i Yndigheden af en af de varmeste Sommerdage jeg nogensinde erindrer. Vi spiste Frokost i bare Skjorteærmer, og jeg var nödt til at vikle et hvidt Lommetörklæde om mit Hoved, for Solen brændte saa stærkt. Da vi alle vare lidt stive efter Reisen, kunde jeg ikke modstaae Fristelsen til at opholde mig en Dag der, hvor vi vare, for i Ro at kunne undersøge Omegnens underfulde Beskaffenhed. Thingvalle (þingvöllr) har altid, afseet fra dens physiske Mærkværdigheder, interesseret mig i höieste Grad paa Grund af de historiske Minder, der knytte sig dertil. Her, for mange Aar siden, paa den Tid, da Feudaldespotismen var den eneste Regjeringsform man kjendte i Europa, pleiede et uafhængigt Thing at sidde i Fred, og ordne den unge Republiks Anliggender, og man kan endnu, den Dag i Dag, lige saa tydelig see Laugretten (lögrètta) som paa den Tid, da Emigrationens höihjertede Fædre der först helligede sig til en fri Nations Tjeneste. Ved et Lune af Naturen, blev der, medens den omliggende Grund spaltedes og revnede i utallige Kløfter, en uregelmæssig oval Flade, omtrent 200 Fod lang og 50 Fod bred, tilbage, næsten omringet af en Afgrund saa dyb og bred, at det var aldeles umuligt der at gaae over; paa et Sted alene er en smal Indgang, som forener Stedet med den omliggende Grund. Det er sandt at en af de om-

liggende Afgrunde bliver paa et Sted saa smal, at det vilde være muligt at springe derover; og en af de gamle Høvdinger, ved Navn Flose, sprang ogsaa virkelig derover, da hans Uvenner forfulgte ham[1]; men hvis man kommer til at springe een Tomme for kort, saa er Døden vis i det klare lysegrönne Vand, der slumrer nedenunder i 40 Fods Dybde; De kan derfor let begribe at der var ingen Fare for, at dette Sted blev til en Alfarevei. Jeg tilstaaer, at for et Öieblik, medens jeg stod der og betragtede Scenen for Floses Daad, opstod der hos mig, som en sand Englænder, det idiotiske Ønske, at kunne sige, at jeg havde gjort det samme; at jeg lever endnu for at skrive dette Brev, er Bevis for at jeg lod Forstanden raade." —

Efter at Forf. saaledes har skildret Islands literaire og politiske blomstrende Tidsalder, medens Landet var en uafhængig Republik, gaaer han over til at omtale Reactionen i begge Henseender. Vi ville ogsaa her tilföie et Exempel af ham selv; han siger: —

„Disse gamle herlige Tider ere for længe siden forbi. Nu prange ikke længer de forsamlede Høvdingers Telte og Boder paa Øxaraaens Banker; nu vogte ikke længer modige Bersærker Indgangen til Althinget; og kun Ravnene sidde paa det hellige Lovbjerg og Præstens Faar — det er oprørende at see — græsse paa selve Thingstedet. I tre Hundrede Aar opretholdt den brave lille Republik sin Uafhængighed — tre Hundred Aar af en literair og politisk Kraft, der er uden Lige. Tilsidst nærmede sig dens Dommedag. Ligesom den skotske Adel paa Elisabets Tid, var det deres egne Høvdinger, der intriguerede imod den islandske Nations Frihed; og 1261 kom Island under den norske Krone. Alligevel er den Act, der indeholder Afstaaelsen af deres Uafhængighed, af-

[1] Denne Afgrund (*gjá*) bliver siden kaldt *Flosagjá*, og Stedet, hvor han sprang, *Flosahlaup*, Floses Løb; denne *gjá* ligger østenfor Thingstedet, medens den vestlige kaldes Nicolásargjá.

fattet i saa höitidelige Udtryk, at det ligner snarere en fri Alliance end Renunciation af Höihedsrettigheder."

Siden omtaler Forf. den moralske, politiske og intellectuelle Slappelse, der fulgte af at Islænderne mistede deres Uafhængighed; han omtaler fremdeles, hvorledes Landet kom under den danske Krone og blev bestyret ved, hvad han kalder Proconsuler; tillige bemærker han, „hvorledes den islandske Handel blev lagt i danske Lænker, hvori den har ligget siden".[1]

„Det er sandt", siger Forf. endelig, „at Indførelsen af Reformationen vakte igjen den gamle literaire Aand. Et Bogtrykkeri blev oprettet allerede i Aaret 1530, og siden det 16de Aarhundrede ere der udkomne mange værdifulde Værker af islandske Videnskabsdyrkere; og Universitetet i Kjøbenhavn har været prydet med mange berömte islandske Videnskabsmænd. Men de gamle Dages Herlighed er dog forsvunden, og det er over en viid Ørken af Annaler, törre og kjedelige, som deres egen Lava, at den islandske Studerende har at see tilbage til Islands tidligere Histories herlige Drama."

Ved at omtale Christendommens Indførelse i Island kommer Forf. til at erindre Debatten, som der fandt Sted paa Althinget i Aaret 1000 mellem Hedningerne og de Christne. Der veed han som sædvanlig at finde Perlen. Det er nemlig det bekjendte Svar, som Snorre „goðe" gav Hedningerne, der her har vakt Forf.'s Beundring. Naar Debatten mellem begge Partier var paa sit Höieste, kom der en Mand løbende til Thinget og fortalte at der var opkommen Jordild der i Nærheden; dette benyttede Hedningerne til at sige: „det er

[1] Man maa dog her erindre Forordningen af 13de Juni 1787, hvorved den islandske Handel, der tidligere var et kongeligt Monopol, blev, fra 1788 at regne, fuldstændig frigiven. En Lov af 15de April 1854 har ved særskilte Bestemmelser yderligere lettet den directe Samfærdsel med Udlandene.

ikke forunderligt at Guderne (goðin) blive vrede over en slig Debat." Da svarede Snorre „goðe": „Paa hvem vare Guderne vrede, da denne Lava, hvorpaa vi nu staae, blev brændt?" Forf. bemærker, vistnok med Föie, at dette er en af de heldigste rhetoriske Vendinger, der nogensinde har været anvendt i et offentligt Møde.

Naar Forf. senere kommer til Norge, gaaer han ogsaa tilbage til Oldtiden og fremtryller af Sagaerne de smukkeste Billeder, som hos ham ligesom gjenfødes til et nyt Liv. Her er det igjen Snorre Sturlason, der faaer Prisen, thi Forf. siger, ved at beskrive Olaf Tryggvason: „Der er en Individualitet i den islandske Historieskrivers Beskrivelse af Kong Olaf, som vinder Ens Interesse for denne — förs som en Bekjendt, og siden som en personlig Ven. Den gamle Saga dvæler med den yndigste Smaalighed ved hans elskværdige Egenskaber — hans selskabelige, ædle Natur — hans livsglade Lystighed, ja endog hans fine Smag ved hans Paaklædning, og hans Hengivenhed for det smukke Kjön, ere værdifulde Momenter i denne Skildring, som Contrast til den mörke Farve, som Historien tilsidst faaer. Den varme, active Aand taler i enhver Handling i hans Liv, fra den Tid da han, som et Barn i Landflygtighed, med sin Øxe kløver Pandebrasken paa sin Fosterfaders Morder, til den sidste store Scene ved Svölderøen. Du vil spore denne rastløse Aand i hans dybe Sorg over hans förste Kone Geyra; Historien fortæller: „efter dette fandt han ingen Fornöielse i Vindland"; og siden siger den noget naivt: „derfor skaffede han sig Krigsskibe og begyndte et Vikingtog". Siden fortæller Forf. om hans Bedrifter i England, og hvorledes den irske Prindsesse Gyda vælger ham, öiensynlig en ukjendt Fremmed — til Mand, blandt hundrede mægtige og höitstaaende Beilere. „Men", siger Forf., „hverken Gydas Kjærlighed, eller den gammeldags Pragt, der herskede ved hendes Faders Hof, kunde faae Olaf til at glemme hans Fordringer

til den norske Throne, og da denne Gjenstand for hans Ærgjerrighed er opnaaet, og han er bleven proclameret som Norges Konge, som hans Farfader, Harald den Haarfagre, faaer Characteren mere Dybde og Alvor, eftersom hans Forpligtelsers Sphære bliver större. Hans brændende Naturs hele Energie bliver nu anvendt til at omvende hans Undersaatter til den sande Tro. Han siger selv, „at han enten vil bringe det dertil, at hele Norge bliver christen — eller døe". Med det samme Mod møder han sine oprørske Undersaatter paa Lade-Thing, og da de fordrede, at han skulde offre til de falske Guder, gav han det modige Svar: ‚hvis jeg gaaer med eder at bringe Offre, da skal det blive det störste Offer, der kan bringes; jeg vil ikke offre Slaver eller Forbrydere til eders Guder — jeg vil offre Mænd; — og det skal blive de ædleste blandt eder'. Det var kort Tid herefter, at han sendte Thangbrand til Island."

Ligesaa mesterlig er Forf.'s Skildring af Svölderslaget, men da han her holder sig til Sagaen, henvise vi Læseren til selve Bogen. Af samme Beskaffenhed ere hans Skildringer af Harald den Haarfagre, Olaf den Hellige m. m. Disse faa her meddelte Træk ville være tilstrækkelige til at vise, hvorledes den ædle Forf. har tilegnet sig den islandske Sagaliteraturs Aand. Det er som Forf. etsteds havde fundet Snorre's Pen, og, efter at have tilskaaret den efter sin Haand, og gjort den — maaskee — lidt blødere, har med denne skrevet sine historiske Skildringer; og visselig vil det fryde den gamle Mester at betragte de herlige Frugter, hans Værk her har baaret.

حبيب السير

The Habeeb-os-Seear by Mirza Gheeoz-od-Deen bin Mirza Hamaum od Deen, being a general history of the world from the earliest times to the year of the Hejira 930[1] A. D. 1520. Published under the patronage of the Right Hon. Lord John Elphinstone, Governor of Bombay, by Aga Mahomed Hosine Kaschaney, Bombay 1857. (2 Bind in 4to.) Anmeldt af A. F. Mehren.

Ovenstaaende Værk, der af Mirza Ali Mahomed Khan, som har understøttet dets Udgivelse, er sendt Selskabet som Foræring, er en af de anseteste Verdenshistorier, der ere skrevne i det persiske Sprog. Forfatteren Mirza Ghaiath ed-Din, bekjendt under Navnet Khondemir, er en Sön af den ligesaa berömte Historieskriver Hamam ed-Din, sædvanligen kaldet Mirchond, der levede indtil henimod Begyndelsen af det 10de Aarh. Heg. (†903 Heg. = 1498), og af hvis Verdenshistorie Raudhat es-safa ɔ: Renhedens Have en Deel Afsnit ere bekjendte ved de Sacy, F. Wilken, Vullers, Jaubert, Defremery og Schea. Nærværende Arbeide, hvis fuldstændige Titel er „Habib es-siar fi achbari afradil-baschar ɔ: Vennen af Levnetsbeskrivelser, der handler om udmærkede Mænds Historie", er et Uddrag af det nysnævnte större Arbeide Raudhat es-safa, der skyldes Khondemirs Fader Mirchond. Efter at have gjort sig bekjendt ved en Deel historiske Værker som Chilaset el-achbar ɔ: kortfattet Verdenshistorie[2] og Destur el Wuzera ɔ: Vezirernes Rettesnor[3], underkastede Sönnen sin Faders Bog en ny Be-

---

[1] En Feil for 927, som der læses i Fortalen paa Persisk. — [2] S. Haji Chalfa Lexic. Encyclopæd. ed. G. Flügel, T. III, p. 164. — [3] S. T. III, p. 228 og Auszüge aus Muham. Schriftstellern, betreffend die Geographie und Geschichte der südlichen Küstenländer des Caspischen Meeres durch B. Dorn, St. Petersburg 1858, Nr. 12, p. 422.

arbeidelse og udvidede den ved Tillæg indtil Aaret 927 Heg. = 1520 Chr. Dette Værk er dediceret til en Fyrste Habib-allah, der var ved den Persiske Sulthan Ismail ben Haidar Safawis Hof [† 1523], og har efter en almindelig Skik i Orienten af den Grund erholdt Navnet „Habib es-Siar"; inddeelt i en Indledning, 3 Bøger, som hver bestaaer af 4 Afsnit og en Slutning, frembyder det følgende Indhold:

Indledning om Himmelens og Jordens Skabelse, om Genier o. s. v.

I. Bog, 1. Afsnit: Om de ældste Propheter og Vise, hvorunder indbefattes Fortællinger om bibelske Personer fra Adam til Christus, St. Georg, Grækenlands Vise o. s. v. 2. Afsnit: Om Persiens ældste Dynastier, Pischdadider, Kajanider, Alexander den Store, Konger i Grækenland og Syrien, Sasanider, Konger i Jemen og Ambar indtil Islam. 3. Afsnit: Om Muhammed, hans Slægt og Levnet. 4. Afsnit: Om de 4 förste Chalifer: Abu-Bekr, Omar, Othman og Ali.

II. Bog, 1. Afsnit: Om de 12 Imamer eller Alis Efterfölgere. 2. Afsnit: Omajadernes Dynasti. 3. Afsnit: Abbasidernes Dynasti indtil Hulagus Tilintetgjörelse af Chalifatet. 4. Afsnit: Samtidige Dynastier: Thaherider, Saffarider, Samanider, Gaznavider, Buider, Ismaelider, Selgiuker, Hamdanider, Atabeker, Merwanider, Ejubider o. a.

III. Bog, 1. Afsnit: Om Khanerne af Mongolsk Herkomst og Gingischans Slægt. 2. Afsnit: Samtidige Dynastier i Ægypten, Mozafferider, Fyrster i Tabaristan, Serbedarerne o. a.[1] 3. Afsnit: Timur og hans Sönners Historie. 4. Afsnit: Dynastiet Sofis Begyndelse fra Sofi ed-Din Ishaq indtil Schah Ismail Sofawi, under hvem Forfatteren levede.

---

[1] Af dette Afsnit har B. Dorn udgivet Tabaristans og Serbedarernes Historie i Værket „Die Geschichte Tabaristan's und der Serbedare nach Chondemir, Persisch und Deutsch von B. Dorn, St. Petersburg 1850".

Et Slutnings-Afsnit handler om Mærkværdigheder, der findes i Verden; heri omtales Verdens bekjendte Inddeling i 7 Klimater, og de Lande, hvoraf disse bestaae; Have og Floder, Kilder og Brönde, Øer og Bjerge, Mærkværdigheder ved Mennesker og Dyr o. s. v.

Vi tillade os heraf at oversætte et Par Bemærkninger, der oplyse nogle Steder i den af os i dette Selskabs Annaler for 1857 trykte Afhandling „Udsigt over de Islamitiske Folks geographiske Kundskaber": Angaaende Jordens Form og Inddeling i de 7 Klimater læses hos Chondemir: „Efter de Vises enstemmige Mening er den ene Halvdeel af Jorden skjult af Havet, som kaldes Oceanet; den anden Halvdeel er imod Syd ubeboet, saa at, naar vi dele Jorden i 4 Dele, er kun ¼ Deel beboet, og denne kaldes derfor „den beboede Fjerdedeel". Denne ligger Nord for Æquator, som er en Linie, der tænkes draget fra Øst til Vest og deler Jorden i to lige Halvdele. Hvert Sted, som ligger paa denne Linie, har en lige lang Dag og Nat, og otte Aarstider, 2 Foraar, 2 Sommere, 2 Efteraar og 2 Vintere; for det Meste blomstre Træerne til enhver Tid, hvorfor de Fleste antage, at Temperaturen for disse Steder frembyder mindre Forskjel end paa nogetsomhelst andet Sted af Jorden. Æquator tænkes at begynde i China, gaaer henover Øgruppen Djamokata, Landene der höre til China, Kankdiz, Øgruppen Java, den nordlige Deel af Serandip, gaaer imellem Øerne Kalah og Serira henover den nordlige Del af Øgruppen Zeng, og den störste Deel af Landet Zanguebar, gjennemskjærer den nordlige Deel af Bjergkjæden Komor, den sydlige Deel af Sudan og Magreb, indtil den naaer det store Hav imod Vest. Hele Jordens Overflade fra Æquator indtil den yderste Grændse imod Nord inddeles af de Vise i 7 Klimater, hvis Længde regnes fra Øst til Vest. Breden af det 1ste Klima er störst, fordi det omfatter en stor Deel af Havet, ligesaa er Breden af det 7de Klima större end de foregaaende, fordi det indeholder en stor Mængde Ørkener." Med Hensyn til den nærmere Be-

stemmelse af disse Steder henvise vi til den omtalte Afhandhandling p. 85-91, p. 115-128.

Det 6te og 7de Klimas Grændser angives saaledes: „Det 6te strækker sig fra Øst gjennem Jagog og Magog, henover Chacanernes og Kaimakernes Land (ɔ: forskjellige Tyrkestammer), omfatter en Deel af Chowarezm og Guilan, Constantinopel, Cilicien, grændser imod Syd til Slavernes Hav ɔ: det sorte Hav, og gaaer forbi Venus Templet ɔ: Cap Creuz (s. Afh. p. 190) henover Spanien indtil det vestlige Ocean. Det 7de Klima beboes af en Menneskerace, hvis Ansigtsfarve er hvidgul; det strækker sig fra Øst henover Jagog og Magog, igjennem Kaimakernes og Allanernes Land .....; iblandt dens vigtigste Byer er Bulghar, beliggende i den yderste Del af Norden med en Temperatur, hvor det er umuligt for Træer at voxe; den længste Dag er her 20 Timer og den korteste Nat 4 Timer.”[1]

Af Beskrivelsen over det vestlige Ocean udhæve vi Følgende: Havet ved Maghreb, som ogsaa kaldes Havet ved Andalus og Tanger, eller det sorte Hav og det store Ocean, strækker sig fra Jordens yderste Syd-Grændser langsmed Negerstaterne (Sudan), Sus (ɔ: Marocco) og Spanien; imod Øst beskyller det ubekjendte Landes Kyster, indtil det forenes med det store Ocean ɔ: (det østlige Ocean eller det Indiske Hav). Kjøbmandsskibe beseile formedelst den heftige Bølgegang og Mörke ikke dette Hav, men holde sig kun til dets Kyster, for at drive lidt Handel. En Forfatter siger at der i dette Hav er et Sted, som kaldes „de to Haves Sammenløb”, idet nemlig der det Indiske Hav forener sig med dette; her skal findes et Fyrtaarn, opført af hvid Steen 100 Alen höit, og i Nærheden er en beboet Ø. Vandet i begge Have staaer paa en besynderlig Maade i Forbindelse, idet nemlig fra Solens Opgang til dens

[1] S. d. anf. Afh. p. 169.

Nedgang Vandet staaer höiest i det vestlige Hav og løber derfra ind i det østlige eller Indiske Hav, men fra Solens Nedgang til dens Opgang finder det Modsatte Sted. Dette Hav danner to Bugter: Bugten ved Spanien (ɔ: Bugten ved Biscaya) og Bugten ved Tanger; da det ikke kan beseiles af Skibe, kjendes ingen Øer heri; kun om de evige Øer veed man, at de ere beboede.[1]

Det Sorte Hav omtales saaledes: Havet Nitasch[2] ɔ: det Sorte Hav, der også kaldes Havet ved Trapezunt og Russer-Havet, strækker sig bagved Constantinopel langs med Russernes og Slavernes Kyster; dets Længde er 433 Parasanger, og det indeholder mange Øer, paa hvilke der lever en Deel forunderlige Dyr. Fra dette udgaae to Bugter: den ene nærved de sorte Øer, den anden er den, der kaldes Frankernes Stræde.[3]

Iblandt mindre Have omtales endvidere det nordlige Hav beliggende omkring Nordpolen; dets Dybde er ubekjendt, idet Søfolk afholde sig fra at beseile det paa Grund af de Farer, der true Seiladsen; man siger ogsaa, at der i dette Hav findes Havmænd. Iblandt Floder nævnes Itil ɔ: Volga[4], udspringende fra Russernes og Bulgarernes Bjerge i det yderste Nord; den deler sig i 76 Arme, uden at man mærker nogen Forskjel i dens Vandmængde, og løber ud i Havet ved Abeskun ɔ: det Caspiske Hav, der ogsaa fører Navnet Havet ved Tabaristan, Guilân, Gorkân og Chazarer Havet. Den i vor Afhandling p. 180 omtalte Faareø kaldes her Øen Chalith, og siges at ligge i Romerhavet ɔ: det vestlige Ocean; den er kun beboet af Faar, som hentes derfra af Kjøbmandsskibe. De p. 187 omtalte Øer, Mændenes Ø og Qvindernes Ø, siges at ligge Vest for Aditernes Ø (Gezireti Adian) i Baschkirernes Hav; de ere 4 i Tallet, hver 50 Parasanger i Længde og Brede, og de to beboes

---

[1] S. d. anf. Afh. p. 157, 110 flg. — [2] Om Navnet p. 42. — [3] Om denne Canal, p. 160 flg. — [4] Sst. p. 167.

ene af Mænd, de to ene af Qvinder, adskilte fra hinanden ved en Afstand af 35 Parasanger. Paa en bestemt Tid besøge Mændene Qvinderne, og efter at have havt Omgang med dem begive de sig igjen tilbage; naar Qvinderne da have født Drengebörn, sende de dem til Mændenes Øer, men naar det er Pigebörn, beholde de dem hos sig. — Efter Værket Raudhat es-Safa[1] beskrives Jagog og Magog som et Folk, der nedstammede fra Methusaleh, Jafets Sön; da nemlig hver af Jafets Börn havde begyndt at dyrke det dem tilfaldne Land, nedlode Jagog og Magog sig i den østlige Deel af Jorden nær ved Alexanders Mur, og udbredte sig her i en talrig Mængde, saa at de omtrent udgjöre $\frac{9}{10}$ Deel af Jordens Beboere. Efter Nogles Mening bestaae de af tre forskjellige Folkestammer, der udmærke sig enten ved en kæmpeagtig eller dvergeagtig Skikkelse; de fortære de Dødes Legemer, danne ikke nogen Stat, kjende hverken til Gud eller Skabelsen og leve som vilde Dyr.[2]

Forfatteren forlod, efter at have skrevet dette Arbeide, sin Fødeby Herat og opholdt sig en Tid 933-35 Heg. i Kandahar og Agra, hvor han besøgte Sulthan Muhammed Babers Hof; han døde i Delhi, hvor han blev begravet, A. Heg. 942 = 1536.

Prof. Reinaud[3] og Quatremère[4] have meddeelt gode Oplysninger om Khondemir og hans Værker; som en Mislighed ved denne Udgave maa bemærkes, at hvert enkelt Afsnit er pagineret for sig.

---

[1] Af Værket „Raudhat es-Safa" er i Persien udkommen en ny Udgave med Fortsættelse indtil vore Tider under Titel: Rauzet es-Safai Nasiri, Teheran 1266-72 (= 1856 Chr.)". voll. I-X; Fortsættelsen skyldes Riza Kuli. Cfr. Journ. As. Juillet 1858. p. 67.
[2] Smlg. med denne Beskrivelse d. anf. Afh. p. 176-78, p. 30, 41.
[3] Biographie universelle des frères Michaud. [4] Journal des savants, Juillet 1843, p. 386-94; smlgn. ogsaa Defreméry Fragm. de géographes et historiens Ar. et Pers. Paris 1849, p. 209 og Histoire des Khans Mogols, extr. du Habib es-Siier. Paris 1853.

॥ शब्दकल्पद्रुमः श्रीराजराधाकान्तबाहादुरोपाधिकेन विरचितः॥

ÇABDA-KALPA-DRUMA, Sanskrit Encyclopædie i alphabetisk Orden, ved RÁJA RÁDHÁKÁNTA BÁHÁDURA. 7 Bind og 1 Supplementbind (ÇKDr.-Pariçi*st*a:). in 4to. Calcutta A. Çákæ 1743-1779. ɔ: A. D. 1821-1857. Anmeldt af LUDVIG F. A. WIMMER.

Aaret 1765 kan med Rette betragtes som Udgangspunctet for et nyt Studium af Menneskehedens Culturhistorie — det var i det Aar, at det ostindiske Compagnie erhvervede Bengalen. Men man indsaae snart, at man, for at sikkre sig denne vigtige Besiddelse, maatte lempe sig efter de Indfødtes Sæder og agte deres nationale Eiendommeligheder; det förste Skridt hertil blev gjort af den udmærkede Warren Hastings, efter hvis Foranstaltning Nathaniel Brassey Halhed 1776 udgav sin „Code of Gentoo [1] Laws". Et rigtigt Studium af Indiens gamle Sprog begyndte dog egentlig först med Aaret 1783, da den lærde William Jones, „the oracle of Oriental learning" [2], kom til Calcutta, hvor han stiftede det „Asiatiske Selskab" og grundlagde det berömte Tidsskrift „Asiatic Researches". 1785 oversatte Charles Wilkins Bhagavadgítá, den bekjendte Episode af Mahábhárata, og 1787 Fabelbogen Hitopadeça; dog var det især W. Jones' classiske Oversættelse af Kálidása's yndige Drama Çakuntalá (1789), der aabnede det gamle Europas Öine for de herlige Skatte, der kunde hentes fra Østen, saa at selv en Goethe maatte udbryde:

Willst du die Blüthe des frühen, die Früchte des späteren Jahres,

---

[1] Gentoos er den portugisiske Benævnelse paa Hinduerne. [2] A Grammar of the Sanskrita Language by Ch. Wilkins. London 1808, pag. VIII.

Willst du, was reizt und entzückt, willst du, was sättigt und nährt,
Willst du den Himmel, die Erde mit Einem Namen begreifen —
Nenn ich Sakontala, Dich, und so ist Alles gesagt.

Vel døde Jones 1794, men han fik et Par Efterfølgere, der skulde overgaae deres Mester: den lærde, skarpsindige, evig uforglemmelige Henry Thomas Colebrooke, og de nulevende Indianisters Nestor, den gamle Horace Hayman Wilson, som nu i et halvt Aarhundrede har anvendt sin aandrige Lærdom og en uafbrudt Flid paa at fremme Studiet af Oldindiens Sprog og Literatur. Disse to Mænd kunne betragtes som de videnskabelige Grundere af Studiet af Sanskritsproget; de indsaae, at Europæerne savnede et væsentligt Hjælpemiddel til Forstaaelse af dette, ikke blot i Literatur, men ogsaa i Ordforraad saa rige Sprog — nemlig en Ordbog. Sanskritsproget har haft den sjeldne Lykke fremfor andre gamle Sprog at være bleven behandlet af indfødte Lexicographer og Grammatikere i en stor Mængde Værker og indtil de fineste Enkeltheder, hvorom man kan danne sig en Forestilling, naar man seer, at Wilson alene kjendte 76 gamle Sanskrit Ordbøger (i Originalsproget „Kosa" [1]), som naturligviis ere af meget forskjelligt Værd. Den bedste blandt disse er „Amara-Kosa", forfattet af Amara-Sinha[2], der 1808 udgaves med Oversættelse, Anmærkninger og Ordregister af Colebrooke; dette sidste var især deleshed vigtigt, da de gamle indiske Ordbøger ere affattede i bunden Stiil, og Ordene i dem ikke ere ordnede alphabetisk, men efter

---

[1] See herom Wilson's Fortale til sin Sanskrit Ordbog 1809, og Westergaard's „Radices linguæ Sanscritæ", hvor Rodordbøgerne opregnes. [2] Om Forfatterens Levetid (samtidig med Kálidâsa) har der været stor Strid — see Wilson's Sanskrit Ordbog 1809, Fortalen, og A. Weber, „Akad. Vorlesungen über Indische Literaturgeschichte". Berlin 1852, pag. 187 ff. og 206 ff.

Bemærkelsen, hvilket i höi Grad vanskeliggjör os Benyttelsen af dem. Paa denne Mangel raadede Wilson först Bod, idet han 1819 udgav en Sanskrit-Engelsk Ordbog i alphabetisk Orden, men iøvrigt udelukkende støttet paa de Kilder, som Sanskritsproget selv frembød (især Amara-Koṣa). Med dette Værk begyndte en ny Æra for Sanskritstudiet, omendskjöndt det, som et förste Forsøg, naturligviis maatte være meget ufuldstændigt, hvilket kan indsees af de Forbedringer, den anden Udgave (1832) deraf indeholdt[1]. I sin lærde Fortale til förste Udgave af sin Ordbog har Wilson givet en Notits[2], som specielt maa interessere os her, da den vedrører det Værk, vi her nærmere skulle omtale, og dets Forfatter; vi ville derfor gjengive Artiklen fuldstændigt med Forfatterens egne Ord; den lyder saaledes: „A compilation of a superior character to any of these modern works (som ere nævnede i det Foregaaende), and indeed to any of the more ancient works, is now in progress in Calcutta: it is entitled the Çabda Kalpa Druma, and is a Sanskrit Dictionary alphabetically arranged, with references to the authorities, and with copious explanations in the Sanskrit language: it is printed in the Bengali character; it is the work of a young native gentleman of fortune and family, Rádhákánta Deb, with the assistance of the best Paṇḍits, and is printing at his own expence, and is an occupation which singularly contrasts with the low luxury, in which Hindus of his age and rank ordinarily expend their time, and money: the politeness of the author has favoured me with the first sheets of the work, but, I regret, it was not sufficiently advanced for me to benefit by its contents: he has also obliged me with many critical remarks on the earlier part of my own Dictionary, of which where practicable I have availed myself: the Çabda Kalpa Druma must take some considerable time before it is com-

---

[1] En tredie meget vidtløftig Udgave blev 1856 paabegyndt af Prof. Goldstücker. [2] Wilson, Sanskrit Ordbog 1809, pag. XXXVIII.

pleted". Det er dette Værk, vi her i Korthed ville omtale, saaledes som det nu foreligger og see, at Wilsons Roes ikke er ufortjent[1]. Som han spaaede, har Værkets Fuldførelse udkrævet en meget lang Tid, idet det sidste Bind (Supplementbindet) först er udkommen A. Çákæ 1779 ɔ: A. D. 1857 og af den lærde Forfatter strax efter oversendt til dette Selskab. Værket, der er trykt med meget smukke Bengalske Bogstaver, og har to Spalter paa hver Side, bestaar af 7 Bind og 1 Supplementbind, i stor 4to, hvert Bind paa i Gjennemsnit over 1000 Sider, — altsaa i Omfang et meget betydeligt Værk. De 7 Bind af Hovedværket, der have fortløbende Sideantal, udgjöre tilsammen 7318 Sider. Förste Bind, A. Çákæ 1743 ɔ: A. D. 1821, gaar til Side 976 og indeholder Selvlydene (til Side 410), og af Medlydene Strubebogstaverne (til Side 879) og det förste Ganebogstav (अ-च). Andet Bind, A. Ç. 1749 = A. D. 1827, 977-1804, Resten af Ganebogstaverne (til S. 1113), Tungebogstaverne (til S. 1124), samt Tandbogstaverne (छ-न). Tredie Bind, A. Ç. 1754 = A. D. 1832, 1805-2854, de tre förste Læbebogstaver (प-ब). Fjerde Bind, A. Ç. 1760 = A. D. 1838, 2855-3812, Slutningen af Læbebogstaverne (til S. 3651) og den förste Halvselvlyd (भ-य). Femte Bind, A. Ç. 1766 — A. D. 1844, 3813-5074, de tre sidste Halvselvlyd (र-व). Sjette Bind, A. Ç. 1770 — A. D. 1848, 5075-6175, indeholder Hvislerne श, ष og स til Ordet सोहुण्ड. Syvende Bind, A. Ç. 1773 — A. D. 1851, 6176-7318, indeholder Slutningen af स, samt ह og क्ष, hvilket sidste altsaa efter indisk Viis betragtes som et eget Bogstav, uagtet det, som sammensat af क् og ष, burde

[1] En Anmeldelse af de tre förste Bind af Dr. R. Lenz findes i „Journal of the Royal As. Soc." 1835, pag. 188 ff., og et Udtog deraf i „Journ. Asiat." 1836, I, 90-92; enkelte Ting heraf ere nu og da benyttede i det Følgende.

henføres under क. Supplementbindet (A. Ç. 1779 — A. D. 1857) omfatter 1396 Sider, hvoraf Selvlydene indtage 379. Værkets fuldstændige Titel, der forandres lidt i de senere Bind, lyder i förste Bind saaledes[1]:

शब्दकल्पद्रुमः अर्थात् एतद्देशस्थ समस्त कोषाशेष शास्त्र संकलिताकारादि वर्ण क्रम विन्यस्त शब्द तल्लिंग नानार्थ पर्य्याय प्रमाणादि धातु तदनुबन्धार्थ सहित तत्तच्छब्द प्रसंगोत्थित काव्यालंकार संगीत च्छन्दः प्रभृति लक्षणोदाहरण वैद्यक द्रव्यगुण रोगनिदान ज्योतिः स्मृतिव्यवस्था षडूदर्शनमतादि संयुक्त संस्कृताभिधानं॥ प्रथम काण्डः॥ श्रीराधाकान्त देवेन विरचितः॥ १७४३ त्रिचत्वारिंशदधिक सप्तदश शत शकाब्दे कलिकातानगरे स्वीययन्त्रे श्रीविश्वनाथ देवदास द्वारा मुद्रांकितः ॥

Çabdakalpadruma: arthát etaddeçastha samasta kosáçesa çástra sankalitákárádi var*n*a krama vinyasta çabda tallinga nánártha paryyáya pramá*n*ádi dhátu tadanubandhártha sahita tattaććhabda prasangotthita kávyálankára sangíta ććhanda: prabh*r*ti lak*s*a*n*odáhara*n*a vaidyaka dravyagu*n*a roganidána jyoti: sm*r*tivyavasthá *s*a*d*darçanamatádi sa*m*yukta sa*m*sk*r*tábhidhánam || Prathama ká*n*d*a*: || Çrírádhákánta devena viraćita: || 1743 tri ćatvári*m*çadadhika saptadaça çata çakábde kalikátá nagare svíyayantre çríviçvanátha devadása dvára mudránkita: ||

Hovedindholdet heraf er: Çabdakalpadruma[2], en af Rádhákántadeva med Afbenyttelse af alle Kildeskrifter udarbeidet Sanskritordbog, hvori Ordene forefindes i alphabetisk Orden med Angivelse af deres Kjön, Betydninger, Synonymer osv., fremdeles Rodordene med deres Betydning; endvidere de dig-

---

[1] Ordene ere i de med Sanskrittyperne, der tilhøre det Berlingske Bogtrykkeri og velvilligen ere os laante derfra, trykte Stykker adskilte saaledes, som det er skeet i selve Encyclopædien. [2] Çabdakalpadruma, der er Værkets egentlige Titel, betyder „Ordenes Kalpatræ" ɔ: „Træet, der tilfredsstiller ethvert Ønske efter et Ord". Kalpatræet er nemlig et fabelagtig Træ, der opfylder alle de til det rettede Ønsker.

teriske Udtryk, Læren om Musik, Versemaalene, Medicin, Astronomie, Lovgivning og Philosophie.

See vi nu hen til Værkets Indhold, der korteligen er angivet i denne Titel, maa det betragtes fra to Sider: 1) den lexicalske og 2) den encyclopædiske. Hvad det förste Punct angaaer, ville vi först gjöre opmærksom paa den store Hjælp, Bogen har ydet de Europæere, der have beskjæftiget sig med den Indiske Lexicographie. Den störste Deel af de tre förste Bind er bleven benyttet af Prof. Wilson i den anden Udgave af hans Sanskrit Ordbog, og han selv udtaler sig derom paa følgende Maade[1]: „I had the aid of my friend Babu Rádhákánt Deb's Sanscrit Dictionary, as far as the word प्रायश्चित्त, and I thence obtained several valuable accessions". Ikke mindre taknemmelige mod dette Værks Forfatter føle Udgiverne af den store Sanskrit-Tydske Ordbog, der udkommer i St. Petersborg, sig: „Rádhákánta's Çabdakalpadruma, ein Werk, welches dem gelehrten Inder in vielfacher Beziehung zur grössten Ehre gereicht, hat uns in den Stand gesetzt, eine grosse Zahl von unedirten indischen Wörterbüchern, welche uns auch handschriftlich nicht zu Gebote standen, zu benutzen. Auch Anführungen aus edirten und unedirten Schriften, vor allem aber die reiche Synonymik von Pflanzennamen ist uns sehr zu Statten gekommen"[2]. Man betragte blot i Forfatterfortegnelsen de Værker, der anføres efter ÇKDr., og see, hvor ofte dette Navn nævnes paa hver Side, og man vil da i höieste Maade indrömme Rigtigheden af denne Yttring. Hvad her er sagt om Petersborgerordbogen, gjælder ogsaa om den af Prof. Goldstücker besörgede tredie Udgave af Wilson's Ordbog — Udgiveren vil sikkert forstaae at benytte alle Værkets 8 stærke Bind, ligesaa omhyggeligt, som Wilson selv benyttede de tre förste. Vi ville

[1] Wilson Sanskrit Ordbog 1832, pag. VIII. [2] Petersborgerordbogen udgiven af Boehtlingk og Roth I, pag. VII.

nu see, hvorledes Forfatteren behandler de enkelte Ord: först angives Kjönnet (hvis Ordet er et Nævneord), eller den grammaticalske Eiendommelighed; dernæst forklares Ordet meget kort, idet det henføres under en vis Hovedclasse (enten Væsner eller Ideer). Derpaa anføres den nuværende (bengalske) Benævnelse paa Ordet, og undertiden tillige den persiske. Endelig opregnes Synonymerne (पर्याय) tilligemed de Kilder, af hvilke Forfatteren har øst; dette sidste er meget vigtigt i lexicalsk Henseende, da Sanskritsproget udmærker sig ved en overordentlig Mangfoldighed i Udtryk for den samme Gjenstand; for kun at nævne et Exempel anføres under Ordet चन्द्र: ɔ: „Maane" (I. Bd., S. 912) ikke mindre end 115 Synonymer efter Hemaćandra. Men Forfatteren bliver ikke staaende herved; thi er det et technisk Ord, eller et mythologisk Navn, han anfører, giver han os vidtløftige Beskrivelser og Citater af de Indfødtes Værker. Vi komme saaledes til at betragte Çabda-Kalpa-Druma fra den encyclopædiske Side, og det er især deleshed her, at den har saa overordentligt Værd og maa ansees for at have afhjulpet et af de vigtigste Savn til at trænge ind i Sanskritliteraturens rige Terminologie, eftersom Forfatteren naturligviis har kunnet benytte de bedste Kilder i enhver Retning, hvilket han har gjort saa ombyggeligt og fuldstændigt, at undertiden hele Værker næsten ganske ere aftrykte til Oplysning under de forskjellige Artikler: saaledes findes under Ordet छन्द: ɔ: „Læren om Versemaal" (Bd. II, S. 982) störste Delen af den lille Bog छन्दोमञ्जरी, der giver en let Oversigt over de forskjellige Versemaal, aftrykt. Da Forfatteren, som sagt, i sit Værk stedse anfører og benytter de i de forskjellige Videnskabsgrene fortrinligste Forfattere, bliver Bogen tillige en Anviisning for os til imellem den umaadelige Masse Skrifter at udfinde de mest ansete, og vi skulle i det Følgende lidt nærmere betragte de forskjellige Videnskaber, Forfatteren behandler, hvad imidlertid i en saa kort Afhandling som

denne kun kan blive höist ufuldstændigt, men dog vel give et Begreb om Bogens store Vigtighed, særligen for alle dem, der beskjæftige sig med den indiske Oldtid i cultur- og litterairhistorisk Henseende. Det er fornemmelig de Uddrag, der ere gjorte af de profane Skrifter, som maa interessere os, da saa Lidt heraf bidtil er gjort bekjendt gjennem Trykken, og da det Stadium, til hvilket enkelte Videnskabsgrene (de mathematiske og naturvidenskabelige Fag) ere bragte, i höi Grad have vakt de europæiske Lærdes Beundring og Forbauselse, saa at Videnskaben, selv paa sit nuværende Trin, nu og da vil kunne beriges deraf. I Rádhákánta's Værk behandles *Mathematiken* og *Astronomien* efter de bekjendte Værker Súrya-Siddhánta, Siddhánta-Siromani, Siddhánta-Manjarí, Lilávatí og mange andre. Indernes *naturhistoriske* og *medicinske* Kundskaber beskrives ligesaa fuldstændigt: Dyrenes, Planternes og Mineralernes (isærdeleshed Ædelstenenes og Metallernes) Egenskaber og Anvendelse som Lægemidler skildres efter Yukti-Kalpa-Taru og Sukhabodha. Sygdommenes Natur, deres Oprindelse, Yttringsmaade og Lægemidlerne mod dem (Diætetik — Chirurgie) anføres blandt andet efter Rája-Nirghanta og den berömte medicinske Skribent Mádhava, hvis Læresætninger ofte paaberaabes. Desuden ere en Mængde andre mere og mindre specielle Værker benyttede (om Dyrenes Sygdomme o. s. v.)[1]. Om *Rhetorik*, *Poesie* og *Musik* handles overordentlig vidtløftigt, og de fineste Nuancer tages i Betragtning: vi have allerede omtalt, at saagodtsom et helt Værk om Versemaalene var aftrykt under Artiklen „ćhanda"; under Artiklen „gíta" ɔ: Sang opregnes Specialiteter, der næsten komme til at see ud som Spidsfindigheder. De forskjellige *Kunster* og *Haandværker* beskrives ligeledes, og under Artiklen कला (et meget omfattende Udtryk, der overhovedet betegner enhver technisk Færdighed)

[1] Om Lægevidenskaben hos Inderne see man Dr. Wise „Commentary on the Hindu system of Medicine". Calcutta 1845

opregnes de 64 „kalá" efter Çivatantra. I de *grammatiske* Afsnit faar man værdifulde Oplysninger om Grammatikernes Kunstord o. s. v.; Encyclopædiens Forfatter ynder fornemmelig Vopadevas System, hvis Kavikalpadruma altid citeres under Verbalrødderne, men ogsaa Pánini og en Mængde andre Grammatikere med deres Commentatorer anføres. Hvad angaaer den indiske *Lovgivning*, *Philosophie* og *Mythologie*, der udgjör en saa omfangsrig Deel af denne Literatur, da findes ogsaa herom en Overflødighed af Bemærkninger, der maa ansees for særdeles velkomne, uagtet vi om disse Gjenstande have erholdt en Mængde Værker af europæiske Lærde saavel i Originalsproget, som gjennem Oversættelser og Afhandlinger. Dog maa man, hvor der handles om reent religieuse Gjenstande, vel lægge Mærke til, at Forfatteren langtfra giver alt, hvad han veed; Vedaernes Lære er for hellig til at aabenbares for de Udenforstaaende, og der gives Mysterier, som Forfatteren vel selv kjender, men dog maa han sige: „procul abeste profani!" Hvor der derimod handles om Ritus i Almindelighed, finde vi den höieste Grad af Fuldstændighed, og under Artiklen प्रायश्चित्त (de forskjellige Maader, paa hvilke begaaede Synder kunne afsones) giver han os ikke mindre end 162 Sider. De Værker, der anføres, hvor Talen er om mythologiske Gjenstande, ere: Tantraerne, de 18 Puránaer tilligemed deres 18 Upapuránaer, de store episke Heltedigte Mahábhámta, Rámáyana og Harivança, Kálidása's Raghu-vança o. s. v. o. s. v. Paa enkelte Steder, hvor Gjenstandenes Natur fordrer det, findes oplysende Afbildninger (mathematiske Figurer og Trylleformler). Det havde været passende her at anføre nogle Artikler af Ordbogen selv for at oplyse det Foregaaende, men da Pladsen ikke tillader os at benytte de större og interessantere Afsnit, ville vi indskrænke os til et Par meget korte mythologiske Artikler, for at vise, med hvilken Skjönsomhed Forfatteren forstaar at beherske sit Stof og for at antyde, hvorledes hans Citater kunne give os et *textcritisk Apparat*, der er

af ikke ringe Vigtighed, da man kan være overbeviist om, at Forfatteren har kunnet benytte de bedste Haandskrifter. Om Çacuntalá hedder det saaledes (VI. Bd., S. 5082):

शकुन्तला स्त्री मेनकाप्सरःसुविश्वामित्रेण जनिता कन्या। सा कण्वमुनिना प्रतिपालिता। दुःसन्तराजेन[1] विवाहिता। अस्याः पुत्रो भरतः राजचक्रवर्त्ती। अस्या नाम कारणं यथा।

निर्जने तु वने यस्मात् शकुन्तैः परिरक्षिता[2]।

शकुन्तलेति नामास्याः कृतञ्चापि ततो मया।

इति महाभारते आदिपर्व्व॥ अस्या विवरणं कालिदासकृताभिज्ञानशकुन्तलानाटके द्रष्टव्यं। पाद्मे स्वर्गखण्डे प्रथमादि पञ्चाध्यायेषु ज्ञातव्यञ्च॥

Çakuntalá strí menakápsara : suviçvámitre*n*a janitá kanyá | sá ka*n*vamuniná pratipálitá | du:santarájena [1] viváhitá | asyá: puttro bharata: rájaćakravarttí | asyá náma kára*n*am yathá |

nirjane tu vane yasmát çakuntai: pariraks*i*tá [2] |

çakuntaleti námásyá: k*r*tanćápi tato mayá |

iti mahábhárate ádiparvva || asyá vivara*n*am kálidásak*r*tábhijnánaçakuntalánát*a*ke dras*t*avyam | pádme svargakha*nd*e prathamádi panćádhyáyes*u jnátavyanća ||

ɔ: Çakuntalá, en Datter af Apsarasen Menaká og den hellige Viçvámitra, blev bevogtet af Munien Ka*n*va og gift med Kong Dus*yanta; hendes Sön Bharata blev Hersker over hele Indien. Grunden til hendes Navn fortælles saaledes i förste Bog af Mahábhárata: „Fordi hun i den øde Skov blev beskyttet af Fugle, gav jeg hende Navnet Çakuntalá" [3].

---

[1] Her bruges altsaa Prakritformen दुस्सन्त, der taler for, at दुष्यन्त er den rette Form, uagtet Forfatteren under dette Ord bruger den omtvistede Form दुष्मन्त. Vide Çakuntalá ed. Boethlingk. Bonn 1842. Pag. XI. [2] Ed. Calcutt. परिवारिता. [3] Disse Ord siges af Ka*n*va (Máhábh. I, 2951), da han fortæller Çakuntalás Levnetsløb.

Artiklen ender med en Henviisning til Kálidásas Drama og til Pádma-Purána. Man seer, at dette er et meget kort Udtog af, hvad der fortælles i den smukke Episode i Mahábhárata I, 2801-3122 (ed. Calc. 1834), og der omtales t. Ex. ikke, hvorledes Fuglene opfostrede Çakuntalá, da Moderen havde forladt hende; men Sligt forudsættes med Rette bekjendt for Læserne.

Den anden Artikel, vi ville anføre, lyder saaledes (V. Bd., S. 3832):

रघुः पुं सूर्य्यवंशीयदिलीपराजपुत्रः। स तु अयोध्याधिपतिः श्रीरामचन्द्रस्य प्रपितामहः। यथा।

स जातकर्मण्यखिले तपस्विना तपोवनादेत्य पुरोधसा कृते।
दिलीप सूनु र्मणिराकरोद्भवः प्रयुक्त संस्कार इवाधिकं बभौ॥

तन्नाम व्युत्पत्ति र्यथा।

श्रुतस्य यायादयमन्त मर्भक स्तथा परेषां युधि चेति पार्थिवः।
अवेक्ष्य धातो र्गमनार्थ मर्थविच्चकार नाम्ना रघुमात्म सम्भवं॥

इति रघुवंशेमहाकाव्ये ३ सर्गः॥[1]

Raghu: pum súryyava*m*çíyadilíparájaputra: | sa tu ayodhyádhipati: çrírámaćandrasya prapitámaha: | yathá |

sa játakarma*n*yakhile tapasviná tapovanád etya purodhasá k*r*te |
dilípasúnur ma*n*ir ákarodbhava: prayuktasa*m*skára ivádhikam babhau ||

tannáma vyutpattir yathá |

çrutasya yáyád ayam antam arbhakas tathá pare*s*ám yudhi ćeti párthiva: |
aveks*y*a dhátor gamanártham arthaviććakára námná raghum átmasambhavam ||

iti raghuva*m*çe mahákávye 3 sarga: ||[1]

ɔ: Raghu, en Sön af Kong Dilípa af Solslægten, var Hersker over Ayodhyá (Oude) og Oldefader til Rámaćandra. „Da hele

---

[1] De her anførte Vers findes ordret i Raghuvança. ed. Stenzler III, 18 og 21.

Fødselsceremonien var fuldbyrdet af den bodsrige Huuspræst, der var kommen fra Bodsskoven, straalede Dilípa's Sön endnu mere, ligesom den i Minen fremstaaede Perle, der er bleven afsleben." Hans Navns Etymologie fortælles saaledes i tredie Sang af Raghuvança: „I den Tanke: „dette Barn skal gaae til Vedaernes Ende og i Kampen til Fjendernes", gav Kongen, der var kyndig i Betydningerne, sin Sön Navnet Raghu, idet han tog Hensyn til Betydningen „Gang", der ligger i Roden". De her anførte to Artikler give os endnu Anledning til en Bemærkning, nemlig at Forfatteren søger at forklare Egennavnene, en Etymologiseren, der kan være ganske interessant, men i Virkeligheden ikke har stort at sige, uden forsaavidt den giver os et Beviis paa den indiske Aands skabende Kraft og Lethed til at bevæge sig i det rige Sprog. Og hermed ville vi da slutte disse Bemærkninger, der, som vi haabe, ville give et, om ogsaa ufuldkomment, Begreb om Værkets Vigtighed. Bogen, der er udgivet paa Forfatterens egen Bekostning og ikke er i Boghandelen, er af Forfatteren skjenket til forskjellige lærde Selskaber og Bibliotheker, blandt hvilke sidste det Kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn har Forfatterens Gavmildhed at takke for et Exemplar. Derimod forberede for Tiden, flere Lærde i Calcutta en ny Udgave af Bogen under Rádhákántas Overopsyn, og denne Udgave vil komme i Boghandelen [1]. Forfatteren yttrer herom i et Brev fra Calcutta (dateret 17. Mai 1855) til Udgiverne af Petersborgerordbogen [2], at en forøget Udgave af Værket forberedes, og at han ved denne vil benytte deres Ordbog, „specially as regards the Vaidic Vocabulary", hvortil tidligere ikke var taget Hensyn, hvad man maa betragte som den största Mangel ved förste Udgave. Dette Værk har skaffet Forfatteren et berömt Navn over hele Europa; han er Medlem af flere lærde Selskaber (de forskjellige „asiatiske"), udnævntes 1856

---

[1] Journ. Asiat. V, Tome X. Paris 1857 pag. 256. [2] Boethlingk og Roth „Sanskrit-Ordbog", pag. VII.

til Æresmedlem af Videnskabernes Academie i St. Petersborg, og er af den danske Konge bleven benaadet med en stor Guldmedaille, som han sees at bære paa det Photographie, der ledsager Supplementbindet af hans Bog. Endelig har C. Schütz dediceret sin 1859 i Bielefeld udgivne Oversættelse af Kálidásas Meghadúta „Wolkenbote" til Rája Rádhá Kánta Deva.

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

AARSBERETNING 1857.

Aarsmöde den 11te Juni 1858.

Det almindelige Aarsmöde afholdtes under Hans Majestæt Kongens Præsidium paa Christiansborg Slot Fredagen den 11te Juni.

Secretairen, Etatsraad Rafn, foredrog en Beretning om Selskabets Foretagender og Status i 1857, i hvilket Aar følgende af de tidligere og senest optagne vare indtraadte i Classen af de

STIFTENDE MEDLEMMER:

H. M. FERDINAND II, KONGE AF BEGGE SICILIER.
H. K. H. PRINDS OSCAR, HERTUG AF ÖSTER-GÖTLAND.
H. K. H. PRINDS AUGUST, HERTUG AF DALARNE.
H. Ks. H. PRINDS NAPOLEON BONAPARTE.
Adami, J. H., Senator i Bremen, Propr. til Dänisch Nienhof i Slesvig.
Ahlefeldt-Laurwigen, Frederik, Kammerh., Lehnsgreve til Langeland.
Belcredi, Egbert, Greve, til Lösch i Mähren.
Bengesco, Gregor de, Underviisnings-Minister i Valachiet.
Bering-Liesberg, P. L., Major, Adjut. hos General-Gouv. i Batavia.
Bertouch-Lehn, Joh. J. S. E., Lehnsbaron til Sönderkarle i Laaland.

BORNEMANN, Ph. J., Kammerherre, til Bjergbygaard i Sjælland.
BÜLOW, Bernhard E., K. Dansk befuldmægtiget Minister i Frankfurt.
CEDERFELDT DE SIMONSEN, H. C. J., Kammerh., Amtm. i Svendborg Amt.
DJURKLOU, Baron N. Gabriel, Proprietair til Sörby i Nerike.
ELKAN, Wilhelm, Kjöbmand og K. Dansk Consul i Harburg.
FRASER, Alexander, Esq., K. Storbritannisk Consul i Batavia.
FRIJS, Emil Juell-Wind, Lehnsgreve til Frijsenborg i Jylland.
GORTSCHAKOFF, Fyrst Mikhael, Statholder i Kongeriget Polen.
GRATY, Alfred, Baron du, Directeur for National-Museet i Paraná.
GYLLENSTIERNA, Baron Carl, Krapperup i Skåne.
HEROS, Don Martin de los, Directeur for det K. Bibl. i Madrid.
HOLSTEIN, Ludvig H. C. H., Lehnsgreve til Holsteinborg i Sjælland.
JUEL, Niels, Baron de, Capitain, Proprietair til Lundbek i Jylland.
LERCHE, Christian Albrecht, Lehnsgreve til Lerchenborg i Sjælland.
LIDÉN, Johan, Med. Dr. og Chir. Mag., Læge, Borgholm paa Øland.
MACAULAY, Duncan, Esq., LL. D., Dir. for et Pige-Inst. i New Orleans.
MARSHALL, William, Esq., K. Dansk General-Consul for Scotland.
MAYER, Joseph, Curator for Antiquitets-Museet i Liverpool.
MOLTKE-HVITFELDT, Leon Greve, K. Dansk Minister-Res. i Madrid.
MORPURGO, Joseph, Banquier og K. Belgisk Consul i Triest.
NEERGAARD, P. J., Etatsr., Propr. til Förslöv og Faareveile i Sjælland.
NESSELRODE, Greve C. R. de, Ks. russisk Rigscantsler, St. Petersborg.
NORMAN, B, M., Esq., Archæolog, i New Orleans.
OSUNA Y DEL YNFANTADO, Don Mariano, Hertug af, Grand af Spanien.
OUVAROFF, Grev Alexis, Statsraad, St. Petersborg.
PHILLIPPS, Sir Thomas, Baronet, Middlehill i Worcestershire.
PLATEN, Greve Balthasar, Statsraad, til Örbyhus i Upland.
PLATON, H. Em., Erkebiskop i Riga og Mitau.
PLESSEN, O. Baron, K. Dansk befuldm. Minister i St. Petersborg.
REVENTLOW, Ferd., Lehnsgreve til Christianssæde og Sandberg.
SAVVAÏTOF, Paul, Prof. ved det geistl. Seminarium i St. Petersborg.
SCAVENIUS, P. B., Kammerherre, til Gjorslöv og Klintholm.
SCHACK-SOMMER, Otto, K. Dansk Vice-Consul i Hamborg.
SCHEEL-PLESSEN, W. H. B., Greve, K. Dansk bef. Min. i Stockholm.
SCHÜTTE, A. Th., Propriet. til Bygholm og Nörlund i Jylland.
SKEEL, Erik W. R., Proprietair til Dronninglund i Jylland.
TIEDGE, Johann Heinrich Cornelius, Grosserer, Buenos Ayres.
VEDEL-SIMONSEN, L. S., Conferentsraad, til Elvedgaard i Fyen.
WEDELL, Carl W. A. S., Lehnsgreve til Wedellsborg i Fyen.
WRANGELL, Ferdinand, Baron de, Admiral, St. Petersborg.

Der udgaves i dette Aar af

SELSKABETS ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER:

Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie, Aargangene 1856 og 1857.

Bindet 1856, som er udstyret med en Planche, indeholder: 1) Historiske Efterretninger om Abrahamstrup Gaard i den ældre og nyere Tid, af C. F. Wegener, Anden Deel, omfattende navnlig det nyere Jægerspriis's Historie; deri a, Undersögelse i 1776 af Oldtids Gravhöie og Fund af en Jættestue i Monses Höi, senere kaldt Julianehöi; b, om en fra Thelemarken 1782 nedsendt norsk Runesteen med Afbildning; c, Pantheon i Slotshaven for Danske, Islændere, Nordmænd og Holstenere, der have gjort sig fortjente af Fædrenelandet, med Afbildninger af de der til deres Erindring opreiste Mindestøtter; den vedföiede Planche giver en Grundtegning af Jægerspriis med nærmeste Omgivelser, navnlig Haven og Lunden samt Julianehöi, ligeledes en Fortegnelse over de opreiste Mindestøtter; d, antiquariske Undersögelser i Egnen af Jægerspriis, foretagne af Prinds Frederik. 2) Om Vaaben fra Nordens Bronzealder, ved C. C. Rafn. 3) Breve fra J. Langebek, meddeelte af P. W. Becker. a, Breve til Carl Gustav Warmholtz; b, Breve til J. H. Lidén; c, Breve til C. G. G. Hilfeling.

Bindet 1857: 1) Fremstilling af de islamitiske Folks almindelige geographiske Kundskaber, med særligt Hensyn til de nordlige og sydlige Kystlande af den dem bekjendte Jordens Halvkugle; ved A. F. Mehren. 2) Om Oprindelsen til Benævnelsen „Kylfingar" eller „Kolbæger" i det gamle Gardarike, af P. A. Munch. 3) Brudstykker af den islandske Elucidarius i Oversættelse af Magnus Eiriksson (jfr Textudgaven ved Konrad Gislason i AnO 1858). 4) Geographiske Oplysninger om de i Sagaerne forekommende skotske og irske Stedsnavne, ved P. A. Munch (Fortsættelse, see AnO 1852, S. 44-103): I, Orknøerne, Slutning; II, Kata-

nes (Caithness) med nærmeste Omgivelser i Nord-Skotland; III, Hjaltland (Shetland).

Af Antiquarisk Tidsskrift udgaves Aargangen 1855. Af Hans Majestæt Kongens deri optagne Afhandling „Om Bygningsmaaden af Oldtidens Jættestuer" toges Separataftryk ligesom af en i Mémoires des Antiquaires du Nord meddeelt fransk Udgave deraf „Sur la construction des salles dites des géants".

Der forelagdes fremdeles som færdigt fra Pressen: ATLAS FOR NORDISK OLDKYNDIGHED, fremstillende Prøver fra Bronzealderen og fra Jernalderen.

ATLAS DE L'ARCHÉOLOGIE DU NORD représentant des échantillons de l'age de bronze et de l'age de fer.

Den oplysende Text til dette Atlas, som indeholder de til dets videnskabelige Afbenyttelse fornødne Beskrivelser af og nöiere Underretninger om de deri fremstillede Gjenstande, er optagen i „Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie". I Bindet 1855: C. J. Thomsens Afhandling om Guldbracteaterne og Bracteaternes tidligste Brug som Mynt og Meddelelse ved C. C. Rafn om de tvende ved Gallehuus fundne Guldhorn efter de ældre Beskrivelser; jfr AnO 1853 S. 141-192: Hans Grams Afhandling om det i 1734 ved Møgeltønder fundne Guldhorn, med Indledning og Bemærkninger af E. C. Werlauff. I Bindet 1856: den ovenanførte Meddelelse af C. C. Rafn om Vaaben fra Nordens Bronzealder med forudskikket Underretning om dette Atlas's Ophav og Udførelse.

Hans Majestæt Kongen forelagde Forsamlingen det nu færdige Værk:
KONGEGRAVENE I RINGSTED KIRKE, aabnede, istandsatte og dækkede med nye Mindestene ved Hans Majestæt Kong Frederik den Syvende. Kjøbenhavn MDCCCLVIII; i Imperial Qvartformat med 17 Plancher.

Hans Majestæt forklarede Forsamlingen Hovedresultaterne af den under Allerhöistsammes Ledelse den 4de til 6te September 1855 i disse Kongegrave foretagne Undersøgelse

og fremhævede adskillige Iagttagelser ved samme af historisk og antiquarisk Interesse. (Jfr Meddelelsen i Aarsmödet den 5te Mai 1856, ovenfor S. 114).

Hans Majestæt gav dernæst en foreløbig Underretning angaaende en af Allerhöistsamme paabegyndt Udgravning af en Gravhöi ved Jægerspriis, der syntes at love nye Opdagelser, hvorom Hans Majestæt, hvis saadanne gjordes, lovede at meddele nærmere Oplysning.

Strax efterat der forrige Sommer var ved Bustrup i Nærheden af Dannevirke funden en Runesteen, meddeelte Departementschefen for Kirke- og Underviisningsvæsenet i Ministeriet for Hertugdömmet Slesvig, Etatsraad Th. A. J. Regenburg, Selskabet en i hans Overværelse paa selve Stedet af Stadsbygmester Winstrup udfört Aftegning af denne Steen og dens Indskrift og yderligere Oplysninger om dette mærkelige Fund. Senere har han meddeelt Selskabet Copie af alle Actstykker betræffende dette Fund og Fredningen af den Gravhöi, ved hvilken Runestenen fandtes, og paa hvilken den nu er opreist, ligeledes et Kort over Egnen.

Major W. v. Dreyer i Eckernförde, med hvem Secretairen har brevvexlet desangaaende, havde foretaget en nöiere Undersögelse af Egnen ved Vedelspang og Bustrup, hvor man i 1796, 1797 og 1857 fandt de tre nu bekjendte sydslesvigske Runestene. Denne Beretning er ledsaget af et antiquarisk Kort over denne mærkelige Egn, hvilket han venter senere ved fortsatte Undersögelser at supplere.

Herr Edvin M. Thorson, som i denne Tid med Regjeringens og Universitetets Understøttelse foretager en videnskabelig Reise i de slaviske Lande i linguistisk og antiquarisk Öiemed, har tilsendt Selskabet flere Meddelelser fra Prag og Krakau om det allerede opnaaede og forventede Udbytte af denne Reise.

Herredsfogeden i Jerlev, Andst og Slaugs Herreder i Ribe Amt, Cancellieraad Saxild, underrettede ved Brev af 8de April Selskabet om, at Steenkløver Ole Andreasen Møller

den 30te Marts, ved at opvelte af Jorden en stor Kampesteen tæt ved Kleggum Höi paa Bekke Mark, bemærkede paa samme en Indskrift i to Linier. Sognefogeden i Bekke, Niels Johnsen, som saae, at det var Runer, tog et Afrids af Tegnene, hvilket han bragte til Herredsfogeden, som indsendte det med den forelobige Meddelelse. Selskabets Secretair oversendte flere Boger til Veiledning og bad Sognepræsten til Veerst og Bekke, Hr. C. Kofod, at være behjelpelig med at forskaffe en nöiagtigere Copie og at tage et Gnidebillede af Indskriften. Fra denne ere flere Meddelelser modtagne og Brevvexlingen med ham fortsættes, for at komme til yderligere Sikkerhed om alle Indskriftens Characterer. Præsten og Sognefogeden have oftere betragtet Indskriftens svage Træk under forskjellig Belysning, men endnu kunne enkelte Runer ikke ansees sikkert gjengivne. Ihvorvel denne Indskrift, ligesom saa mange andre, ikke vil afgive noget historisk Udbytte, vil den dog findes at være i linguistisk og palæographisk Henseende heel mærkelig; enkelte Ord ere forkortede. Man træffer her tvende oldnordiske Navne „Hrebna", sædvanlig skrevet Hrefna, svarende til Mandsnavnet Hrafn, og som det synes „Vebrug".

Ritmester P. Möller til Skottarp i Halland, som i nogen Tid har opholdt sig i Montpellier, underrettede Selskabet ved Brev af 18de Marts om, at det derværende archæologiske Selskab agtede at udgive et for den danske Historie interessant Document, nemlig Kong Valdemar Atterdags Tractat med Dauphin Carl af 1358 angaaende danske Hjelpetropper til en Landgang fra Frankrig i England, for at befrie Dauphinens Fader Johan den Gode. Denne Tractat har været ganske ukjendt af franske Historiegranskere og man har heller ikke her tidligere haft nogen Kundskab om den.

Senator Adami i Bremen meddeelte Selskabet Beskrivelse over tvende gamle Erindringstavler, som vare fundne ved at aftage Steenalterbordet i den der værende St. Petri Kirke, hvis Bygherre han er. Den ene af disse er over Biskop

Liuderich, Stiftet Bremens tredie Biskop fra 838 til 845 og den anden over den hellige Erkebiskop Unne, som døde 936 i Birka ved Mælaren i Sverrig, hvorhen han var reist, for at omvende Kong Ring og hans tvende Sönner Erik og Emund til Christendommen. Han blev der begraven, men hans Hoved bragtes siden af hans Disciple til Bremen, hvor det blev bisat foran Höialteret.

I et den 20de Mai afholdt forberedende Møde gjenvalgtes til Vice-Præsident, Secretair og Casserer for de næstfølgende tre Aar de samme Embedsmænd, som havde fungeret i de foregaaende Aar. Til Revisorer af Cassererens Regnskab over Selskabets Pengevæsen i 1857 valgtes Etatsraad A. A. Kiellerup og Cancellieraad L. Ring.

Det academiske Collegium ved det Kongl. Frederiks-Universitet i Christiania havde under 7de Novbr 1857 tilsendt Selskabet et Exemplar i Sølv af den Æresmedaille, som H. M. Kong Oscar havde ladet præge for den fortjente norske Videnskabsmand, Professor Christopher Hansteen i Anledning af hans 50aarige Embeds-Jubilæum til Erindring om hans lange og fortjenstfulde Virksomhed som Lærer og Videnskabsmand og for at bære Vidne for Efterslægten om Universitetets Erkjendtlighed for den Glands og Berömmelse, hans Navn gjennem en Række af Aar har skjenket det.

Provst Europæeus til Libelits i Øvre-Karelen havde tilsendt Selskabet en Afhandling „om Savo og Savolaxarnes forntid" (optagen i AnO 1858 S. 29-51).

Hans Majestæt indbød til Slutning de tilstedeværende Medlemmer, blandt hvilke ogsaa flere Islændere samt norske og svenske Historikere og Oldgranskere, til at besee Allerhöistsammes egen particulaire Vaabensamling og havde den Naade i lang Tid at forevise og forklare enkelte Stykker af samme.

SELSKABETS BIBLIOTHEK

indeholder hovedsaglig ARCHÆOLOGISKE, ETHNOGRAPHISKE og LINGUISTISKE, HISTORISKE og GEOGRAPHISKE Værker. Det er efterhaanden forøget med adskillige gode Skrifter i flere Sprog og Literaturer, saavel nordiske som fremmede. I de i Aarene 1855-1857 afholdte Möder forelagdes fölgende, som vare modtagne fra:

GRÖNLAND. *Inspecteuren over Syd-Grönland, Dr. philos. H. Rink paa Godthaab, hans:* Grönland geographisk og statistisk beskrevet. 1ste Bind: Det nordre Inspectorat eller De danske Handelsdistricter i Nord-Grönland. 2det Bind: Det söndre Inspectorat med Afbildninger, Kort og Naturhistoriske Tillæg, Kjöbenhavn 1857.

ISLAND. *Hið Íslenzka Bókmenta-Fèlag:* Hómers Ilions kvæði; Benedikt Gröndal íslenzkaði. Reykjavík 1857. — *Rektor Bjarne Johnsen, hans:* Skýrsla um hinn lærða skóla í Reykjavík skóla-árið 1856-1857, *hvori* Sýnishorn af útleggingu af norrœnu á ensku og frakknesku: Oversættelsesforsög af Oldnordisk til Engelsk og Fransk. Reykjavík 1858.

NORGE. *Det Kongl. Norske Frederiks-Universitet i Christiania de efter dets Foranstaltning udgivne Skrifter:* De prisca re monetaria Norvegiae et de numis aliquot et ornamentis in Norvegia repertis, scripsit C. A. Holmboe, ed. nova recognita, acced. 7 tabulae. Christianiae 1854. — Kong Christian den Fjerdes Norske Lovbog af 1604, udg. af Fr. Hallager og Fr. Brandt. Christiania 1855. — Om Giftermaal i Norge, Bidrag til Kundskab om Folkets Kaar og Sæder, af Eilert Sundt. Christiania 1855. 12. — Beiträge zur Lateinischen Grammatik von L. C. M. Aubert. I. Christiania 1856, *samt flere academiske Skrifter, forfattede og udgivne af* Th. Kjerulf og A. Strecker, J. C. Hörbye og B. M. Keihau, J. M. Norman og H. H. Rasch. Christiania 1855-1857. 4. — *Foreningen til Norske Fortidsminders Bevaring, dens* Aarsberetninger for 1855-1857 med Lithographier af Borgunds Kirke. Christiania 1858. — *Professor C. A. Holmboe, hans:* Traces de Buddhisme en Norvége avant l'introduction du christianisme. Paris 1857. — *Professor R. Keyser, hans Skrift:* De norske Kirkers Historie under Katholicismen I-II. Christiania 1856-1857. — *Rigsarchivar Chr. C. A. Lange og Prof. Carl R. Unger:* Diplomatarium Norvegicum, Oldbreve til Kundskab om Norges indre og ydre Forhold, Sprog, Slægter, Sæder, Lovgivning og Rettergang i Middelalderen III[2], IV[1]. Christiania 1855. —

Rigsarchivar Chr. C. A. Lange: De Norske Klostres Historie i Middelalderen 2den Udg. I-II. Christ. 1856 *og* Norske Samlinger, efter offentlig Foranstaltning udgivne I-II[1]. Christ. 1857-1858. — *Ludvig Kr. Daa, hans Skrifter:* Om Forholdet mellem det gamle og ny Fastlands Urbeboere. Christ. 1857. On the affinities between the languages of the Northern Tribes of the Old and New Continents *og* Jordbeskrivelse for den norske Almue. Andet Afsnit: Om Menneske-Samfundene. Christ. 1858. 12.

DANMARK. Selskabets Præsident, H. M. Kongen: Kongegravene i Ringsted Kirke, aabnede, istandsatte og dækkede med nye Mindestene ved Hans Majestæt Kong Frederik den Syvende (med 17 Plancher). Kjöbenhavn MDCCCLVIII. imp. in 4to. — *Bibliothek-Secretair, Kammerraad G. F. Lassen, hans Skrift:* Documenter og Actstykker til Kjöbenhavns Befæstnings Historie. Kjöbenhavn 1855. — *Professor A. F. Mehren:* Codices Orientales Bibliothecae Regiae Hafniensis. Pars tertia: Codices persicos, turcicos, hindustanicos etc. continens. Hafniae 1857. 4. — *Bankcasserer F. S. Bang:* The Archæology and Prehistoric Annals of Scotland, by Daniel Wilson. Edinburgh 1851. imp. in 8vo, *og* Reminiscences of an intercourse with George Berthold Niebuhr, the Historian of Rome. By Francis Lieber. London 1835. — *Professor J. J. A. Worsaae, hans Skrift:* Minder fra Valdemar den Stores Tid. Kjöbenhavn 1856. — *Justitsraad Fr. Klee, hans:* De almeenculturhistoriske Principer for de europæiske Sprogs Dannelse, fremsatte nærmest for at forklare de i de nordiske Tale- og Almuesprog forekommende „latinske" Ord. Kjöbenhavn 1857. — *Postrevisor E. Schmidt:* Afbildninger af de sjeldneste og smukkeste Exemplarer i hans Samling af nordiske Steen- og Bronze-Oldsager, bestaaende af Redskaber, Vaaben, Smykker etc. Kjöbenhavn 1857. 4. — *Det historiske Selskab i Kiel, dets* Urkundensammlung II[3], Kiel 1856. 4. — *Det antiquariske Selskab i Kiel, dets:* Bericht 1857. — *Professor K. W. Nitzsch i Kiel, hans Skrift:* Das Taufbecken der Kieler Nicolaikirche, ein Beitrag zur Kunst- und Landesgeschichte Holsteins. Kiel 1857. — *Generalmajor August Baggesen i Rendsborg:* Fragmente von Jens Baggesen. Kopenhagen 1855.

SVERRIG. *Kongl. Vetenskaps-Societeten i Upsala:* Nova Acta Regiae Societatis Scientiarum Upsaliensis Seriei tertiae vol. I-II. Upsaliae 1855-1856. 4. — *Dr. Andreas Uppström i Upsala, hans Udgave af* Codex Argenteus sive Sacrorum Evangeliorum versionis gothicae fragmenta quorum denuo revisam editionem adnotationibus instructam per lineas singulas ad fidem codicis manuscripti Bibliothecae Regiae Academiae Upsaliensis additis fragmentis evangelicis codicum

Ambrosianorum et tabula lapide expressa publicandam curavit A. U. Upsaliae 1854-1857 *et* Decem Codicis Argentei rediviva folia cum foliis contiguis et intermediis edidit A. Uppström. Upsaliae 1857. 4. — De lapide Runico Tunensi scripsit A. Uppström. Upsaliae 1858. 4. — *Svenska Fornskrift-Sällskapet, dets:* Samlingar. Ett Forn-Svenskt Legendarium, innehållande Medeltids Kloster-Sagor om Helgon, Påfvar och Keisare ifrån det Isiå till det XIIIde århundradet. Efter Gamla Handskrifter af George Stephens. Andra Bandet. Stockholm 1858. — *Pastor Axel Em. Holmberg, hans* Skandinaviens Hällristningar, arkeologisk afhandling. Stockholm 1848. 4. *og* Nordbon under Hednatiden. Populär Framställning af våra förfäders äldsta kultur. Stockholm 1854. — *Dr. C. J. Tornberg, hans Skrift* Om de i Svensk jord funna Österländska mynt. — Stockholm 1857. — *Friherre Gabriel Djurklou, hans* Några ord om Svenska Landskabsmålen. Örebro 1856 *og* Stadgar för Föreningen till samlande och ordnande af Nerikes folkspråk och fornminnen (antagne à allmän sammankomst den 1:ste october 1856. Örebro 1856. 16. — *Prof. A. Retzius i Stockholm, hans:* Blick auf den gegenwärtigen Standpunkt der Ethnologie in Bezug auf die Gestalt des knöchernen Schädelgerüstes. Berlin 1857. — *Pastor J. L. Studach:* Die Urreligion oder das entdeckte Uralphabet, 1es H.: Schlüssel zu den germanischen Runen und Zahlnamen, begleitet von lithographirten Figuren der Grundzahlen. Stockholm 1856. — *Professor C. Georg Brunius i Lund, hans:* Poemata. Lundae 1857. — *Bibliothecar A. J. Arwidsson:* Handlingar till upplysning af Finlands häfder. 8e delen. Stockholm 1856.

FINLAND. *Provst P. U. F. Sadelin til Hammarland paa Åland:* Finland framställt i teckningar, Texten af Z. Topelius, Plancherne från Adler och Dietz i Dresden. Helsingfors 1845. 2 Vol. in 4to obl. *og* Häll-ristningar i Lampis Socken af G-nd. (Af Finlands Allmänna Tidning 1857.) — *Finska Literatur-Sällskapet:* Suomi, Tidsskrift i fosterländska ämnen, 1853-1856. Helsingfors. — Kornelios Nepos, Jalojen sankarien elämäkertoja. Suomentanut K. M. Forsberg. Helsingissä 1856. — Suomen Kansan Satuja ja Tarinoita 2 osa. Helsingissä 1854. — Pallo-Kolmio-Mitanto. Toimitti Joh. Henr. Eklöf. Helsingissä. — Förteckning öfver i tryk utgifna skrifter på Finska. Luettelo Suomeksi präntätyistä kirjoista. Helsingfors 1856-1857. 4.

RUSLAND. HANS MAJESTÆT KEISER ALEXANDER II *ved det Keiserlige Underviisnings-Ministerium, i Fortsættelse,* fölgende af den Archæographiske Commission udgivne Bind: Дополненія къ Актамъ Историческимъ собранныя и изданныя Археографическою Ком-

миссiею. Supplement til de historiske Actstykker, samlede og udgivne af den Archæographiske Commission. T. VI. 1670-1676. St. Petersborg. 1857. Полное Собранiе Русскихъ лѣтописей, Fuldstændig Samling af de Russiske Annaler, udgivne af den samme Commission. T. VII. St. Petersborg 1857. Акты, относящiеся до юридическаго быта древней Россiи, Actstykker vedrörende det gamle Ruslands retslige Tilstand udgivne af den samme Commission. T. I. St. Petersborg 1857. (Jfr. Ant. Tidsskr. 1843-1845 p. 52 og 1849-1851 p. 341). — *Det Keiserlige Videnskabernes Academie, dets:* Mémoires, VI série, Sciences politiques, histoire, philologie, tome VIII. St. Pétersbourg 1855 *og* Compte rendu de l'Académie 1852-1857. — *Det Keiserlige Geographiske Selskab, dets:* Compte-rendu 1851-1857 *og* Записки, Mémoires, III-XII, 1849-57. — *Statsraad B. de Köhne:* Description du Musée de feu Le Prince Basile Kotschoubey d'après son catalogue manuscrit et recherches sur l'histoire et la numismatique des colonies grecques en Russie ainsi que des royaumes du Pont et du Bosphore Cimmérien, vol. I-II. St. Pétersbourg 1857. imp. in-4to (*anmeldt i nærværende Bind p. 273-325*). — *Det Ehstlandske literaire Selskab, dets:* Archiv für Geschichte Liv-, Ehst- und Curlands, herausgeg. von F. G. v. Bunge und C. J. A. Paucker, VII³, VIII¹. Reval 1854-1855. Einige Bemerkungen über die Deutsche Sprache in Ehstland. Dorpat 1854. *og* Das Ehstländische Landraths-Collegium und Oberlandgericht. Ein rechtsgeschichtliches Bild. Reval 1855. — *Statsraad, Dr. Julius Paucker, hans Skrifter:* Die Regenten, Oberbefehlshaber und Oberbeamten Ehstlands, ein Beitrag zur Landes-Geschichte, I Regenten und Oberbeamten Ehstlands zur Zeit der Dänenherrschaft. Reval 1855. Die Civil- und Militair-Oberbefehlshaber in Ehstland zur Zeit der Kaiserl. Russischen Regierung von 1704-1855. — *Selskabet for de Russiske Östersö-Provindsers Historie og Oldkyndighed, dets:* Mittheilungen aus der Livländischen Geschichte. VIII3. Riga 1857.

POLEN. *Grev A. Przezdziecki og Baron E. Rastawiecki, deres Værk:* Wzory sztuki średniowiecznej i z epoki odrodzenia po koniec wieku XVII w dawnej Polsce, Monuments du moyen âge et de la renaissance dans l'ancienne Pologne depuis les temps les plus reculés jusqu'à la fin du XVII siècle. I-II série. A Varsovie et à Paris 1853-1857. 4. (*anmeldt i dette Bind p. 244-49*). — *Baron Rastawiecki, hans:* Mappografia Dawnej Polski. Warszawa 1846 (Afhandling om Polens Mappographie) *og* Słownik malarżow polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niéj przebywających (Lexicon over polske Malere). Tom I-III. Warszawa 1850-1857.

PREUSSEN. Hans Majestæt Kong Frederik Wilhelm IV: Monumenta Zollerana. Urkundenbuch zur Geschichte des Hauses Hohenzollern. Herausgegeben von Rudolph Freiherrn von Stillfried und Dr. Traugott Märcker. B. II. Urkunden der Fränkischen Linie 1235-1332. Berlin 1856. imp. in 4to. — *Det Kongelige Preussiske Videnskabernes Academie, dets* Monatsbericht 1855 Juli-Dec., 1856 Jan.-Dec., 1857 Jan.-Aug. *og* Philologische und historische Abhandlungen. 1855. 4. — *Foreningen for Mark-Brandenborgs Historie:* Novus Codex diplomaticus Brandenburgensis. Erster Hauptttheil oder Urkunden-Sammlung und Geschichte der geistlichen Stiftungen, der adlichen Familien, so wie der Städte und Burgen der Mark Brandenburg, von A. F. Riedel. B. X-XII, XIV-XV. Berlin 1856-1858. 4. Zweiter Haupttheil oder Sammlung der Urkunden, Chroniken und sonstigen Geschichtsquellen für die Geschichte der Mark Brandenburg und ihrer Regenten. B. VI. Berlin 1858. 4. — *Professor Jacob Grimm, hans Skrifter:* Über den Personenwechsel in der Rede, Berlin 1856. 4. Von Vertretung männlicher durch weibliche Namensformen. 1858. — *Dr. W. Mannhardt:* Zeitschrift für deutsche Mythologie und Sittenkunde. 1-2. B. herausgegeben von J. W. Wolf, Göttingen 1853-1854. 3. B. herausg. von W. Mannhardt. Göttingen 1855. — *Selskabet for Pommerns Historie og Oldkyndighed:* Baltische Studien, 16r Jahrg. Stettin 1856-1857. — *Det Slesiske Selskab for fædrelandsk Cultur, dets:* 34r-35r Jahresbericht. Breslau 1856-1857. 4. — *Det Overlausitziske Videnskabernes Selskab:* Neues Lausitzisches Magazin. 32, 34 B. Görlitz 1855, 1857. — *Det Kongelige Videnskabers Academie i Erfurt:* Das alte Erfurter Rathhaus und seine Bilder, von Paulus Cassel. Erfurt 1857. *og* Thüringische Ortsnamen, zweite Abhandlung, von P. Cassel. Erfurt 1858. — *Bibliothecar E. F. Mooyer i Minden:* Denkschrift des Grafen Wilhelm von Schaumburg-Lippe über den Krieg zwischen Portugal und Spanien im Jahre 1762, aus dem Französischen übersetzt mit Anmerkungen, *og* Onomastikon chronographikon hierarchiae germanicae. Verzeichniss der deutschen Bischöfe seit dem Jahre 800 nach Chr. Geb. Minden 1854. — *Foreningen af Oldkyndighedsvenner i Rhinlandet, dens:* Jahrbücher. 12r-13r Jahrgang. Bonn 1856-1857, *og* Der Wüstenroder Leopard, ein römisches Cohortenzeichen. Bonn 1857. 4. — *Professor Chr. Lassen i Bonn, hans:* Indische Alterthumskunde, III1-2a. Leipzig 1857. — *Professor Karl Simrock i Bonn, hans:* Handbuch der deutschen Mythologie mit Einschluss der nordischen, 2-3 B. Bonn 1855. — Die Edda, die ältere und jüngere nebst den mythischen Erzählungen der Skalda übersetzt und

mit Erläuterungen begleitet. Zweite Ausgabe. Stuttgart und Augsburg 1855.

MEKLENBORG, HAMBORG. *Foreningen for Meklenborgsk Historie og Oldkyndighed, dens:* Jahrbücher, herausg. von G. C. F. Lisch und Jahresbericht von W. G. Beyer, 20r-22r Jahrg. Schwerin 1855-1857 *og* Register über den 11ten bis 20sten Jahrgang mit Haupt- und Urkunden-Register über I. bis XX. Jahrgang der Jahrbücher und Jahresberichte, angefertigt von J. G. C. Ritter, 3tes Register. Schwerin 1856. — *Foreningen for Hamborgs Historie, dens:* Zeitschrift, Neue Folge, I², 1854-55 *og* Hamburgische Münzen und Medaillen, redigirt von O. C. Gaedechens. Ie Abtheilung: Die Münzen und Medaillen seit dem Jahre 1753. IIe Abth.: Die Ergänzung des in den Jahren 1741 bis 1753 erschienenen Langermannschen Hamburgischen Münz- und Medaillen-Vergnügens. 1854. Die Neueren Hamburgischen Münzen und Medaillen. Eine Fortsetzung des Hamburgischen Münz- und Medaillen-Vergnügens von Langermann. Die Abbildungen von Franz Schröder gestochen. — *Herr Johannes Geffeken:* Die Hamburgischen Niedersächsischen Gesangbücher des sechszehnten Jahrhunderts. Hamburg 1857.

SACHSEN, HANNOVER. *Det historisk-antiquariske Selskab i Österlandet, dets* Mittheilungen. IV²-⁴. Altenburg 1855-1858 *og* Einige Aktenstücke zur Geschichte des Sächsischen Prinzenraubes, 1855. 12. — *Rentamtmand K. Preusker i Grossenhayn:* Übersicht der mit der Königlichen Antiken-Sammlung in Dresden vereinigten Preuskerschen Sammlung vaterländischer Alterthümer. 1856. — *Den Hennebergske oldgranskende Forening:* Hennebergisches Urkundenbuch. III. Meinungen 1857. — *Dr. Paulus Cassel, hans:* Eddische Studien, I. Fjölsvinnsmál. Weimar 1856. — Maximilian von Speck-Sternburg nach seinem Leben und Wirken. Leipzig 1857. 12. — *Dr. juris Curt Oswalt Edler von Querfurth i Dresden, hans:* Harald Sängerkönig, das ist das Lied von der Liebe. Leipzig 1857. 12. — *Den Voigtlandske oldgranskende Forening, dens* 29r, 30r und 31r Jahresbericht, herausgegeben von Fr. Alberti. Gera 1852-1855. 12. — *Den historische Forening for Nedersachsen, dens* 19e-20e Nachricht *og* Alphabetisches Verzeichniss der Bibliothek. Hannover 1856-1857, Zeitschrift 1854-1855.

HESSEN, NASSAU, FRANKFURT. *Foreningen for Hessisk Historie og Statistik, dens:* Zeitschrift, 6es Supplement. Kassel 1855. — *Foreningen for Hessisk Historie og Oldkyndighed i Darmstadt, dens:* Archiv, VIII³. 1856. — *Foreningen til Granskning af Rhinsk Historie og Oldkyndighed, dens:* Abbildungen von Mainzer Alterthümern. VI. Mainz 1855. 4. — *Foreningen for Nassauisk Old-*

kyndighed og Historiegranskning: P. H. Bär, Diplom. Geschichte der Abtei Eberbach im Rheingau, herausgegeben von K. Rossel. I^4, II^1. 1855-1857. — Denkmäler aus Nassau. 1-2 H. 1855. 4. — *Foreningen for Frankfurts Historie og Kunst, dens:* Archiv, 7s H. 1855 imp. in 8vo. — Periodische Blätter der Geschichts- und Alterthumsvereine zu Kassel, Darmstadt, Mainz, Wiesbaden und Frankfurt a. M. No 7-8, Nov. 1855, Jan. 1856.

BAYERN. *Det Kongelig Bayerske Videnskabers Academie, dets:* Abhandlungen der philos.-philolog. Classe, VII^3, VIII^{1-2}, der hist. Classe, VII^3, VIII^1, der mathem.-physikal. Classe VII^3, VIII^1. München 1855-1857. 4. *og* K. Hoffmann, Über die Gründung der Wissenschaft altdeutscher Sprache und Literatur. München 1857. 4. — *Den historiske Forening for Overbayern, dens:* Oberbayerisches Archiv für vaterländische Geschichte, XV^{2-3}, XVI^{1-3}, XVII^{1-2}, 17ter-19ter Jahresbericht. 1854-1856. Lebensskizze Schmellers von Föringer. München 1855. — *Den hist. Forening for Schwaben og Neuburg, dens:* 21er und 22er Jahresbericht. Augsburg 1855-1856. 4. — *Den hist. Forening for Overpfalz og Regensburg, dens:* Verhandlungen XVI-XVII. Regensburg 1855-1856. — *Den hist. Forening for Overfranken, dens:* Archiv VI^{2-3}. Bayreuth 1855-1856. — *Den hist. Forening for Mellemfranken, dens:* 23er und 24er Jahresbericht. Ansbach 1854-1855. 4. — *Den hist. Forening for Nederfranken og Aschaffenborg, dens* Archiv XII^3-XIV^1. Würzburg 1855-1856. — *Directionen for det Germanische National-Museum i Nürnberg:* 2er und 3er Jahresbericht, verfasst von J. Müller. 1855-56. 4. Bibliothek des Germ. National-Museums. 1855. Denkschriften I^2. Kunst- und Alterthums-Sammlungen. Nürnberg 1856.

WÜRTEMBERG, BADEN. *Den Würtembergske Forening for Oldkyndighed i Stuttgart, dens* Jahreshefte VIII fol. 7er Rechenschaftsbericht 1855. Schriften III. 1856. — *Foreningen for Kunst og Oldtid i Ulm og Overschwaben, dens* Verhandlungen, 11er Bericht. Ulm 1857. 4 *og* Zwölfte Veröffentlichung des Vereins: Der Markbrunnen in Ulm. 1858 fol. — *Det antiquariske Selskab i Sinsheim:* XIVer Jahresbericht an die Mitglieder der Sinsheimer Gesellschaft zur Erforschung der vaterländischen Denkmale der Vorzeit von Karl Wilhelmi. Sinsheim 1856 *og* Blätter der Erinnerung an den am 8ten April 1857 in Sinsheim vollendeten evang. prot. Dekan und Alterthumsforscher Johann Karl Wilhelmi, von H. F. Wilhelmi.

ÖSTERRIG. *Det Kongelige Videnskabers Academie i Wien, dets:* Archiv für Kunde Österreichischer Geschichtsquellen, XIV^2, XV-XVIII^1 1855-1857. Notizenblatt, Beilage zum Archiv 1856.

Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe XVI²-XXII, 1856-1857. Register zu den zweiten 10 Bänden (11-20) der Sitzungsberichte der philos.-hist. Classe. 1856. Almanach 1856. — Fontes Rerum Austriacarum, Oesterreichische Geschichts-Quellen. Erste Abth. Scriptores I. 1855. Zweite Abth. Diplomataria et Acta IX-XIII. 1853-57. — Monumenta Habsburgica, Sammlung von Actenstücken und Briefen zur Geschichte des Hauses Habsburg in dem Zeitraume von 1473 bis 1576. Erste Abth. II. 1855. Zweite Abth. 1857. — *Directionen for Museum Francisco-Carolinum i Linz:* 15er-17er Bericht nebst der 11ten und 12ten Lieferung der Beiträge zur Landeskunde von Oesterreich ob der Ems. 1855-1857. — *Den historiske Forening for Steiermark, dens:* Mittheilungen 6-7 H. Gratz 1855-57 *og* Die keltischen und römischen Antiken in Steiermark von Eduard Pratobevera. Gratz 1856. 12.

BÖHMEN, MÄHREN. *Det Kongelig Böhmiske Videnskabers Selskab i Prag, dets:* Abhandlungen. Fünfte Folge IX. 1857. — *Foreningen for det Böhmiske National-Museum:* Časopis Musea království českého. 1856. II-IV. — *Den archæologiske Forening i Prag:* Památky archaeologické a místopisné, vydávané od archaeologického sboru Musea království Českého nákladem Matice české, Redaktor Karel Vladislav Zap. D. I5-8, II1-4. Praze 1855-56. 4. (*anmeldt i dette Bind p. 249-58*). — *Prof. Joh. Er. Wocel i Prag, hans:* Archäologische Parallelen. Zweite Abth. 1855 *samt fra Joseph Wenzig:* Böhmische Dichtungen aus dem 14ten Jahrhundert: Der neue Rath des Herrn Šmil von Pardubic, eine Thierfabel aus dem 14ten Jahrhundert, nebst dessen übrigen Dichtungen und einer Auswahl seiner Sprüchwörtersammlung. Nach dem böhmischen Originaltext zum ersten Male deutsch bearbeidet von Joseph Wenzig. Leipzig 1855. 12. Rosmarinenkranz. Eine Sammlung böhmischer Dichtungen in deutscher Uebertragung von J. Wenzig. Regensburg 1855. 12. Erinnerungs-Blumen auf den Wegen des Lebens von Wenceslaw Štulc, aus dem Neučechischen übertragen von J. Wenzig. Prag 1846. — *Bibliothecar Václav Hanka i Prag, hans* Udgave af Святое Евангелїе по Остромирову спискоу, Det hellige Evangelium efter det Ostromirske Haandskrift. Prag 1853. — *J. J. Hanuš i Prag, hans Skrift:* Über die alterthümliche sitte der angebinde bei Deutschen, Slaven und Litauern. Als ein beitrag zur comparativen deutsch-slavischen archäologie entworfen. Prag 1855. — *Det K. K. Mährisk-Slesiske Selskab for Agerdyrkning, Naturkundskab og Statistik i Brünn, dets* Mittheilungen 1855. 4. — *Archiv-Director P. Ridder von Chlumecky i Brünn:* Die Landtafel des Markgrafthums Mähren, herausgegeben von P. Ritter v. Chlumecky, Joseph Chytil, Carl De-

muth, A. R. v. Wolfskron. IV-XI Lieferung. Brünn 1856-57 fol. Die Regesten der Archive im Markgrafthume Mähren und Anton Boczeks Berichte über die Forschungen in diesem Lande I. Brünn 1856. — *P. v. Chlumecky og Secretair J. Chytil:* Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Urkunden-Sammlung zur Geschichte Mährens. Im Auftrage des mährischen Landes-Ausschusses herausgegeben von P. Ritter v. Chlumecky und redigirt von Joseph Chytil. VII B. 1 Abth. (1334-1349). Brünn 1858. 4 *og deres* Bericht über das Mähr. ständ. Landes-Archiv. Brünn 1857.

UNGARN, CROATIEN. *Director August Kubinyi i Pest, hans:* Szekszárdi Régiségek irta Kubinyi Agoston. Szekzarder Alterthümer. Pest 1857. 4 (*anmeldt i dette Bind p. 258-61*). — *Professor Zipser i Neusohl:* Über die Entstehung der Gewohnheit die Ungarischen Königinnen zu krönen, von Nicolaus v. Földváry. Pest 1830. — *Selskabet for Sydslavisk Historie og Oldkyndighed i Agram, dets* Arkiv za Povjestnicu Jugoslavensku. Knjiga IV. Uredio Ivan Kukuljevič Sakcinski. U Zagrebu 1857. Bibliografia della Dalmazia e del Montenegro, saggio di Giuseppe Valentinelli. Zagabria 1855.

SCHWEIZ. *Det historiske Selskab i Basel, dets:* Beiträge zur vaterländischen Geschichte V. 1854. — *Det antiquariske Selskab i Zürich, dets:* Mittheilungen, IX B. 2 Abth. 1-2 H. B. XI 1-7. 1852-1857. 4. — *Schweiz's almindelige historiske Selskab, dets:* Archiv für Schweizerische Geschichte XI. Zürich 1856.

ITALIEN. *Hs. Ks. H. Erkehertug Ferdinand Maximilian:* Monumenti artistici e storici delle Provincie Venete descritti dalla Commissione istituita da S. A. I. R. Milano 1859. 4 (*anmeldt ovenfor S. 261-68*). — *I. R. Istituto Lombardo di scienze, lettere ed arti, dets:* Giornale e Biblioteca Italiana Nuova Serie t. VII-VIII. Milano 1855-56. 4 *og* Atti del I. R. Istituto Lombardo di scienze, lettere ed arti I 1-9. Milano 1858. 4. — *Professor Giovambatista Adriani i Racconigi, hans:* Memorie della vita e dei tempi di Monsignor Gio. Secondo Ferrero-Ponziglione, referendario apostolico, primo consigliore e auditore generale del Principe Cardinale Maurizio di Savoia con un saggio di lettere e monumenti inediti raccolti ed illustrati. Torino 1856. imp. in 4to *og* Monumenti storico-diplomatici degli archivi Ferrero-Ponziglione e di altre nobili case subalpine dalla fine del secolo XII al principio del XIX raccolti ed illustrati. Torino 1858. imp. in 4to. — *Professor Zipser:* Catalogo dei Codici Manoscritti esistenti nella Biblioteca di Sant' Antonio di Padova, compilato dal P. M. Luigi M[a] Dr. Minciotti. Padova 1842. — *Professor Greve Giancarlo Conestabile i Perugia, hans Skrifter:* Della vita, degli studi, e delle opere di Giambattista

Vermiglioli Discorso. Perugia 1855. Il Sepolcro dei Volunni per Giambatista Vermiglioli, nuovamente edito ib. 1855. Monumenti Etruschi e Romani della Necropoli del Palazzone in Perugia ib. 1856. Iscrizioni Etrusche e Etrusco-Latine in Monumenti che si conservano nell' I. e R. Galleria degli Uffizi di Firenze. Firenze 1858. 4. (*anmeldte i nærværende Bind S. 268-73*).

GRÆKENLAND. *Professor A. R. Rangabé i Athen, hans:* Antiquités Helléniques ou Répertoire d'inscriptions et d'autres antiquités découvertes depuis l'affranchissement de la Grèce. Vol. II. Athènes 1855. 4. — *Greve Joseph di Cigalla* (*'I δε Κιγαλλας*) *paa Santorin: Νέα Πανδώρα.* *'Αθηνησι*, 1855, *hvori p. 383-84: Συντομος περιληψις τῆς ἐτησίου γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Κοπενάγῃ βασιλικῆς ἑταιρίας τῶν ἀρχαιολόγων της Ἄρκτου* (en Beretning om Selskabets den 29de April 1855 paa Christiansborg afholdte Aarsmöde); *samme Revue for* 1856, hvori p. 141-142 en Beretning om Selskabets Aarsmöde den 5te Mai 1856, *og for* 1857, *hvori* p. 260 en Beretning om Aarsmödet den 29de Mai 1857.

SPANIEN. *General-Intendant, Dr. Martin de los Heros i Madrid, hans* Historia del Conde Pedro Navarro, general de infanteria marina e ingeniero. Madrid 1855.

FRANKRIG. HANS MAJESTÆT KEISER NAPOLEON III: Voyage en Islande et au Groenland exécuté pendant les années 1835 et 1836 sur la corvette la Recherche, publié par ordre du gouvernement. Histoire du voyage par Eugène Robert, t. II. Paris 1850. Zoologie et médecine par E. Robert. Paris 1851. Journal du voyage par Eugène Mequet. Paris 1852. Littérature islandaise par Xavier Marmier, IIe partie. Paris. — *Den Keiserlig Franske Undervíisnings-Minister:* Revue des Sociétés savantes de la France et de l'étranger, publiée sous les auspices du Ministre de l'instruction publique et des cultes. T. I¹. Paris 1856. — *La Société Impériale des Antiquaires de France, dets:* Mémoires, t. XXII. Troisième Série, t. II. Paris 1855 *og* Annuaire 1855. 12. — *La Société de Géographie i Paris, dets:* Bulletin, IVe Série, t. IX. 1855-57. — *M. Jomard:* Fragments sur divers sujets de géographie. Paris 1857. — *M. Charles Le Normant, hans:* Découverte d'un cimetière mérovingien à la chapelle Saint-Eloi (Eure). Paris 1854. — *M. L. Léon de Rosny, hans:* Notice sur la langue annamique. Paris 1855. — *M. Dezoz de la Roquette, hans:* Notice biographique sur l'amiral Sir John Franklin. 4. — *Professor F. G. Bergmann i Strasborg, hans Udgave af:* Les chants de sól (Sólarljóð), poëme tiré de l'Edda de Sæmund, publié avec une traduction et un commentaire. Strasbourg 1858. — *La Société des Antiquaires de Normandie, dets:* Mémoires,

2e Série vol. X, 3e Série vol I (XX-XXI vol. de la collection). Paris 1855. 4. — *La Société des Antiquaires de Picardie, dets:* Table générale des matières contenues dans les dix premiers volumes des Mémoires. 1850. *og* Mémoires, 11e Série t. I-III. Amiens 1851-54. — *La Société d'émulation d'Abbeville, dets:* Mémoires, 1849-52. — *M. Boucher de Perthes i Abbeville, hans:* Antiquités celtiques et antédiluviennes. Mémoires sur l'industrie primitive et les arts à leur origine, vol. I-II avec 106 planches représentant 2100 figures. Paris 1847, 1857. — Voyage à Constantinople par l'Italie, la Sicile et la Grèce, retour par la mer Noire, la Roumélie, la Bulgarie, la Bessarabie russe, les provinces Danubiennes, la Hongrie, l'Autriche et la Prusse en 1853. T. I-II. Paris 1855. Voyage en Danemark, en Suède, en Norvége, par la Belgique et la Hollande. Retour par les villes Anséatiques, le Mecklenbourg, la Saxe, la Bavière, le Wurtemberg et le grand-duché de Bade; séjour à Bade en 1854. Paris 1858. Voyage en Espagne et en Algérie en 1855. Voyage en Russie, retour par la Lithuanie, la Pologne, la Silésie, la Saxe et le duché de Nassau; séjour à Wiesbaden en 1856. Paris. 12. — *L'Académie Impériale des sciences, arts et belles-lettres de Dijon, dets:* Mémoires, IIe Série, t. I-VI. 1851-58 *og* Description d'un nouveau genre d'édenté fossile renfermant plusieurs espèces voisines du glyptodon, Atlas, par L. Nodot. fol. — *L'Académie Imp. des sciences de Bordeaux, dets:* Compte-rendu. 1857.

BELGIEN. *L'Académie Royale des sciences et des beaux-arts de Belgique, dets:* Bulletins t. XXII2, XXIII og Annuaire. Bruxelles 1856-57. 16. — *L'Académie d'archéologie de Belgique, dets:* Mémoires t. XI-XIV. Anvers 1854-57.

NEDERLANDENE. Hans Majestæt Kong Wilhelm III: Aegyptische Monumenten van het Nederlandsche Museum van Oudheden te Leyden uitgegeven door Conradus Leemans. 15e-19e aflevering of 8e-11e afl. van de IIe afdeeling. 1856-1857. fol. — P. O. van der Chijs, De Munten der voormalige Hertogdommen Braband en Limburg van de vroegste tijden tot aan de pacificatie van Gend. Haarlem 1851. 4. De Munten der voormalige Graven en Hertogen van Gelderland etc. 1852. De Munten der voormalige Heeren en Steden van Gelderland etc. 1853. De Munten der voormalige Heeren en Steden van Overijssel etc. 1854. De Munten van Friesland, Groningen en Drenthe (der Heeren van Koevorden) etc. 1855. 4. — Musei Lugdono-Batavi Inscriptiones graecae et latinae. ed. L. J. F. Janssen. Accedunt tabulae XXXIII. Lugdoni-Bat. 1842. 4. — C. Leemans, Animadversiones in Musei Antiquarii Lugdono-Batavi Inscriptiones graecas et latinas a L. J. F. Janssen editas 1842. 4.

— Musei Lugduno-Batavi Inscriptiones Etruscae, ed. L. J. F. Janssen. Accedunt tabulae IV. Lugd. Bat. 1840. 4. — L. J. F. Janssen, Beschreibung eines Römischen Ziegels. Leyden 1841. 4. Oudheidkundige Mededeelingen I-IV. Leyden 1842-46. De Romeinsche Beelden en Gedenksteenen van Zeeland met XIX platen in fol. Middelburg 1845. Drenthsche Oudheden met platen. Utrecht 1848. Nederlandsch-romeinsche Daktyliotheek met VI platen. Leyden 1844-1852. Oudheidkundige Verhandelingen en Mededeelingen I. Arnheim 1853. Hilversumsche Oudheden. Eene Bijdrage tot de outwikkelingsgeschiedenis der vroegste europesche volken, met X platen. Arnhem 1856. 4. — C. Leemans, Monuments égyptiens portant des légendes royales dans les Musées de Leide et de Londres, avec des observations concernant l'histoire, la chronologie et la langue hieroglyphique des Égyptiens, et une appendice sur les mesures de ce peuple, avec 32 planches. Leide 1838. Romeinsche Oudheden te Rossem (met 2 kaarten en 16 platen in 4to). Leyden 1842. Romeinsche Oudheden te Maastricht (met 1 kaart en 5 platen in 4to). Leyden 1842. 4. — J. de Wal, De Moedergodinnen. Eene oudheidkundige mythologische Verhandeling. Leyden 1846. Mythologiae Septentrionalis monumenta epigraphica Latina. Trajecti ad Rhenum 1847. Over de beoefening der Nederlandsche Mythologie. Utrecht 1847. — L. Ph. C. van den Bergh, Proeve van een kritisch Woordenboek der Nederlandsche Mythologie. Utrecht 1846. — G. Acker Stratingh, Aloude Staat en Geschiedenis des Vaderlands I-II (met kaarten). Groningen 1847-52. — Is. An. Nijhoff, Bijdragen voor vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde 1-10 d. Arnhem 1837-56. — *Det Kongelig Nederlandske Indenrigs-Ministerium:* Catalogus librorum saeculo XV° impressorum, quotquot in Bibliotheca Regia Hagana asservantur, edidit Joh. Guil. Holtrop. Hagae Comitum 1856. — *Det Kongelige Videnskabers Academie i Amsterdam, dets:* Verhandelingen I-IV. 1854-58. 4. Verslagen en Mededeelingen I-III. 1853-55. Afdeeling Letterkunde I-II, III, V, VI. 1855-58. Afdeeling Naturkunde IV-VII. 1858. Catalogus der Boekerij. 1855-1857. Jaarboek April 1857-58. — Catalogus van de Bibliotheek der Stad Amsterdam I-IV. 1856-58. — *Pastor J. H. Halbertsma i Deventer:* Leed in Wille fen eeltsje Halbertsma in de Flotgærzen fen Joost Hiddes Halbertsma. Dimter. 1854. 12. — *Det Frisiske Selskab for Historie, Oldkyndighed og Sprog:* Oude Friesche Wetten bijeenverzameld en op nieuw nagezien door M. de Haan Hettema 1 D. Leeuwarden 1846. De vrije Fries, mengelingen uitgegeven door het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde (VII-VIII¹ deel). Nieuwe Reeks I¹⁻⁴, II¹. Leeuwarden 1854-

1857 *og* Mémoires relatifs à la guerre de succession de 1706-1709 et 1711 de Sicco van Goslinga, publiés par U. A. Evertsz et G. H. M. Delprat. Leeuwarden 1857. — *Advocat, Dr. juris J. Dirks i Leeuwarden, hans:* Nieuwe Bijdragen tot de Penningkunde van Friesland n° I-X. Te Workum 1858 *og* Monnaies anciennes trouvées en Frise. Bruxelles 1858. — *Videnskabernes Selskab i Utrecht, dets:* Aanteekingen van het verhandelte in de sectievergaderingen. 1845-1856 med flere Skrifter af C. H. D. Buys Ballot, F. W. C. Krecke og O. van Rees. Catalogus der Tentoonstelling van voor Nederland belangrijke Oudheden en Merkwaardigheden in de Stad en Provincie Utrecht voorhanden. Utrecht 1857. 4. — *Selskabet for Nederlandsk Literatur i Leyden, dets:* Handelingen der jaarlijksche algemeene vergadering 1856 og Nieuwe Reeks van Werken IX. (Woordenboek op de Gedichten van G. Az. Bredero, door A. C. Oudemans, Sr.) Te Leiden 1857

STORBRITANNIEN OG IRLAND. *The Society of Antiquaries of London, dets:* Archaelogia, or, Miscellaneous Tracts relating to Antiquity, vol. XXXVI², XXXVII¹. London 1857. 4, Proceedings vol. III, n° 43-46. List of Members. — *The Royal Geographical Society of London, dets:* Journal XXIII-XXVII 1855-57; General Index to the second ten volumes of the Journal 1853. Proceedings 1855-58. Address at the Anniversary Meeting 26th May 1856 by F. W. Beechey. — *The Numismatic Society:* The Numismatic Chronicle, edited by John Yonge Akerman and W. S. W. Vaux 1855 April, 1856 Jan. — *Rev. Joseph Bosworth, D. D., hans Udgave af:* A Description of Europe, and the Voyage of Ohthere and Wulfstan, written in Anglo-Saxon by King Alfred the Great; containing, — a Facsimile Copy of the whole Anglo-Saxon text from the Cotton Manuscript, and also from the first part of the Lauderdale Manuscript, — a printed Anglo-Saxon text, based upon these Manuscripts, and a literal English Translation and Notes. London 1855 fol. (only 75 copies printed). — *Rev. William C. Lukis i Marlborough, hans:* An Account of Church Bells; with some notices of Wiltshire Bells and Bell-Founders. London 1857. — *John Brown, Esq., hans Review:* The North-West Passage, and the Plans for the search for Sir John Franklin. London 1858. — *Charles Roach Smith, Esq., hans:* Collectanea antiqua. Etchings and Notices of Ancient Remains illustrative of the Habits, Customs, and History of Past Ages. II⁴, IV₄. London 1857. — *Joseph Mayer, Esq., i Liverpool, hans:* History of the Art of Pottery in Liverpool. 1855. A Catalogue of the drawings, miniatures, cameos, and other objects of art, illustrative of the Bonaparte Family in the collection of John Mather, Esq.

Liverpool 1855 *og* Inventorium Sepulchrale: An Account of some Antiquities dug op at Gilton, Kingston, Silbertswold, Barfriston, Beakesbourne, Chartam, and Crundale, in the county of Kent, from a. d. 1757 to a. d. 1773, by the Rev. Bryan Faussett, edited from the original manuscript in the possession of Joseph Mayer Esq. with Notes and Introduction by Charles Roach Smith. London 1856. 4. (*anmeldt i dette Bind p. 198-205*). — *Lord Londesborough:* Miscellanea Graphica: A Collection of Ancient, Medieval and Renaissance Remains in the possession of Lord Londesborough, drawn, engraved, and described by Frederick W. Fairholt. The Historical Introduction by Thomas Wright. n° VII-XII. London 1857. imp. in 4. (*anmeldt i dette Bind p. 219-43*). — *Robert Ferguson, Esq., hans:* The Northmen in Cumberland and Westmoreland. London 1856. 12. — *The Historic Society of Lancashire and Cheshire, dets:* Proceedings and Papers. Session I-VI. Transactions, VII. Liverpool 1848-55. — *The Literary and Philosophical Society of Manchester, dets* Memoirs. Second Series, vol. I-XIII. London 1805-1856. — *A. Henry Rhind, Esq., hans:* British Archæology, its progress and demands. The Law of Treasure Trove. How can it be best adapted to accomplish useful results? London 1858 (*anmeldte i dette Bind p. 217-19*). — *The Spalding Club:* Sculptured Stones of Scotland. Aberdeen 1856. fol. — *The Society of Antiquaries of Scotland, dets:* Seventy-Fifth Session 1855-1856, vol. II part I. Edinburgh 1856. 4. — *David Laing Esq., hans:* Historical Description of the Altar-Piece, painted in the reign of King James the Third of Scotland, belonging to Her Majesty, in the Palace of Holyrood. 1857. 12. — *Oberstl. North Ludlow Beamish til Lota Park i Irland, hans Værk:* The Discovery of America by the Northmen in the Tenth Century with notices of the early settlements of the Irish in the Western hemisphere (with two maps). London 1841 *og* On the uses and application of Cavalry from the text of Bismark. London 1855. — *The Royal Irish Academy, dets:* Transactions, vol. XXII, P. II. vol. XXIII P. I. Dublin 1855-56. 4. Proceedings 1853-56. Vol. V-VI. — A Descriptive Catalogue of the Antiquities of Stone, Earthern, and Vegetable Materials in the Museum of the Royal Irish Academy. By W. R. Wilde. Illustrated with numerous Wood Engravings. Dublin 1857 (*anmeldt i dette Bind p. 243-44*). — *Robert Mac Adam Esq.:* The Ulster Journal of Archæology. Vol. V. Belfast 1857. 4. — *The Kilkenny and South-East of Ireland Archæological Society, dets:* Proceedings and Transactions. Vol. II-III. (*nogle Hefter*). 1852-55. Proceedings and Papers. New Series. Vol. I-II. Dublin 1856-58. — *The Catholic University of Ireland:* The At-

lantis: a Register of Literature and Science. No 1-2. Jan-July 1858. — *Richard Caulfield Esq., hans:* Sigilla Ecclesiae Hibernicae illustrata, I-II. The Episcopal and Capitular Seals of the Irish Cathedral churches. Dublin et Cork.

ASIEN. *Rája Rádhákánt Deva Báhádur i Calcutta:* Pariçista *eller Supplementbindet til hans i Aarene 18 · -18 udgivne Værk:* — ॥ शब्दकल्पद्रुमः श्रीराजराधाकान्तवाहादुरोपाधिकेन विरचितः॥ Çabda-Kalpa-Druma, *Sanskrit Encyclopædie i alphabetisk Orden.* Calcutta 1857. 4. (*anmeldt i dette Bind p. 349-61*). — *Dr. Duncan McPherson, General Inspector over Hospitalerne i Præsidentskabet Madras, hans:* Antiquities of Kertch and Researches in the Cimmerian Bosphorus. London 1857. fol. (*anmeldt i dette Bind p. 325-39*). — *The Madras Literary Society:* Madras Journal of Literature and Science. 1856 Oct.-Dec., 1857 Oct.-Dec. — *Mirza Ali Mahomed Khan, Jaghirdar ved Hans Höihed Nizam'ens Hof i Deccan samt Dommer ved Tribunalet og den Ottomanniske Ports General-Consul i Bombay:* حبيب السير, The Habeeb-os-Seear by Mirza Gheeoz-od-Deen bin Mirza Hamaum od Deen, being a general history of the world from the earliest times to the year of the Hejira 930 a. D. 1520. Published under the patronage of the Right Hon. Lord John Elphinstone, Governor of Bombay, by Aga Mahomed Hosine Kaschaney. Bombay 1857. 2 vol. in 4to (*anmeldt i dette Bind p. 343-48*). — *Det Bataviske Selskab for Kunster og Videnskaber:* Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkerkunde, uitgegeven door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. II-III. Batavia 1854-1857 *og* Verhandelingen XXVI. Batavia 1854-1857. 4.

NORDAMERICA. *The Smithsonian Institution i Washington:* Smithsonian Contributions to knowledge. Vol VIII-IX. Washington 1856-57. 4. Annual Report 1856-57. Smithsonian Report on the construction of Catalogues of Libraries, and of a general catalogue, by Charles C. Jewett. Washington 1853. — *The American Academy of Arts and Sciences, dets:* Memoirs. New Series vol. V, VI. Cambridge and Boston 1855-1857. 4 *og* Proceedings III. 1852-57. — *The Central High School of Philadelphia, dens* 38th and 39th Annual Report 1856-57. — *The Academy of Natural Sciences of Philadelphia:* Catalogue of Human Crania in the collection of the the Academy. By J. Aitken Meigs. Philadelphia 1857 *og* Proceedings 1858. — *Statssecretair John Russell Bartlett, hans:* Records of the Colony of Rhode Island and Providence Plantations in New-England. Vol. I 1636-63, II 1664-77, III 1678-1706. Pro-

vidence 1856-58. The Revised Statutes of the State of Rhode Island. Providence 1857. — *Professor A. D. Bache, hans:* Report of the Superintendent of the U. S. Coast Surrey, showing the progress of the Survey during the years 1855-56. Washington 1856. 4. — *Advocat F. S. Stallknecht i New-York:* A Paper on the History and Prospects of Interoceanic Communication by the American Isthmus. read by Lieut. I. G. Strain, U. S. N., before the New York Historical Society, June 17, 1856. — *Professor A. L. Köppen i Lancaster i Pensylvanien, hans:* Sketches of a Traveler from Greece, Constantinople, Asia minor, Syria and Palestine *og* Sparta and the Dorians 1854-55. — *Dr. Med. Bennet Dowler i New Orleans, hans:* The New Orleans Medical and Surgical Journal 1855-56. — *State Historical Society of Wisconsin, dets:* First and Second Annual Report. Madison 1853-56. The History of Wisconsin. In three Parts, Historical, Documentary, and Descriptive. Compiled by direction of the Legislature of the State by William R. Smith I[1], II[3]. Madison 1854. Transactions of the Wisconsin State Agricultural Society II-III. Madison 1852-53. Madison, the Capital of Wisconsin, its growth, progress, condition, wants and capabilities. Compiled by Lyman C. Draper. Madison 1857. Milwaukee Directory 1856-57. 12. W. N. Seymour's Madison Directory, and Business Advertiser. First Annual Edition 1855. 12. — *Den Skandinaviske Presseforening i Wisconsin ved Pastor G. F. Dietrichson:* Et Exemplar af samtlige til den 29de Mai 1856 af denne Forening i Inmansville i Wisconsin udgivne mest religieuse Skrifter, deriblandt ABC, Luthers Catechismus og Pontoppidans Forklaring. Lars Linderots Prædikener. 1853. Psalmebog af L. Harboe og O. Höegh-Guldberg. Bibelhistorie ved W. A. Wexels. 1854. Den norske Kirkes symbolske Böger uforandret vedtagne af den norsk-evangelisk lutherske Kirke i America 1855. Synodemödet i Springprairie Kirke. Emigranten 1855. *Det Canadiske Institut:* The Canadian Journal of Industry, Science, and Art, conducted by the Editing Committee of the Canadian Institute. 1856 March, May, July, Sept., Nov. 1857 Jan., March. Toronto. — *D. José F. Ramirez, Conservator ved Antiquitets-Museet i Mexico, hans:* Descripcion de algunos objetos del Museo Nacional de Antigüedades de Mexico (edicion especial de cincuenta ejemplares) México 1857. fol. — *M. J. M. A. Aubin i Mexico, hans:* Notice sur une collection d'Antiquités Mexicaines (peintures et manuscrits. Paris 1851. — *Abbed Brasseur de Bourbourg i Guatemald, hans:* Quelques traces d'une émigration de l'Europe Septentrionale en Amérique dans les traditions et les langues de l'Amérique Centrale. Lettre (du 25 octobre 1858), adressée à

M. C. C. Rafn (Extrait des Nouvelles Annales des voyages, de la géographie, de l'histoire et de l'archéologie, rédigées par V. A. Malte-Brun, Déc. 1858).

SYDAMERICA. *Instituto historico e geographico do Brazil, dets:* Revista Trimensal. T. I 1839 segunda edição 1856. T. XVII-XX. Rio de Janeiro 1854-57 *og* Novo Orbe Serafico Brasilico, ou Chronica dos frades menores da Provincia do Brasil. Por Fr. Antonio de Santa Maria Jacobatam. Vol. I. Rio de Janeiro 1858. — *D. Mariano Eduardo de Rivero y Ustariz, forhen Directeur for det Peruanske Antiquitets-Museum i Lima, hans:* Coleccion de Memorias cientificas agricolas é industriales publicadas en distintas épocas. T. I-II. Bruselas 1857.

⁝ᚼᛁᛏ⁝ᚴᚢᚾᚢᚴᛚᛁᚴᛅ⁝ᚾᚢᚱᚢᚾᛅ⁝ᚠᛅᚱᚾᚠᚱᚢᚦᛅ⁝ᚠᛂᛚᛅᚴ⁝

YFIRLIT YFIR

HINS KONUNGLIGA NORRŒNA FORNFRŒÐA-FELAGS

FASTA SJOÐ

MEÐ NAFNASKRÁ HINNA

STIPTANDI FELAGA

ÞANN FYRSTA JANUAR 1858.

	Silfr. Rd.
H. H. T. FRIÐREKR VI*, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. CHRISTJAN VIII*, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. FRIÐREKR VII, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. OSCAR I, KONUNGR I SVIARIKI OK NORVEGI	300
H. H. T. NIKOLAS I*, KEISARI YFIR ÖLLUM RUSSLÖNDUM	400
H. H. T. ALEXANDER II, KEISARI YFIR ÖLLUM RUSSLÖNDUM	300
H. H. T. FRIÐREKR VILHJALMR IV, KONUNGR I PRUSSLANDI	200
H. H. T. VILHJALMR I*, KONUNGR I NIÐRLÖNDUM	200
H. H. T. VILHJALMR II*, KONUNGR I NIÐRLÖNDUM	100
H. H. T. VILHJALMR III, KONUNGR I NIÐRLÖNDUM	100
H. H. T. CARL ALBERT*, KONUNGR I SARDINIU	200
H. H. T. VICTOR EMANUEL II, KONUNGR I SARDINIU	200
H. H. T. DOM PEDRO II, KEISARI I BRASILIULANDI	200
H. H. T. OTTO I, KONUNGR I GRIKKLANDI	200
H. H. T. FRIÐREKR AUGUST*, KONUNGR I SAXLANDI	100
H. H. T. JOHAN NEPOMUCENUS, KONUNGR I SAXLANDI	100
H. H. T. FERDINAND II, KONUNGR I BAÐUM SIKILEYJUM	200
H. H. T. MOHAMMED SHAH, SHAHEN SHAH, KON. I PERSIÐALANDI .	400
H. Ks. T. LEOPOLD II, STORHERTOGI I TOSKANA	100
H. K. T. GEORG, STORHERTOGI I MEKLENBORG-STRELITZ	200
H. K. T. FRIÐREKR FRANZ, STORHERTOGI I MEKLENBORG-SVERIN .	200
H. K. T. AUGUST*, STORHERTOGI I ALDINBORG	200
H. K. T. LEOPOLD*, STORHERTOGI I BADEN	100
H. K. T. PRINZ CARL, KONUNGSEFNI SVIARIKIS OK NORVEGS	100
H. K. T. GUSTAF*, HERT. AF UPPL., PRINZ AF SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. K. T. OSCAR, HERT. AF AUSTRGAUTL., PR. AF SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. K. T. AUGUST, HERT. AF DÖLUM, PR. AF SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. Ks. T. MAXIMILIAN*, HERTOGI AF LEUCHTENBERG	200
H. K. T. FRIÐREKR VILHJALMR, PRINZ AF PRUSSLANDI	100

H. K. T. PRINZ ALBERT AF STORA BRETLANDI OK IRLANDI 300
H. Ks. T. PRINZ JEROME NAPOLEON AF FRAKKLANDI 200
H. Ks. T. PRINZ NAPOLEON BONAPARTE AF FRAKKLANDI 200
H. K. T. VILHJALMR FRIÐREKR, PRINZ AF NIÐRLÖNDUM 100
H. Ks. T. CONSTANTIN FRIÐREKR PÈTR, PRINZ AF ALDINBORG . . . 100
H. K. T. CARL HLÖÐVER AF BURBON, HERTOGI I LUKKA 300
H. T. EUGENIUS, PRINZ AF SAVOJU-KARIGNAN 100
H. T. VILHJALMR*, HERTOGI I NASSAU 200
H. T. ADOLPH, HERTOGI I NASSAU 100
H. T. ERNST II, HERTOGI I SAXA-KOBORG OK GOTHA 100
AALL, Jacob*, járnnáma-eigandi á Nesi, stórþingismaðr í Norvegi 100
ACKERMANN, V. A., prófessor við gymnasíit ok bókavörðr í Lýbikku . . . 100
ADAMI, J. H., senator í Brimum, at Dänisch Nienhof ok Hohenhain í Slèsvík 100
ADLERBERG, greifi Voldemar, hússtjórnarherra Rússakeisara, í Pètrsborg . 100
AHLEFELDT-LAURWIGEN, Christián J. F.*, geh. conf.ráð, lènsgreifi af Langalandi 100
AHLEFELDT-LAURWIGEN, Friðrekr L. W., kammerherra, lènsgreifi af Langalandi 100
ALBINUS, J. H. Jacob, proprietèri at Varmörk í Slèsvík. , ... 300
ALMEIDA E ALBUQUERQUE, Don Francisco, innanríkisráðgjafi, Rio de Janeiro 100
AMHERST, Vilhjálmr Pitt, earl, at Montreal í Kentskíri á Englandi 100
ANDERSEN, Janich*, kansellíráð ok sættanefndarmaðr, Óðinsvè 450
ARAUJO-RIBEIRO, Don José de, sendiherra Brasilíukeisara í Parísarborg . . 100
ASPINWALL, Thómas, norðrameríkanskr aðalkonsúll í Lundúnum 100
BASILIUS, Hs. Em., erkibiskup í Palteskju ok Vítebsk 100
BEAMISH, North Ludlow, ofursti ok sagnafrœðingr, Lota-Park á Írlandi . 100
BELCREDI, Egbert, greifi de, at Löschborg í Moravíu 100
BENGESCO, Gregoríus de, kennslustjórnarherra í Blökumannalandi 100
BERING-LIESBERG, P. L., majór, adj. aðalræðismanns h. niðrlenzku Austrindía 100
BERTOUCH-LEHN, Jón Júlian S. E., lènsbarún af Suðrkarla á Lágalandi . 100
BERZELIUS, Jacob, fríherra*, prófessor, ritari vísinda-akad. í Stokkhólmi. 100
BEXLEY, Nikolás, lávarðr*, forseti hins kon. bókmenta-fèlags í Lundúnum 200
BIBESCO, H. T. fursti Georg, fyrrum hospódar á Blökumannalandi 200
BILLE-BRAHE, Preben*, geh. konf.-ráð, lènsgreifi af Brahesminni á Fjóni 100
BLISS, W. W. S.*, ofursti ok málfrœðingr, í Nýja-Orleans 100
BLOME, barún Adolph von, fyrrum sendiherra Danakonungs í Lundúnum 100
BLOME, Ottó, greifi*, fyrrum sendiherra Danakonungs í Pètrsborg 170
BLUDOFF, Dmitri, stjórnarherra innanríkis málefna, í Pètrsborg 100
BORNEMANN, Philip Júlíus, kammerherra, af Bjergbýgarði á Sjálandi . . . 100
BOTFIELD, Beriah, esq., af Norton-Hall í Northamptúnskíri á Englandi . . 200
BOUCHER DE PERTHES, J., fornfrœðingr, forseti vísinda-fèlagsins í Abbeville 100
BOUILLÉ, René, marquis de, fyrrum sendiherra Frakkakonungs í Túrin . . 100
BOWRING, Sir Jón, landstjóri í Hongkong í Kínverjalandi 100
BRADFORD, Alexander W., esq., í Nýju-Jórvík 100
BRIDGHAM, Hon. Samuel W., mayor í Providence, Rhode-Islands fylki . . 100
BROCKDORFF, Caj Lorentz, fríherra*, ræðismaðr fyrir háskólanum í Kíl . . 100
BROWN, Jón, esq., fèlagi jarðarlýsingar-fèlagsins í Lundúnum 100

BROWN, Jón Carter, esq., í Providence, Rhode-Islands fylki 100
BRÖNDSTED, Pètr Ólafr*, prófessor við háskólann í Kaupmannahöfn . . . 100
BÜLOW, Bernharðr E. von, sendiherra Danakonungs í Frakkafurðu 150
BÜLOW, Jóhan von*, geheime-konferenzráð, af Sanderumgarði á Fjóni . 100
BUTURLIN, Dmitri P., ríkisráðgjafi Rússakeisara, í Pètrsborg 100
CARLISLE, Sir Nikolás*, ritari fornfrœðinga-fèlagsins í Lundúnum 300
CASAUS, Don Fernandez R., erkibiskup í Guatemala ok biskup í Havana 170
CEDERFELDT DE SIMONSEN, H. C. J., amtmaðr í Sveinborgar amti á Fjóni. 100
CHALMERS, Patrick, esq.*, af Auldbar-kastala, Brechin á Skotlandi 100
CHAUDOIR, barún Stanislás de*, skólaræðismaðr í fylkinu Kieff. 100
CHRISTIE, Vilhjálmr Frímann Koren*, fyrrum stiptamtmaðr í Björgyn . . 100
CIGALLA, greifi Jósep, málfrœðingr, á Santoriney í Grikklandshafi 100
COLLINGS, Rev. Vilhjálmr T., í Austr-Graftúni við Marlborg á Englandi . 100
COOPER, Charles Purton, esq., F.R.S., F.S.A., meistari í heimsp. í Öxnafurðu 100
COOPMANS, Eðzarð W.*, sendiherra Danakonungs í Greifahaga ok Brussel 100
DASCHKOFF, Dmitri de*, dómsmála-stjórnarherra Rússakeisara í Pètrsborg 100
DASCHKOFF, Jacob Andreïevitsj, sendiherra Rússakeisara í Stokkhólmi . . 100
DAVIS, Sir Jón Francis, fyrrum sendiherra Bretadrottningar í Kínverjalandi 100
DEMIDOFF, fursti Anatol, greifi af San Donato í Toskana 200
DIETRICHSTEIN, greifi Máriz von, forstjóri hirðbókasafnsins í Vínarborg . . 100
DJURKLOU, Nikolás Gabríel, fríherra, af Saurbý í Næríki 100
DONNER, Conráð H.*, at Rethwisch, konferenzráð ok stórkaupmaðr, í Altóna 250
DOUDEAUVILLE, O. hertogi af*, jafningi, forseti landafrœðisfèl. í Parísarborg 100
DOWLER, Bennet, M. D., staðarlæknir ok frœðimaðr, í Nýja-Orleans . . . 100
EARLE, Jón, prófessor í fornensku við háskólann í Öxnafurðu 100
EKMAN, Gustaf Henrik*, kommerceráð, stórkaupmaðr, í Gautaborg 100
ELKAN, Vilhjálmr, stórkaupmaðr ok danskr konsúll í Harborg 100
ELLESMERE, Francis lávarðr Egerton, earl*, F.G.S., Hon. D.C.L. í Öxnafurðu 100
ELPHINSTONE, Hon. Mount-Stuart, fèlagi hins asíatiska fèlags í Lundúnum 100
ELTON, Romeo, prófessor við Browns háskóla í Providence, Rhode-Island 100
EUGENIUS, Hs. Em.*, metrópólít-erkibiskup í Kieff ok Halicz. 100
EYNARD, Jón G., heiðrsborgari í Aþenuborg, banquier, í Genefu 100
FIFE, James Duff, earl af, fylkisstjóri í Banffskíri á Skotlandi. 100
FORCE, Hon. Pètr, Washington, Kólumbíufylki í Norðrameríku 100
FRASER, Alexander, esq., brezkr konsúll í Batavíu 100
FREYMARK, C. A. W.*, aðal-superintendent ok evangeliskr biskup i Posen 100
FRIJS, Emil Júell-Wind-, lènsgreifi af Frísenborg á Norðr-Jótlandi 100
FRIJS, F. Júlíus greifi Júell-Wind, lènsbarún af Júellinge á Lágalandi. . 100
GOLÍTZIN, fursti Dmitri*, aðal-höfuðsmaðr yfir Moskófylki 200
GOLÍTZIN, fursti Serge*, skóla-ræðismaðr í Moskófylki 240
GORTSCHAKOFF, fursti Mikjáll, yfirlandstjóri í Pólínalandi 100
GORTSCHAKOFF II, fursti Pètr, aðal-landstjóri yfir Vestr-Siberíu 100
GRATY, Alfreð, barún du, forstjóri hins argentínska menjasafns í Paranà 100
GRÅBERG DE HEMSÖ, greifi Jacob*, kammerherra stórhertogans í Toskana 100
GURNEY, Hudson, esq., varaforseti fornfrœðinga-fèlagsins í Lundúnum. . 100

GYLLENSTJERNA, fríherra Carl, at Krapperup á Skáni 100
HALL, Roman, aðmíráll, aðal-ræðismaðr í Arkhangel 100
HALLAM, Henry, esq., varaforseti fornfrœðinga-fèlagsins í Lundúnum . . 100
HAMBRO, Carl Joaquim, barún, formaðr stórverzlunar', í Lundúnum . . . 100
HEINTZE, Josías Friðrekr E., barún von, kammerherra ok amtmaðr í Kíl 100
HEROS, Don Martin de los, forstjóri hins konungliga bókasafns í Madríð 100
HOLBROOK, Jón E., próf. við læknaskólann í Charleston í Suðr-Carólínu. 100
HOLSTEIN, Hlöðver H. C. Hermann, lènsgreifi af Holsteinborg á Sjálandi 100
HORSBURGH, J.*, hydrograph hins enska verzlunarfèlags í Austrindíum. . 150
INGRAM, James*, forseti í „Trinity College" við háskólann í Öxnafurðu . 100
JACOB, Hs. Em., biskup yfir Saratoff ok Zarizinsk 100
JENISCH, Martin Jón*, ráðherra í frístaðnum Hamborg 100
JUEL, Nikolás, barún, af Lundbekk á Norðr-Jótlandi 100
KEMBLE, Jón Mitchell, esq., M. A., Trinity College í Kambryggju 100
KIRIAKOFF, Mikjáll*, kollegieráð ok bókfrœðingr, í Ódessu 120
KLEWIZ, W. A. von*, leyndar-ríkisráðgjafi Prússakonungs, í Berlín . . . 120
KLICK, J. J.*, danskr konsúll í fríveldinu Rio de la Plata 100
KNOWLES, James T., esq., erkismiðr, í Lundúnum 100
KOLD, Pètr*, agent, kaupmaðr í Nípu á Norðr-Jótlandi í Danmörku . . . 600
KUSCHELEFF-BESPORODKO, greifi Alexander Gr., rètt statsráð, í Pètrsborg . 100
KRABBE-CARISIUS, H.*, stjórnarherra utanríkis málefna, í Kaupmannahöfn 100
LAMB, William, esq., á St. Thómas í Vestrindíum 210
LANG, Andrew, majór ok yfirvegastjóri á St. Croix í Vestrindíum 100
LANG, Hugh*, M. D., danskr konsúll í Greenock á Skotlandi 100
LEATHES, Philip Hammersley, esq.*, F.S.A. í Lundúnum 100
LE-BLANC, Thómas, esq.*, LL.D., F.S.A., málafœrslumaðr, í Lundúnum. 100
LEE, Jón, esq., LL.D., fèlagi hins konungliga fèlags í Lundúnum 100
LENOX, James, esq., bókfrœðingr, í Nýju-Jórvík. 100
LERCHE, Christián Albrecht, lènsgreifi af Lerchenborg á Sjálandi 100
LERCHENFELD, Fr. barún von*, leyndar-ríkisráðgjafi Bæarakonungs í München 100
LEWIS, Martin, esq., í Baltimóre í Maríulands fylki í Norðrameríku . . . 100
LIDÉN, Jón, M.D. ok C.M., læknir í Borghólmi á Eylandi í Svíaríki . . . 100
LOPEZ, Don Carlos A., þjóðstjóri í fríveldinu Paraguay í Suðrameríku. . 100
LOWELL, Charles, D.D., sóknarprestr í Boston í Massachusetts fylki . . . 100
LUYNES, Honoré T. P. J. d'Albert, hertogi af, í Parísarborg 200
MACAULAY, Duncan, LL.D., forstjóri stúlknaskóla í Nýja-Orleans 100
M'CAUL, Jón*, M. A. í Öxnafurðu, brezkr konsúll í Kaupmannahöfn. . . 100
MACEDO, Don Joaquim da Costa de, ritari vísinda-akademíisins í Lissabon 100
MACGREGOR, Francis Coleman, fyrrum brezkr aðalkonsúll í Kínverjalandi. 100
MACLEOD, Sir Henry G., landstjóri yfir Trínídad í Vestrindíum 100
MANOCKJEE CURSETJEE, esq., dómari ok parsneskr bókfrœðingr, í Bombay 100
MARQUEZ, Jósé Ignacio, þjóðstjóri í Nýju-Granada í Suðrameríku. 100
MARSH, Georg P., norðrameríkanskr sendiherra í Miklagarði. 100
MARSHALL, Vilhjálmr, esq., danskr aðalkonsúll á Skotlandi 100
MARTINEZ DE LA ROSA, D. Franc., sendiherra Spánardrottningar í Rómaborg 100

MAVROS, Nikolás de, rètt statsráð ok aðal-tilsjónarmaðr, í Búkarest . . . 100
MAYER, Jósep, esq., umsjónarmaðr fornmenjasafns í Líverpól 100
MELIN, H. M., prestr at Husie ok Skräflinge, próf. við háskólann í Lundi 100
MENSCHIKOFF, fursti Alexander, aðmíráll, aðal-landstjóri yfir Finnlandi . . 150
METCALFE, Charles, lávarðr, landstjóri yfir Agra í Hindostan 200
METTERNICH, Clement fursti*, ríkiskanselleri Austrríkis-keisara, í Vínarborg 100
MICHÉLSEN, Carl, danskr aðalkonsúll í Nýju-Granada í Suðramerіku . . . 100
MINISCALCHI-ERIZZO, greifi Franz, kammerherra Austrríkis-keisara, í Verónu 100
MITTROVSKY, greifi A. F.*, efsti kanselleri Austrríkis-keisara, í Vínarborg 100
MOLANDER, Jóhan*, T. D., biskup yfir Borgár stipti í Finnlandi 100
MOLTKE, Adam V., stjórnarráðs forseti Danakonungs, lènsgreifi af Bregentveð 100
MOLTKE, greifi Carl Emil, geheime-konferenzráð, af Ágörðum á Sjálandi 100
MOLTKE-HVITFELDT, greifi Adam Gottl., sendiherra Danakonungs í Neapel 100
MOLTKE-HVITFELDT, greifi Gebh. Leon, sendiherra Danakonungs í Lissabon 100
MONTEFIORE, Sir Moses, barónet, fèlagi hins konungliga fèlags í Lundúnum 100
MORE, Jón Shank, prófessor í skotskum lögum við háskólann í Edínaborg 100
MORPURGO, Jósep, banquier ok belgneskr konsúll í Tríest 100
MORRIS, Jacob G., esq., fræðimaðr, í Phíladelphíu í Pensylvaníu 100
MOSQUERA, José Manuel, erkibiskup í Nýju-Granada, Santa Fé de Bógotà 100
MOSQUERA, J. C., fyrrum þjóðstjóri í fríveldinu Nýju-Granada, Panamà . 100
MÜLERTZ, Andreas F.*, P. D., stjórnari lærdómsskólans í Hrossanesi . . 100
MURPHY, Hon. H. C., fyrrum lögþingismaðr fríríkja Norðrameríku 100
MYLIUS, Jón Jacob de, hirðveiðameistari, at Rœningasœgarði á Fjóni . . 100
NAVARRETE, Don Fernandez de*, forseti hins kon. sögu-akad. í Madríð . 100
NEERGAARD, Pètr Jóhan, etatsráð, af Försleif ok Faareveile á Sjálandi . . 100
NEOPHYTOS, Hs. Em., metrópólít-erkibiskup á Blökumannalandi 100
NESSELRODE, C. R., greifi, ríkiskanselleri Rússakeisara, í Pètrsborg 100
NORMAN, B. M., esq., fornfræðimaðr, í Nýja-Orleans 100
NORTHUMBERLAND, A. P. lávarðr Prudhoe, hertogi af, D.C.L., at Alnvíkkastala 100
OBRENOVITSCH, fursti Mikjáll, erfðafursti í Servíu 200
OESTERREICHER, Renner von, statsráð ok danskr aðalkonsúll í Tríest . . 100
OLFERS, J. F. M. von, aðalvörðr yfir gripasöfnum Prússa, í Berlín 100
ORLOFF, greifi Alexis, stjórnarráðsforseti Rússakeisara, í Pètrsborg 100
OSUNA Y DEL YNFANTADO, Don Mariano, hertogi af, gæðingr af Spáni 100
OUSELEY, Sir Gore, forseti hins konungliga asíatiska fèlags í Lundúnum 100
OUSELEY, Vilhjálmr G., sendiherra Stóra-Bretlands í Rio de la Plata . . 100
PARKER, Rev. Pètr, ameríkanskr kristniboðari í Kínverjalandi 100
PETERSON, Jón*, esq., yfirdómari á St. Vincent í Vestrindíum 100
PETIT, Louis Hayes, esq., fèlagi hins konungliga fèlags í Lundúnum . . 200
PHILLIPPS, Sir Thómas, barónet, at Middlehill í Vorcesterskíri 100
PLASKETT, Jósep*, majór, á St. Croix í Vestrindíum 100
PLATEN, Balthasar, greifi af, statsráð, af Örbýhúsi á Upplandi 100
PLATON, Hs. Em., erkibiskup yfir Riga ok Mítá 100
PLESSEN, Ottó barún, sendiherra Danakonungs í Pètrsborg 100
PLUMER, Vilhjálmr, esq., í Epping í Nýja-Hampskíri í Norðrameríku . . . 100

PONTOPPIDAN, Henrik, danskr aðalkonsúll í frístaðnum Hamborg 100
POWER, Rev. Jósep, bókavörðr háskólans í Kambryggju 100
PRECHT, Hermann W., ofursti-lieutenant ok staðarhöfuðsmaðr á St. Thomas 200
PRESCOTT, Henry, fyrrum landstjóri yfir Nýfundnalandi 100
PREUS, J. C., fyrrum sórenskrifari í Vestr-Niðarnesi í Norvegi 100
PRIETO, Don Joaquim *, fyrrum þjóðstjóri í fríveldinu Chili í Suðrameríku 100
PRZEZDZIECKI, Alexander, greifi, sagnafrœðingr, í Varská 100
PYCROFT, James Wallis, esq., fèlagi fornfrœðingafèlagsins í Lundúnum . 100
PYRKER VON FELSÖ EÖR, J. L.*, patriarki-erkibiskup at Erlá í Úngaralandi . 100
RADHAKANT RADJA BAHADUR, H. T., indverskr bókfrœðingr í Bengalalandi . 100
RAFN, Carl Christián, ritari fèlagsins 100
RALLI, Ambrosio di Stefano, banquier, í Tríest 100
RASTAWIECKI, Eátvarðr, barún, fornfrœðingr, í Varská 100
REHLING, J.*, aðal-landstjóri hinna dönsku Austrindía, í Tranqnebar . . . 100
REVENTLOW, Ferdinand, lènsgreifi af Christiánssæti ok Sandbergi í Slèsvík 100
REVENTLOW, Friðrekr D.*, greifi af, sendiherra Danakonungs í Lundúnum 100
REVENTLOW, Þèttleifr C. E.*, greifi af, lènsbarún af Brahetrolleborg á Fjóni 100
ROBERT, Pètr C., prófessor í stórskotalist við skothersskólann í Metzborg 100
ROMUALDO ANTONIO DE SEIXAS, erkibiskup yfir Brasilíulandi, í Bahíu 100
RUMIN, Nikolás de, rètt statsráð Rússakeisara, í Moskó 100
RÖNNENKAMP, Christján, kammerherra, af Nesbýhólmi ok Bavelse á Sjálandi 100
SALVANDY, N. A. greifi*, kennslustjórnarherra Frakkakonungs, í Parísarborg 100
SANTA-CRUZ, Andreas, verndari hins Perú-Boliviska sambands, í Líma . . 160
SAVVAÍTOF, Páll, málfrœðingr, prófessor við klerkaskólann í Pètrsborg . . 100
SCAVENIUS, Jacob Brönnum*, hirðveiðameistari, af Bassanesi á Sjálandi 100
SCAVENIUS, Pètr Brönnum*, kammerh., af Gjörsleif ok Klinthólmi á Sjálandi 100
SCHACK, Ottó Diderik*, lènsgreifi af Schackenborg á Suðr-Jótlandi 100
SCHACK-SOMMER, Ottó, danskr aukakonsúll í Hamborg 100
SCHEEL-PLESSEN, Wúlff H. B., greifi, sendiherra Danakonungs í Stokkhólmi 100
SCHINDLER, Jóhan, fyrrum forseti stjórnarráðsins í Kraká 100
SCHMIDT, Pètr Christián, proprietèri at Vindabý ok ráðherra í Tönningen 200
SCHOLTEN, P. C. F.*, aðal-landstjóri hinna dönsku Vestrindía, á St. Croix 100
SCHUBERT, F. H. von, general-lieutenant, í Pètrsborg 100
SCHUTTE, August Theodór, af Bygghólmi ok Nörlundi á Norðr-Jótlandi . . 100
SIEVEKING, Karl*, syndicus í frístaðnum Hamborg 100
SJÖGREN, A. J.*, statsráð ok fèlagi vísinda-akademíisins í Pètrsborg . . . 100
SKEEL, Eiríkr W. R., kammerherra, af Drottningarlundi á Jótlandi 100
SMITH, Jón Cotton, esq., í Sharon í Konnektíkúts fylki 100
SMITH, Mikjáll*, útboðsfulltrúi Noregs konungs, í Arendal 100
STENHAMMAR, M.*, T. D, prófastr ok sóknapr. at Rísingum á Austr-Gautlandi 100
STICHÆUS, Jóhan Friðrekr*, stjórnarmaðr yfir Borgá í Finnlandi 100
STIFFT, fríherra A. J. v.*, líflæknir Franz keisara fyrsta, í Vínarborg . . 100
STIR-BEY, H. T. fursti Barbo, hospódar í Blökumannalandi 100
STOURDZA, H. T. fursti Mikjáll, hospódar í Moldá 200
STROGANOFF, Gregoríus greifi, geheimeráð Rússakeisara, í Pètrsborg . . . 100

Strõiberg, Christopher*, kansellíráð, í Álaborg á Norðr-Jótlandi 600
Sutherland, Georg G. L. G., hertogi af, at Dunrobin kastala á Suðrlandi 100
Swinburne, Sir Jón E., baronet, forseti fornfræða-fèlagsins í Nýjakastala 150
Teïmouraz, H. T. Czarevitsj*, prinz af Georgíu, sonr Georgs konungs xiij 100
Teleki von Czeh, greifi Jósep*, landstjóri yfir Síbenborg 100
Thamsen, Hans þèttleifr*, rètt statsráð, í Stóðgarði 2,020
Tiedge, Jóhan H. Cornelíus, stórkaupmaðr, í Buenos Aíres 100
Titoff, Vladimir Pálovitsj, sendiherra Rússakeisara í Miklagarði 100
Tobin, Hon. Thómas, yfirdómari í Ballincollig á Írlandi 100
Toreno, greifi José Maria de*, kammerherra Spánardrottningar, Madríð 100
Traill, Thómas Stewart, M. D., prófessor við háskólann í Edínaborg . . 100
Trevelyan, Sir Walter Calverley, bart., at Vallingtúni í Norðimbralandi . 100
Trolle-Bonde, Gustaf greifi, af Sefstaðahólmi í Suðrmannalandi 100
Tyskiewicz, greifi Eustacíus*, forstjóri fyrir skólunum í Borysoff 100
Uvaroff, greifi Alexis, statsráð ok fræðimaðr, í Pètrsborg 100
Uvaroff, greifi Sergius, kennslustjórnarherra Rússakeisara, í Pétrsborg . . 100
Van Buren, Martin, fyrrum þjóðstjóri í fríveldum Norðrameríku 100
Van Deurs, J. F.*, general-krigskommissarius, at Frydendal á Sjálandi . . 100
Vargas, Jósep*, M. D., þjóðstjóri í fríveldinu Venezuela í Suðrameríku . 100
Varszawa, greifi Paskévitsj Erivansky, fursti af*, landstjóri í Pólínalandi 150
Vedel-Simonsen, L. S., sagnafræðingr, af Elveðgarði á Fjóni 100
Waldo, Daniel, esq., í Vorcester í Massachusetts fylki 100
Wallén, Carl, barún, leyndar-ráðgjafi, ráðherra í Finnlandi, Helsingjaforsi 100
Webster, Noah, LL.D., enskr orðabókarhöfundr, í Nýju-Höfn, Konnektíkút 100
Wedell, Carl W. A. S.. lènsgreifi af Wedellsborg á Fjóni 100
Wellenheim, Léopold Welzl von*, hirðráð, í Vínarborg 100
Werkmester, Martinus*, landmælingamaðr, í Sveinborg á Fjóni 100
Wetmore, Hon. Prosper M., sagnafræðingr, í Nýju-Jórvík 100
Wilson, Rigth Rev. Daniel*, D.D., biskup í Kalkúttu í Bengalalandi . . . 100
Winthrop, Thómas L., forseti hins vínlenzka fornfræða-félags í Boston . 100
Wolanski, Tadeusz Przyiaciel z Wolan, at Pakosc í Brombergsfylki . . . 100
Wood, Richard, esq., brezkr konsúll í Damaskus 100
Woolsey, Theodór Dwight, prófessor við háskólann í Nýju-Höfn, Konnektíkút 100
Wrangell, Ferdinand, barún, skipastólshöfðingi í Krónustað í Kyrjálabotni 100
Rússneskr höfðingi í Pètrsborg 100
Amerikanskr bókfræðingr 500
Sjóðr með einkennisnafni „Grœnland" 600
Sjóðr með einkennisnafni „Stafangr" 200
Annat vaxtafè, safnat af tillögum sem goldin eru í einu lagi 24,640

Fèlagsins fasti Sjóðr 31 dec. 1857 . . . . Silfr Rd. 64,000

ERKLÆRING FRA REVISORERNE.

Undertegnede have, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1857 valgte Revisorer, efterseet Selskabets faste Fond for islandske Oldskrifters Udgivelse og nordisk Oldkyndigheds Fremme til Beløb 64,000 Rdlr. Sølv i kongelige 4 Procents Obligationer og bevidne herved at den Bestemmelse, som den Kongelig confirmerede Fundats for Fonden af 30te October 1834 § 4 foreskriver, er iagttagen.

Kjøbenhavn den 1ste Juni 1858.

A. KIELLERUP. L. RING.

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

1855—1857.

PROTECTOR

HANS MAJESTÆT KONG FREDERIK VII, aarlig Gave . . . Rdlr. 300

MEDLEMMER

MED DE I AARENE 1855—1857 YDEDE BESTANDIGE BIDRAG VEDFÖIEDE *

H. M. OSCAR I, Konge af Sverige og Norge	F.B.B.
H. M. NICOLAUS I. Keiser af Rusland	F.B.B.
H. M. ALEXANDER II, Keiser af Rusland	F.B.B.
H. M FREDERIK WILHELM IV, Konge af Preussen	F.B.B.
H. M. WILHELM III, Konge af Nederlandene	F.B.B.
H. M. DOM PEDRO II, Keiser af Brasilien	F.B.B.
H. M. OTTO I, Konge af Grækenland	F.B.B.
H. M. VICTOR EMANUEL II, Konge af Sardinien	F.B.B.
H. M. FERDINAND II, Konge af Begge-Sicilierne	200
H. Ks. H. LEOPOLD II, Storhertug af Toscana	F.B.B.
H. K. H. GEORG, Storhertug af Meklenborg-Strelitz	F.B.B.
H. K. H. FREDERIK FRANTS, Storhertug af Meklenborg-Schwerin	F.B.B.
H. K. H. CARL II, Hertug af Lucca	F.B.B.
H. K. H. CARL, Kronprinds af Sverige og Norge, Hertug af Skåne	F.B.B.
H. K. H. OSCAR, Prinds af Sverige og Norge, Hertug af Öster-Götland	100
H. K. H. AUGUST, Prinds af Sverige og Norge, Hertug af Dalarne	100
H. K. H. WILHELM, Prinds af Preussen	F.B.B.
H. K. H. ALBERT, Hertug af Sachsen-Koburg og Gotha	F.B.B.
H. Ks. H. Prinds JOSEPH NAPOLEON, Marschal af Frankrig	F.B.B.
H. Ks. H. Prinds NAPOLEON BONAPARTE	200
H. K. H. FREDERIK, Prinds af Nederlandene	F.B.B.
H. Ks. H. PETER, Prinds af Oldenborg	F.B.B.
H. K. H. EUGEN, Prinds af Savoyen-Carignan	F.B.B.
H. H. ADOLPH, Hertug af Nassau	F.B.B.
H. H. ERNST II, Hertug af Sachsen-Koburg og Gotha	F.B.B.

* Forkortelser: F.B.B. ɔ: forhen bestandigt Bidrag; V.B. videnskabeligt Bidrag; AA.B. Aarsbidrag; S.B. ved Bidrag til Samlingerne (Selskabets Bibliothek, det historisk-archæologiske Archiv, Museet for Nordiske Oldsager, det Americanske Cabinet etc.) afgjort Bidraget; C B. ved udförte Commissioner Bidraget afgjort. De Medlemmers Navne, hvis Bidrag ere indkomne efter Udgangen af Aaret 1857, ville blive opförte, ethvert paa sin Plads efter Optagelsens Datum, i den næste Liste for Aarene 1858—1860.

H. H. ALEXANDER, Hertug af Anhalt-Bernburg . . . . F.B.B.
H. H. BERNHARD, Hertug af Sachsen-Weimar . . . . F.B.B.
H. H. BERNHARD, Hertug af Sachsen-Meiningen . . . . F.B.B.
BORRING, L. S., Professor . . . . AA. B.
EGILSSON, Sveinbjörn, T. D., Rector ved den lærde Skole i Reykiavik, Island V.B.
EWALD, C, Kammerherre og Generalmajor . . . . AA. B.
GUDMUNDSSON, Thorgeir, Sognepræst til Nysted og Herritslev . . . . V.B.
HAGEMANN, J. L., Kammerherre og Generalmajor . . . . AA. B.
LUND, J. L. G., Professor og Historiemaler ved Kunst-Academiet . . AA. B.
RAFN, C. C., Etatsraad og Professor . . . . F.B.B.
THOMSEN, C. J., Conferentsraad, Directeur ved Mynt-Cabinettet . . . AA. B.
WERLAUFF, E. C., Conferentsraad, Overbibliothekar og Professor . . AA. B.
HVIDT, L. N., Etatsraad og Bankdirecteur . . . . AA. B.
BOSWORTH, Joseph, P. D., Sognepræst til Etwell i Derbyshire, England F.B.B.
GRIMM, Jacob, Hofraad og Professor, Berlin . . . . V.B.
MOLTKE, E. C. L., Greve af, forhen befuldm. Minister, Kiel . . . . F.B.B.
PETERSEN, N. M., Etatsraad og Professor i de nordiske Sprog . . . AA. B.
BERG, H. H., Etatsraad og Præsident, St. Thomas i Vestindien . . . . F.B.B.
TRESCHOW, F. W., Geheime-Conferentsraad . . . . F.B.B.
VELSCHOW, H. M., Professor i de nordiske Antiquiteter . . . . . AA. B.
GIESEBRECHT, L., Professor ved Gymnasiet i Stettin . . . . F.B.B.
DORPH, N. V., Professor og Theater-Directeur . . . . AA. B.
KRUSE, F., Statsraad, forhen Professor ved Universitetet i Dorpat . . F.B.B.
LANG, Andrew, Major og Over-Veimester, St. Croix i Vestindien . . F.B.B.
BRINCK-SEIDELIN, L. C., Conferentsraad og General-Decisor . . . . AA. B.
THORLACIUS, Arne O., Kjöbmand, Stikkisholm, Island . . . . . . AA. B.
FREDERICHSEN, F., Etatsraad, St. Croix i Vestindien . . . . F.B.B.
MAGNUSEN, J. F., Justitsraad . . . . AA. B.
JOMARD, A., Medlem af det Franske Institut, Paris . . . . V.B.
JUEL, N., Justitsraad og Amtsforvalter, Hjörring . . . . AA. B.
LARSEN, J. E., Conferentsraad og Justitiarius i Höiesteret . . . . AA. B.
WEGENER, C. F., Conferentsraad, Geheimearchivar og Kgl. Historiograph AA. B.
VIOLIER, L. de, Keis. Russisk Collegieraad og Leg.-Secretair . . . F.B.B.
ABRAHAMS, N. C. L., Professor og Notarius publicus . . . . . . AA. B.
BILLE-BRAHE, Preben Greve af, Geh.-Conferentsraad, til Brahesminde . F.B.B.
PREUSKER, K. B., Rentamtmand, Grossenhayn i Sachsen . . . . . V.B.
VEDEL-SIMONSEN, L. S., Conferentsraad og Prof., til Elvedgaard i Fyen . . 100
MOLTKE, A. W., Lehnsgreve af, Geheime-Conferentsraad, til Bregentved F.B.B.
STEMANN, C. L., Kammerherre, Stiftamtmand over Aalborg Stift . . AA. B.
FLOR, C., Etatsraad og Professor . . . . AA. B.
SÖRENSEN, S., Provst, Sognepræst til Snoldelöv og Thune . . . . AA. B.
BRAMMER, G. P., T. D., Biskop over Aarhuus Stift . . . . AA. B.
HARHOFF, C. J. C., Etatsraad og Byfoged i Ringsted . . . . . . F.B.B.
KNUDTZON, Broder L., Grosserer, Trondhjem . . . . F.B.B.
SEIDELIN, H. D. Brink, Vice-Admiral, fh. Gouverneur i Ostindien . . F.B.B.
NIELSEN, M., Sognepræst til Sönder- og Nörre-Kongerslev og Komdrup AA. B.
HANSEN, P., Conferentsraad, fh. Gouverneur, Tranquebar i Ostindien . F.B.B.
MUNDT, J. H., Conferentsraad og Borgemester . . . . AA. B.
TILLISCH, F. F., Geheime-Conferentsraad . . . . AA. B.
KELLNER, L. S., Oberst i Ingenieur-Corpset . . . . AA. B.

KNUDTZON, P. C., Grosserer . . . . AA. B.
LÖGSTRUP, A. B., Major . . . . AA. B.
GOTTSCHALK, C. F. F., Sognepræst til Odder og Tvenstrup . . . . AA. B.
BECKER, Burman, J. G., Ph. Dr. 50
HANSEN, P., Justitsraad, St. Croix i Vestindien . . . . F.B.B.
KOCH, J. N. G., Conferentsraad, Altona . . . . AA. B.
MÜLLER, J. C., M. D., Etatsraad og Stabslæge . . . . AA. B.
GRAAH, W. A., Capitain i Sö-Etaten . . . . F.B.B.
GRÜNER, G., Generalkrigscommissair, til Kjærup . . . . AA. B.
LOWZOW, H. G. K., Kammerherre, Jægerspriis 50
BRETTON, L. P. Baron af, Stiftamtmand, Viborg 50
FAHNÖE, H. C., Sognepræst til Sönderup og Nordrup . . . . . . AA. B.
HILDEBRAND, B. E., Rigsantiquar, Stockholm . . . . F.B.B.
PETERSEN, E., Jægermester, Proprietair til Carlsminde 50
ALBINUS, J. H. J., Cancellieraad, Bellevue ved Kolding . . . . . F.B.B.
FÜRST, W. J., Kongelig Dansk Vice-Consul i Arendal . . . . . F.B.B.
LUNN, W., Major, Proprietair til Knapstrup . . . . AA. B.
STOCKFLETH, N. V., Sognepræst til Lebesby i Öst-Finmarken . . . V.B.
WILLEMOES, J. G., Sognepræst til Herfölge . . . . AA. B.
HETTEMA, M. de Haan, Medlem af det Frisiske Ridderskab, Leeuwarden V.B.
KJÆR, T. A., Capitain, Havnemester paa St. Thomas i Vestindien . . F.B.B.
PETERSEN, C. B., Cancellieraad, Regjerings-Secretair, St. Thomas . . F.B.B.
ROHDE, L. J., Commandeur-Capitain, St. Thomas i Vestindien . . . F.B.B.
STRANDGAARD, A. S., Major af Artilleriet, St. Thomas . . . . . . F.B.B.
BAHNSEN, C. A., Professor og Seminarieforstander, Tönder . . . . AA. B.
BARTH, W. F., Sorenskriver, Moss . . . . F.B.B.
DÖDERLEIN, G. M., Capitain, Toldcasserer, Tönsberg . . . . F.B.B.
FRIJS, J. C. Lehnsgreve Juell-Wind, Kammerherre, til Frijsenborg . . F.B.B.
JENSEN, N. C., Cancellieraad, Aalborg . . . . C.B.B.
MACGREGOR, F. C., fh. Kongl. Storbritannisk Consul i China, Canton . F.B.B.
NIELSEN, H. P., Krigsraad, Proprietair til Oxholm . . . . AA. B.
REVENTLOW, E. C. D. Greve af, til Pugerup i Skåne . . . . . . F.B.B.
STRANDGAARD, M., Etatsraad, Aalborg . . . . AA. B.
THEJLL, C. A., Justitsraad, Branddirecteur i Svendborg . . . . . AA. B.
THORBRÖGGER, S. Th., Etatsraad, Toldcasserer i Aalborg . . . . . AA. B.
THUE, Jacob, Kongelig Portugisisk Consul i Arendal . . . . . . F.B.B.
WULFF, J., Kammerraad, Kongelig Forvalter, Björnsholm . . . . . F.B.B.
AGERBEK, H., Sognepræst til Österhæsinge og Hillerslev . . . . . AA. B.
CASTONIER, J. F. C., Kammerherre, Major og Fortchef, St. Croix . . F.B.B.
DIRCKINCK-HOLMFELD, C. Friherre, fh. Amtmand i Schwarzenbeck . . F.B.B.
ERDMANN, F., Statsraad, Professor ved Universitetet i Kasan . . . . F.B.B.
FABRICIUS, C. L., Sorenskriver i Östre-Nedenæs . . . . F.B.B.
FREUND, J. F., Etatsraad og Myntmester, Altona . . . . AA. B.
FÖLSCH, E. G., Kongl. Svensk-Norsk General-Consul, Marseille . . . S.B.B.
LORENZ, W. C., Kammerherre og Amtmand i Randers . . . . . . AA. B.
PECHLIN, F. C. F. Baron, Geh.-Conferentsraad, Lauenborg . . . . F.B B.
PREUS, J. C., fh. Sorenskriver i Vestre-Nedenæs . . . . F.B.B.
RANTZAU, C. E. Greve af, til Rastorff, Geheime-Conferentsraad . . . AA. B.
RANTZAU, E. Greve af, Kammerherre, Landraad, Plöen . . . . . . F.B.B.
RÖTGER, D. H., Etatsraad, fh. Borgemester i Itzehoe . . . . . . F.B.B.

Susemihl, J. B., Etatsraad, Amtmand over Ratzeborg Amt . . . . F.B.B.
Wilson, Fletcher, Kongl Dansk General-Consul i London . . . . F.B.B.
Wolff, A. A., P. D., Præst ved det Mosaiske Troessamfund . . . . AA. B.
Ancker, P. Kofod, Provst, Sognepræst til Östofte . . . . AA. B.
Beskow, Bernhard von, Hofmarschal, Stockholm . . . . F.B.B.
Croker, Thomas Crofton, Esq., F.S.A. London . . . . F.B.B.
Gurney, Hudson, Esq., Medlem af det Kongl. Selskab i London . . F.B.B.
Knudsen, P., Geheime-Legationsraad, fh. General-Consul i Tripolis . AA. B.
Lamb, William, Esq., London . . . . F.B.B.
Levetzau, J. G. von, Kammerherre og Overhofmarschal . . . . . AA. B.
Phillipps, Sir Thomas, Middlehill i Worcestershire 100
Sidenius, N., Sognepræst til Hesselager . . . . AA. B.
Tunckll, A. von, Keiserl. Russisk Collegie-Assessor og Consul . . S.B.B.
Abel, W. O., Diaconus, Leonberg i Würtemberg . . . . F.B.B.
Ackermann, W. A., Professor, Dresden . . . . F.B.B.
Den Tex, C. A., Professor, Amsterdam . . . . AA. B.
Dezoz de la Roquette, J. B. M. A., fh. Fransk Consul, Paris . . . F.B.B.
Dietrichstein, Grev M., Chef for Hofbiblioteket i Wien . . . . . F.B.B.
Ferguson, William, Esq., Leith i Scotland . . . . F.B.B.
Halberstma, J. H., Sognepræst til Deventer i Over-Yssel . . . . V.B.
Heintze, J. F. E., Baron von, Kammerherre, fh. Amtmand, Kiel . . F.B.B.
Hibbert-Coare, Sam., Esq., M.D., F.R.S. et S.A.Scot., York . . . . F.B.B.
Hill, Lord George, Medlem af det Kgl. Vid. Acad. i Dublin . . . . F.B.B.
Kalkar, C. H. A., T. D., Sognepræst til Gladsaxe og Herlöv . . . AA. B.
Munthe af Morgenstjerne, J. W., Kammerh., fh. Chargé d'Aff. i Haag AA. B.
Nolsöe, J., Kongelig Handelsforvalter, Thorshavn, Færöerne . . . . AA. B.
Posthumus, R. R., Sognepræst, Waaxens i Ost-Friesland . . . . . AA. B.
Puttrich, L., J.U.D., Overretsadvocat, Leipzig . . . . S.B.B.
Ritschl, G. C. B., General-Superindent over Pommern 50
Schmidt, P. C., til Vindeby, Senator til Tönningen . . . . F.B.B.
Sternburg, Max von Speck, Friherre, til Lutzschena i Sachsen . . . F.B.B.
Trevelyan, Sir Walter Calverley, Wallington i Northumberland . . . F.B.B.
Ampère, J. J., Professor ved Collége de France i Paris . . . . . F.B.B.
Gynther, S. W., Landshövding i Hernösand . . . . AA. B.
Homeyer, G., Professor ved Universitetet i Berlin . . . . F.B.B.
Kierschow, P. C. H., Biskop over Bergens Stift 50
Humboldt, Baron Alexander v., Kgl. Preussisk virkelig Geh.-Raad . . V.B.
Krieger, M. D., Justitsraad og Overretsassessor . . . . AA. B.
Ledebur, L. v., Capitain, Dir. for det Kgl. Kunstkammer i Berlin . . F.V.B.
Lützow, Carl von, Kammerherre, Ludwigslust i Meklenborg . . . F.B.B.
Metternich, C. Fyrst, fh. Keiserl. Österrigsk Statscantsler, Wien . . F.B.B.
Napiersky, C. A., P. D., Statsraad, Gouv. Skole-Director i Riga . . F.B.B.
Rask, H. K., Sognepræst til Viskinde og Aunsö . . . . V.B.
Becker, R. von, P. D., Professor ved Universitetet i Helsingfors . . F.B.B.
Carlmark, J. P., Lector og Domkirke-Sysselmand i Skara . . . . AA. B.
Cooper, Charles Purton, Esq., M. A. Oxford . . . . F.B.B.
D'Ohsson, Friherre C., Kgl. Norsk og Svensk bef. Minister i Haag . . F.B.B.
Fryxell, A., Professor, Sognepræst til Sunne i Vermeland . . . . AA. B.
Gyllenkrok, Friherre A. G., Hofmarschal, Björnstorp i Skåne . . . F.B.B.
Gyllenstjerna, Friherre N. C., Kammerherre, til Krapperup i Skåne . F.B.B.

Hasselbach, Directeur for Gymnasiet i Stettin	AA. B.	
Hedrén, J. J., T. D., Biskop over Carlstad Stift	F.B.B.	
Hipping, A. J., Provst, Sognepræst til Nykyrka i Finland	F.B.B.	
Lavinsky, A., Gouverneur over Jeniseisk og Irkutz	F.B.B.	
Mussin-Pushkin, M., Curator for Universitetet i Kasan	F.B.B.	
Nilsson, Sven, Professor ved Universitetet i Lund	V.B.	
Pipping, F. W., Professor ved Universitetet i Helsingfors	F.B.B.	
Reutz, A. M. T. von, Professor ved Universitetet i Dorpat	F.B.B.	
Schubert, F. H., General-Lieutenant, St. Petersborg	F.B.B.	
Studach, J. L., Aumônier hos Dronningen af Sverige		50
Tengström, J. J., Professor ved Universitet i Helsingfors	F.B.B.	
Trolle-Wachtmeister, Greve H., En af Rigets Herrer, til Årup	AA. B.	
Vandermaelen, Philip, Geograph, Brüssel	F.B.B.	
Walleen, C., Geheimeraad, Medlem af Senatet for Finland	F.B.B.	
Wilhelmi, J. D. K., Sognepræst i Sinsheim	V B.	
Baggesen, A. H., Generalmajor og Commandant i Rendsborg	F.B.B.	
Baggesen, C. R., Archidiaconus i Bern	F.B.B.	
Barkow, A. F., Professor ved Universitetet i Greifswald	F.B.B.	
Bille-Brahe, H. Greve af, Kongl. Dansk bef. Minister i Wien	F.B.B.	
Blome, A., Geheime-Conferentsraad, til Blomsche Wildniss	F.B.B.	
Browne, Peter, Esq., fh. Kongelig Storbritannisk Legations-Secretair	F.B.B.	
De Geer, Carl, En af Rigets Herrer, Stockholm	F.B.B.	
Hamilton, W. R., Professor ved Universitetet i Dublin	F.B.B.	
Hammer-Purgstall, Jos. Friherre v., Hofraad og Hoftolk, Wien	F.B.B.	
Kræmer, R. F. von, Landshövding, Upsala	F.B.B.	
Litton, Samuel, Esq., M.D., Præs. i det Kgl. Irl. Acad. i Dublin	F.B.B.	
Lönnrot, E., M.D., Professor ved Universitet i Helsingfors	F.B.B.	
Moltke, C. E. Greve af, Geheime-Conferentsraad, til Aagaard	F.B.B.	
Nicolai, Baron Paul de, fh. Ks. Russisk bef. Minister i Kjöbenhavn	F.B.B.	
Rääf, L. F., Kammerjunker, til Buhlsjö ved Linköping	F.B.B.	
Saluzzo di Monesiglio, Cæsar, General, Turin	F.B.B.	
Singer, J., D.D., Secr. ved det Kgl. Irlandske Acad. i Dublin	F.B.B.	
Capponi, Marquis Gino, Medlem af Acad. della Crusca i Florens	F.B.B.	
Gerhard, E., Professor ved Universitetet i Berlin	F.B.B.	
Hornbech, H. B., M.D., fh. Landphysicus paa de Danske Öer i Vestindien	F.B.B.	
Kiellerup, A. A., Etatsraad, fh. Advocatus regius paa St. Thomas	F.B B.	
Lagerheim, Friherre Elias, Kgl. Svensk-Norsk bef. Minister i Kbhvn.	F.B.B.	
Laing, Samuel, Esq., Idvies, Forfar, Scotland	F.B.B.	
Marsh, Hon. George P., Nordamer. bef. Minister i Constantinopel	F.B.B.	
Menschikoff, Fyrst Alex., Admiral, Gen.-Gouverneur over Finland	F.B.B.	
Pahlen, Baron v. d., Gen.-Gouv. over Lifl., Estland og Kurland	F.B.B.	
Botfield, Beriah, Esq., Norton Hall, Northamptonshire	F.B.B.	
Chaudoir, Stanisl. Baron de, Curator for Underviisningsdistrictet Kiev	F.B.B.	
Disbrowe, Sir Edward C., Kongelig Storbrit. bef. Minister i Haag	F.B.B.	
Smith, Richard Bryan, Esq., F.S.A., Pygons Hall i Lancashire	F.B.B.	
Sprengtporten, Friherre J. W., Over-Statholder i Stockholm	F.B.B.	
Deecke, L. H. E., P.D., Collega ved St. Catharinæum i Lübeck	F.B.B.	
Lütke, F. B. de, Admiral og General-Adjutant, St. Petersborg	F.B.B.	
Nesselrode, Grev C. R., Keis. Russisk Rigscantsler, St. Petersborg		100
Palmstjerna, Frih. N. F., fh. Svensk bef. Minister i St. Petersborg	F.B.B.	

BARTLETT, John Russell, Esq., Chef f. d. Mex. Grændsecommiss., New-York F.B.B.
BRUNIUS, C. G., M.A., Professor ved Universitetet i Lund . . . . . AA.B.
ELPHINSTONE, M., Medlem af det Asiatiske Selskab i London . . . . F.B.B.
SABININ, Stephan, Keiserlig Russisk Hofprovst, Weimar . . . . . F.B.B.
WEBB, Th. H., M.D., Secretair ved det Rhode-Islandske hist. Selskab F.B.B.
HOHBACH, B. H. G., Over-Justits-Assessor, Ulm . . . . F.B.B.
LOWELL, C., D.D., Secretair i Massachusetts hist. Selskab i Boston . F.B.B.
OSNOBISCHIN, D., Collegieraad, Murom i Gouvernementet Vladímir . . F.B.B.
PHILLIPS, G., Professor ved Universitetet i Wien . . . . F.B.B.
WARNKOENIG, L. A., Professor ved Universitetet i Gent . . . . . F.B.B.
OERTZEN, M. v., Landsældste, Præs. for Vidensk. Selskab i Görlitz . . F.B.B.
CAPPÉ, Judah, Esq., St. Thomas i Vestindien . . . . F.B.B.
FUGL, U. N., Etatsraad og Bankdirecteur . . . . F.B.B.
HOLM, A. J., Major, Secretair i Præsidentskabet paa St. Thomas . . F.B.B.
LONGFELLOW, H. W., Professor ved Universitetet i Cambridge i Mass. F.B.B.
MACEDO, Dom Joachim da Costa de, Secr. ved Vid. Acad. i Lissabon F.B.B.
PHILARÈTE, Metropolit af Moskou og Kolomna . . . . F.B.B.
RAASLÖFF, Harald I. A., Minister for Hertugdömmet Slesvig . . . . F.B.B.
STENERSEN, A. C. A., Justitsraad, St. Thomas i Vestindien . . . . F.B.B.
TSCHERTKOFF, Alexander, General, Moskou . . . . F.B.B.
TYDEMANN, H. G., Professor ved Universitetet i Leyden . . . . . F.B.B.
USTRIALOFF, N. G., Professor ved Universitetet i St. Petersborg . . . F.B.B.
BARATAYEFF, Fyrst M., Gouvernements-Adels-Marschal i Simbirsk . . F.B.B.
LIGNELL, A., Contracts-Provst, Sognepræst til Kila i Vermeland . . . F.B.B.
POGODIN, Mikael, Professor ved Universitetet i Moskou . . . . . . V.B.
INNOCENTIUS, Hs. Em., Erkebiskop af Kharkov . . . . F.B.B.
KEYSER, Rudolph, Professor ved Universitetet i Christiania . . . . V.B.
LEWSCHINE, Al. de, Civil-Gouverneur i Odessa . . . . F.B.B.
QUINCY, J., LL.D., Præs. for Harvards Univ. i Cambridge, Mass. . . F.B.B.
WATTS, Francis, Professor ved Spring-Hill College ved Birmingham . F.B.B.
JANSSEN, L. J. F., Conservator for det archæol. Rigsmuseum i Leyden V.B.
MOURIER, K. E., Vice-Admiral og Chef for Orlogsværftet . . . . . F.B.B.
NIELSEN, Anders, Justitsraad, Brigadelæge, Fredericia . . . . . . AA.B.
OUSELEY, Sir Gore, Baronet, Direct. for det Asiat. Selskab i London . F.B.B.
NORTHUMBERLAND, A. P. Lord Prudhoe, Hertug af, Alnwick Castle . . F.B.B.
COKE, D'Ewes, Esq., til Brookhill Hall, Derbyshire . . . . F.B.B.
FIFE, J. D. Earl of, K.T., F.K., Lord-Lieutenant of Banffshire . . . F.B.B.
SWINBURNE, Sir J. E., Baronet, Præs. f. Antiq. Selskab i Newcastle . F.B.B.
ÖLLGAARD, N. E., Biskop over Viborg Stift . . . . AA.B.
COIT, Th. W., T.D., Præs. for Transylv. Univ., Lexington, Kentucky . F.B.B.
GREGORIUS, Hs. Em., Erkebiskop af Tver og Kaschin . . . . . . F.B.B.
HANSTEEN, C., Professor ved Universitetet i Christiania . . . . . V.B.
JESPERSEN, N. F., Justitsraad . . . . AA.B.
LEEMANS, C., P.D., Directeur for Antiquitets-Museet i Leyden . . . V.B.
LINDSLEY, Th., T.D., Præs. f. Universitetet i Nashville i Tennessee . F.B.B.
PRESCOTT, William H., Esq., Boston, Massachusetts . . . . F.B.B.
DALSGAARD, J., Proprietair til Krabbesholm . . . . AA.B.
FÖNSS, H. J. R., Justitsraad, til Örslevkloster . . . . AA.B.
NYGAARD, M. B., Justitsraad, Kokkedal . . . . AA.B.
ORMEROD, Th. J., A.M., Professor ved Brasennose College, Oxford . . F.B.B.

Sparks, Jared, LL.D., Professor ved Harvards Univ., Cambridge, Mass. F.B.B.
Blicher, H. J., Overlærer ved Cathedralskolen i Nykjöbing paa Falster AA. B.
Brasen, J. A., Provst, Sognepræst i Skjelskjör . . . . AA. B.
Dieterich, U. W., Conrector ved det Tydske Nat. Lyceum i Stockholm S.B.B.
Fasting, H. C., Justitsraad, Amtsforvalter for Kronborg District . . . AA. B.
Fritz, G., Kammerraad, Raadmand i Roeskilde . . . . AA. B.
Ibsen, S. K., Etatsraad, Byfoged og Byskriver i Rödby . . . . . . AA. B.
Kendrick, Rev. Asahel C., Professor, Hamilton, New-York . . . . F.B.B.
Kielland, J. S., Keiserlig Russisk Vice-Consul i Stavanger . . . . . F.B.B.
Olsen, Chr., Procurator, Randers . . . . B.B.
Quistgaard, C. S., Consistorialraad, Sognepræst til Gimlinge . . . F.B.B.
Raben-Levetzau, C. W., Kammerherre, til Beldringe . . . . . . F.B.B.
Rudelbach, A. G., T.D., Consistorialraad, Sognepræst i Slagelse . . AA. B.
Wedell-Wedellsborg, F. Baron af, Hofjægermester, Hegnetslund 50
Aspinwall, T., Oberst, Nordamericansk General-Consul i London . . F.B.B.
Boy, J. F., Generalmajor, Linköping . . . . F.B.B.
Elton, Romeo, A.M., Professor ved Browns Universitet i Providence . F.B.B.
Everett, Edw., LL.D., forhen Gouverneur over Massachusetts . . . F.B.B.
Gyllenhaal, L. H. Baron, Justitiæ-Statsminister, Pres. for Göta Hofret AA. B.
Holmboe, C. A., Professor ved Universitetet i Christiania . . . . . F.B.B.
Krag, M. G., Sognepræst til Gjelsted og Rørup . . . . AA. B.
McKenzie, John W., Writer to the Signet, Edinburgh . . . . . . F.B.B.
Schiötz, J. A. L., Krigsraad . . . . AA. B.
Aurelius, D., A.M., Hist. Lector ved K. Gymnasium i Calmar . . . F.B.B.
Beamish, N. L., F.R.S., Oberstlieut., Lota-Park ved Cork i Irland . . F.B.B.
Biondelli, Bernardino, Direct. for det numism. Museum i Mailand . . F.B.B.
Lund, P. W., P.D. og Professor, Lagoa Santa i Brasilien . . . . . F.B.B.
Porter, Jacob, M.D., Plainfield, Massachusetts . . . . F.B.B.
Ryk, J. C., Kongelig Nederlandsk General-Gouverneur i Surinam . . F.B.B.
Schiötz, Otto M., Sognepræst til Hasle og Freerslev . . . . . . AA. B.
Carlsson, C. A., Provst, Wenersborg . . . . F.B.B.
McCaul, John Gordon, Esq., Planter, St. Croix i Vestindien . . . . F.B.B.
Nordensköld, O. G., Contre-Admiral, Stockholm . . . . F.B.B.
Plumer, William, Esq., Epping i New Hampshire . . . . F.B.B.
Coates, Benjamin H., M.D., Philadelphia . . . . F.B.B.
Gaupp, E. Th., J. U. Dr. og Professor ved Universitetet i Breslau . . F.B.B.
Scavenius, P. B., Kammerherre, til Gjörslöv og Klintholm . . . . F.B.B. 50
Van Buren, Martin, fh. Præs. i de Forenede Stater i Nord-America . F.B.B.
Jones, Michael, Esq., Advocat, London . . . . F.B.B.
Ritter, Carl, Professor ved Universitetet i Berlin . . . . F.B.B.
Stuyvesant, P. G., Præs. for det historiske Selskab i London . . . F.B.B.
Beamish, James Caulfield, Esq., Penlee Cottage, Devonport . . . . F.B.B.
Lövenskjold, H. F. Lehnsbaron, Kammerherre, til Lövenborg . . . F.B.B.
Smith, Joshua Toulmin, Esq., London . . . . F.B.B.
Schoolcraft, Henry R., Esq, New-York . . . . F.B.B.
Thortsen, C. A., P.D., Prof., Rector ved den lærde Skole i Randers . AA. B.
Ackersdyck, J., Professor ved Universitetet i Utrecht . . . . . . F.B.B.
Aubin, Joseph Marius Alexis, Mexico . . . . V.B.
Knesebeck, Baron von dem, Geheime-Justitsraad, Göttingen . . . . F.B.B.
Marquez, José Ignacio, forhen Præsident i Republiken Ny Granada . F.B.B.

Bang, P. G., J.U.D., Geh.-Conferentsr., Justitiarius i Höiesteret . . . AA. B.
Krohn, Frederik Christopher, Medailleur . . . . AA. B.
Araujo-Ribeiro, Dom José de, Ks. Brasiliansk bef. Minister i Paris . F.B.B.
Bergmann, F., Professor ved Academiet i Strasborg . . . . F.B.B.
Durbin, John P., Præsident for Dickinson College i Pennsylvanien . F.B.B.
Smith, Jerome V. C., M.D., Quarantainelæge i Havnen ved Boston . F.B.B.
Zipzer, E A., Professor, Neusohl i Ungarn . . . . S.B.B.
Bellander, O. R., Hofprædikant, Provst og Sognepræst i Köping . . AA. B.
Casaus, Hs. Em. Don Fernandez Ramon, Erkebiskop af Guatemala . F.B.B.
Fox, R. W., Esq., Nordamericansk Consul i Falmouth . . . . . F.B.B.
Hanka, W., Bibliothekar ved det Böhmiske National-Museum i Prag . F.B.B.
Jörgensen, J. F., Sognepræst til Mygind, Krogsbek og Skjörring . . V.B.B.
Sörensen, J. C., Provst, Sognepræst til Solberg og Sundby paa Maarsö AA. B.
Almeida e Albuquerque, D. Fernandez de Paula, Minister, Rio Janeiro F.B.B.
Angelis, Don Pedro de, Professor og Historiograph, Buenos-Ayres . . F.B.B.
Bardenfleth, C. E., Geheime-Conferentsraad . . . . AA. B.
Lacrouts, J. B. F., Præsident i Handels-Tribunalet i Algier . . . . F.B.B.
Lassen, G. F., Kammerraad og Bibliothek-Secretair . . . . AA. B.
Lidén, Jan., M.D., practiserende Læge, Borgholm paa Öland . . . . F.B.B. 50
Meisser, C., Professor ved Universitetet i Brüssel . . . . S.B.B.
Moltke, C. Greve af, til Nütschau, Geheime-Conferentsraad . . . . AA. B.
Ouseley, Sir Wm. G., K. Storbritannisk bef. Minister i Central-America F.B.B.
Pjetursson, Pjetur, Prof., Forst. for Pastoralseminariet i Reykiavik . F.B.B.
Romualdo Antonio de Seixas, Erkebiskop i Brasilien, Bahia . . . . F.B.B.
Sigurdsson, Jon, Archivar ved det historisk-archæologiske Archiv . . V.B B.
Weisse, J. F. B., Brigadelæge i Trondhjem . . . . AA. B.
Westergaard, N. L., Professor i de Indisk-Orientalske Sprog . . . AA. B.
Barcley, Rev. S. V., Sognepræst til Lerwick, Shetland . . . . . F.B.B.
Brown, J. P., Esq., Secr. ved den Nord-Amer. Leg. i Constantinopel F.B.B.
Chamberlain, Mellen, Esq., Concord i New-Hampshire . . . . . . F.B.B.
Cronholm, A., P.D., Historiæ Professor ved Universitetet i Lund . . V.B.B.
Drake, Samuel G., Esq., Boston, Massachusetts . . . . F.B.B.
Gislason, Konrad, Professor i Islandsk og Oldnordisk . . . . . . V.B.
Hamilton, Rev. Z., Sognepræst til Bressay, Shetland . . . . . . F.B.B.
Holck, J. C. C. Greve, K. Dansk Over-Postamtsdirecteur i Hamborg . AA. B.
Martinez de la Rosa, Don Fernandez, Udenrigsminister, Madrid . . F.B.B.
Nielsen, K. Chr., Professor, forhen Rector ved Realskolen i Aarhuus . F.B.B.
Owen, Joseph, Grosserer . . . . AA. B.
Palmstierna, C. O. Friherre, Landshövding i Öster-Götland . . . . AA. B.
Smith, John Cotton, Sharon, Connecticut . . . . F.B.B.
Sourdeval, Charles Mourain de, Dommer ved Retten i Tours . . . F.B.B.
Aschling, A. R., Major i det K. Svenske Artillerie, Stockholm . . . AA. B.
Cardenas, Greve Laurent de, til Vallegio i Piemont . . . . . . F.B.B.
Hetsch, G. F., Professor i Architectur ved Kunstacademiet i Kjöbenhavn AA. B.
Königsfeldt, J. P. F., Overlærer ved den lærde Skole i Frederiksborg AA. B.
McCauley, Daniel Smith, Esq., Nordamericansk Consul i Tripolis . . F.B.B.
Müller, C. L., Professor, Inspecteur ved Myntcabinettet . . . . . AA. B.
Paulsen, N., Santiago i Republiken Chili . . . . F.B.B.
Stein, S. A. W., M.D., Professor ved Universitetet i Kjöbenhavn . . AA. B.
Ursin, M. R., Provst, Sognepræst til Domkirken i Viborg . . . . AA. B.

Baastrup, F., Kammerherre, Forstmester for Hertugdömmet Slesvig .	F.B.B.	
Bloch, J. V., Lic. Theol., Provst, Sognepræst til Kjerteminde og Drigstrup	AA. B.	
Blom, H. Stoltenberg, Justitsr., Birkedommer ved Grevskabet Muckadell	AA. B.	
Brun, C. F. B., Kammerherre og Hofjægermester, til Kraagerup . .	AA. B.	
Caroc, C., Etatsraad, Amtsforvalter, Veile	AA. B.	
Damkier, J. R., Lic. Th., Provst, Sognepræst til Kjettrup og Gjöttrup.	AA. B.	
Danneskiold-Samsöe, C. C. S. Greve af, Over-Staldmester	AA. B.	
Dorph, L., R., Overlærer ved den lærde Skole i Randers	AA. B.	
Engelbreth, H. P., Sognepræst til Örbek	AA. B.	
Engelbreth, W. F., Consistorialraad, Sognepræst til Lyderslöv . . .	AA. B.	
Esbensen, J. R., Sognepræst til Flemlöse	AA. B.	
Fiedler, Harald Valdemar, Birkedommer ved Holsteinborg Birk		50
Fischer, W. F., Generalkrigscommissair, Rendsborg		50
Gliemann, C. G. A., Districtslæge, Nibe og Lögstör	AA. B.	
Götzsche, Henning C., Sognepræst til Finderup	AA. B.	
Hallam, Henry, Esq., M. A., Vice-Præs. i Antiq. Selskab i London. .	F.B.B.	
Hammerich, P. F. A., P. D., res. Capellan ved Trinitatis Kirke . . .	AA. B.	
Hammond, Charles, Esq., Boston, Massachusetts	F.B.B.	
Holmstedt, Svend, Overlærer ved den lærde Skole i Frederiksborg .	AA. B.	
Jacobsen, Jacob Chr., Sognepræst til Pjedsted og Gaarslev	AA. B.	
Lauts, U. G., Professor ved Universitetet i Leyden	F.B.B.	
Lavætz, D. T., Etatsraad, forhen Borgemester i Næstved		50
Lemmich, J. C. H., Oberst, Fredericia	AA. B.	
Lindholm, H., forhen Amtmand over Skanderborg Amt	AA. B.	
Manockjee Cursetjee, Dommer ved Tribunalet i Bombay	F.B.B.	
Malling, C., Etatsraad	AA. B.	
Mansa, F. W., M. D., Etatsraad, Stabslæge i Sö-Etaten	AA. B.	
Petersen, Thorvald, Overauditeur	AA. B.	
Pontoppidan, Dines, Sognepræst i Fredericia	S.B.B.	
Quistgaard, C. W., Justitsraad, Birkedommer, Fredensborg	AA. B.	
Ræder, N. D. A., Etatsraad, Borgemester og Byfoged i Horsens . .	AA. B.	
Schwensen, J., Justitsraad, Byfoged og Byskriver i Nysted	AA. B.	
Sheil, Justin, Oberst, K. Storbrit. bef. Minister, Teheran i Persien .	F.B.B.	
Staffeldt, A. L. v., Kammerjunker, Skovrider, Herlöv, Frederiksborg . .		50
Whitte, H. K., A. M., Rector ved den lærde Skole i Rönne	AA. B.	
Worsaae, J. J. A., Professor, Inspecteur over de antiquariske Mindesmærker	AA. B.	
Zahle, J. C. J., Provst, Sognepræst til Stillinge	AA. B.	
Zeuthen, F. L. B., P. D., Sognepræst, Sorö	AA. B.	
Aarestrup, C. W., Over-Krigscommissair, St. Croix.	F.B.B.	
Dons, Andreas, Etatsraad. Proprietair til Hesselagergaard i Fyen		50
Cronstern, Gabriel F. S. v., Hofjægermester, til Nehmten	F.B.B.	
Garde, Janus A., Justitsraad, Byskriver, Helsingör	AA. B.	
Genty du Bussy, Pierre, Statsraad og Militair-Intendant, Paris . . .	F.B.B.	
Graae, Christian, Provst, Sognepræst til Tranekjær og Tulbölle . .	AA. B.	
Hansen, E. C., Forstraad, Skovrider, Tisvilde	AA. B.	
Jensen, J. C., Sognepræst til Ousted, Allerslev og Ledreborg . . .	AA. B.	
Nörgaard, P. M. T., Sognepræst til Saaby og Kidserup	AA. B.	
Ridolfi, Marquis Cosimo, Dir. for Agerdyrkn. Inst. i Meleto i Toscana	F.B.B.	
Sadelin, P. U. F., P. D., Provst, Hammarland paa Åland	F.B.B.	
Schiern, F., Professor i Historie ved Universitetet i Kjöbenhavn . .	V.r	

Stockfleth, Hannibal de, Oberst, Haderslev . . . . AA. B.
Stourdza, H. H. Fyrst Michael, forhen Hospodar af Moldau . . . . F.B.B.
Srandgaard, Lauritz W., Kammerraad, Toldforvalter, Grenaa . . . AA. B.
Sörensen, A. A., Sognepræst til Förslöv og Sneslev . . . . . . AA. B.
Abel, L., Provst, Sognepræst til Dalum og Sanderum . . . . . . AA. B.
Carlsen, J. F. S., Sognepræst til Dalbyneder, Raaby og Södring . . AA. B.
Moltke-Hvitfeldt, A. G. Greve af, Geh.-Conferentsr., til Moltkenborg F.B.B.
Monrad, Georg Hermann, Kammerherre og General-Decisor . . . . AA. B.
Möller, C. E., Sognepræst til Dalby og Stupperup 50
Schousboe, J. C., Sognepræst til Andst og Gjesten . . . . . . AA. B.
Stiesen, Severin, Kongl. Siciliansk Consul i Helsingör . . . . . F.B.B.
Cigalla, Greve Joseph de, P. D., Santorin i det græske Archipel . . F.B.B.
Kunzen, C. F., Conferentsraad, Overdommer, St. Croix i Vestindien . F.B.B.
Mohnike, Otto, M. D., Læge i den Nederl. Ostind. Armee, Batavia . . V.B.B.
Palsson, Olaf, Provst og Domkirkepræst i Reykiavik . . . . . . AA. B.
Precht, H. W., Oberstlieutenant og Stadthauptmand paa St. Thomas . F.B.B.
Wood, Richard, Esq., Kongl. Storbritannisk Consul i Damascus . . F.B.B.
Grez, H. F. de, J. U. D., Breda i Nord-Braband . . . . F.B.B.
Heros, Don Martin de los, Dir. for det Kongel. Bibliothek i Madrid . . . 100
Holmberg, A. E., Pastor Adjunctus, Stockholm . . . . V.B.
Kubinyi, Ferensz, Godsbesidder til Losonczon, Ungarn . . . . . . V.B.
Siemsen, C. W., Bibliothekar ved det Kongl. Bibliothek i Hannover . AA. B.
Ewerlöf, F. A., Kongl. Svensk-Norsk General-Consul for Danmark . AA. B.
Frere, H. B. E., Esq., C. S., Bombay . . . . F.B.B.
Haurowitz, H. V. H., M. D., Ks. Russ. Statsraad og Livlæge, St. Petersb. F.B.B.
Magnusen, C., Kammerraad, Sysselmand, Island . . . . AA. B.
Oxholm, W. T. v., Generalmajor og Kammerherre, til Taarnborg . . AA. B.
Paucker, C. J., Hofraad og Gouvernements-Procureur, Reval . . . F.B.B.
Skalkovski, A., Hofraad, Conservator ved Museet i Odessa . . . . F.B.B.
Adlerberg, Greve V. v., Minister for det Keiserl. Huus, St. Petersborg F.B.B.
Miniscalchi-Erizzo, F. Greve, Keis. Österrigsk Kammerherre, Verona . F.B.B.
Westfelt, L., K. Svensk Oberstl. og Gen.-Stabs-Officeer, Stockholm . V.B.B.
Wetterbergh, C. A., M. D., Regiments-Læge, Sätra i Öster-Götland . V.B.
Boutkoff, Greve P. G., Geheimeraad, St. Petersborg . . . . . . F.B.B.
Dybeck, Richard, Herredshöfding, Stockholm . . . . V.B.
Essen, I., Greve P. K. von, General, St. Petersborg . . . . F.B.B.
Knudsen, H. J. E., Provst og Sognepræst til Gislev og Ellested . . AA. B.
Münch-Bellinghausen, E. Frih., Dir. for Hofbibliotheket i Wien . . . F.B.B.
Olsoufieff, B. D., Hofmarschal hos Keiser Alexander . . . . . . F.B.B.
Orloff, Fyrst Alexis, General, Præsident i Rigsraadet, St. Petersborg F.B.B.
Rumine, N. de, Keis. Russisk Statsraad og Kammerherre, Moskou . . F.B.B.
Schindler, J., forhen Præsident for det regjerende Senat i Krakau . F.B.B.
Tischkévitsch, E. Greve, Curator for Underviisnings-Districtet Borysov F.B.B.
Akerman, John Y., Esq., Secr. ved det numism. Selskab i London . F.B.B.
Amherst, Right Hon. William Pitt Earl of, til Montreal i Kent . . . F.B.B.
Becker, Tyge, P. D., Professor, Medhielper i Geheimearchivet . . . AA. B.
Boutourlin, Dmitri Petrovitsch, Medlem af Rigsraadet, St. Petersborg F.B.B.
Demidoff, Fyrst Anatol, Greve til San Donato i Toscana . . . . . F.B.B.
Dirks, Jacob, J. U. D., Advocat ved den Frisiske Overret i Leeuwarden F.B.B.
Enochin, J. V., M. D., virkl. Statsr., Livchirurg hos Keiser Alexander . F.B.B.

Gortschakoff II, Fyrst Peter, Gouverneur over Vest-Siberien . . . F.B.B.
Grote, W. H. C A., Friherre, Geh. Statsraad og Præsident i Eutin . F.B.B.
Hambro, C. J. Baron, Chef for et Handelshuus i London . . . . . F.B.B.
Haughton, Richard, Esq., Professor i Hindustansk, Addiscombe . . . F.B.B.
Hjort, Peder, P. D., Professor . . . . AA. B.
Jennifer, Daniel, Esq., fh. Nordamericansk bef. Minister i Wien . . F.B.B.
Knesevitsch, D. M., Geheimeraad, Cur. for Underv. Distr. Odessa . . F.B.B.
Koutorga, M. S., Professor ved Universitetet i St. Petersborg . . . F.B.B.
Kulakovski, Ignacius, Curator for Gymnasiet i Bialystok . . . . . F.B.B.
Lee, John, Esq., LL. D., Medlem af det Kongl. Selskab i London . . F.B.B.
Mansel, George, Capitain i den Britiske Marine, London . . . . . F.B.B.
Middeldorph, H., Consistorialraad, Prof. ved Universitetet i Breslau . V.B.
Montefiore, Sir Moses, Baronet, Medl. af det Kongl. Selskab i London F.B.B.
Morris, Jacob G., Esq,, Philadelphia . . . . F.B.B.
Obolensky, Fyrst Mikhael, Ks. Russisk Statsraad, Moskou . . . . . F.B.B.
Philosophoff, A., Ks. Russ. Gen.-Adjutant, St. Petersborg . . . . F.B.B.
Stroganoff, Greve G. A., virkelig Geheimeraad, St. Petersborg . . . F.B.B.
Thacher, George McDonogh, Esq., Kongl. Dansk Consul i Boston . . F.B.B.
Chronstedt, A., Gouverneur ov. Åbo og Björneborgs Län samt Åland F.B.B.
Dasent, Georg Webbe, LL. D., Esq., London . . . . V.B.
Fraenkel, E., M. D., Medlem af Sundheds-Coll. for Moldau, Jassy . . F.B.B.
Haupt, M., Professor i Tydsk Literatur ved Universitetet i Berlin . . F.B.B.
Kraszewski, J. I., Curator for Skolerne i Volhynien, Zytomir 50
Stephens, George, Prof. i Engelsk og Oldengelsk ved Univ. i Kjøbenhavn V.B.
Woldsen, J. N., Kongl. Dansk General-Consul i Amsterdam . . . . F.B.B.
Arneth, J., Prof. ved Univers. og Director for Antike-Cab. i Wien . F.B.B.
Bibesco, H. H. Fyrst George, forhen Hospodar af Valachiet . . . . F.B.B.
Chmel, J., Director for Geheimearchivet i Wien . . . . F.B.B.
Daschkoff, Jacob A., Ks. Russ. befuldm. Minister i Stockholm . . . F.B.B.
Mavros, N. de, Statsr., Gen.-Inspect. over Quarantainerne ved Donau F.B.B.
Neophytos, Hs. Em., Metropolit af Valachiet, Bukarest . . . . . . F.B.B.
Stir-Bey, H. H. Fyrst Barbo de, Hospodar af Valachiet, Bukarest . . F.B.B.
Tamelander, C. G., Oberstl., Postinspector i Åbo og Björneborgs Län F.B.B.
Traversay, A. J. Marquis de, General og Mil. Gouv. i Archangel . . F.B.B.
Witt, H., Kongelig Dansk General-Consul i Peru, Lima . . . . . S.B.B.
Wüstenfeld, H. F., P. D., Professor ved Universitetet i Göttingen . . F.B.B.
Burnes, James, Esq., Vice-Præsident i det Asiatiske Selskab i Bombay F.B.B.
Ewald, G. H. A., Professor ved Universitetet i Göttingen . . . . F.B.B.
Gibbes, Robert W., M. D., Columbia i Syd-Carolina . . . . . . F.B.B.
Macaré, C. A. Rethaan, Medl. af Ridderskabet i Provindsen Utrecht . F.B.B.
Sehested, N. F. B., Hofjægermester, til Stamhuset Broholm . . . . AA. B.
Sommer, C. C. L. F., Læge paa Suderö, Færöerne . . . . AA. B.
Traherne, J. M., M. A., Oxford, Coedriglan, Cardiff, England . . . F.B.B.
Wolny, G., Benedictiner-Ordens Præst, Professor, Brünn . . . . . F.B.B.
Woolsey, T. D., A. M., Professor ved Yale College, New Haven, Conn. F.B.B.
Appelberg, A., Oberst, Chef for det Finske Cadetcorps, Frederikshamn AA. B.
Canina, Luigi, Raad i Gen.-Com. f. Antiquit. og de skjönne Kunster, Rom F.B.B.
Duncan, C. G., fh. Sheriff paa Shetland, Lerwick . . . . F.B.B.
Gille, F. de, Statsraad, Bibliothekar hos H. M. Keiseren af Rusland . F.B.B.
Kuscheleff-Besborodko, A. G. Greve, virkl. Statsraad, St. Petersborg . F.B.B.

NOROFF, Abraham, Geheime-Statsraad, St. Petersborg . . . . . . V.B.
SCHMIDT, M. R., Krigsraad og Rustmester ved Kjöbenhavns Arsenal . AA. B.
SUTHERLAND, G. G. L. G. Hertug af, Marquis af Stafford . . . . . F.B.B.
WOLANSKI, T. P. z Wolan, Landraad, Pakość i Storhertugd. Posen . . F.B.B.
WRANGEL, Baron F. v., General-Lieutenant, Stettin . . . . F.B.B.
FOWLER, W. C., A. M., Professor ved Amherst College, Massachusetts. F.B.B.
KRAG, Carl Andreas, Capitain af Infanteriet . . . . AA. B.
THACHER, J. S. B., Assessor i Överste Ret i Staten Mississippi . . . F.B.B.
WEBBER, Samuel, M. D., Charlestown, New Hampshire . . . . . . F.B.B.
ANDERSEN, Sev. Chr., Kongl. Dansk Consul i Christiania . . . . . C.B.
ESCHMANN, J., Oberstlieutenant, Ingenieur-Geograph, St. Gallen . . F.B.B.
HERBST, C. F., Kammerr., Archivar ved det historisk-archæologiske Archiv AA. B.
HUTH, Henry, Esq., forhen Kongl. Dansk General-Consul i Mexico . . F.B.B.
KONOW, F. L., Kongl. Dansk Consul i Bergen . . . . C.B.
KÖHNE, B., P. D., Statsraad, St. Petersborg . . . . V.B.
RIVERO Y USTARIZ, Don Mariano E. de, fh. Dir. for Museet i Lima . . V.B.
SMITH, J. T., Capt. af Ingenieurerne, Myntmester, Madras . . . . . F.B.B.
TITOFF, V. P. de, forhen Ks. Russisk bef. Minister i Constantinopel . F.B.B.
BACHILLER Y MORALES, Don Antonio, Havana . . . . V.B.
BRIEM, Johan Gunnlaug G., Sognepræst til Gunslev paa Falster . . B.B.
DAHL, Torkild Chr., til Moesgaard, Stiftamtmand, Aarhuus . . . . V.B.
KRUSE, H. R., Sorgenfri, Öen Fur i Limfjorden . . . . V.B.
LANGE, Chr. C. A., Chef for det Kongl. Norske Rigsarchiv, Christiania V.B.
LEWIS, Martin, Esq., Baltimore, Maryland . . . . F.B.B.
LINDE, A. C. P., Etatsraad, Departementschef i Cultusministeriet . . AA. B.
MITCHELL, John M., Esq., Kongl. Belgisk Consul i Leith . . . . . F.B.B.
MUNCH, P. A., Professor ved Frederiks-Universitet i Christiania . . . V.B.
OLFERS, J. E. M. v., Geh. Raad, Gen. Director over de K. Preuss. Museer F.B.B.
STRUNK, Adolf, Kammerraad, Secr. ved det historisk-archæologiske Archiv AA. B.
UNGER, C. R., Professor i Nordisk Sprogvidenskab, Christiania . . . V.B.
LAPHAM, Increase A., Esq., Milvaukee, Wisconsin . . . . AA. B.
THOMSEN, Grímur F., P. D., Fuldmægtig i Udenrigsministeriet . . . AA. B.
TIMONI, Alexander, Constantinopel . . . . F.B.B.
BRADLEY, Charles W., Esq., A. M., Hartford, Connecticut . . . . . F.B.B.
LUYNES, Honoré Theodosie P. J. d'Albert, Hertug af, Paris . . . . F.B.B.
RADHAKANT RAJA DEVA BAHADOOR, hinduisk Literateur, Calcutta . . . F.B.B.
ANDRESEN-SIEMENS, J., Raadmand, Helgoland . . . . F.B.B.
THORDERSEN, Helge Gudmundsson, Biskop over Island . . . . . . AA. B.
BROWN, John Carter, Esq., Providence, Rhode Island . . . . . . F.B.B.
DAVIS, Sir John Francis, fh. K. Storbrit. bef. Minister i China . . . F.B.B.
FALCK, P. E., Lagman i Åbo og Björneborg . . . . F.B.B.
FORCE, Hon. Peter, Washington . . . . F.B.B.
FRATI, Luigi, Adjunct ved Antiquitets-Museet i Bologna . . . . . F.B.B.
FRITZNER, J., Provst, Sognepræst til Lier Præstegjeld i Norge . . . AA. B.
LOPEZ, Don Carlos A., Præsident for Republiken Paraguay . . . . F.B.B.
LUKIS, Rev. William C., Collingburne Ducis, Marlborough . . . . F.B.B.
LUND, G. F. W., P. D., Overlærer ved Cathedralskolen i Nykjöbing . V.B.B.
MURPHY, Hon. Henry C., New York . . . . F.B.B.
PARKER, Rev. Peter, Nordam. Missionair og Legationssecretair, Canton F.B.B.
RAASLÖFF, V. R., Oberstlieut., Kongl. Dansk Ministerresident i Washington . . 50

Regenburg, T. A. J., Etatsr., Departementschef i Min. for Hert. Slesvig F.B.B.
Ring L., Cancellieraad, Lands-Overrets-Procurator . . . . AA. B.
Wetmore, P. M., General, New York . . . . F.B.B.
Wichfeld, J. de, Kammerherre, til Ingestofte og Ulriksdal . . . . AA. B.
Aagaard, A. Z., Keis. Österrigsk Consul i Finmarken, Tromsö . . . AA. B.
Bekken, J. C., M. D., Justitsraad, Rendsborg . . . . AA. B.
Hammershaimb, V. U., Sognepræst til Nordströmö, Færöerne . . . . V.B.
Krieger, A. F., Finantsminister . . . . AA. B.
Liliencron, R. W. T. H. F. Baron von, P. D., Prof. ved Univ. i Jena F.B.B.
Bielke, F. H. R., Kongl. Dansk bef. Minister i Berlin 50
Bartholomaei, J. de, St. Petersborg . . . . V B.
Bonde, Friherre C. Jedvard, Kammerherre, Overceremoniemester, Stockh. F.B.B.
Boucher de Perthes, Jaques, Præs. for Soc. d'Émulation i Abbeville. F.B.B.
Gordon, G. E. N., K. Storbrit. bef. Minister i Hannover . . . . . F.B.B.
Ihre, A. E., forhen Kongl. Svensk-Norsk Udenrigsminister, Stockholm F.B.B.
Manderström, Frih. C. R. L., Kongl. Svensk-Norsk Udenrigsminister . F.B.B.
Petrie, George, Esq., Vice-Præsident for det K. Irske Acad., Dublin . S.B.B.
Tatarinoff, S. P., Generalmajor, Civil-Gouverneur i Tomsk . . . . F.B.B.
Todd, James H., D. D., Vice-Præs. i det Kongl. Irske Acad, Dublin . S.B.B.
Viborg, K. F., P. D., Sognepræst til Rynkeby og Revninge . . . . AA. B.
Bouillé, Marquis René de, fh. K. Fransk bef. Minister i Carlsruhe . F.B.B.
Holbrook, John E., M. D., Professor ved Collegiet i Charlestown 100
Joel-Rysensteen, C. A. Baron, Kammerherre . . . . AA. B.
Lenox, James, Esq., New-York . . . . F.B.B.
Lewy, B. C., Professor, Paris . . . . V.B.
Power, R. J., Bibliothecar ved Universitetet i Cambridge . . . . . F.B.B.
Schoeppingk, Dmitri, Baron, Moscou . . . . F.B.B.
Wackerbarth, Athanasius D., Professor, Upsala . . . . F.B.B.
West, Charles E., M. D., Præsident for Rutgers Institut i New-York . F.B.B.
Mosquera, J. C. de, General, fh. Præsident i Ny Granada, Panamá . F.B.B.
Smith, Charles Roach, Esq., F.S.A. London . . . . V.B.
Guillon, Charles, Roermond i Limburg . . . . F.B.B.
Hamilton, Andrew, Esq., Stirling i Scotland . . . . F.B.B.
Michelsen, Carl, Kongl. Dansk General-Consul i Ny Granada, Bogotá. F.B.B.
Mosquera, Hs. Em. José Manuel, Erkebiskop af Ny Granada, Bogotá . F.B.B.
Bech, J. A., Assessor pharmaciæ og Apotheker . . . . AA. B.
Berling, C., Kammerherre, Generalcasserer for Civillisten. . . . . AA. B.
Brown, John, Esq., F.R.G.S. London . . . . F.B.B.
Brynjulfsson, Gisle, Arna-Magnæansk Stipendiar . . . . V.B.
Tobin, Hon. Thomas, Fredsdommer, Ballincollig i Irland . . . . . F.B.B.
Falck, H. P., Sognepræst til Vindinge i Fyen . . . . AA. B.
Finsen, Vilhjálmur L., Cancellier., Landfoged og Byfoged i Reykiavik . AA. B.
Schmidt, Jes N., Lærer ved Domskolen i Slesvig . . . . V.B.
Earle, John, Professor i Oldengelsk ved Universitetet i Oxford . . . F.B.B.
Forchhammer, J. G., Conf.-raad og Professor ved Kjöbenhavns Univers. AA. B.
Steenstrup, J. J. S., Professor ved Kjöbenhavns Universitet . . . . AA. B.
Bradford, Alexander W., Esq., New-York . . . . F.B.B.
Collings, Rev. W. T., East Grafton ved Marlborough . . . . . . F.B.B.
Salomon, Ernst C. V., A. Mag., Upsala . . . . F.B.B.
Shaw, Norton, M. D., Secr. ved det Kongl. geogr. Selskab i London . V.B.

Squier, Hon. E. George, M. A., New-York . . . . V.B.
Allen, C. F., Professor i Historien ved Kjöbenhavns Universitet . . AA.B.
Brodtkorb, Herman H., Proprietair til Kjörbogaard ved Christiania . AA.B.
Frijs, Greve Julius Juel-Vind-, Kammerherre, til Baroniet Juellinge . F.B.B.
Brun, P. F. C., Kammerherre, Amtmand i Præstö Amt . . . . . AA.B.
Johannsen, C. G. W., Amtmand over Husum og Bredsted Amter . . AA.B.
More, John Shank, Professor ved Universitetet i Edinburgh . . . . F.B.B.
Obrenovitch, Fyrst Mikhael, forhen regjerende Fyrste i Servien 200
Pontoppidan, H., Kongl. Dansk General-Consul i Hamborg . . . F.B.B.
Rajevsky, Mikhael, Erkepræst ved den Keis. Russ. Legation i Wien . . . 50
Rosenörn-Lehn, Baron O. D., til Guldborgland 50
Rönnenkamp, Christian, Kammerherre, til Næsbyholm og Bavelse . . F.B.B.
Schroeder, Francis, de Forenede Nordam. Staters Chargé d'Aff. i Stockh. F.B.B.
Simesen, R. J., Professor, Rector ved den lærde Skole i Flensborg . AA.B.
Säve, Carl, P. D., Docent i Oldnordisk ved Universitetet i Upsala . . F.B.B.
Traill, Thomas St., M. D., Professor ved Universitetet i Edinburgh . F.B.B.
Tregder, P. H., P. D., Professor og Rector ved Cathedralskolen i Aalborg AA.B.
Assaad Kayat, Sheikh, Kongl. Storbritannisk Consul i Syrien, Jaffa . V.B.
Berlin, N. J., Chem. et Mineral. Professor ved Universitetet i Lund . AA.B.
Carlsen, C., Justitsraad og Vandbygnings-Inspecteur . . . . . . AA.B.
Hamilton,, Greve Henning L. H., Landshövding i Öster-Götland 50
Holstein, L. H. C. H. Greve af, Kammerh., Lehnsgreve til Holsteinborg . . 100
Lefolii, H. H., Overlærer ved Cathedralskolen i Odense . . . . . AA.B.
Liebmann, F. M., Professor i Botanik ved Kjöbenhavns Universitet . . AA.B.
Thrige, S. B., Professor og Rector ved den lærde Skole i Haderslev . AA.B.
Wærn, C. Fr., Brukspatron, Åmål og Baldersnæs i Dalsland . . . F.B.B.
Djurhuus, A., Sognepræst til Sydströmö og Thorshavn, Færöerne . . AA.B.
Dowler, Bennet, M. D., practiserende Læge i New-Orleans . . . . F.B.B.
Fabricius, Fr., Justitsraad og Secretair ved det St. Kongl. Bibliothek . AA.B.
Holst, H. P., Professor, Lærer ved Land- og Söcadet-Academierne . AA.B.
Klee, Frederik A. G., Justitsraad og Contoirchef . . . . AA.B.
Knowles, James T., Esq., Architect, London . . . . F.B.B.
Liebenberg, A. E., Adjunct ved Sorö Academies Skole . . . . . AA.B.
Mylius, J. J. de, Hofjægermester. til Rönningesögaard og Lystrup . . F.B.B.
Paludan-Müller, C. P., P. D., Prof., Rector ved Cathedralsk. i Nykjöbing . . 50
Ramirez y de las Casas-Deza, Don Luis Maria, M. D., Prof., Cordova . . . 50
Sparre, Grev G. A., Justits- og Stats-Minister, Stockholm . . . . F.B.B.
Stallknecht, Frederik S., Esq., Advocat, New-York 50
Basilius, Hs. Em., Erkebiskop af Polotsk og Vitesk . . . . F.B.B.
Bertouch, C. C. Ferdinand de, Hofjægermester, Venedig . . . . . V.B.B.
Chlumezky, P. H., Regjeringscommissair, til Rzckowitz i Mähren 50
Osuna y del Ynfantado, Duque de, Grand af Spanien 100
Pedersen, J. P., P. D., Professor . . . . AA.B.
Pycroft, James Wallis, Esq., F.S.A. London 100
Bowring, Sir John, Kongl. Storbritannisk bef. Minister i Siam og China . . . 100
Eynard, J. G., Borger af Athen, Banquier i Genf . . . . F.B.B.
Oesterreicher, J. F. R. von, K. Dansk Etatsr. og Gen.-Consul i Triest F.B.B.
Robert, P. C., forhen Professor ved Artillerieskolen i Metz . . . . F.B.B.
Chytil, Joseph, Secretair i det K. K. Mährisk-Sles. Selskab i Brünn . . . 50
Bonstetten, Gustav von, Eichenbühl ved Thun, Schweiz 50

Liebenberg, C. C. B., Etatsraad, Cabinets-Secretair hos H. M. Kongen AA. B.
Nielsen, Frederik, Professor, Sognepræst til Thorkildstrup paa Falster AA. B.
Norman, B. M., Esq., Archæolog, New-Orleans 100
Rink, H., P. D., Kongl. Inspecteur i Syd-Grönland, Godthaab . . . V.B.
Schmidt, S. E. Wentzel, Revisor i Generalpostdecisoratet . . . . . AA. B.
Ewaldsen, Chr., Sognepræst til Brodersby i Slesvig . . . . . . V.B.B.
Ralli, Ambrosio di Stefano, Banquier, Triest 100
Wocel, Joh. Er., Professor i Archæologie ved Universitetet i Prag . V.B.B.
Bering-Liesberg, P. L., Major og Adjutant hos Gen.-Gouv. i Batavia . . 100
Mayer, Joseph, Esq., Curator for Antiquitets-Museet i Liverpool 100
Nordvi, And. G., Kjöbmand, Mortensnæs, Östfinmarken . . . . . AA. B.
Möller, Chr. H., Orlogs-Capitain, Adjutant hos Hans Majestæt Kongen AA. B.
Przezdziecki, Grev Alexander, Archæolog, Warschau 100
Rastawiecki, Baron Edvard, Archæolog, Warschau 100
Rochussen, J. J., Kongl. Nederlandsk Statsminister, Haag 50
Sally, N. C. W., Justitsraad, Hofinspecteur . . . . AA. B.
Bertouch-Lehn, Lehnsbaron J. J. S. E., Hofjægermester, til Sönderkarle . . 100
Bock, J. C. A., Professor og Hofmedicus . . . . AA. B.
Melin, H. M., Theol. Dr. og Professor ved Universitetet i Lund 100
Agardh, J. M., A. Mag., Astron. Professor ved Universitetet i Lund . AA. B.
Ahlefeldt-Laurwigen, F. L. W., Lehnsgreve til Langeland 100
Bruzelius, Nils Gustaf, P. D., Docent i Archæologie ved Univ. i Lund AA. B.
Bülow, B. E. v., K. Dansk overordentlig Gesandt ved den Tydske Forbundsdag . . 150
Cederfeldt de Simonsen, C. J., til Erholm, Amtm. over Svendborg Amt . . 100
Dirckinck-Holmfeld, Ulysses, Baron de, K. Dansk bef. Minister i Paris . . 50
Djurklou, Friherre Gabriel, til Sörby i Nerike 100
Esbensen, F. A., Amtmand over Hjörring Amt . . . . AA. B.
Frijs, Chr. Emil Juell-Wind, Lehnsgreve til Frijsenborg 100
Gyldenstolpe, Greve Nils, Statsraad og Generalmajor, Stockholm 50
Hald, Erhard, Grosserer, Manchester 50
Jantzen, J. G., Sognepræst til Vreilev og Hæstrup . . . . AA. B.
Juel, Axel Georg, Adjunct ved Cathedralskolen i Aalborg . . . . . AA. B.
Juel, Niels, Baron af, Kammerherre, Stamherre til Lundbæk 100
Lerche, Christian Albrecht, Lehnsgreve til Lerchenborg 100
Morpurgo, Joseph, Banquier og K. Belgisk Consul i Triest 100
Neergaard, Peter J., Etatsraad, til Förslevgaard og Faareveile 100
Plessen, Otto, Baron af, K. Dansk bef. Minister i St. Petersborg 100
Reventlow, Ferdinand C. O., Lehnsgreve til Christianssæde og Sandberg . 100
Saxild, G. C., Cancellieraad, Herredsfoged, Kolding 50
Skeel, Erik W. R., Kammerherre, til Dronninglund 100
Schack-Sommer, O., Kongl. Dansk Vice-Consul i Hamborg 100
Stedingk, Greve L. E. v., Kammerjunker og Generalmajor, Stockholm . . 50
Steinnordh, J. H. W., A. M., Lector ved det Kongl. Gymnas. i Linköping . 50
Stulz, Jodok, Historiograph, Chorherre til St. Florian i Övre Österrig . . 50
Wachtmeister, Greve Hans, Ph. Mag. et Juris Cand., til Johannishus . . 50
Wedell, Karl W. A. S., Lehnsgreve til Wedellsborg 100
Adami, J. H., Besidder af Dänisch Nienhof og Hohenhain, Sen. i Bremen . . 100
Barkén, M., P. D., Rector ved den lærde Skole i Köping . . . . . AA. B.
Belcredi, Egbert Grev v., til Lösch i Mähren 100
Bornemann, P. J. v., Kammerherre, Ritmester, til Bjergbygaard 100

Dumreicher, C. O., Conferentsr., Præs. i den Holst.-Lauenb. Overappellationsret	50
Elkan, W., Kongl. Dansk Consul i Harborg	100
Essen, Grev G. A. F. W. v., Generalmajor, Chef for Skånske Husar-Regiment .	50
Fraser, Alexander, Esq., K. Storbritannisk Consul i Batavia	100
Gyllenstierna, Baron Carl, Lieut., til Krapperup i Skåne	100
Macaulay, Duncan, Esq., LL.D., Bestyrer af et Pige-Institut i New-Orleans . .	100
Moltke-Hvitfeldt, Grev Leon, K. Dansk Ministerresident i Madrid og Lissabon .	100
Möller, P., Ritmester, Besidder af Skottarp i Halland	50
Ouvaroff, Grev Alexis, Statsraad og Medlem af Vid. Acad. i St. Petersborg . .	100
Platen, Grev Baltzar J. E. v., Statsraad, til Örbyhus i Upland	100
Plessen, Hugo F. A. v., Kammerh., K. Commiss. i Dänisch Wohld og Svansen . .	50
Rosen, Sophus A. G. C. v., Kammerherre, Overpræsident i Flensborg	B.B.
Savvaïtof, Paul, Prof. ved det geistlige Seminarium i St. Petersborg . .	100
Scheel-Plessen, Grev W. H. B., Geheimer., K. Dansk bef. Min. i Stockholm .	100
Schütte, August Theodor, Hofjægermester, til Bygholm og Nörlund . . .	100
Stjernstedt, Baron A. W., K. Svensk Ceremonimester og Rigsheraldicus . .	50
Tiedge, Johan Heinrich Cornelius, Grosserer, Buenos Ayres	100
Trap, J. P., Etatsraad, Cabinetssecretair hos H. M. Kongen	AA. B.
Bang, Frederik Siegfred, Casserer i Privatbanken i Kjøbenhavn	50
Berckemeyer, E. P., Landraad, til Gross Thurow i Lauenborg	50
Graty, Baron Alfred du, Artillerie-Oberst, Dir. for Nat.-Museet i Paraná . .	100
Kalmykoff, Peter D., Professor ved Universitetet i St. Petersborg	50
Marshall, William, Esq., Kongl. Dansk Generalconsul for Scotland . . .	100
Rabbe, F. J., Med. Dr., Camereer i Medicinal-Overbestyrelsen for Finland . .	50
Ståhlberg, C. H., P.D., Provst til Pielavesi i Kuopio Stift i Finland . . .	50
Trolle-Bonde, Greve Gustaf, Kammerherre, til Säfstaholm	100
Wrangell, Baron F., Admiral og Generaladjutant, St. Petersborg	100
Bengesco, Gregorius de, Cultusminister i Valachiet, Bukarest	100
Bergman, J. W., K. Svensk-Norsk Ministerresident i Madrid	50
Carnioline Pinsky, M., Geheimeraad og Senator, St. Petersborg	50
Gortschakoff, Fyrst Mikhael, Statholder i Kongeriget Polen	100
Grill, J. W., Brukspatron, til Bona Bruk i Öster-Götland	50
Lewgren, Anders W., Grosshandler, Göteborg	50
Platon, Hs. Em., Erkebiskop af Riga og Mitau	100
Thomander, J. H., En af de Aderton, Biskop over Lunds Stift	50
Wyk, Olof, Grosshandler, Göteborg	50
Lang, Andrew, Major og Overveimester, St. Croix, Vestindien, jfr p. X, endvidere	50

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1855.

INDTÆGTER:

	Rdl.	Sk.
Cassebeholdning fra 1854	25.	17
Hans Majestæt Kongen af Danmarks aarlige Gave	300.	„
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	1000.	„
Aarlige Bidrag fra samme	589.	78
Solgte Exemplarer af udgivne Skrifter	78.	74
Renter af den faste Fond	2,200.	„
	4,193.	73

UDGIFTER:

	Rdl.	Sk.
Anvendt til den faste Fonds Forögelse	1,013.	48
Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie	196.	„
Antiquarisk Tidsskrift	204.	32
Mémoires des Antiquaires du Nord	531.	76
Lexicon poëticum antiquæ linguæ septentrionalis	108.	„
Oldnordisk-Dansk Haandordbog	432.	„
Vestiges d'Asserbo et de Söborg	60.	4
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til *Atlas for nordisk Archæologie, Antiquarisk Tidsskrift m. v.*	498.	28
Lithographerede Facsimiler og Aftryk af Kort og Kobbere, Papir	547.	49
Selskabets historisk-archæologiske Archiv og Bibliothek	111.	22
Historisk-antiquariske Undersögelser	134.	„
Andre Udgifter til Selskabets Bud, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker m. v.	351.	81
	4,188.	52
Casse-Beholdning den 31te December 1855	5.	21
	4,193.	73

J. F. MAGNUSEN,
Casserer.

Undertegnede, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1855 valgte Revisorer, erklære herved at have undersögt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hörende Bilag, og befundet samme rigtigt at være; og have vi endvidere forvisset os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1855 er bleven forôget med det Belöb, som den Kongelig confirmerede Fundation af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges.

Kjöbenhavn, den 8de Mai 1856.

A. KIELLERUP. L. RING.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1856.

INDTÆGTER:

	Rdl.	Sk.
Cassebeholdning fra 1855	5.	21
HANS MAJESTÆT KONGEN AF DANMARKS aarlige Gave	300.	„
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	950.	„
Aarlige Bidrag fra samme	881.	76
Solgte Exemplarer af udgivne Skrifter	316.	76
Renter af den faste Fond	2,240.	„
	4,693.	77

UDGIFTER:

	Rdl.	Sk.
Anvendt til den faste Fonds Forögelse	991.	„
Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie	39.	48
Antiquarisk Tidsskrift	724.	17
Mémoires des Antiquaires du Nord	138.	40
Lexicon poëticum antiquæ linguæ septentrionalis	592.	12
Oldnordisk-Dansk Haandordbog	228.	„
Oldtidsminder fra Östen, runographiske Mindesmærker	421.	4
Vestiges d'Asserbo et de Söborg, Beretninger, Medlemsliste	230.	69
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til *Atlas for nordisk Archæologie, Antiquarisk Tidsskrift m. v.*	275.	8
Lithographerede Facsimiler og Aftryk af Kobbere og Kort, Papir	367.	23
Selskabets historisk-archæologiske Archiv og Bibliothek	140.	16
Andre Udgifter til Selskabets Bud, Qvitteringsblanketter, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker m. v.	498.	40
	4,645.	85
Cassebeholdning den 31te December 1856	47.	88
	4,693.	77

J. F. MAGNUSEN,
Casserer.

Undertegnede, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1856 valgte Revisorer, erklære herved at have undersögt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hörende Bilag, samt befundet samme rigtigt at være; — og have vi derhos befundet at Selskabets faste Fond i Aaret 1856 er bleven forögët med det Belöb, som den Kongelig confirmerede Fundation af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges.

KJÖBENHAVN den 16de August 1857,

A. KIELLERUP. L. RING.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1857.

INDTÆGTER:

	Rdl.	Sk.
Cassebeholdning fra 1856	47.	88
HANS MAJESTÆT KONGEN AF DANMARKS aarlige Gave	300.	„
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	6,800.	„
Aarlige Bidrag fra samme	559.	59
Solgte Exemplarer af udgivne Skrifter	444.	30
Renter af den faste Fond (iberegnet 60 Rdlr. af Tilvæxten for ½ Aar)	2,340.	„
	10,491.	81

UDGIFTER:

	Rdl.	Sk.
Anvendt til den faste Fonds Forögelse	6,817.	59
Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie	447.	„
Antiquarisk Tidsskrift	502.	55
Lexicon poëticum antiquæ linguæ septentrionalis	372.	„
Oldnordisk-Dansk Haandordbog	164.	„
Atlas for nordisk Oldkyndighed, Trykning, Papir	275.	11
Bygningsmaaden af Jættestuer, Construction des salles dites des géants, Beretninger, Medlemsliste	320.	2
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til *Antiquarisk Tidsskrift m. v.*	45.	64
Lithographerede Facsimiler og Aftryk af Kort, Kobbere, Papir . .	268.	8
Selskabets historisk-archæologiske Archiv og Bibliothek	183.	70
Andre Udgifter til Selskabets Bud, Trykning af Diplomer, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker m. v. . .	630.	77
	10,026.	58
Cassebeholdning den 31te December 1857	465.	23
	10,491.	81

J. F. MAGNUSEN,
Casserer.

Undertegnede, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1857 valgte Revisorer, erklære herved at have undersögt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hörende Bilag, samt befundet dette rigtigt at være; — og have vi endvidere overbeviist os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1857 er bleven forøget med det Belöb, som den Kongelige confirmerede Fundation af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges.[1]

KJÖBENHAVN den 1ste Juni 1858.

A. KIELLERUP. L. RING.

[1] Fundationens § 2 bestemmer nemlig, at alle de bestandige Bidrag af 50 Rdl. og ligeledes de större Donationer skulle anvendes til den faste Fonds successive Forögelse.

ANTIQUARISK TIDSSKRIFT.

INDHOLD AF AARGANGENE 1855—1857.

Oplysende Afbildninger, indsatte i Texten.

ANM. til S. 109. Med Hensyn til det böhmiske Navn Drahomiř og Navnet Dagmars Udledning deraf bemærkes, at Fr. Schiern har skrevet en udförligere Afhandling derom uden at have kjendt til at den samme Udledning af dette Navn tidligere har været omtalt; og egner hans Fremstilling sig fortrinlig til at sammenholdes med Erbens ovenfor indförte.

